



ΑΝΑΓΙ ΣΣΤΙΚΟΝ Ε'

Οργανισμός Εκδόσεων Σχολικών Βιβλίων 1954

372

# EX LIBRIS

Ολυμπία Ανδρεοπούλου-Μητράγκα

Η αναδρόβητη μητέρα μου



Γεώργιος Α. Μητράγκας  
Πολύλακκος Βοίου Κοζάνης  
Α' τάξη 5 Σεπτεμβρίου 1944

1912-1996

7/85 (6th)

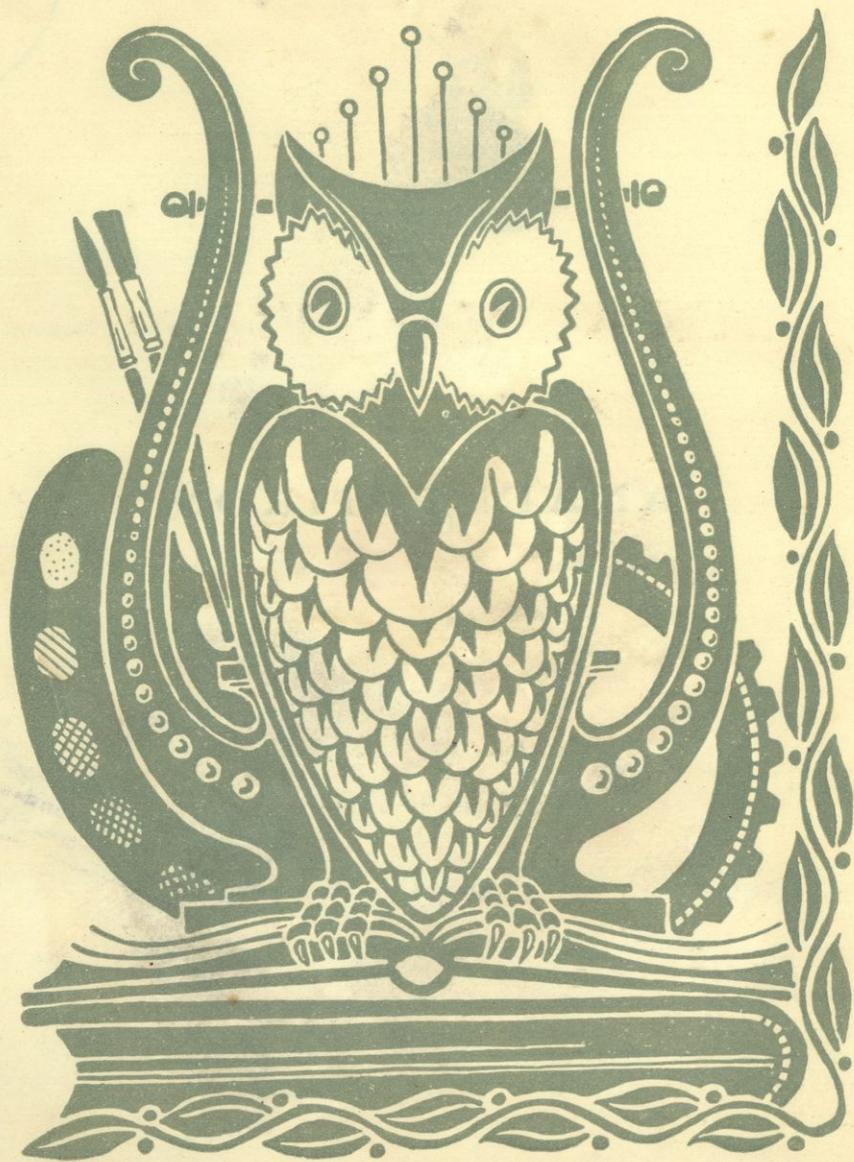




υχ



## ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ



Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γ. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ — Θ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ  
Δ. ΔΟΥΚΑ — Δ. ΔΕΛΗΠΕΤΡΟΥ  
Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Αρ ειδ. 4546

# ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ



ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΛΟΣΕΩΣ ΣΧΟΔΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ  
ΑΘΗΝΑΙ 1954

ΖΩΑΥ ΠΟΙΚΙΛΗ - ΖΩΑΥ ΤΑΜΑΣΑ  
ΖΩΤΙΑΝΗ ΖΩ - ΖΩΤΟΣ ΖΩ  
ΖΩΤΟΠΟΙΙΑ ΖΩ

ΖΩΤΙΑΝΗ ΖΩΤΟΣ ΖΩ





## ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ





Α'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

## 1. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

Σὲ νοιώθω στής ξωῆς τὸ κάθε βῆμα,  
στήν ἀνθοστόλιστη τοῦ Ἀπρίλη γῆ,  
μέσ' στ' ἀφρογάλανο τὸ κῦμα,  
μεσ' στὴ φοδολουσμένη αὔγῃ.

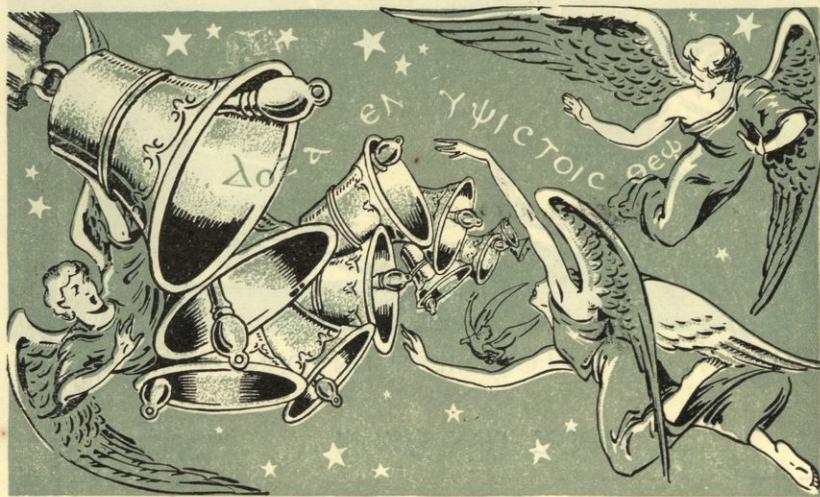
Σὲ νοιώθω στὶς νυκτερινές μου ὕδρες,  
ὅταν τῶν ἄστρων τὰ μυστήρια μελετῶ,  
ὅταν μέσ' στὶς οὐράνιες τὶς χῶρες  
τὸ φωτεινό Σου θρόνο ἀναζητῶ.

Σὲ κάθ' ἐπίσημη στὸ σπίτι μας ἡμέρα,  
ἢ σὲ γιορτὲς ἢ σὲ χαρὲς  
ἢ σὲ σκηνὲς τοῦ πένθους θλιβερές,  
Σὲ νοιώθομεν ἀνάμεσά μας σὰν πατέρα.

«Ἐμπρὸς στὸ ἄπειρο»

·Αριστομένης Προβελέγγιος





## 2. ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Ξημέρωσαν Χριστούγεννα. Οι έκκλησιες σημαίνουν,  
κουνιοῦνται τὰ καμπαναριὰ καὶ οἱ φωνές, ποὺ βγαίνουν  
ἀπ’ τὸ βαθὺ τὸ διάπλατο κάθε καμπάνας στόμα  
μοιάζουν χερουβικοὺς ψαλμούς, σὰν ἀπ’ οὐράνιο δῶμα.  
Χιλιάδες τὰ Χριστούγεννα τὰ τραγουδοῦν ἄγγέλοι  
καὶ κάθε ἀχτῖδα ἀπὸ ψηλά, ποὺ κάθε ἀστέρι στέλλει;  
μοιάζει ἀγγελικὴ ματιά. Θρησκεία! Γλυκειά μάννα!  
Τί δομοφή δίνεις ἐσὺ λαλιὰ καὶ στὴν καμπάνα  
καὶ πόσο ἔκεινη ἡ λαλιὰ σαλεύει στὴν καρδιά μας!  
Πόσες ἔκεινος δ σταυρὸς ἀπ’ τὰ καμπαναριά μας,  
στὴν ἀντηλιάδα χύνοντας τόσες χρυσὲς ἀχτῖδες,  
χύνει βαθειά μας, στὴν ψυχή, γλυκὲς χρυσὲς ἐλπίδες!

«Ο Καλόγερος τῆς Κλεισούρας»  
('Απόσπασμα)

*Κωνσταντῖνος Κρυστάλλης*



### 3. Ο ΧΡΙΣΤΟΥΛΗΣ

Ἡ Φάτνη τῆς Βηθλεὲμ φεγγοβολεῖ στὴν παγωμένη χειμωνιάτικῃ νύχτα...

Τὸ μαγικὸ ἀστρό, ποὺ καθωδήγησε τοὺς Μάγους, λάμπει σταματημένο ἐκεὶ ἀπὸ πάνω της. Στὶς ἀκτῖνές του, ποὺ ἀπὸ τὰ οὐρανία φθάνουν ὡς τὴ γῆ σὰν τόσες φωτεινές σκάλες, ἀνεβοκατεβαίνουν Ἀγγελοι.

Μέσα οἱ τρεῖς Μάγοι γονατιστοὶ προσφέρουν τὰ δῶρά τους σ' ἔνα νεογέννητο παιδί, ποὺ τὸ κρατεῖ ἥ μητέρα του στὴν ἀγκαλιά της, ἐνῷ οἱ βοσκοὶ τῶν ἀλόγων ἀπὸ πέρα ἐνώνουν τὰ τραγούδια τους μὲ τοὺς ὅμιλους τῶν Ἀγγέλων.

Ἐνα βρέφος. Ἀλλὰ τί εἶναι τὸ βρέφος αὐτό, ποὺ γίνονται τόσα θαύματα καὶ στὸ κεφαλάκι του ἀστράπτει ἔνας φω-

τοστέφανος; Εἶναι ὁ Θεός, ποὺ εἶχε πάρει τὴ μορφὴ ἐνὸς βρέφους. Εἶναι ὁ Χριστούλης, ποὺ σὲ λίγο θὰ γίνῃ Χριστὸς καί, ἀφοῦ πεθάνῃ μαρτυρικὰ γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, θὰ ἀναστηθῇ, θ' ἀναληφθῇ, θ' ἀνέβῃ πάλι στὸν οὐρανό, ἀπ' ὅπου κατέβηκε, γιὰ νὰ μείνῃ στὴ γῆ τριαντατρία μόνο χρόνια, καὶ θὰ καθήσῃ γιὰ πάντα στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα του.

Δὲν σημαίνει λοιπὸν τίποτε, ἀν σήμερα μᾶς παρουσιάζεται σὰν ἔνα νεογέννητο παιδί στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μητέρας του. Τὸ βρέφος αὐτὸ εἶναι ὁ Θεός μας, κι' ἀν γονατίσωμε κι ἐμεῖς μπροστά του καὶ προσευχηθοῦμε, θὰ μᾶς ἀκούσῃ ὁ Χριστούλης σὰν νᾶταν κιόλας ὁ μεγάλος Χριστός.....

"Ας μποῦμε λοιπὸν στὴ λαμπρὴ Φάτνη, ποὺ βλέπομε μὲ τὴ φαντασία μας, ὅπως τὴν εἰδάμε τόσες φορὲς σὲ ἄγιες εἰκόνες ἢ στὰ παιδιάτικα ὄνειρά μας. "Ας γονατίσωμε μπροστά του κι ἀς τὸν προσκυνήσωμε. Δὲν πειράζει, ἀν δὲν ἔχωμε νὰ τοῦ προσφέρωμε, σὰν τοὺς Μάγους, «χρυσόν, λίβανον, καὶ σμύρναν». Τὰ δικά μας δῶρα, τὸ ἵδιο εὖ πρόσδεκτα ἀπὸ ἔνα Θεό, εἶναι ἡ πίστι μας, ἡ ἀγάπη μας, ἡ λατρεία μας. "Επειτα ἀς προσευχηθοῦμε, ἀς τοῦ ζητήσωμε νὰ μᾶς δώσῃ ὅτι ποθοῦμε περισσότερο.

"Αλλὰ τί νᾶναι αὐτὸ τὸ ποθητό;

Μᾶς τὸ λένε οἱ "Αγγελοι μὲ τὸν ὑμνο τους: «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίᾳ». Ναι, αὐτὸ θὰ ζητήσωμε καὶ μεῖς ἀπὸ τὸ νεογέννητο Χριστούλη, νὰ ξαναφέρῃ στὴ γῆ τὴν εἰρήνη, ποὺ τόσο καιρὸ τώρα λείπει μακριά. Καὶ θὰ τὸν παρακαλέσωμε τόσο θεομά, ὁστε νὰ μᾶς εἰσακούσῃ.

«·Η Διάπλασις τῶν Παιδῶν»

Γρηγόριος Ξενόπουλος



#### 4. ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΩΝ ΟΡΦΑΝΩΝ

·Ο ξανθὸς  
έπισκεπτης

·Η χρονιὰ τοῦ 1943, ὅπως ὅλες οἱ χρονιὲς  
τῆς μαύρης Κατοχῆς, ἵταν φρικτή· πεῖνα,  
ἀρρώστεια καὶ δυστυχία ἐμάστιζαν τὸν τόπο.

·Ο, τι καλὸ εἶχε ὁ τόπος, τὸ ἔπαιρναν οἱ Γερμανοί· καὶ ὅ, τι  
ἄφηναν ἐκεῖνοι, τὸ ἀρπαξαν οἱ Ἰταλοί καὶ οἱ Βούλγαροι.

Μέσα στὴ γενικὴ αὐτὴ δυστυχία ὁ Θοδωράκης καὶ ἡ Φανὴ ἦσαν ὄρφανα ἀπὸ πατέρᾳ τὸν ἐσκότωσαν οἱ Γερμανοὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ 1943, γιατὶ τὸν ἔπιασαν—ἔλεγαν—σὲ μία σιδηροδρομικὴ γέφυρα μὲ χειροβομβίδες. Ἔτσι ἔμειναν τὰ δύο παιδιὰ μόνα στὸν κόσμο μὲ τὴ μητέρα των, μόνα καὶ ἀπροστάτευτα.

·Η ἀλήθεια εἶναι, ὅτι ἡ κυρα- ·"Άννα δὲν ἔλύγισε.  
·Ἐκρυψε στὰ κατάβαθμα τῆς καρδιᾶς τὸν πόνο της καὶ ἀρχισε νὰ ξενοδουλεύῃ, γιὰ νὰ ξήσῃ τὰ παιδάκια της. Καὶ πάλι δὲν ἐπόρθωνε μὲ τὴ μεγάλη ἀκρίβεια, ποὺ ἔδερνε τότε τὴν Ἑλλάδα.

·Καὶ σὰν νὰ μὴ ἔφθαναν ὅλα αὐτὰ ἔπεσε καὶ στὸ κρεβάτι μὲ τὰ μεγάλα κρύα τοῦ Δεκεμβρίου. Ἐπέρασε βέβαια τὸ κακό, ἀλλὰ ἥρθαν τὰ Χριστούγεννα καὶ ἀκόμη ἀδύνατη δὲν ἡμπόρεσε νὰ ἐργασθῇ. Γι' αὐτὸ ἡ παραμονὴ τῆς μεγάλης ἔορτῆς τῶν Χριστουγέννων ηὗρε τὸ πτωχικὸ σπιτάκι—ἔνα δωμάτιο ὅλο—ἔρημο ἀπὸ πατέρα, ἀπροστάτευτο ἀπὸ μητέρα, ἄδειο ἀπ' ὅ, τι φέρνει τὴ χαρά.

Τὰ δύο παιδιά—10 χρόνων τὸ ἀγόρι, 8 ἡ κορούλα—  
ἔκαναν τὴν προσευχούλα των καὶ ἐκοιμήθηκαν νηστικά,  
γιατὶ τὸ λίγο ψωμάκι τοῦ δελτίου τὸ εῖχαν φάγει ἀπὸ τὸ  
ἀπόγευμα. Ποιός ξέρει τί ἀχνιστὰ ψωμιὰ νὰ ἔβλεπαν τὰ καη-  
μένα στὸν ὑπνὸν των!

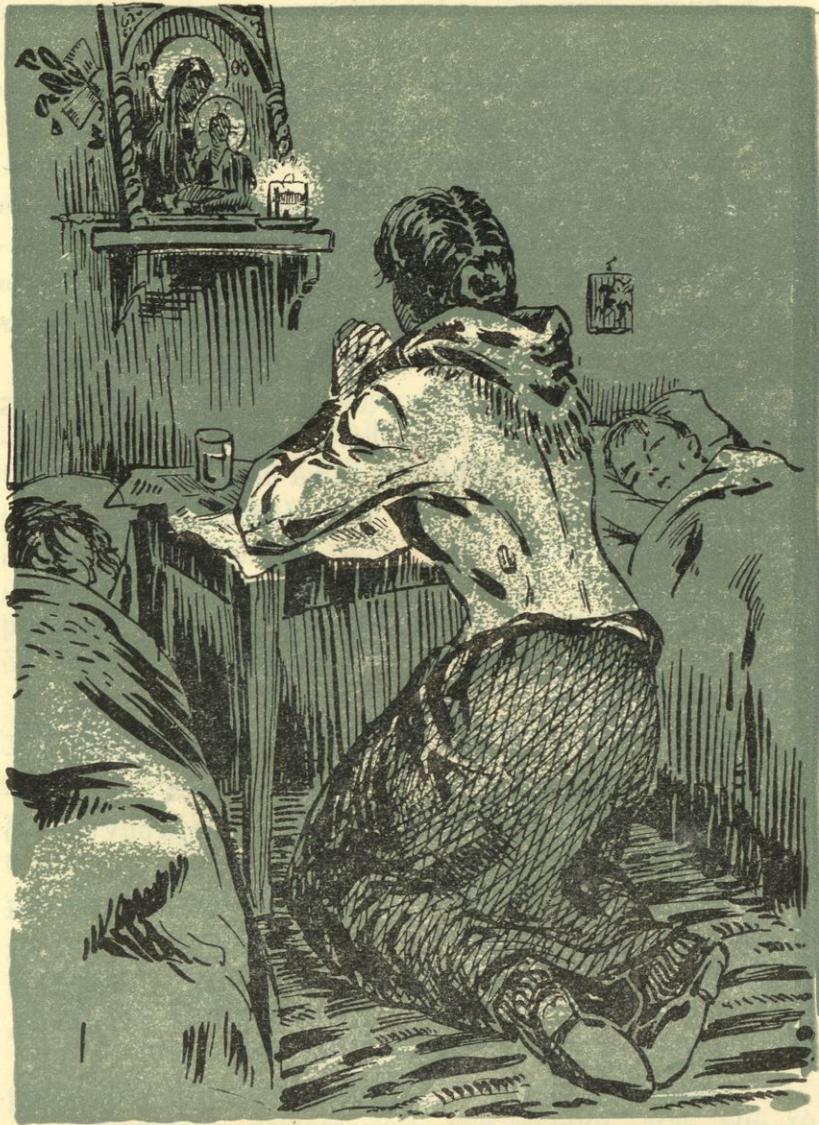
Ἡ ἄμοιρη μητέρα ἀναψε τὸ καντήλι, ἐγονάτισε κάτω  
ἀπὸ τὰ εἰκονίσματα καὶ παρεκάλεσε τὴν Παναγία καὶ τὸ  
θεῖο παιδάκι της, τὸν μικρὸν Χριστούλη, νὰ λυπηθοῦν τὰ  
ὅρφανά.

Πῶς ἦρθαν τὰ ἔφετεινὰ Χριστούγεννα! Χωρὶς τὸν ἄν-  
δρα της, χωρὶς ψωμάκι, χωρὶς ζεστὸ φαγάκι γιὰ τὰ παιδιά  
της! . . . Δάκρυα ἐπλημμύρισαν τὰ μάτια τῆς πονεμένης μη-  
τέρας, ποὺ ἔξέσπασαν σὲ θρῆνο.

\*Αλλὰ ὁ θρῆνος τῆς ἔφερε κάποιο ἐλάφρωμα καὶ ἔτσι  
ἀποκοιμήθηκε καὶ ἐκείνη. \*Ωρες ἐπέρασαν καὶ ἡ κυρα-”Αννα  
ἦταν βυθισμένη στὸν ὑπνὸν κάποτε, σὰν σὲ ὅνειρο, ἄκουσε  
νὰ κτυποῦν οἱ καμπάνες, ποὺ ἐκαλοῦσαν τοὺς χριστιανοὺς  
στὴ μεγάλη Ἑορτή· ὁ ἥχος των ἔφθανε στ’ αὐτιά της χαρμό-  
συνος, ἀλλὰ μισοσβημένος.

Θέλει νὰ σηκωθῇ νὰ τρέξῃ στὴν ἐκκλησία μὲ τὰ ξυπό-  
λυτα παιδάκια της, ἀλλὰ δὲν τὰ καταφέρνει νὰ ξυπνήσῃ, σὰν  
νὰ ἦταν ναρκωμένη. \*Ο κόπος, ἡ ἀδυναμία καὶ ὁ πόνος τὴν  
κρατοῦν μὲ ἄλυτα: δεσμά.

Σὲ λίγη ώρα πάλι ἐνόμισε, ὅτι ἐκτύπησαν τὴν θύρα-  
ῆταν ὅμως τόσο βαρύς ὁ ὑπνος της, ποὺ οὔτε τώρα τὴν ἀφηνε  
νὰ σηκωθῇ. Κάποιος ἐπέρασε μέσα ἐλαφρὰ ἐλαφρά, σὰν νὰ  
ἐπατοῦσε στὰ νύχια νὰ μὴν τοὺς ξυπνήσῃ. Ποιός τάχα νὰ  
ἦταν; ”Ανοιξε τὰ μάτια της νὰ ἰδῃ· τῆς ἐφάνηκε, ὅτι τὰ  
ἄνοιξε, καὶ εἶδε τότε, ὅτι ὁ ξένος ἦταν ἔνας νέος γλυκός, ξαν-  
θός, μὲ μάτια γεμάτα συμπάθεια, λέτε καὶ ἦταν ἄγγελος.



Εποχή για την ανάπτυξη της παραγωγής της μελέτης  
της πολιτικής της στον οικονομικό της πολιτισμό

"Εκαμε νὰ φωνάξῃ νὰ ἔρωτήσῃ ποιός ήταν αὐτὸς μὲ τὴν οὐράνια εὔμορφιά, ἀλλὰ ὁ βαρὺς ὑπνος δὲν τὴν ἄφηνε. 'Ο Ἐπισκέπτης ἐπροχώρησε δύο τρία βῆματα καὶ ἔβαλε ἕνα χάρτινο κιβώτιο, ἕνα μεγάλο κιβώτιο, ἐπάνω στὸ τραπέζι τοῦ σπιτιοῦ.

"Απλωσε ἔπειτα στὰ δύο παιδάκια τὰ ἀγγελικά του χέρια, ποὺ εἶχαν στὶς παλάμες κάποια παλιὰ οὐλή. Τὰ ἔχαϊδεψε καὶ ἕνα φῶς ζωηρό, ἀλλὰ ἀπαλὸ καὶ γλυκὸ ἐχύθηκε γύρω καὶ ἐφώτισε σὰν γελαστὸς ἀνοιξιάτικος ἥλιος· τοὺς ἔχαιμογέλασε καὶ ἕνα ἄρωμα ἀπὸ ρόδα ἐπλημμύρισε τὸ δωμάτιο.

— Χριστέ μου! Εἶπε· σὲ ἐγγάρισα ἀπὸ τὶς θεῖες πληγές Σου! Καὶ μὲ καρδιὰ πλημμυρισμένη λαχτάρα καὶ πόθο ἐπετάχθηκε νὰ πέσῃ στὰ πόδια του νὰ τὰ ἀσπασθῇ, νὰ τὰ βρέξῃ μὲ τὰ δάκρυνά της. 'Αλλὰ δταν εὑρέθηκε δρυπή, ὁ γλυκὸς καὶ ξανθὸς Ἐπισκέπτης μὲ τὰ οὐράνια μάτια εἶχε χαθῆ. Τὸ ὄνειρο εἶχε σβήσει· μόνο τὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ ἐτρεμόσβηνε στὸ εἰκονοστάσι.

**Τὸ χάρτινο κιβώτιο** "Εκαμε τὸ σταυρό της καὶ ἔπειτα ἔρριξε μιὰ ματιὰ στὰ παιδιά της· ἡ ἀναπνοούλα των ἀκουόταν ἐλαφρά· ἐκοιμῶντο ἥσυχα ἥσυχα σὰν σὲ θεῖο παράδεισο, εὐλογημένα ἀπὸ τὰ χέρια μὲ τὶς θεῖες πληγές!

"Οταν ὅμως τὸ βλέμμα της ἔπεσε στὸ τραπέζι, εἶδε ἐκεῖ ἐπάνω ἔνα κιβώτιο χάρτινο σὰν ἐκεῖνο, ποὺ ἄφησε ὁ θεῖος Ἐπισκέπτης. Μὲ ὅλη τὴν ἀδυναμία της ἔτρεξε καὶ τὸ ἐπῆρε στὰ χέρια· τῆς ἐφάνηκε πολὺ βαρύ. Τὸ ἀνοιξε· ὃ! τὸ θαῦμα, χίλια δυὸ καλά.

— Χριστέ μου! Χριστέ μου! Εἶπε πάλι, καὶ ἄρχισε νὰ φωνάξῃ μὲ χαρὰ τὰ παιδάκια της.

— Θοδωράκη, Φανή! Ξυπνῆστε! Σηκωθῆτε γρήγορα!

Καὶ τὰ ἔπιανε πότε ἀπὸ τὰ πόδια, πότε ἀπὸ τὰ χέρια νὰ ξυπνήσουν.

Τὰ δύο παιδιὰ ἔξυπνησαν τέλος ἀπὸ τὸν βαθὺ πρωΐνὸν πνο καὶ καθισμένα στὸ κρεββάτι ἔτριβαν τὰ ματάκια των. Τρομαγμένα ἀπὸ τὸ πρωΐνὸν ἀγονδοξύπνημα ἐρώτησαν μὲ ἀπορία :

- Γιατί, μαννούλα, μᾶς ἔξυπνησες τόσο πρωΐ;
- Ελāτε, ἐλāτε γρήγορα νὰ ἴδητε τοὺς ἀπάντησε καὶ τοὺς ἔδειξε τὸ κιβώτιο.

Τί νὰ ἴδοῦν! Ἐπάνω ἥσαν δύο ζευγαράκια ὑποδήματα, ἀκριβῶς στὸ πόδι των ἔνα κουστούμι γιὰ ἀγόρι, ἔνα φορεματάκι ζεστὸ γιὰ κοριτσάκι· ἔνα φόρεμα μάλλινο σὲ πήχεις γυναικεῖο δύο τόπια πολύχρωμα, μία κούκλα καὶ ἔνας σιδηρόδρομος, σιδηρόδρομος σωστὸς μὲ μηχανή, σκευοφόρο καὶ βαγόνια. Τὰ παιδιὰ δὲν ἔχόρταιναν νὰ τὰ βλέπουν καὶ τὰ δάκτυλά των ἄρχισαν νὰ τὰ ψάχνουν.

Ἄπὸ κάτω ἥταν καὶ δεύτερος θησαυρός. Κουτιά, κουτιά, γάρτινα καὶ τενεκεδένια. Ἄλλα εἶχαν κρέας, ἄλλα ψάρια, ἄλλα συμπυκνωμένο γάλα, ἄλλα νωπὸ βούτυρο, ἄλλα φυστίκια, γαλετάκια, ζάχαρη, σοκολάτα, τσάϊ, καραμέλες, ἄφρατα μπισκότα· ὡς καὶ βῶλοι ἥσαν μέσα, νὰ παίζουν παιδιά.

Τὰ ὁρφανὰ τὰ ἔχασαν· ποιός τάχα νὰ ἔστειλε τὰ πολύτιμα πράγματα! Καὶ ἔκπληκτα ἐρώτησαν:

- Ποιός τὰ ἔφερε αὐτά, μητέρα;
- Ο καλὸς Χριστός! Τὸν εἶδα μὲ τὰ μάτια μου!
- Ο Θεοδωράκης, ἀνυπόμονος, ἐπῆρε τὸ κουστούμι καὶ ἀρχισε νὰ τὸ ἔρευνῃ. Σὲ μία τσέπη ηὔρε ἔνα φάκελο.
- Μαννούλα, κοίταξε ἐδῶ, ἔνα γράμμα· εἶπε καὶ τὸ ἔδωσε στὴ μητέρα του.

Τὸ ἄνοιξαν· εἶχε μέσα ἔνα χαρτονόμισμα τῶν 10 δολαρίων καὶ ἔνα σημείωμα, ἐλληνικὰ γραμμένο:

« Μία οἰκογένεια ἀπὸ τὸν Καναδᾶ στέλνει τὸ μικρὸν αὐτὸ δῶρο σὲ μία ἑλληνίδα μητέρα καὶ στὰ παιδάκια της».

Τὴν ὥρα ἐκείνη—εἶχε βγῆ πιὰ ὁ ἥλιος—ἄνοιξε ἡ θύρα τοῦ σπιτιοῦ καὶ ἐμπῆκε μέσα ἡ κυρία Χαρόκλεια, ἀδελφὴ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ καὶ γνωστὴ κυρία τοῦ φιλοπτώχου ταμείου τῆς Ἐνορίας. Ἐγύριζε ἀπὸ τὴν λειτουργία καὶ ἐπέρρεασε νὰ εἰπῇ στὴν κυρα—”Αννα γιὰ τὸ δέμα, ποὺ εἶχε ἀφήσει περνῶντας. Τὸ ἔστελνε ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρός, ποὺ στὸ δνομα τοῦ Χριστοῦ φροντίζει γιὰ τοὺς δυστυχισμένους ὅλου τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ δὲν εἴπε τίποτε, γιὰ νὰ μὴν ταράξῃ τὴν προσευχὴ των.

Γονατισμένοι, μητέρα καὶ ὄρφανά, ἐμπρὸς στὰ είκονισματα, εὐχαριστοῦσαν τὸ θεῖο παιδάκι, ποὺ ἐγεννήθηκε τὴν ἡμέρα ἐκείνη, γιὰ νὰ φέρῃ στὸν κόσμο τὴν παρηγορία, τὴν ἀγάπη, τὴν καλωσύνη. Τὸ παρακαλοῦσαν ἀκόμη νὰ προστατεύῃ τὴν ἀγνωστή καὶ μακρινὴ ἐκείνη οἰκογένεια μὲ τὴ γενναία χριστιανικὴ καρδιά.

Θερμὰ δάκρυα, ποὺ ἔλαμπαν σὰν διαμάντια, κατέβαιναν ἀπὸ τὰ μάτια των!

N. A. Κοντόπουλος





## 5. Ο ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ

Τί ώραϊα λόγια ! Τί γλυκειά μελωδία  
ἀκούσαμε ἀπόψε ! ἔλεγε ἡ Ἐλένη στὴ  
μητέρα της τὸ βράδυ τῆς Παρασκευῆς  
τῆς πέμπτης ἐβδομάδος τῆς Μεγάλης  
Τεσσαρακοστῆς, καθὼς ἐγύρισαν στὸ  
σπίτι ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. Καὶ χωρὶς νὰ  
τὸ καταλάβῃ, ἐσιγοψιθύρισε :

*"Αγγελος πρωτοστάτης οὐρανόθεν  
ἐπέμφθη εἰπεῖν τῇ Θεοτόκῳ τὸ Χαῖρε."*

Δὲν ἐθυμόταν δμως τὸ παρακάτω  
κι ἔξακολούθησε :

*"Τῇ Υπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια·  
‘Ως λυτρωθεῖσά τῶν δεινῶν, εὐχαριστήρια  
ἀναγράφω σοι, ἡ Πόλις σου, Θεοτόκε,  
‘Αλλ’ ὡς ἔχονσα τὸ Κράτος ἀρροσμάχητον,  
ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,  
ἴνα κράζω σοι : Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε.*

—Δὲν ξέρω, μητέρα, γίατί αὐτὸ τὸ τροπάριο μ' ἀρέσει  
πολύ, συνέχισεν ἡ Ἐλένη, ὅταν ἐτελείωσε τὸ φάλσιμο.

—Μὰ εἶναι, παιδί μου, νὰ μὴ σ' ἀρέσῃ καὶ νὰ μὴ σ' ἐν-  
θουσιάζῃ δ ὕμνος αὐτὸς τῆς Πανάγιας μας, δ ὁποῖος συνδέ-

εται μὲ μία ἀπὸ τὶς πιὸ ἔνδοξες σελίδες τῆς ἱστορίας τοῦ "Ἐθνους μας ;

— Ἀλήθεια, μητέρα, ἔχει κι αὐτός, δπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐκκλησιαστικοί μας ὕμνοι, σχέσι μὲ τὴν ἱστορία τοῦ "Ἐθνους μας ; ἐρώτησε τώρα ἡ Ἐλένη ἐπίτηδες, γιὰ νὰ κάμη τὴ μητέρα της νὰ τῆς διηγηθῇ κάτι καινούργιο γιὰ τὰ κατορθώματα τῶν προγόνων μας, τὰ δποῖα τόσο τὴν ἐσυγκινοῦσαν καὶ τὴν συνήρπαζαν.

Κ' ἡ μητέρα, ἡ δποία ἀφορμὴ ἔξητοῦσε, γιὰ ν' ἀπασχολῇ τὴν κόρη της μὲ ὠφέλιμες ἱστορίες, ἄρχισε :

« Πολλὲς φορὲς ἡ Κωνσταντινούπολις, παιδί μου, ἡ θαυμαστὴ πρωτεύουσα τῆς ἔνδοξης Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, ἀντιμετώπισε μεγάλους καὶ φοβεροὺς κινδύνους καὶ πολλὲς φορὲς ἐχρειάσθηκε ν' ἀγωνισθῇ σκληρὰ καὶ νὰ χύσῃ ἄφθονο τὸ αἷμα τῶν παλληκαριῶν της, γιὰ νὰ τὸν νικήσῃ.

» Μὰ ἐκείνη τὴ φορὰ εὑρέθηκε χωρὶς πολλοὺς ὑπερασπιστὰς κ' ἡ ἀγωνία, τὴν δποίαν ἐδοκίμασε δ λαός, μπροστὰ στὴ βάρβαρη ἐπίθεσι τοῦ ἐχθροῦ, δὲν ἦταν λίγη.

» Ἡταν τὴν ἐποχὴν ποὺ δ Ἡράκλειος, ἀφοῦ ἐσυνθηκολόγησε μὲ τὸν βιοεινοὺς ἐχθροὺς τοῦ Κράτους, τὸν Ἀβάρους, ἐκήρυξε τὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν Περσῶν κ' εἶχε πάει μακριά, μέσα στὰ βάθη τῆς Περσίας.

» Ἡθέλε νὰ κτυπήσῃ τὸ θηρίο στὴν καρδιά του, μέσα στὴ χώρα του, γιατὶ δ κίνδυνος ἀπ' αὐτὸν ἦταν μεγάλος. Κίνδυνος τοῦ "Ἐθνους, κίνδυνος τοῦ Χριστοῦ, κίνδυνος τοῦ πολιτισμοῦ.

» Οἱ νικηφόρες μάχες τῶν Ἑλλήνων ἀκολουθοῦσαν ἡ μία τὴν ἄλλη κι δ Πέρσης βασιλεὺς Χοσρόης εἶχε περιέλθει σὲ δύσκολη θέσι. Ἔπρεπε ν' ἀφήσῃ τὴ Χαλκηδόνα, ἀπὸ τὴν δποία μὲ τὰ στρατεύματά του ἐπίειζε τὴν πρωτεύουσα, καὶ



νὰ γυρίσῃ στὴν Περσία. Ἐπροσπάθησε δῆμος στὸ μεταξὺ νὰ πείσῃ τοὺς Ἀβάρους, γιὰ νὰ παραβιάσουν τὴ συμφωνία, τὴν δόποία εἶχαν κάμει μὲ τὸν Ἡράκλειο, καὶ νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τὸ Βορρᾶ. Προπαντὸς τώρα, ποὺ δὲ Αὐτοκράτωρ μὲ τὸν πολὺ στρατὸ ἤταν πολὺ μακριὰ καὶ δὲν ὑπῆρχε τρόπος νὰ γυρίσῃ. Καὶ οἱ Ἀβαροί,

χωρὶς πολλοὺς δισταγμοὺς ἢ ἐπιφυλάξεις, ἐδέχθηκαν καὶ παρεσπόνδησαν.

»Ἐπετέθησαν λοιπὸν ἐναντίον τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἀρχισαν νὰ καῖν', ν' ἀρπάζουν, νὰ λεηλατοῦν καὶ νὰ καταστρέφουν τὶς βιορεινὲς ἐπαρχίες, προχωρῶντας σιγὰ - σιγὰ πρὸς τὴν Πόλιν, ὡς ὅτου ἔφθασαν ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη τῆς καὶ τὴν ἐποιιόρκησαν.

»Φαντάζεσαι τώρα, Ἐλένη, τὴν ἀγωνία τοῦ πολιορκημένου λαοῦ. Οἱ ἵκανοὶ μαχηταί του ἦσαν εἰς τὴν Περσία. Κι' αὐτοὶ ἦσαν τόσο λίγοι. Καὶ πάλι ὅμως δὲν ἐδείλιασαν. Ἐνίσχυσαν τὴν φρουρὰ τῶν τειχῶν κι ἀντέταξαν ἀποτελεσματικὴ ἄμυνα.

»Ἀλλ' ἡ πολιορκία ἐγινόταν πιὸ στενὴ κ' ἡ πίεσις στὰ τείχη ἐμεγάλωνε. Μάταια δὲ Πατριάρχης Σέργιος καὶ δὲ οἰκουμενικὸς Βῆνος ἐπαρακαλοῦσαν τὸν ἀρχηγὸν τῶν Ἀβάρων, Χαγᾶνο, νὰ δεχθῇ ὅσα δῶρα θελήσῃ νὰ ξητήσῃ καὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Πόλιν.

»Ὕπεροχανος ἐκεῖνος γιὰ τὴν εὔκολη, ὅπως ἐνόμισε, κατάκτησι ἔδιωξε μὲ βάναυσο τρόπο τοὺς ἀπεσταλμένους μ' αὐτὰ τ' ἀγέρωχα λόγια:

»Δὲν δέχομαι τίποτε. Νὰ φύγετε ὅλοι ἀπὸ τὴν Πόλιν, γιατὶ δὲν πρόκειται νὰ γλυτώσῃ κανείς. Εἶναι ἀδύνατον νὰ σωθῆτε, ἐκτὸς ἀν γίνετε ψάρια καὶ περάσετε τὴν θάλασσα κολυμπῶντας ἢ πουλιὰ καὶ πετάξετε στὸν ἀέρα.

»Κι ἐπανέλαβε τὴν ἐπίθεσί του αὐτὴ τὴν φορὰ ἀπὸ ξηρὰ μὲ τὶς περίφημες πολιορκητικὲς μηχανές, κινητοὺς πύργους κι ἀπὸ τὴν θάλασσα μ' ἀναριθμητα μονόξυλα.

»Ο λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπεστήριζε τὴν ἄμυνά του. Ἔστρεψε ὅμως τὰ βλέμματα καὶ τὴν ψυχή του στὸ Θεό.

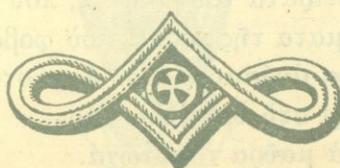
»Ἐκεῖ κοντά στὰ τείχη, στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερῶν, γονατιστοὶ ὄλοι ἐδέοντο μπροστὰ στὴν Ἀγια Εἰκόνα, γιὰ τὴ σωτηρία τῆς Πόλεως. Καί, ὥ! θαῦμα!

»Τὴν ὡς τὴ στιγμὴ ἐκείνη γαληνεμένη θάλασσα ἐτάραξε τρομερὴ τρικυμία. Τὰ μονόξυλα ἔνα-ἔνα ἀναποδογύριζαν κι ἐβούλιαζαν. Κι ἡ ψυχὴ τῶν πολιορκημένων διὰ μιᾶς ἐγιγαντώθηκε, ὅσο ποτὲ ἄλλοτε. "Ωριησαν ἐναντίον τῶν Ἀβάρων ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη. Κι αὐτοί, φοβισμένοι ἀπὸ τὴ συμφορὰ τῆς θάλασσας κι ἀπὸ τὴν ἀπροσδόκητη τροπὴ τῆς καταστάσεως, διελύθηκαν κι ἀναγκάσθηκαν νὰ φύγουν. Νὰ φύγουν καὶ νὰ μὴ ἔαναγυρίσουν!

»Κι ἀμέσως πολεμισταὶ ἀνδρεῖοι, γέροντες σεβάσμιοι, γυναικες εὔσεβεῖς καὶ παιδιὰ χαρούμενα, ὄλοι πλημμυρισμένοι ἀπὸ εύτυχία, μὲ τὸν Πατριάρχη, ὁ δοποῖος ἐκρατοῦσε τὴ θαυματουργὸ εἰκόνα μπροστά, ἔξεκίνησαν γιὰ τὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας.

»Ολη τὴ νύκτα, ὅρθιοι, χωρὶς κανείς τους νὰ καθήσῃ, ἔψαλλαν στὴν Ὅμηρο Στρατηγὸ νικητήριους ὑμνους, εὐχαριστίες καὶ δοξολογίες γιὰ τὸ θαῦμα τῆς σωτηρίας τους. "Εψαλλαν τὸν Ἀκάθιστο Ὅμηρο, παιδί μου, τὸν δοποῖο κι ἐμεῖς κάθε χρόνο, σὰν ἀπόψε ἐπαναλαμβάνομε στὴ μνήμη τῆς προστάτιδός μας Παναγίας καὶ τῶν ἀνδρείων ἐκείνων».

Θεόδωρος Γιαννόπουλος





## 6. ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

Γλυκὸ τοῦ κόσμου στήριγμα, καλή μου Παναγία,  
ποὺ ἀκοῦς τὴ δέησι τῶν παιδιῶν, ἀθάνατη Μαρία.  
Ἄκου καὶ μᾶς, ποὺ ὑψώνομε σ' Ἐσὲ τὴν προσευχή μας,  
ποὺ ἀπ' τὴν πιστὴν ψυχή μας  
βγαίνει γιὰ Σὲ θεῷμή.

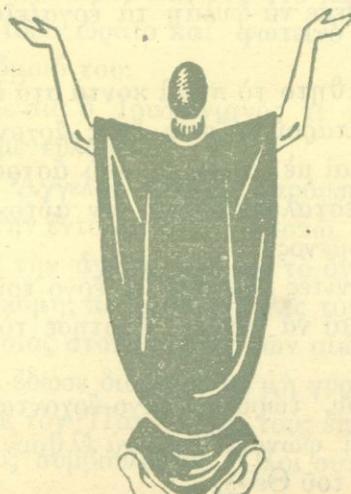
Ἐχε, κυρά, στὴ σκέπη Σου τὴν πικραμένη χήρα,  
στὸν πεινασμένο ἄνοιξε, Σύ, σπλαχνικὰ τὴ θύρα,  
δῶσε τοῦ σκλάβουν, Δέσποινα, ἐλεύθερη πατρίδα,  
τοῦ ναύτη τὴν ἔλπιδα,  
ποὺ πλέει στὴν ξενιτειά.

Εὐλόγησε τὰ ὄνειρατα τοῦ βρέφους, ποὺ κοιμᾶται.  
Οδήγησε τὰ βήματα τῆς κόρης, ποὺ φοβᾶται.  
Στεῖλε δροσιὰ κι ὀνάπαυσι στοῦ ἀρώστου τὸ κλινάρι,  
ἔχε στὴ θεία Σου χάρι  
τὰ μαῦρα τὰ φτωχά.

Τὴ μάννα παρηγόρησε, πούχει παιδὶ στὰ ξένα  
καὶ χύσε μιὰν ἀκτῖνα Σου γιὰ τὸν τυφλό, Παρθένα.  
Κράτα τὸ γάλα ἀμίαντο τοῦ βρέφους, ποὺ βινταίνει,  
στρέψε στὴν οἰκουμένη  
τὸ βλέμμα σπλαχνικό.

Εὐλόγησε τὰ δάκρυα, καλή μας Παναγία,  
ὅπου μὲ πάθος χύνονται μπροστὰ στὴ δυστυχία.  
Συχώρεσε καὶ φώτισε κι ἐκεῖνον ποὺ πλανήθη,  
καὶ χύσε του στὰ στήθη  
τὴν πίστι τὴ γλυκειά.

Βόηθα καὶ τὴν Ἑλλάδα μας, τὴν ὅμιορφη Πατρίδα,  
πάλι στὸν κόσμο δεῖξε την μὲ σκῆπτρο καὶ χλαμύδα.  
Κάμε νὰ σφίξῃ ἐλεύθερα μέσ' στὴ θερμὴ ἀγκαλιά της,  
τὰ μαῦρα τὰ παιδιά της,  
ποὺ κλαῖνε στὴ σκλαβιά.



« Ἀπαντα »

Σιέφαρος Μαρτζώκης



## 7. ΤΟ ΚΤΙΣΙΜΟ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

(Βυζαντινὲς Παραδόσεις)

### 1. ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΥΡΙΟΥ ΦΡΟΥΡΕΙ ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

“Οταν ἐκτίζετο ἡ Ἁγία Σοφία, ἔνα Σάββατο, τὸ μεσημέρι, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἐκάλεσε τὸν πρωτομάστορα, τοὺς τεχνῖτες καὶ τοὺς ἐργάτες σὲ τραπέζι.

‘Ο πρωτομάστορας εἶχε ἔνα παιδί δεκατεσσάρων χρόνων, ποὺ τοῦ ἀνέθεσε νὰ φυλάῃ τὰ ἐργαλεῖα του ὅση ὥρα θ’ ἀπουσίαζε.

Ἐκεῖ ποὺ ἐκάθητο τὸ παιδί κοντὰ στὰ ἐργαλεῖα, νά σου ξαφνικὰ καὶ τοῦ παρουσιάζεται ἔνας ἄρχοντας μὲ λαμπρὰ λευκὰ φορέματα καὶ μὲ πρόσωπο ποὺ ἄστραφτε σὰν ἥλιος. Ἐφαίνετο σὰν ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα κι ἔδειχνε πώς ἥτο θυμωμένος.

— Γιατί οἱ τεχνῖτες ἄφησαν τὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπήγαν νὰ τρώγουν καὶ νὰ πίνουν; ἐρώτησε τὸ παιδί ὁ ἄγνωστος ἄρχοντας.

— Ἀρχοντά μου, τώρα σὲ λίγο ἔρχονται.

— Πήγαινε καὶ φώναξέ τους νὰ ἔλθουν γρήγορα νὰ ἐργασθοῦν στὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ.

— "Αρχοντά μου, φοβοῦμαι νὰ πάω, νὰ μὴ χαθῇ κανένα ἀπὸ τὰ ἐργαλεῖα τοῦ πατέρα μου.

— Πήγαινε κι ἐγὼ σοῦ ὁρκίζομαι στὴν Ἀγία Σοφία, ποὺ κτίζεται τώρα, ὅτι δὲ θὰ φύγω, ώς ποὺ νὰ ἐπιστρέψῃς, γιατὶ μ' ἔστειλεν ὁ Θεός νὰ εἴμαι φύλακας ἐδῶ.

Τὸ παιδὶ ἔτρεξε στὸ βασιλικὸ τραπέζι, γιὰ νὰ εἰπῇ στὸν πατέρα του τὴν ἐντολή, ποὺ τοῦ ἔδωκεν ὁ ἄγνωστός του ἀρχοντας. Κι ὁ πρωτομάστορας ἀνέφερε τὸ γεγονός στὸν αὐτοκράτορα.

Παραξενεύθηκεν ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ διέταξεν ἔναν ἀξιωματικὸ νὰ πάῃ νὰ ἰδῃ τί συμβαίνει.

Ο ἀξιωματικὸς ἐπῆγεν ἀμέσως ἐκεῖ, ὅπου ἦσαν τὰ ἐργαλεῖα τοῦ πρωτομάστορα, ἀλλὰ κανένα δὲν εύρηκε νὰ τὰ φυλάῃ. Κι ἐγύρισε καὶ τὸ ἀνέφερε στὸν αὐτοκράτορα.

Ἐκάλεσε τότε ὁ αὐτοκράτωρ ὅλους τοὺς ἀρχοντες τοῦ παλατιοῦ καὶ τοὺς ἔδειξεν ἔνα - ἔνα στὸ παιδὶ νὰ τοῦ εἰπῇ ποῖος ἦταν ἐκεῖνος, ποὺ τὸ ἔστειλε.

— Κανένας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀρχοντές σου, δὲν ἦτο βασιλιά μου, εἶπε τὸ παιδί. Ἐκεῖνος ἦτο μὲ λαμπρὰ λευκὰ φορέματα καὶ μὲ τόσο ὡραῖο καὶ φωτεινὸ πρόσωπο, ποὺ δὲν ἔχω ἰδῃ ἄλλον ὅμοιό του.

Ἐκατάλαβε πιὰ ὁ Ἰουστινιανὸς τί συμβαίνει καὶ συγκινημένος εἶπε μὲ εὐλάβεια.

— Ἀλήθεια, "Αγγελος Κυρίου παρουσιάσθηκε στὸ παιδὶ καὶ τοῦ ἔδωσε τὴν ἐντολή. Σὲ εὐχαριστῶ, Παντοδύναμε, ποὺ μοῦ ἐφανέρωσες τὴν ἀγάπη Σου καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐκκλησίας. Σὲ εὐχαριστῶ ἀκόμη, ποὺ μοῦ ἔστειλες τὸν "Αγγελό Σου φύλακα τῆς ἐκκλησίας στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων.

Στὸ παιδὶ ἔδωσε διαταγὴ νὰ μὴ γυρίσῃ κοντὰ στὸ κτίσμα. Κι ἐκάλεσε τὸν Πατριάρχη, τὸν ἐπισκόπους καὶ τοὺς ἀρχοντες νὰ τοὺς συμβουλευθῇ. "Ολοι συνεφώνησαν νὰ μὴν

πάγη ἄλλη φορὰ τὸ παιδὶ στὴν ἐκκλησία, γιὰ νὰ τὸ περιμένῃ δὲ Ἀγγελος καὶ νὰ μένῃ φύλακάς της, δπως τοῦ ὀρκίσθηκε. Κι ἀφοῦ ἔδωσε πολλὰ δῶρα στὸ παιδὶ καὶ τὸ ἔκαμε πολὺ πλούσιο, μὲ τὴ συγκατάθεσι τοῦ πατέρα του τὸ ἔστειλε νὰ περάσῃ δῆλη τὴ ζωή του στὰ Δωδεκάνησα.

## 2. ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΥΡΙΟΥ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΧΡΥΣΑΦΙ

Τὸ κτίσιμο τῆς Ἁγίας Σοφίας εἶχε φθάσει ὡς τὸ σημεῖο, ποὺ θὰ ἐγύριζαν τὸ μεγάλο τροῦλλο. Τὸ βασιλικὸ ταμεῖο ὅμως εἶχε πιὰ ἀδειάσει ἀπὸ τοὺς θησαυρούς του. Κι ὁ Ἰουστινιανός, πολὺ στενοχωρημένος, ἐστέκετο ἐπάνω σὲ μία σκαλωσιὰ καὶ ἐσκέπτετο πῶς νὰ ἔξοικονομήσῃ κι ἄλλα πολλὰ χρήματα, ποὺ ἐχρειάζετο ἡ ἐκκλησία, γιὰ νὰ τελειώσῃ.

Ἐκεὶ τοῦ παρουσιάστηκε ἔξαφνα ἔνας λευκοφορεμένος καὶ μὲ φωτεινὸ πρόσωπο ἄρχοντας καὶ τὸν ἐρώτησε :

— Γιατί εἶσαι λυπημένος, Δέσποτά μου;

— Μοῦ ἔχουν τελειώσει τὰ χρήματα καὶ δὲν ἔχω νὰ πληρώσω τοὺς μαστόρους σήμερα, ποὺ εἶναι Σάββατο, ἀπήντησεν ὁ αὐτοκράτωρ.

Καὶ παρατηροῦσε μὲ ἀπορία τὸν ἄρχοντα, γιατὶ πρώτη φορὰ τὸν ἔβλεπε.

— Μὴ λυπᾶσαι γι' αὐτό, Δέσποτα. Αὔριο τὸ πρωὶ στειλέ μου μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες μὲ πενήντα ύπηρέτες κι εἴκοσι μουσλάρια, γιὰ νὰ σὲ δανείσω ὃσο χρυσάφι χρειάζεσαι. Ἐγὼ θὰ τοὺς περιμένω στὴ Χρυσῆ Πόρτα.

Τόση ἦταν ἡ χαρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ γιὰ τὴν ἀνέλπιστη προσφορὰ τοῦ ἄρχοντα, ποὺ τὰ ἔχασε κι οὕτε τ' ὄνομά του ἐρώτησε νὰ μάθῃ οὕτε τὸν τόπο του.

Κι ἐκεῖνος ξαφνικὰ ἔξαφανίστηκε δπως εἶχε ξαφνικὰ παρουσιασθῆ.

Τὴν ἄλλη ἡμέρα τὸ πρωὶ τέσσαρες ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ἀρχοντες, μὲ πενήντα ύπηρέτες, εἴκοσι μουλάρια, ἔφθασαν στὴ Χρυσῆ Πόρτα, ὅπου τοὺς ἐπερίμενε λευκοφορεμένος καὶ καβάλα σὲ κόκκινο ἄλογο ὁ ἄγνωστος ἀρχοντας. Κι ἀπ’ ἐκεῖ τοὺς ὠδήγησε σ’ ἓνα τόπο, ὅπου ἀντίρυθμαν καταμαγεμένοι ἔνα τόσο ώραιο καὶ πλούσιο παλάτι, ποὺ ποτέ τους δὲν εἶχαν ξαναΐδῃ. Κι δταν τοὺς ὠδήγησε στὸ ἐσωτερικὸ καὶ μ’ ἔνα χρυσὸ κλειδὶ ἄνοιξε τὸ θησαυροφυλάκιο του, ἔμειναν ἄφωνοι.<sup>3</sup> Ήτο ἔνα μεγάλο δωμάτιο γεμάτο χρυσᾶ νομίσματα.

Τοὺς ἐγέμισε λοιπὸν σαράντα σακκίδια χρυσάφι καὶ τοὺς ἕστειλε πίσω στὸν Ἰουστινιανὸ δίνοντάς τους τὴν ἔξης παραγγελία: «Νὰ εἰπῆτε στὸν αὐτοκράτορα νὰ κτίσῃ τὴν Ἀγία Σοφία τοῦ Θεοῦ».

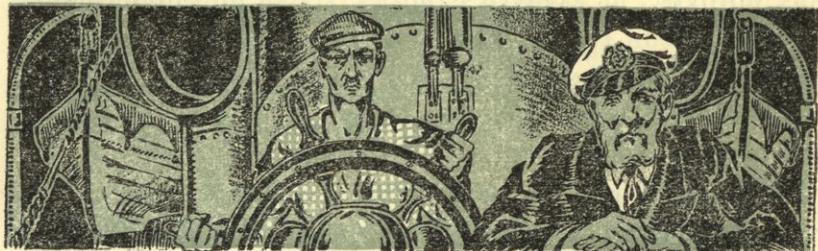
“Οταν ὁ Ἰουστινιανὸς εἶδε τὸν ἀμύθητο πλοῦτο, ἐθαύμασε κι ἐρώτησε τοὺς ἀρχοντες σὲ ποῖο τόπο ἐπῆγαν κι ἀν ἔμαθαν ποῖος ἦταν ἐκεῖνος ὁ ἀρχοντας. Οἱ ἀρχοντες τοῦ εἰπαν τὸν τόπο, δὲν, ἥξεραν ὅμως τὸ ὄνομα τοῦ δανειστῆ.

«Ἀσφαλῶς θὰ ἔλθῃ νὰ μοῦ ζητήσῃ κάποιο μεγάλο ἀξίωμα γι’ ἀνταμοιβή», ἐσκέφθηκεν δ ἀυτοκράτωρ.

‘Αλλὰ ὁ ἄγνωστος ἀρχοντας δὲν παρουσιάσθηκε πιά. Κι ὁ Ἰουστινιανὸς ἕστειλε τοὺς ἵδιους, ποὺ ἔφεραν τὸ χρυσάφι, νὰ φέρουν καὶ τὸν ἀρχοντα. Μὰ οὔτε παλάτι οὔτε σπίτι οὔτε δρόμο πατημένο εύρηκαν στὸν ἵδιο τόπο.

“Ἐνοιωσε πιὰ τὴν ἀλήθεια ὁ αὐτοκράτωρ καὶ εὐχαρίστησε μὲ μεγάλη εὐλάβεια τὸ Θεό: «Τώρα ἐγνώρισα ὅτι ἔστειλες, Θεέ μου, τὸν Ἀγγελό Σου καὶ μοῦ ἔφερε τὴ μεγάλη δωρεά Σου, γιὰ νὰ κτίσω τὴν ἐκκλησία Σου. Εύλογημένο νὰ είναι τὸ Ἀγιον Ὄνομά Σου».

Γεώργιος Ν. Καλαματιανός



## 8. ΠΑΣΧΑ ΣΤΑ ΠΕΛΑΓΑ

**«Χριστός  
Ανέστη»**

Τὸ πλοῖο ὅλοσκότεινο ἔσχιζε τὰ νερὰ ζητῶντας ἀνυπόμονα τὸ λιμάνι του. Δὲν εἶχε ἄλλο φῶς παρὰ τὰ δύο χρωματιστὰ φανάρια ζερβόδεξα τῆς γέφυρας· ἔνα ἄλλο φανάρι ἀσπρό ἀκτινοβόλο ψηλὰ στὸ πλωρὶ κατάρτι καὶ ἄλλο ἔνα μικρὸ πίσω στὴν πρόμνη του. Τίποτε ἄλλο.

Οἱ ἐπιβάτες ὅλοι ἔαπλωμένοι στὶς καμπίνες των, ἄλλοι παραδομένοι στὸν ὑπνο καὶ ἄλλοι στοὺς συλλογισμούς. Οἱ ναῦτες καὶ θερμαστές, ὅσοι δὲν εἶχαν ὑπηρεσία ἔκοιμοντο βαρειὰ στὰ κρεββάτια των. Ό καπετάνιος μὲ τὸν τιμονιέρη ὁρθοὶ στὴ γέφυρα, μαῦροι ἵσκοι σχεδὸν ἀνάεροι, ἔλεγες ὅτι ἦσαν πνεύματα καλόγνωμα ποὺ ἔκυρενοῦσαν στὸ χάος τὴν τύχη τοῦ τυφλοῦ σκάφους καὶ τῶν κοιμισμένων ἀνθρώπων.

Ἐξαφνα ἡ καμπάνα τῆς γέφυρας ἐσήμανε μεσάνυκτα. Μεσάνυκτα ἐσήμανε καὶ ἡ καμπάνα τῆς πλώρης. Τὸ καμπανοκτέπημα γοργό, χαρούμενο, ἐπέμενε νὰ φύγη τόνους μεταλλικοὺς περιγύρα, κάτω στὴ σκοτεινὴ θάλασσα καὶ ψηλὰ στὸν ἀστροφώτιστο οὐρανὸ καὶ νὰ κράζῃ ὅλους στὸ κατάστρωμα. Καὶ μὲ μιᾶς τὸ οκοτεινὸ πλοῖο ἐπλημμύρισε ἀπὸ



φῶς, θόρυβο, ζωή. "Αφησε τὸ πλήρωμα τὰ κρεββάτια του καὶ οἱ ἐπιβάτες τὶς καμπίνες των.

"Εμπρός στὴν πλώρη καὶ στὴν πρύμνη πίσω ἀνυπόμονα ἔφευγαν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ναύληρου τὰ πυροτεχνήματα, ἔφθαναν, λέει, τ' ἀστέρια καὶ ἔπειτα ἐσβήναν στὴν ἄβυσσο,

Τὰ ξάρτια, τὰ σχοινιά, οἱ κουπαστὲς ἔλαμπαν σὰν ἐπιτάφιοι ἀπὸ τὰ κεριά. Καὶ δὲν ἦταν ἐκείνη τὴ στιγμὴ τὸ καράβι παρὰ ἓνα μεγάλο πολυκάνδηλο, ποὺ ἔφευγε ἐπάνω στὰ νερὰ σὰν πυροτέχνημα.

"Η γέφυρα στρωμένη μὲ μία μεγάλη σημαία ἔμοιαζε ἄγια Τράπεζα. "Ἐνα κανίστρι μὲ κόκκινα αὐγὰ καὶ ἓνα μὲ λαμπροκούλουρα ἥσαν ἐπάνω. 'Ο πλοιάρχος σοβαρός, μὲ ἓνα κερὶ ἀναμμένο στὸ χέρι, ἀρχισε νὰ ψάλλῃ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη!». Τὸ πλήρωμα καὶ οἱ ἐπιβάτες γύρω του ξεσκούφωτοι καὶ μὲ τὰ κεριὰ στὰ χέρια ἔξανάλεγαν τὸ τροπάρι ουθικὰ καὶ μὲ κατάνυξι.

— Χρόνια πολλά, κύριοι!...  
Χρόνια πολλά, παιδιά μου!...

ευχήθηκε ἄμα ἐτελείωσε τὸν ψαλμό, γυρίζοντας πρῶτα στοὺς ἐπιβάτες καὶ ἔπειτα στὸ πλήρωμα δὲ πλοίαρχος.

— Χρόνια πολλά, καπετάνιε, χρόνια πολλά!.... Ἀπάντησαν ἑκεῖνοι διμόφωνα.

— Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια σας, κύριοι! Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια μας, παιδιά, ξαναεῖπε δὲ πλοίαρχος, ἐνῷ ἔνα μαργαριτάρι ἐφάνηκε στὴν ἄκρη τῶν ματιῶν του.

— Καὶ τοῦ χρόνου στὰ σπίτια μας, καπετάνιε.

**Ε ὑ χ ἐ σ** "Ἐπειτα ἐπέρασε ἔνας ἔνας, πρῶτα οἱ ἐπιβάτες, καὶ χαρὲς ἔπειτα τὸ πλήρωμα, ἐπῆραν ἀπὸ τὸ χέρι του τὸ κόκκινο αὐγὸν καὶ τὸ λαμπροκούλουρο καὶ ἀρχισαν πάλι οἱ εὐχὲς καὶ τὰ φιλήματα.

— Χριστὸς Ἀνέστη!

— Ἀληθινὸς ὁ Κύριος!

— Καὶ τοῦ χρόνου σπίτια μας!

Οἱ ἐπιβάτες ἐτράβηξαν στὶς θέσεις των νὰ φᾶνε τὴ μαγείτσα. Οἱ ναῦτες ζευγαρωτὰ στοὺς διαδόμους ἐτσούγκριζαν τὸ αὐγά των, ἐγελοῦσαν, ἐσπρώχνονταν μεταξύ των, ἐτρωγαν λαίμαργα, ἐκαλοχρονίζονταν σοβαρὰ καὶ κοροϊδευτικά.

"Ἐπαυσε τὸ καμπανοκτύπημα· ἔνα ἔνα ἔσβησαν τὰ κεριά. Τὸ καράβι ἐβυθίσθηκε πάλι στὴν ἡσυχία του. Ὁ καπετάνιος καὶ δὲ τιμονιέρης καταμόναχοι ἐπάνω στὴ γέφυρα, πνεύματα θαρρεῖς ἀνάερα, ἐξακολουθοῦσαν τὴ δουλειά των σιωπηλοὶ καὶ ἄγρυπνοι.

— Γραμμή!

— Γραμμή!

Καὶ τὸ πλοϊο δλοσκύτεινο πάλι ἐξακολούθησε νὰ σχίζῃ τὰ νερά, ζητῶντας ἀνυπόμονα τὸ λιμάνι του.



Β'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΝ



## 9. Η ΘΥΣΙΑ ΤΗΣ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑΣ

“Οταν δέ Πάρις ἔκλεψε τὴν Ἐλένη ἀπὸ τὸ φιλόξενο παλάτι τοῦ Μενελάου, ὅλη ἡ Ἑλλὰς ἀναταράχθηκε. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες τὸ ἐπῆραν γιὰ δική τους προσβολὴ καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἔκδικηθοῦν. Ἐσύναξαν τὸ στρατό τους καὶ μὲ τὰ καράβια τους ἐπῆγαν στὴν Αὔλίδα καὶ ἐπερίμεναν τὸν καιρό, γιὰ νὰ περάσουν στὴν Ἀσία.¶

“Ἄδικα δῆμως ἐπερίμεναν. Οἱ ἄνεμοι ἦσαν κλεισμένοι στὶς σπηλιές τους ἀπὸ τὸν Αἴολο. Οὕτε φύλλο ἐσάλευε, οὔτε πούπουλο. Ὁ στρατὸς ἄρχισε νὰ στενοχωρῆται, νὰ μουρμουρίζῃ καὶ ν' ἀρρωσταίνῃ, γιατὶ ἐθυμόταν τὴν πατρίδα καὶ τοὺς δικούς του. Οἱ βασιλεῖς ἐρώτησαν τὸ γερο-Κάλχα, τὸ μάντι, ποὺ ἦξερε ὅχι μονάχα τὰ τωρινά, μὰ καὶ τὰ περασμένα καὶ τὰ μελλούμενα. Κι δέ μάντις ἀπάντησε ἄφοβα :

— Δὲ θ’ ἀρμενίσῃ πανί, ἀν πρῶτα δέ Ἀγαμέμνων δὲ θυσιάσῃ τὴν πρωτότοκη κόρη του στὴν Ἀρτεμι. Ἡ θεὰ τὸ ζῆτει, εἶναι θυμωμένη, γιατὶ δέ βασιλιὰς τῆς ἐσκότωσε στὸ κυνήγι τὸ ιερό της ἐλάφι.

Καθὼς τὸ ἀκούσει δέ Ἀγαμέμνων, ἐφώναξε :

— Ἐγὼ νὰ θυσιάσω τὴν κόρη μου; Ποτέ!

Κι ἀμέσως ἐπρόσταξε τὸν κάθε βασιλιὰ νὰ πάρῃ τοὺς δικούς του καὶ νὰ γυρίσῃ στὸν τόπο του. Ἐβούξε τὸ στρατόπεδο ἀπὸ φωνές, θυμοὺς καὶ φοβερίσματα.

‘Ο Μενέλαος τρέχει καὶ πέφτει στὰ πόδια του.

— Τί λέσ, ἀδελφέ μου; τοῦ λέει, ἐσυλλογίσθηκες καλά; ‘Ο στρατὸς ἐθύμωσε πολύ... Στεῖλες νὰ φέρῃς τὴν κόρη σου, καὶ ὥσπου νᾶρθη, θὰ βροῦμε τρόπο νὰ τὴ γλυτώσωμε.

‘Ο Ἀγαμέμνων, θέλοντας καὶ μή, ἔγραψε στὴ γυναικά του νὰ στείλῃ τὴν Ἰφιγένεια. Ἐπειδὴ ὅμως ἦξερε πώς, ἀν μάθαινε ἡ Κλυταιμήστρα τὴν ἀλήθεια, δὲν θὰ τὴν ἔστελνε, τῆς ἔγραψε πώς θὰ τὴν παντρέψῃ μὲ τὸν Ἀχιλλέα.

Δὲν ἐπέρασαν πολλὲς ἡμέρες καὶ νά σου φθάνει στὸ στρατόπεδο ἡ Ἰφιγένεια μὲ τὴ μάννα της καὶ τὸ μικρὸ ἀδελφό της, τὸν Ὁρέστη. Καθὼς τοὺς εἶδε ὁ Ἀγαμέμνων, ἀπελπίσθηκε. Ὁ στρατὸς ὅμως, ὅταν ἔμαθε τὸν ἐρχομό της, ἐτριγύρισε στὴ σκηνὴ τοῦ βασιλιᾶ καὶ βλέποντας τέτοια κάλλη ἐθαύμαζε κι ἐφώναζε :

— Τέτοια θυσία πρέπει στὴ θεὰ τοῦ κυνηγιοῦ!

Οἱ γυναικες, καθὼς ἀκουσαν ἔτσι, ἐταράχθηκαν. Ἡ Κλυταιμήστρα ἐπαραπονιόταν στὸν ἄνδρα της, πὼς τὴν ἐγέλασε κι ἔφερε τὴν κόρη της στὸ στρατόπεδο· ἡ Ἰφιγένεια ἀγκάλιαζε τὰ γόνατά του καὶ τὸν παρακαλοῦσε νὰ μὴ τῆς κόψῃ τὴ ζωὴ ἐπάνω στὸν ἀνθό της.

— Εἶναι γλυκειά, πατερούλη, ἡ ζωή, ἔλεγε κλαίοντας.

‘Ο Ἀγαμέμνων ἔστεκε μπροστά τους κρύος κι ἀσυγκίνητος σὰ μάρμαρο. Δὲν ἦταν πατέρας ἐκείνη τὴ στιγμή· ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, ποὺ ἐπήγαινε νὰ πολεμήσῃ γιὰ τὴν τιμὴ τῆς Ἑλλάδος.

— “Ἐχεις δίκιο, παιδί μου, εἴπε ἀργά, μεγάλο δίκιο ἔχεις· μὰ τί νὰ κάμω; ” Ετσι προστάζουν οἱ θεοί.

Κι ἐβγῆκε ἀπὸ τὴ σκηνὴ μὲ βῆμα ἀργὸ κι ἐπίσημο, μὲ χείλη σφικτοκλεισμένα καὶ πρόσωπο ἀκίνητο, λές κι ἐφοροῦσε προσωπίδα. Ἡ Ἰφιγένεια ἐγύρισε τότε τ’ ἀπελπισμένα μάτια της στὸ Μενέλαο.

— “Ετσι λοιπόν, θεῖε μου, εἴπε μὲ παράπονο· ἔγὼ θὰ πληρώσω γιὰ τὸ σφάλμα τῆς Ἐλένης;

— “Οχι, παιδί μου, ἀπάντησε ὁ Μενέλαος σφουγγίζον-

τας τὰ δάκρυά του· μήν τὸ πιστεύεις πώς θυσιάζεσαι γιὰ τὴν Ἐλένη. Κοίταξε ἔκει, ἐπρόσθεσε σηκώνοντας ἕνα φύλλο τῆς σκηνῆς, πόσα καὶ πόσα παλληκάρια ἐπῆραν τὰ ὅπλα κι ἥρθαν μαζί μας. ‘Ως κι ὁ βασιλιᾶς τῆς Πύλου, μὲ τὰ χιονᾶτά του μαλλιὰ καὶ τὴ φρόνιμη γνώμη του, ἐντύθηκε στ’ ἄρματα. Νά ὁ πονηρὸς Ὀδυσσεύς, ὁ βασιλιᾶς τῆς Ἰθάκης· νά ὁ Αἴας κι ὁ φοβερὸς Διομήδης κι ὁ Ἰδομενεὺς ἀπὸ τὴν Κρήτη· κι οἱ ἄλλοι. Μήν τὸ πιστέψῃς πώς ἐπαράτησαν τὰ καλά τους γιὰ τὴν Ἐλένη. Ἡλθαν γιὰ τὴν τιμὴ τὴ δική μας! Καὶ πῶς μπορεῖ ὁ πατέρας σου νὰ τοὺς πῇ: «προτιμῶ τὴ ντροπή μου παρὰ νὰ χάσω τὴ θυγατέρα μου;». Καὶ πῶς ἐσύ, κόρη τῶν Ἀτρειδῶν, θὰ καταδεχθῆς τέτοιο πρᾶμα, γιὰ νὰ σώσης μία ζωή, ποὺ αὔριο μπορεῖ νὰ τὴ χάσῃς ἀπὸ τὴν παραμικρὴ αἰτία;

‘Η βασιλοπούλα σιγὰ - σιγὰ ἐλιγόστεψε τὰ δάκρυά της, ἐσήκωσε τὸ κεφάλι της, ἔδωσε στὸ κορμί της βασιλικὴ στάσι κι ἡ ματιά της ἔλαμψε μὲ δὲ τὴ δύναμι τῆς νιότης καὶ τῆς ἀρχοντιᾶς. ‘Οταν ἐτελείωσε ὁ θεῖός της, ἦταν δίβουλη ἀκόμη. Μὰ τὴν ἴδια στιγμὴ ἀκούσθηκαν δυνατὰ πατήματα ἔξω κι ἐχύθηκε στὴ σκηνὴ ὁ Ἀχιλλεὺς ἀρματωμένος. Ἐχαιρέτησε, δπως ἐσυνήθιζαν τότε, ἀπλώνοντας τὸ χέρι στὴν Κλυταιμήστρα, καὶ εἶπε μὲ θυμό: :

— Σεβαστὴ βασίλισσα, ἔχομαι νὰ προστατεύσω, ὅσο μπορῶ, τὴ θυγατέρα σου. Εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ τὸ κάμω, ἀφοῦ ὁ βασιλιᾶς μεταχειρίσθηκε τὸ ὄνομά μου, γιὰ νὰ τὴ φέρῃ ἔδω. ‘Ο στρατὸς θέλει νὰ θυσιάσῃ τὴν Ἰφιγένεια. ‘Ο Ὀδυσσεὺς ἔχεται μὲ χίλια παλληκάρια νὰ τὴν πάρῃ μὲ τὴ βία. Μὰ δρκίζομαι στοὺς θεούς, πῶς δὲ θὰ τὴν πάρῃ, ὅσο εἶμαι ζωντανός.

‘Η Κλυταιμήστρα ἀμέσως ἀπλώσε τὰ χέρια νὰ τὸν εὐ-

χαριστήσῃ. 'Ο μικρὸς Ὁρέστης, ποὺ δὲν ἔπαινε νὰ κλαίῃ τὴν ἀδελφούλα του, ἔτρεξε κι ἀγκάλιασε τὰ γόνατά του. 'Ο Μενέλαιος ἔστεκε σαστισμένος καὶ οἱ ἄλλοι ὅλοι ἔπεσαν σὲ συλλογή. «Ποῦ θὰ καταντήσῃ τὸ κακό;», ἐρωτοῦσαν, ἀφοῦ διποὺ γενναῖος ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς, μὲ τοὺς φοβεροὺς Μυριιδόνες του, ἀποφάσισε νὰ σταθῇ ἀντίθετος ὅλου τοῦ ἄλλου στρατοῦ; Τὴν ἴδια ὅμως στιγμὴν ἡ Ἰφιγένεια ἔχώρισε ἀπὸ τὴν μάννα της, ἐστάθηκε στὴ μέση τῆς σκηνῆς, καὶ μὲ φωνή, ποὺ δὲν ἔτρεμε, εἶπε:

— Εὐχαριστῶ γιὰ τὴν θυσία σου, γυιὲ τοῦ Πηλέως. Μὰ βάλε τὸ σπαθὶ στὸ θηκάρι του καὶ κράτα τὸ θυμό σου. Ποτὲ δὲ θὰ δεχθῶ νὰ χυθῇ αἷμα ἑλληνικὸ γιὰ χάρι μου. Φυλάξετε ὅλοι τὴν παλληκαριά σας γιὰ τοὺς Τρῶες. Ἐγὼ θυσιάζομαι θεληματικὰ στὸ βωμὸ τῆς Ἀρτέμιδος.

— Παιδί μου, τί λέσ; ἐφώναξε μὲ λαχτάρα ἡ Κλυταιμήστρα.

— Τί κάνεις, ἀδελφούλα! ἐφώναξε κι ὁ μικρὸς Ὁρέστης, τρέχοντας νὰ τῆς ἀγκαλιάσῃ τὰ γόνατα. Μὰ ἐκείνη ἔτρεξε στὸν Ὄδυσσέα, ποὺ ἐφάνηκε τώρα στὴν πόρτα τῆς σκηνῆς, καὶ τοῦ εἶπε βιαστικά :

— Πᾶμε! Θὰ ἰδῆτε πῶς πεθαίνει μία κόρη τῶν Ἀτρειδῶν! Γιὰ τὴν πατρίδα δὲν θάνατος θάνατος δὲν εἶναι μάθετε το ἀπὸ μένα.

Ο Ἄγαμέμνων, δταν εἶδε τὴν κόρη του νὰ πηγαίνῃ στὴ θυσία, δὲν ἤμπόρεσε νὰ κρατηθῇ.

— Ἀλίμονο! ἐφώναξε βραχγὰ κι ἐγγύρισε ἄλλοῦ τὸ πρόσωπο, σκεπάζοντας μὲ μία ἄκρη τῆς χλαμύδας του τὸ κεφάλι. Ἐκείνη ὅμως ἔτρεξε, ἔπεσε στὰ πόδια του, ἀγκαλιασε τὰ γόνατά του καὶ φιλῶντας τὸ χέρι του:

— Τὴν εὐχή σου, πατέρα μου! ἐφώναξε σπαρακτικά

‘Ορκίζομαι στὸ Δία, πὼς δὲ σοῦ κρατῶ κάκια. Πεθαίνω μὲ τὴν θέλησί μου. ’Ελα, πατέρα, εὐχήσου με.

”Αφωνος ἄνοιξε τὴν ἀγκαλιά του ὁ ἄτυχος πατέρας κι ἔσφιξε μέσα τὴν ἐτοιμοθάνατη, τὴν ἐφίλησε, τὴν εὐχήθηκε, καὶ πάλι ἄφωνος τὴν ἔρριξε στὰ χέρια τοῦ μάντεως. ”Ἐπειτα ἐμπῆκε στὴ μέση τῶν ἄλλων κι ἔφθασαν ὅλοι τους στὸ δάσος τῆς Ἀρτέμιδος. Στὴ μέση ἦταν ὁ βωμός, στεφανωμένος μὲ λουλούδια. Τριγύρῳ ἐστεκόταν ὁ στρατός. ‘Ο Κάλχας ἐστεφάνωσε τὴν κόρη κι ἐτοιμάσθηκε γιὰ τὴ θυσία.

— Καλὸς ταξίδι σ’ ὅλους! ἐφώναξε ἡ βασιλοπούλα. Γεήγορα νὰ γυρίσετε νικηταὶ στὴ γλυκειά μας πατρίδα!

‘Ο Κάλχας κάνει τὴν προσευχὴ του στὴ θεὰ καὶ παίρνει τὸ μαχαίρι. ”Ολοι τὴ βλέπουν τὴ λεπίδα νὰ λάμπῃ ἐπάνω ἀπὸ τῆς κόρης τὸ λαιμό.

”Αλλὰ τὴν ἴδια στιγμὴν ἔνα σύννεφο κυλιέται μὲ ἀστραπόβροντο, κάθεται ἐπάνω στὸ βωμὸ καὶ πάλι σηκώνεται καὶ φεύγει κατὰ τὸ βοριά.

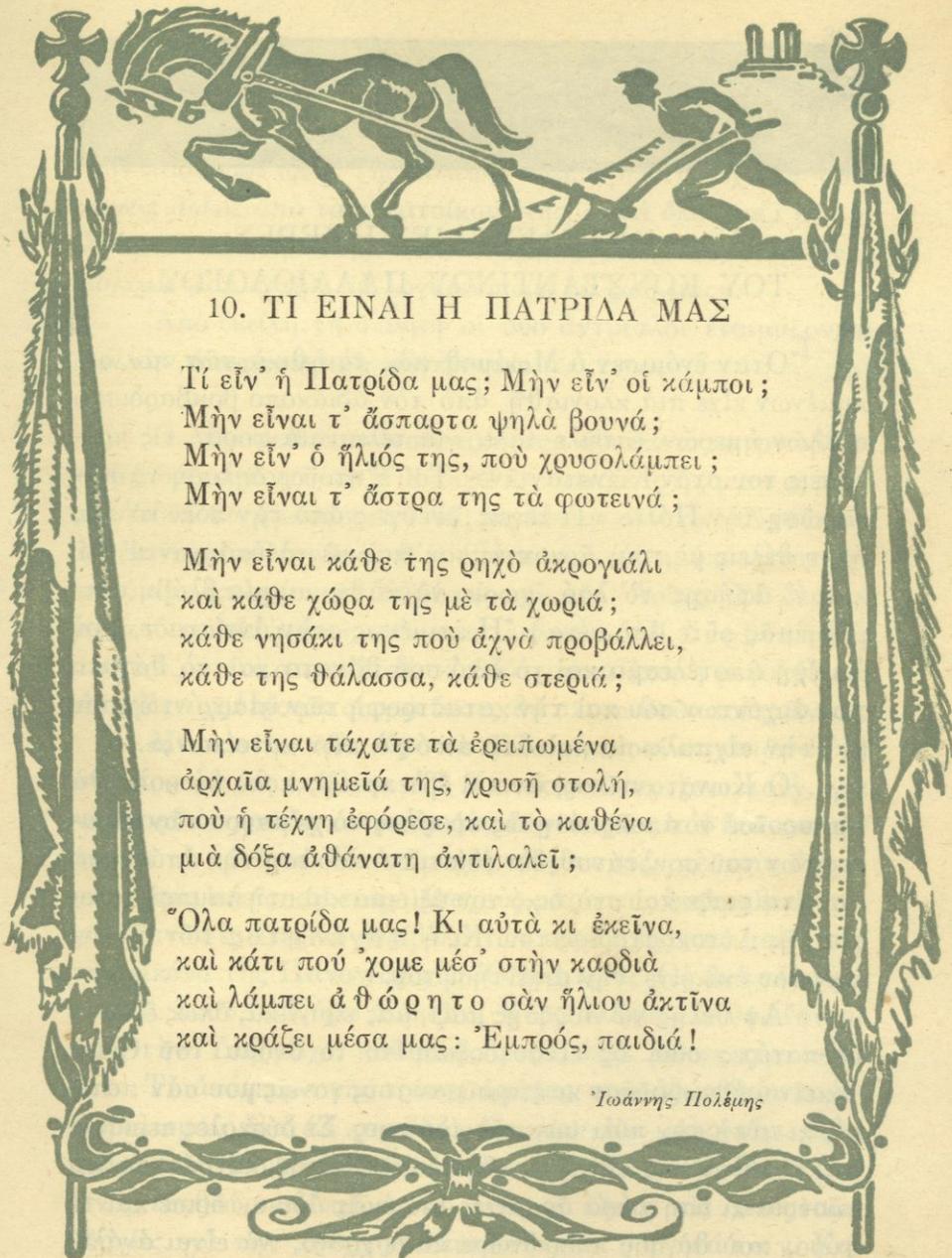
— ”Α! βγαίνει ἀπὸ τὰ στόματα ὅλων. ”Ἐπάνω στὸ βωμὸ ἔνα μεγάλο καὶ πανώροι ἐλάφι σπαράζει καὶ χύνεται τὸ αἷμά του.

— ”Ατρεῖδαι καὶ σεῖς οἱ ἄλλοι, χαρῆτε! φωνάζει ὁ μάντις. ‘Η Θεὰ δὲν ἡθέλησε τὴ θυσία τῆς βασιλοπούλας καὶ μᾶς ἔστειλε τὸ ἐλάφι. Μᾶς ὑπόσχεται καλὸς ταξίδι. Σήμερα δ στόλος ἡμπορεῖ ν’ ἀφήσῃ τὴν Αὐλίδα.



•Αναγνωστικὸν «Τὸ Ράζακὶ Σταφύλι»

•Αιδοέας Καρκαβίτσας



## 10. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

Τί εἶν' ἡ Πατρίδα μας; Μὴν εἶν' οἱ κάμποι;  
Μὴν εἶναι τ' ἄσπαρτα ψηλὰ βουνά;  
Μὴν εἶν' δὲ ἥλιος της, ποὺ χρυσολάμπει;  
Μὴν εἶναι τ' ἄστρα της τὰ φωτεινά;

Μὴν εἶναι κάθε της οηχὸν ἀκρογιάλι  
καὶ κάθε χώρα της μὲ τὰ χωριά;  
κάθε νησάκι της ποὺ ἀχνὰ προβάλλει,  
κάθε της θάλασσα, κάθε στεριά;

Μὴν εἶναι τάχατε τὰ ἐρειπωμένα  
ἀρχαῖα μνημεῖα της, χρυσῆ στολή,  
ποὺ ἡ τέχνη ἐφόρεσε, καὶ τὸ καθένα  
μιὰ δόξα ἀθάνατη ἀντιλαλεῖ;

“Ολα πατρίδα μας! Κι αὐτὰ κι ἔκεινα,  
καὶ κάτι πού χομε μέσ’ στὴν καρδιὰ  
καὶ λάμπει ἀθώος το σὰν ἥλιου ἀκτῖνα  
καὶ κράζει μέσα μας: Ἐμπρός, παιδιά!

Ιωάννης Πολέμης



## 11. ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΗΜΕΡΕΣ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

„Οταν ἐνόμισεν δὲ Μωάμεθ πώς τὸ ἡθικὸν τῶν πολιορκημένων εἶχε πιὰ κλονισθῆ ἀπὸ τὸν ἀδιάκοπον βομβαρδισμὸν πολλῶν ἡμερῶν, ἔστειλε πάλι, γιὰ τελευταία φορά, τὶς προτάσεις του στὸν Κωνσταντῖνο: Τοῦ ἐξητοῦσε δηλαδὴ νὰ παραδώσῃ τὴν Πόλιν: «Τί λέγεις; Φεύγεις ἀπὸ τὴν πόλιν νὰ πᾶς δῶν θέλεις μὲ τοὺς ἀρχοντές σου καὶ μὲ τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ ν' ἀφήσῃς τὸ λαό, χωρὶς νὰ πάθῃ καμμία βλάβη οὕτε ἀπὸ ἐμᾶς οὕτε ἀπὸ σένα.» Ή ἐπιμένεις στὴν ἀντίστασι, ποὺ θὰ ἔχῃ ἀποτέλεσμα καὶ τὸ δικό σου θάνατο καὶ τὸ θάνατο τῶν ἀρχόντων σου καὶ τὴν καταστροφὴν τῶν ὑπαρχόντων σου καὶ τὴν αἰχμαλωσία καὶ διασπορὰ τῶν κατοίκων;».

Ο Κωνσταντῖνος, ἀν καὶ ἔβλεπε πώς πολὺ δύσκολα θὰ ἥμιποροῦσε ν' ἀποκρούσῃ ὡς τὸ τέλος τὸ χείμαρρο τῶν στρατιωτῶν τοῦ σουλτάνου, δὲν ἐδίστασε νὰ δώσῃ τὴν ἀπάντησι, ποὺ ἔταιροιαζε καὶ στὸ δικό του ἀξίωμα καὶ στὴ λαμπρὴ ιστορία τῆς Αὐτοκρατορίας του. Κι ἡ σύγκλητος τῶν ἀρχόντων του ἐνέκρινε τὴν ἀπάντησί του.

«Ἄν θέλῃς νὰ συζήσῃς μαζί μας εἰρηνικά, δπως ἐξησαν οἱ πατέρες σου, ἀς εἶναι δοξασμένο τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνοι ἐθεωροῦσαν κι ἐτιμοῦσαν τοὺς γονεῖς μου σὰν πατέρες κι αὐτὴ τὴν πόλι σὰν πατρίδα τους. Σὲ δύσκολες περιστάσεις σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν πόλι εὑρισκαν καταφύγιο. Κράτησε δσα φρούρια κι ὅση χώρα ἀρπαξες ἀπὸ ἐμᾶς ἀδικα, δρισε καὶ τὸ φόρο, ποὺ θὰ σοῦ πληρώνωμε κάθε χρόνο, νὰ εἶναι ἀνάλο-

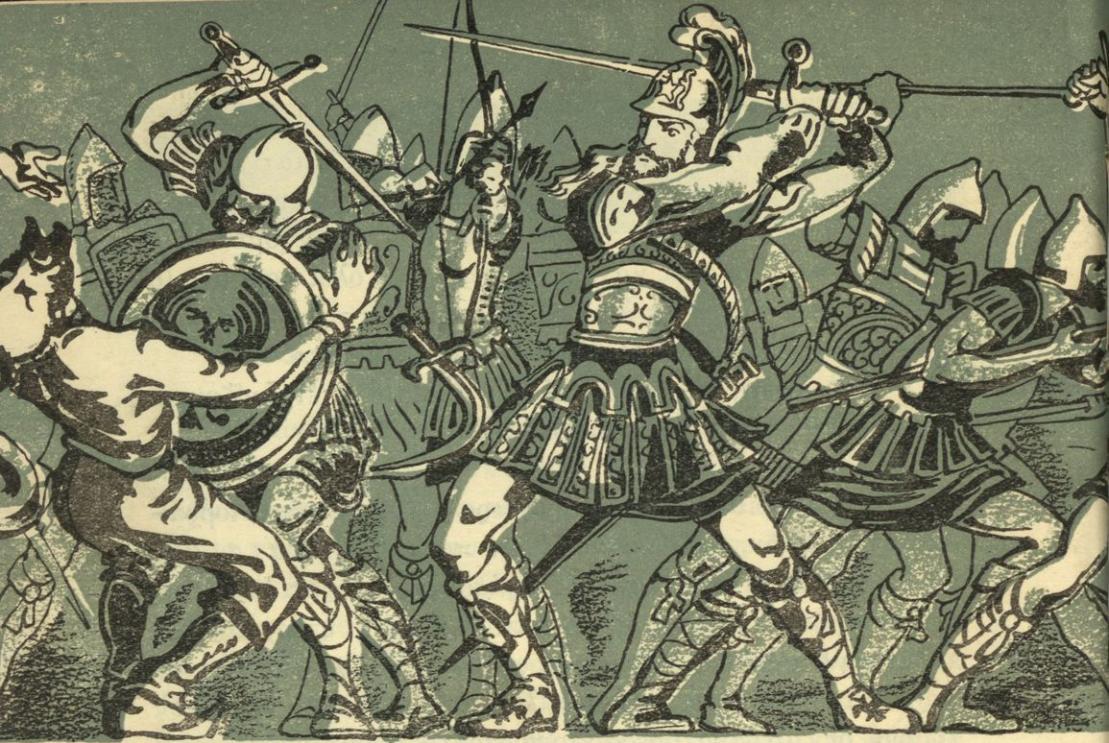
γος μὲ τὰ εἰσοδήματά μας, καὶ φύγε εἰρηνικά. Γιατὶ ποῦ ξέ-  
ρεις ἄν, θαρρῶντας πώς θὰ κερδήσῃς, δὲν βγῆς ζημιωμένος;  
Τὴν παράδοσι δικαιοσύνης πόλεως οὕτε ἐγὼ τὴ δέχομαι οὕτε  
κανεὶς ἄλλος ἀπὸ τοὺς κατοίκους της, γιατὶ ὅλοι μαζὶ μὲ μία  
ἀπόφασι ποὺ τὴν ἐπῆρε ὁ καθένας μας μόνος του, θὰ πέσωμε  
πολεμῶντας, χωρὶς νὰ λογαριάσωμε τὴ ζωή μας».

‘Απὸ ἐκείνη τὴ στιγμὴ οἱ δύο ἀντίπαλοι ἔτοιμάζονται  
γιὰ τὴν ἀποφασιστικὴ σύγκρουσι.

‘Ο Μωάμεθ διατάσσει τριήμερο ἀδιάκοπο κανονιοβολι-  
σμὸ τῶν τειχῶν, γιὰ ν’ ἀνοιχθοῦν πολλὰ ρήγματα, ἀπὸ  
τὰ ὅποια θὰ ἡμποροῦσαν νὰ περάσουν οἱ στρατιῶται του.  
Σ’ ἐκεῖνον, ποὺ πρῶτος θ’ ἀνέβαινε στὰ τείχη, ὑπόσχεται τὴν  
καλύτερη ἐπαρχία τῆς Εύρωπης καὶ τῆς Ἀσίας. Σὲ ὅλο τὸ  
στρατό του ἐπιτρέπει τριήμερη λεηλασία. Οἱ δε ρβίση δες  
τριγυρίζουν τὸ στρατόπεδο κ’ ὑπόσχονται ἀκόμη μεγαλύτερες  
ἀμοιβὲς τοῦ Προφήτου γιὰ δόσους θὰ σκοτωθοῦν πολεμῶντας.

Μέσα στὴν πόλι, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, οἱ στρατιῶται, μὲ  
τὴν προσωπικὴ ἐπίβλεψι τοῦ Κωνσταντίνου, ξενυκτοῦν, γιὰ  
νὰ διορθώσουν τὶς καταστροφὲς τῶν τειχῶν, ποὺ ἔκαναν τὴν  
ἡμέρα τὰ κανόνια. Κι ὁ ἄμαχος πληθυσμός, μὲ τοὺς ἀρχιε-  
ρεῖς, τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς μοναχοὺς μπροστά, ἔκαναν λιτανεία  
γύρω στὸν ἐσωτερικὸ περίβολο τῶν τειχῶν ἔχοντας μαζί τους  
τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Ὁδηγητρίας. Οἱ ἵκεσίες χι-  
λιάδων λαοῦ: «Κύριε ἐλέησον! Κύριε ἐλέησον!» ὑψώνονται  
πρὸς τὴν ‘Υπέρμαχο, ποὺ τόσες φορὲς εἶχε σώσει τὴν πόλι.

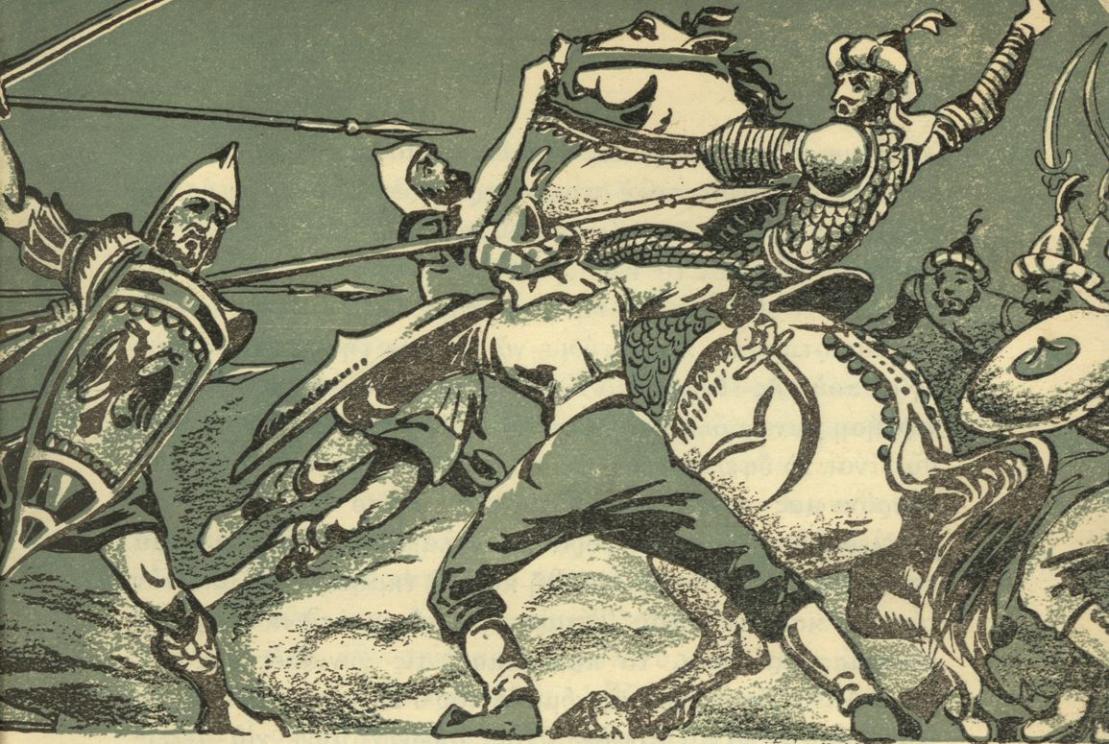
Τὸ ἀπόγευμα τῆς τρίτης ἡμέρας τοῦ ἀδιακόπου κανο-  
νιοβολισμοῦ ὅλα τὰ σημάδια ἔδειχναν πιὰ πώς τὴν ἄλλη  
ἡμέρα (στὶς 29 Μαΐου) θὰ ἐγίνετο ἡ ἐπίθεσις. ‘Ο Κωνσταν-  
τίνος ἐπεθεώρησε πρῶτα τὰ τείχη κι ἔδωσε τὶς τελευταῖς  
ὅδηγίες γιὰ τὴν πρόχειρη ἐπισκευὴ τῶν ρήγμάτων. Καὶ



κατόπιν ἐπῆγε νὰ ἔκτελέσῃ τὰ τελευταῖα καθήκοντα τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ χριστιανοῦ.

Αφοῦ συνεκέντρωσε δύος τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ πολιτικοὺς ἀρχηγούς, τοὺς ἀνέπτυξε τὴ μεγάλη σημασία τοῦ ἀγῶνος, στὸν ὃποῖον ἐπρεπε ἢ νὰ νικήσουν ἢ νὰ πέσουν ἡρωϊκά. Ἀλλ᾽ ἀξίζει ν' ἀκούσωμε τὰ ἵδια τὰ λόγια τοῦ θρυλικοῦ αὐτοκράτορος, δπως μᾶς τὰ διέσωσεν ὁ ὑπουργός του καὶ ίστοριογράφος Γεώργιος Φραντζῆς.

Σεῖς, εὐγενέστατοι ἀρχοντες καὶ ἐκλαμπότατοι δῆμαρχοι καὶ στρατηγοί καὶ γενναιότατοι συστρατῶται κι δύος ὁ πιστὸς καὶ τίμιος λαός, γνωρίζετε καλὰ ὅτι ἐφθασεν ἡ ὥρα, ποὺ ὁ ἔχθρος τῆς πίστεώς μας θέλει νὰ μᾶς ἐπιτεθῇ μὲ δύο τὴν πολεμική του τέχνη καὶ μὲ δύο τὰ ὄπλα του. Μὲ δύο τὴ στρατιωτική του δύναμι θὰ μᾶς ἐξαπολύσῃ ἐπίθεσι



καὶ ἀπὸ τὴν ξηρὰν καὶ ἀπὸ τὴν θάλασσαν, γιὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ μᾶς κεντήσῃ μὲ τὸ δηλητήριό του σὰν φίδι φαρμακεὸν καὶ νὰ μᾶς καταπῆσῃ σὰν λεοντάρι ἀνήμερο.

» Γι' αὐτὸ σᾶς λέγω καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ μείνετε ἀκλόνητοι μὲ ἀνδρεία καὶ μὲ ἄφοβη ψυχή, ὅπως ἐκάματε πάντοτε ὥς τώρα, κτυπῶντας τοὺς ἔχθροὺς τῆς πίστεώς μας. Στὰ δικά σας χέρια παραδίδω αὐτὴ τὴν πιὸ λαμπρὴν καὶ τὴν πιὸ περίφημην πόλιν, ποὺ εἶναι πατρίδα σας καὶ βασίλισσα ἀνάμεσα στὶς ἄλλες πόλεις.

» Γνωρίζετε καλά, ἀδέλφια, πῶς ὅλοι μαζὶ ὁφείλομε γιὰ τέσσαρα ἀγαθὰ νὰ προτιμήσωμε νὰ σκοτωθοῦμε παρὰ νὰ ζοῦμε: Πρῶτο γιὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν εύσεβειά μας, δεύτερο γιὰ τὴν πατρίδα μας, τρίτο γιὰ τὸ βασιλιᾶ καὶ τέταρτο γιὰ τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους μας. Λοιπόν, ἀδέλφια, ἀν-

δόφειλωμενά πολεμοῦμεν ὡς τὸ θάνατο γιὰ τὸ ἔνα ἀπὸ τὰ τέσσαρα αὐτὰ ἀγαθά, πολὺ περισσότερο πρέπει νὰ πολεμήσωμεν γιὰ δόλα μαζί, ἀφοῦ τὸ βλέπετε δόλοφάνερα πώς κινδυνεύουμε νὰ τὰ χάσωμεν καὶ τὰ τέσσαρα ἀγαθά μας.

»"Αν δὲ Θεὸς δώσῃ τὴν νίκην στοὺς ἀσεβεῖς γιὰ τὰ δικά μας ἀμαρτήματα, κινδυνεύουμεν νὰ χάσωμεν τὴν πίστιν μας τὴν ἁγία, ποὺ μᾶς ἐδώρησε δὲ Χριστὸς μὲν τὸ αἷμά του. Καὶ ἂν κερδήσῃ κανεὶς δόλο τὸν κόσμο καὶ χάσῃ τὴν ψυχή του, ποῖο θὰ εἴναι τὸ ὄφελός του; Δεύτερο θὰ χάσωμεν τὴν περίφημη πατρίδα μας καὶ τὴν ἐλευθερία μας. Τρίτο θὰ χάσωμεν τὴν βασιλεία μας, ποὺ μία φορὰ ἦταν λαμπρή, ἀλλὰ τώρα θὰ ταπεινωθῇ καὶ θὰ περιπαχθῇ καὶ θὰ ἐκμηδενισθῇ ἀπὸ τὸν τύραννο καὶ τὸν ἀσεβῆ. Τέταρτο θὰ χάσωμεν τὰ πολυαγαπημένα μας πρόσωπα, τὰ παιδιά μας, τὶς γυναικές μας.».

Μόλις ἐτελείωσε τὴν διμιλία του δὲ Κωνσταντίνος ἔξεκίνησε γιὰ τὴν Ἅγια Σοφία, δπου προσευχήθηκε γιὰ τελευταία φορὰ καὶ «μετέλαβε τῶν ἀχράντων καὶ θείων μυστηρίων». Ἐξαγνισμένος πιὰ ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες κακίες ἐπῆγε γιὰ τελευταία φορὰ στὰ ἀνάκτορα, δπου ἐκάλεσε δόλους τοὺς αὐλικούς, ἀπὸ τοὺς ἀνωτάτους τιτλούχοις, ὡς τοὺς ὑπηρέτες, καὶ μὲ δάκρυα στὰ μάτια ἔζήτησε ἀπὸ δλοὺς συγχώρεσι. Ο τελευταῖος αὐτοκράτωρ τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, βλέποντας πὼς ἵσως δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα σωτηρίας, ἐτοιμάζεται νὰ πεθάνῃ, δπως ταιριάζει σ' ἔναν ἀληθινὸν Ἑληνα κι ἔνα ἀληθινὸν χριστιανό.

Ἀπὸ τὸ παλάτι φεύγει νύκτα, ὅχι γιὰ ν' ἀναπαυθῇ, δπως δλοι οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐπιθεωρήσῃ πάλι τὶς φρουρές. Δὲν ἐπρόκειτο πιὰ νὰ ἔσανακοιμηθῇ παρὰ μόνο τὸν αἰώνιο ὕπνο τοῦ «μαρμαρωμένου βασιλιᾶ», ἀφοῦ θὰ ἐπολεμοῦσε καὶ θὰ ἐπεφτε στὴν Πύλη τοῦ Ρωμανοῦ, γενναιότατος ἀνάμεσα στοὺς γενναίους του.

‘Η ἐθνική μας ίστορία ἔχει πολλοὺς ἥρωες μέσα σὲ τόσους καὶ τόσους ἀγῶνες τριῶν χιλιάδων χρόνων. Λίγοι δμως ἔξησαν καὶ ξοῦν ἀκόμη, μέσα στὴν ψυχὴ καὶ τοῦ ἀγράμματου “Ελληνος, τόσον ώραιοι καὶ τόσον πολυτραγουδημένοι δύο τρεῖς: ‘Ο Λεωνίδας, δ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος καὶ δ Ἄθανάσιος Διάκος.

Κ’ οἱ τρεῖς τους δὲν ἐνίκησαν τοὺς ἔχθρούς, ἀλλὰ κ’ οἱ τρεῖς τους δὲν ἐδίστασαν οὕτε μία στιγμὴ νὰ θυσιασθοῦν. Οἱ μυριάδες τῶν ἔχθρων ἐπάτησαν τὸ ιερὸν χῶμα, ποὺ ὑπερασπίζοντο κι δ Λεωνίδας στὶς Θερμοπύλες κι δ Κωνσταντῖνος στὴν Πύλη τοῦ Ρωμανοῦ κι δ Διάκος στὴν Ἀλαμάνα, ἀλλὰ τὸ ἐπάτησαν ποτισμένο ἀπὸ τὸ αἷμα τῶν νεκρῶν πιὰ ὑπερασπιστῶν του. Καὶ τὸ αἵματοποτισμένο ἐκεῖνο χῶμα ἐγέννησε τοὺς ἐθνικούς μας θρύλους, μὲ τοὺς δόποιους ἐμορφώθηκαν καὶ μορφώνονται οἱ “Ελληνικὲς γενεές.

Καὶ στοὺς νεωτέρους ἐθνικούς μας ἀγῶνες πόσοι καὶ πόσοι “Ελληνες, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, ἐπολέμησαν ἔχοντας ὅλοζώντανο μπροστὰ στὰ μάτια τους τὸ δραμα τοῦ Λεωνίδα, τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου καὶ τοῦ Ἄθανασίου Διάκου! Κι δταν ἡ συντριπτικὴ ὑπεροχὴ τῶν ἔχθρων τοὺς ἀφῆρε τὴ νίκη, ἡ ἀνδρεία κ’ ἡ αὐτοθυσία τους ἐκέρδησαν τὸ φωτοστέφανο τοῦ ἐθνικοῦ μάρτυρος. “Ας θυμηθοῦμε τοὺς λίγους ὑπερασπιστὰς τῶν ὀχυρῶν τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης στὰ 1941.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανός





12. ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Σημαίνει ὁ Θεός, σημαίνει ἡ γῆ, σημαίνουν τὰ ἐπουράνια,  
σημαίνει κι ἡ Ἀγια-Σοφιά, τὸ μέγα μοναστήρι,  
μὲ τὰ τετρακόσια σήμαντα κι ἔξηνταδυὸ καμπάνες.  
Κάθε καμπάνα καὶ παπᾶς κάθε παπᾶς καὶ διάκος.  
Ψάλλει ζεοβά ὁ βασιλιᾶς, δεξιὰ ὁ πατριάρχης  
κι ἀπ' τὴν πολλὴ τὴν ψαλμουδιὰ ἐσειόντανε οἱ κολόνες.  
Νὰ μποῦνε στὸ χερουβικὸ καὶ νά ὅγη ὁ βασιλέας,  
φωνὴ τοὺς ἥρθε ἔξ οὐρανοῦ κι ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα:  
«Πάψατε τὸ χερουβικὸ κι ἀς χαμηλώσουν τ' ἄγια  
παπᾶδες, πάρτε τὰ ἵερὰ καὶ σεῖς, κεριά, σβηστῆτε,  
γιατὶ εἶναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλι η τουρκέψῃ.  
Μόν' στεῖλτε λόγο στὴ Φραγκιὰ νὰ ὁρθοῦν τρία καράβια!  
τὸ ὕνα πάροι τὸ Σταυρὸ καὶ τ' ἄλλο τὸ Εὐαγγέλιο,  
τὸ τρίτο τὸ καλύτερο, τὴν ἄγια Τράπεζά μας . . .»  
· Ή Δέσποινα ταράχτηκε καὶ δάκρυσαν οἱ εἰκόνες.  
— «Σώπασε, κυρὶ Δέσποινα, καὶ μὴν πολυδακρύζῃς,  
πάλι μὲ χρόνους, μὲ καιρούς, πάλι δικά σας εἶναι».

«Ἐκλογαὶ Ν. Γ. Πολίτου»

Δημοτικὸν



### 13. ΤΟ ΠΡΩΤΟ «OXI»

**Στά ξένα** Τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1939 εἶναι ἀραγμένα στὸ μεγάλο λιμάνι τοῦ Μπουένος "Αὐρες, τῆς πρωτεύουσας τῆς Ἀργεντινῆς, ἀρκετὰ ξένα πλοῖα περιμένοντας νὰ φορτώσουν. Ἐξαφνα, σὰν βόμβα, ἥρθε ἡ τρομερὴ εἰδησις, ποὺ ἀνεστάτωσε τὸν κόσμο: Ἡ Γερμανία ἐκήρυξε τὸν πόλεμο ....

Τί θὰ γίνουν τώρα τὰ πλοῖα; Θὰ ταξιδεύσουν; Καὶ θὰ ἀψιφήσουν τὰ ὑποβρύχια, τὰ ἀεροπλάνα, τὶς νάρκες, τὶς νηοφύίες;

Θὰ μείνουν δεμένα στοὺς μώλους; Πῶς θὰ ζήσουν τὰ πληρώματα; Πῶς θὰ ζήσῃ ἡ πατρίδα χωρὶς τρόφιμα, χωρὶς προϊόντα, χωρὶς πρότεις ὕλες;

Μὲ τὶς ἀγωνιώδεις αὐτὲς σκέψεις ἀποσύρονται πλοίαρχοι καὶ ναῦτες, καθένας στὸ πλοιό του, καὶ ἀναμένουν τὸν πρόξενο νὰ τοὺς δώσῃ ὄδηγίες.

Τὴν ἄλλη ἡμέρα παίρνει καὶ ὁ δικός μας ὁ πρεσβευτὴς τὸ προσωπικὸ τοῦ προξενείου καὶ τῆς πρεσβείας καὶ ἀνεβαίνει στὰ ἔλληνικὰ πλοῖα. Στὸ πρῶτο, ποὺ ἀνέβηκε, ἐκάλεσε ὅλους, ἀξιωματικοὺς καὶ ναῦτες, καὶ τοὺς ὠμίλησε.

Ὦμιλησε γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ παιδιά της. Τοὺς ἔφερε παράδειγμα τὸν τετραπέρατο ὅμηρικὸ Ὀδυσσέα, γιὰ νὰ δείξῃ τὶς δύο μεγάλες ἀρετὲς τῆς φυλῆς μας: τὴν ἀγάπη

πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐξυπνάδα καὶ ἐφευρετικότητα τῶν Ἑλλήνων.

Ὕδιος ὁμολόγησε, ὅτι θὰ εἶναι μεγάλες οἱ δυσκολίες, ποὺ θὰ εῦρουν οἱ ναυτικοὶ στὰ ταξίδιά των ἐξ αἰτίας τοῦ πολέμου. «Ἄλλὰ τώρα θὰ δεῖξωμε τί ἀξίζομε· τοὺς εἴπε. Πρέπει νὰ βοηθήσωμε τὴν πατρίδα τὶς δύσκολες στιγμές· δὲν πρέπει νὰ τῆς λείψουν οὔτε τὰ τρόφιμα, οὔτε οἱ πρῶτες ὕλες, οὔτε τὸ κάθε τι ποὺ χρειάζεται. Καὶ αὐτὸ μόνο ἐσεῖς θὰ τὸ κατορθώσετε νικῶντας μὲ τὸ θάρρος καὶ τὴν ἴκανότητά σας ὅλα τὰ ἔμποδια καὶ ὅλους τοὺς κινδύνους . . .».

Τοὺς εὐχήθηκε τέλος καλὴ ἐπιτυχία καὶ ἀπεχώρησε, ἐνῷ τὸ πλήρωμα δακρυσμένο ἔχειροκροτοῦσε καὶ ἐξητωκραυγάζε.



·Ο Θιακός "Όταν ἔφυγε ὁ πρεσβευτής, ἄναψε ἡ συζήτησις γιὰ τὸν πόλεμο. Καθένας ἔλεγε τὴ γνώμη του καὶ πολλοὶ ὑπεστήριξαν, δτὶ θὰ ἦταν δύσκολο νὰ τὰ βγάλουν πέρα οἱ σύμμαχοι μὲ τὴ Γερμανία. Σὲ μία στιγμὴ ἔνας ναύτης ἀπὸ τὴν Ἰθάκη ἐρώτησε κάποιο συνάδελφό του:  
— Δὲ μοῦ λές, Φίλιππα, ἂν μᾶς ἐπιτεθοῦν κι ἐμᾶς οἱ Γερμανοί, τί θὰ γίνη;

— "Α! Ἐμεῖς εἴμαστε μιὰ φούκτα! Τί θέλεις νὰ κάνωμε; Θέλοντας καὶ μὴ θὰ περάσουν σὰν δόδοστρωτήρας ἀπὸ πάνω μας· ἀπάντησε ἐκεῖνος ἀπὸ μικροψυχία ἢ κάνοντας τὸ μισοκακόμοιδό, γιὰ νὰ πεισμώσῃ τὸν πατριώτη τοῦ Ὀδυσσέα.

Σὰν τὸ λιοντάρι, ποὺ ἔξαφνα βλέπει νὰ τοῦ παίρνουν τὰ μικρά του, ἀγρίεψε ὁ Θιακός. Ἡ ματιά του ἔγινε φοβερή· ἀπὸ τὶς δύο κόγχες βγαίνουν φωτιές. Τρέμει σύγκορμος, ἔτοιμος νὰ χυθῇ· καὶ μὲ φωνὴ τραχειὰ ἐβρυχήθηκε:

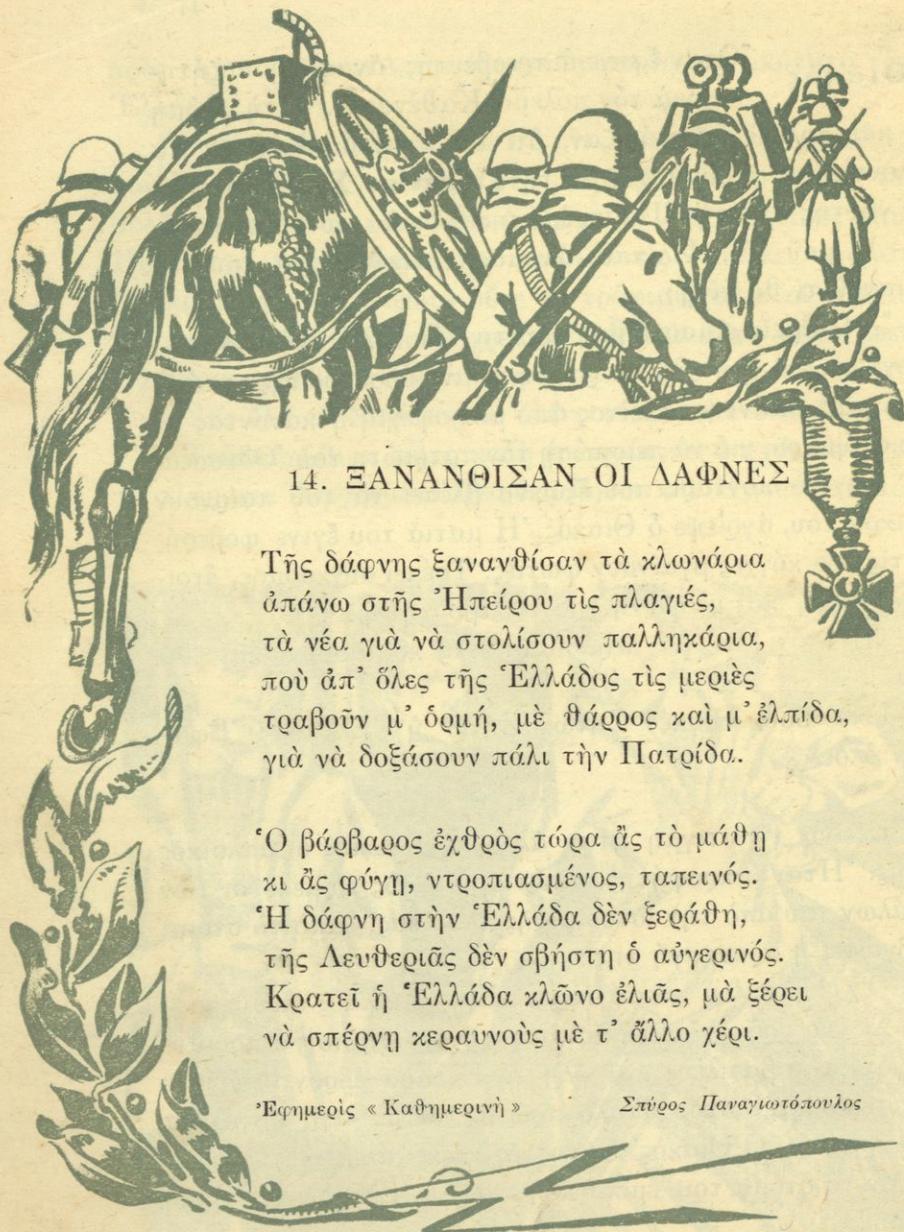
— "Οχι! ὅχι! δὲ θὰ περάσουν! "Ας κοπιάσουν καὶ θὰ ίδοῦμε!

— Γειά σου, Θιακέ! Ζήτω! Ζήτω ἡ Ἑλλάδα! Ἐφόναξαν δλοι.

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἦταν ἄλλος ἄγνωτος ὁ ἀπλοϊκὸς ναύτης. Ἡταν ὁ προφήτης, ὁ ποτισμένος ὡς τὸ μελούδι τῶν κοκκάλων του ἀπὸ τὴν ἴστορία τῆς πατρίδας. Ἀπὸ τὸ στόμα του βγαίνει ἡ προσταγή της:

— "Οχι! Δὲ θὰ περάσουν! Εἴμαστε λαὸς ἐλεύθερος!  
|| Σὲ ἔνα χρόνο ἔπειτα καὶ δύο μῆνες περίπου ὁ πρωθυπουργὸς καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ δλη ἡ Ἑλλάδα ἐβροντοφώναξε τὸ δεύτερο ΟΧΙ στὸν Ἰταλὸ πρῶτα καὶ σὲ λίγο ἀργότερα στὸ Γερμανό. Ὁ Θιακός ναύτης ἔφάνηκε ἀληθινὸς προφήτης. Μὲ τὸ στόμα του ἐμίλαγε ἡ αἰώνια Ἑλλάδα ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη!

N. A. Κονιόπονλος



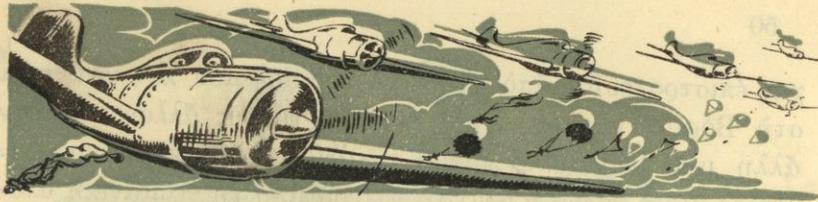
#### 14. ΞΑΝΑΝΘΙΣΑΝ ΟΙ ΔΑΦΝΕΣ

Τῆς δάφνης ξανανθίσαν τὰ κλωνάρια  
ἀπάνω στῆς Ἡπείρου τὶς πλαγίες,  
τὰ νέα γὰ νὰ στολίσουν παλληκάρια,  
ποὺ ἀπ' ὅλες τῆς Ἑλλάδος τὶς μεριὲς  
τραβοῦν μ' ὁρμή, μὲ θάρρος καὶ μ' ἐλπίδα,  
γιὰ νὰ δοξάσουν πάλι τὴν Πατρίδα.

‘Ο βάρβαρος ἐχθρὸς τώρα ἀς τὸ μάθῃ  
κι ἀς φύγῃ, ντροπιασμένος, ταπεινός.  
‘Η δάφνη στὴν Ἑλλάδα δὲν ξεράθη,  
τῆς Λευθεριᾶς δὲν σβήστη ὁ αὐγερινός.  
Κρατεῖ ἡ Ἑλλάδα κλῶνο ἔλιας, μὰ ξέρει  
νὰ σπέρνη κεραυνοὺς μὲ τ' ἄλλο γέρι.

Ἐφημερίς « Καθημερινή »

Σπέρνος Παραγιωτόπουλος



## 15. ΟΙ ΚΡΗΤΙΚΟΠΟΥΛΕΣ

Δύο λυγερόδοκμες Κρητικοπούλες ἐστέκοντο ἵσιες σὰν λαμπάδες μπροστά στὸ Γερμανὸ διοικητὴ τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν. Ἡσαν κι οἱ δύο ψηλές, λιγνές, ἀλλὰ γεροδεμένες, μελαχροινές, μὲ ἔντονα χαρακτηριστικά, εἴκοσι δύο ἔως εἴκοσι πέντε χρόνων. Κι ἐφοροῦσαν ἀνδρικὲς κρητικὲς βράκες καὶ ψηλὰ ὑποδήματα. Ἡσαν ἀδελφές. Ἄρετὴ ὀνομαζόταν ἡ μεγαλύτερη κι Ἐλευθερία ἡ μικρότερη. Εἶχαν πιασθῆ αἰχμάλωτες σὲ μία συμπλοκὴ κοντὰ στὸ ἀεροδρόμιο τοῦ Μάλεμε στὴ μάχη τῆς Κρήτης. Κι ἡ διαταγὴ ἦταν: "Οσοι ἔνοπλοι πολῖται συνελαμβάνοντο αἰχμάλωτοι νὰ τουφεκίζωνται «ἐπὶ τόπου».

Δὲν ἐμιλοῦσε ὅμως ἡ διαταγὴ καθόλου γιὰ γυναικες. Κι οἱ δύο ἀδελφὲς εἶχαν πιασθῆ, ἀφοῦ ἐπολέμησαν σὰν τὰ καλύτερα παλληκάρια, ωπλισμένες μὲ δύο παλαιοὺς γκράδες. Στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν ἔπεσαν, μόνον ἀφοῦ τοὺς ἐστείλαν μὲ ἀλάθευτο μάτι καὶ τὴν τελευταία τους σφαῖρα. Καμμία προφύλαξι δὲν ἐπῆραν σ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς φονικῆς συμπλοκῆς. Οἱ σφαῖρες ὥρες ὀλόκληρες ἐπερνοῦσαν γύρω τους σὰν μέλισσες, χωρὶς ὅμως νὰ τὶς ἐγγίξουν καθόλου. Λὲς κι εἶχαν ἐπάνω τους Τίμιο Ξύλο.

Ἡ καταγωγή τους ἦταν ἀπὸ ἔνα μικρὸ χωρὶς τῶν Σφακιῶν. Τὸν πατέρα τους τὸν εἶχαν χάσει στὸ Μικρασιατικὸ πόλεμο. Τὰ δύο ἀδέλφια τους, ὁ Μανώλης κι ὁ Γιώργος, εί-

χαν ἐπιστρατευθῆ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου καὶ εἶχαν πάει στὴ Βόρειο Ἡπειρο, ὅπου μαζὶ μὲ τόσους ἄλλους ἔδειξαν ἄλλη μία φορὰ στὸν κόσμο τί ἀξίζει τὸ κορητικὸν τουφέκι. Ποῖος ἥξερε τί νὰ ἀπέγιναν ὑστεροα ἀπὸ τὴ γερμανικὴ ὑποδούλωσι καὶ τὴ διάλυσι τοῦ στρατοῦ μας! Τάχα νὰ ἔξοῦσαν; Ἡ χήρα ἡ μητέρα καὶ οἱ ὁρφανὲς ἀδελφές τους ἐπερνοῦσαν ἡμέρες ἀγωνίας.

*[Αντὶ νὰ ἔλθῃ στὶς πονεμένες γυναικες κάποια εἰδησις γιὰ τὴν τύχη τῶν ἀγαπημένων τους, ξαφνικὰ ἔνα πρωὶ ἔνα τρομερὸ μήνυμα συνετάραξε ὅλη τὴν Κορήτη ἀπ' ἀκρη σ' ἄκρη: Ποιλλὰ ἔχθρικὰ ἀεροπλάνα ἔρριχναν χλιάδες ἀλεξιπτωτιστᾶς γύρω στὰ ἀεροδρόμια καὶ στὶς μεγάλες πολιτείες.]*

Οἱ λίγοι Ἐλληνες στρατιῶται, μὲ τὴ βοήθεια ὅσων Ἀγγλων, Αὐστραλῶν καὶ Νεοζηλανδῶν εἶχαν φθάσει ἀπὸ τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα, τοὺς ἀντιμετώπιζαν ἀδείλιαστα στὸν ἄνισον ἀγῶνα. Μὰ τὰ ἀεροπλάνα ὅλο καὶ ἐπλήθαιναν σὰν κοπάδια ὅρνια, ποὺ ὀσμίζονται πλούσιο κυνήγι.

‘Αλλὰ κ’ οἱ στρατιῶται δὲν ἀπόμειναν μόνοι νὰ ὑπερασπίσουν τὴν Κορήτη. Λέξ καὶ κάποια μαγικὴ σάλπιγγα ἐσήμανε γενικὸν συναγερμὸν στὸν κάμπους καὶ τὰ βουνά. Γέροι ἀσπρομάλληδες καὶ παιδιὰ ἀμούστακα ἀρπαξαν δι, τι μισοσκουριασμένο τουφέκι ἡ μαχαίρι εὑρισκόταν στὸ σπίτι τους κι ἔτρεξαν νὰ μετρηθοῦν μὲ τὸν πιὸ τέλειο στρατό, ποὺ εἶχε γνωρίσει ὅς τότε ὁ κόσμος. Τὶς πιὸ πολλὲς διμάδες τῶν αὐτοσχεδίων πολεμιστῶν τὶς ὠδηγοῦσαν οἱ παπᾶδες, κρατῶντας μὲ τὸ ἔνα χέρι τὸ σταυρὸν καὶ μὲ τὸ ἄλλο τὸ τουφέκι. Τότε ἐπετάχθηκαν στὴ μέση καὶ πολλὲς Κορητικοῦλες ὠπλισμένες. Κανεὶς δὲν ἥθέλησε νὰ τὶς ἐμποδίσῃ.

— Μαννούλα, τὴν εὐχήν σου.

Κι ἔσκυψαν νὰ φιλήσουν τὸ χέρι της οἱ δύο λεβεντοκόρες. Εἶχαν φορέσει τὶς τιμημένες κορητικὲς στολὲς τοῦ παπποῦ



τους, τοῦ φημισμένου καπετάν - Μανώλη καὶ τοῦ πατέρα τους, ποὺ τὶς ἐφύλαγαν στὰ βάθη τοῦ σεντουκιοῦ, ἀκριβὰ οἰκογενειακὰ κειμήλια. Στὰ χέρια τους ἐκρατοῦσαν τοὺς δύο παλιοὺς γκράδες τοῦ σπιτιοῦ καὶ στὰ στήθη τους εἶχαν περάσει σταυρωτὰ τὰ φυσεκλίκια.

Ἡ χαροκοπιμένη μητέρα γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔξαφνιάστηκε. Γιὰ μιὰ στιγμὴ μονάχα. Κι ἀμέσως, χωρὶς νὰ δείξῃ τὴν παραμικρὴ ταραχή, ἄνοιξε διάπλατα τὴν ἀγκαλιά της καὶ τὶς ἐφύλησε στὰ πυρωμένα μάγουλά τους.

Στὴν εὐχὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας. Καὶ κοιτά-  
ξετε νὰ μὴ ντροπιάσετε τὴ γενιά σας.

| Σὰν νὰ εἶχαν φτερὸν στὰ πόδια, ἔτρεξαν νὰ προφθάσουν τοὺς ἄλλους χωριανοὺς πολεμιστάς, ποὺ ἐκατηφόριζαν. Καὶ μόνο σὰν τὶς ἔχασε ἀπὸ τὰ μάτια της, ἐδάκρυσεν ἡ μητέρα.

— "Αχ! γιατί νὰ μὴν ἔχω κι ἐγὼ τὰ νιάτα σας νὰ ἔλθω μαζί σας, ἐμουρμούσισε μὲ παράπονο. —

— Ξέρετε ποία εἶναι ή τιμωρία γιὰ τοὺς πολῖτες, ἀνδρες καὶ γυναῖκες, ποὺ κτυποῦν τὸ γερμανικὸ στρατό; ἐρώτησε τὶς αἰχμάλωτες ὁ Γερμανὸς διοικητής. "Ενας Γερμανὸς στρατιώτης ἔκανε τὸ διερμηνέα.

— Τὴν ἔρομε. Εἶναι ὁ θάνατος. Ἀπάντησε μὲ σταθερὴ φωνὴ ἡ Ἀρετὴ γιὰ λογαριασμὸ καὶ τῆς ἀδελφῆς της.

— Γιατί δὲν ἐσεβασθήκατε τοὺς κανόνες τοῦ πολέμου; Μόνον τακτικὸς στρατὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πολεμᾷ τακτικὸ στρατό.

— Γιατί δὲν ἐσεβασθήκατε ἐσεῖς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτη; Ποία ἀφορμὴ σᾶς ἐδώσαμε, ποὺ ἥλθατε νὰ μᾶς ὑποδούλωσετε; Ἡταν ἡ πληρωμένη ἀπάντησις τῆς ὑπερήφανης Ἑλληνοπούλας.

"Ο Γερμανὸς ἔγινε μαυροκόκκινος ἀπὸ τὸ θυμό του. Κάτι ἐμουρμούσισε καὶ διέταξε νὰ τὶς κλείσουν στὸ ὑπόγειο τοῦ προσωρινοῦ διοικητηρίου.

— "Ἐπρεπε νὰ τὶς τουφεκίσω ἀμέσως, εἶπε στοὺς ἀξιωματικούς του, ποὺ παρεστέκοντο στὴ σκηνὴ ἀκίνητοι σὰν ἀγάλματα. Μὰ τί νὰ τοὺς κάμω. Μοῦ ἥλθε διαταγὴ ἀπὸ τὸ Βερολίνο νὰ στείλω ἐκεῖ ὅσες Κρητικοπούλες ἔνοπλες πιάσωμε. Βλέπετε πρώτη φορὰ ἀντιμετωπίσαμε καὶ γυναῖκες νὰ μᾶς πολεμοῦν μὲ τόσο πεῖσμα. Φαίνεται πῶς θέλει νὰ τὶς γνωρίσῃ ὁ ἴδιος ὁ Χίτλερ.

Στὰ ψυχρὰ πρόσωπα τῶν ἀξιωματικῶν ἔζωγραφίσθηκε μελαγχολικὴ ἔκφρασι. «Πῶς θὰ κρατήσωμε ὑποδούλωμένη μία χώρα, ὅπου κ'οἱ γυναῖκες μᾶς πολεμοῦν παλληκαρίσια!».



Γεώργιος Ν. Καλαματιαρός

## 16. Η ΣΗΜΑΙΑ

Πάντα κι ὅπου σ' ἀντικρύζω,  
μὲ λαχτάρα σταματῶ  
καὶ περήφανα δακρύζω,  
ταπεινὰ σὲ χαιρετῶ.

Δόξα ἀθάνατη στολίζει  
κάθε θεία σου πτυχὴ<sup>1</sup>  
καὶ μαζί σου φτερουγίζει  
τῆς Πατρίδος ἡ ψυχή.

“Οταν ξάφνου σὲ χαιρεύῃ  
τ' ἀγεράκι τ' ἀλαφρό,  
μοιάζεις κῦμα, ποὺ σαλεύει  
μὲ χιονόλευκον ἀφρό.

Κι ὁ Σταυρὸς ποὺ λαμπρούζει  
στὴν ψηλή σου κορυφή,  
εἰν’ ὁ φάρος, ποὺ φωτίζει  
μιὰν ἐλπίδα μας κορυφή.

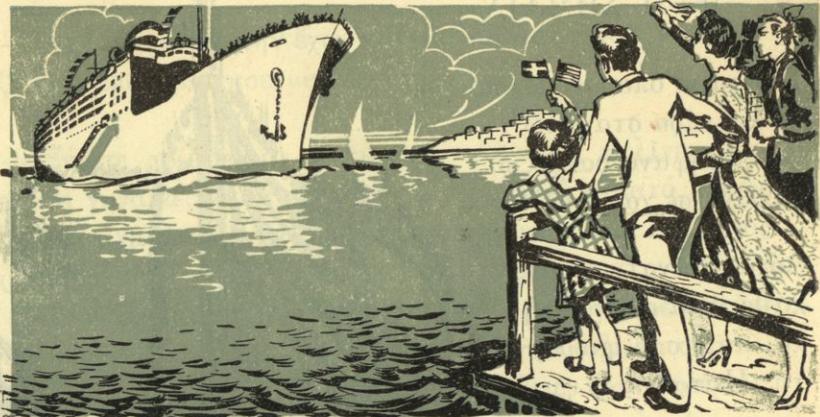
Σὲ θωρᾶ κι ἀναθαρρεύω  
καὶ τὰ χέρια μου χτυπῶ,  
σὰν ἄγια σὲ λατρεύω,  
σὰ μητέρα σ’ ἀγαπῶ.

Κι ἀπ’ τὰ στήθη μου ἀνεβαίνει  
μιὰ χαρούμενη φωνή :  
Νὰ εἴσαι πάντα δοξασμένη,  
ῳ Σημαία γαλανή !

<sup>1</sup>Τὰ πρῶτα βήματα

Ιωάννης Πολέμης





## 17. ΕΠΑΝΟΔΟΣ ΣΤΟ ΠΑΤΡΙΟΝ ΕΔΑΦΟΣ

Μετὰ τὸν ὥκεανὸν ἡ Μεσόγειος καὶ μετὰ τὴν Μεσόγειο τὰ ἑλληνικὰ ἀκρογιάλια. Καὶ τὰ μάτια τῶν νοσταλγῶν καρφώνονται στὰ ποθητὰ βουνά, στὶς κυματιστὲς λοφοσειρές, στὰ σπίτια, ποὺ καπνίζουν καὶ περιμένουν ἔορταστικὰ τὴν ἐπάνοδο τῶν ξενιτεμένων.

Ἡ μαννούλα ἀνοίγει ἐπὶ τέλους τὰ κουρασμένα μάτια της, ἡ ἀδελφούλα ντύνεται καὶ στολίζεται τὰ γιορτινά τῆς, ὁ πατέρας ἀστράπτει ἀπὸ τὴν χαρὰ καὶ ξεκινάει γιὰ τὰ λιμάνια καὶ τοὺς σταθμούς, νὰ δώσῃ τὸ χέρι του στὸ παιδί, ποὺ γυρίζει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ δλοστρόγγυλο, καθαρό, μὲ τὸν ἀέρα, τὴν εὐγένεια καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς Μεγάλης Δημοκρατίας.

Χαρές καὶ πανηγύρια! "Ανοιξις! Πρασινίζουν οἱ κάμποι, φουντώνουν καὶ ἀνθίζουν τὰ δένδρα, τὰ ἴδια δένδρα ποὺ ἔδωσαν τὸν ἵσκιο τους κάποτε στὰ μικρὰ παιδιά, οἱ γαλάζιες θάλασσες γαληνεύουν, σημαῖες γαλανόλευκες κυματίζουν παντοῦ γιὰ τὸν ἐρχομὸ τῶν παλληκαριῶν. Ή καμπάνα

τοῦ χωριοῦ θὰ τοὺς χαιρετήσῃ σὲ λίγο καὶ τὰ τραγούδια, τὰ κλέφτικα καὶ τὰ ρουμελιώτικα, θ' ἀντηχήσουν παντοῦ, τὰ βιολιά καὶ τὰ λαγοῦτα θὰ παιξουν.

Γλυκύτατη ἀνατριχίλα μᾶς συναρπάζει ὅλους στὸ ἀντίκρυσμα τοῦ βαποριοῦ, ποὺ αὐλακώνει μὲ δρμὴ τῇ θάλασσα, ποὺ λὲς καὶ τρέχει μὲ τὸν πόθο μας, καὶ φθάνει, ὅλο φθάνει καὶ κοντοξυγώνει. Τὸ διάστημα δὲν μᾶς χωρίζει πλέον, οἱ ξενιτεμένοι, νά τους, σὰν τὰ περιστέραια ὄλόλευκοι, ἀραδιασμένοι στὸ κατάστρωμα μὲ ὑγρὰ τὰ μάτια, μὲ πιασμένη τὴν καρδιά, γιατὶ τὸ ὅνειρο ἔγινε ἀληθινό.

Νά καὶ ὁ ἥλιος, ποὺ μονάχα στὴν Ἑλλάδα λάμπει τόσο θερμὰ καὶ ὡραῖα, κατὰ τὸν ποιητή, νά ὁ οὐρανὸς ὁ γαλάξιος καὶ ὁλοξάστερος, νά ἡ βαρκούλα μὲ τὰ λευκὰ πανιά, νά τὰ μαντήλια, ποὺ στέλλουν μὲ τὸν ἀνεμισμό τους τὸν πρῶτο γλυκύτατο χαιρετισμό.

Πτωχὴ πατρίδα, μαραμμένη καρδιά, λυπημένοι ἀνθρώποι τοῦ παλαιοῦ καιροῦ, πόσο ἔχετε ἀλλάξει σ' αὐτὸ τὸ πολύχρονο διάστημα τοῦ χωρισμοῦ! Δὲν εἶναι πιὰ ἡ μικρὴ Ἑλλάδα, ποὺ ἀφήσαμε κάποιον καιρό. Μὲ δλες τὶς πίκρες καὶ τὶς καταστροφὲς τὸ ἀνδρειωμένο κορμί της στέκεται ἀγέρωχο καὶ σᾶς γλυκοχαιρετίζει, σᾶς δείχνει τὸ χαμογέλιο της, σᾶς ἀνοίγει τὴν διλόθερμη ἀγκαλιά της.

Τί ὕδρες, Θεέ μου, καὶ τί στιγμὲς ἀλησμόνητες! Ὅταν ἡ ἀγκυρὰ ἐπόντιζε στὰ ἥρεμα νερὰ τοῦ Φαλήρου, ἔνα βροντερό «Ζήτω ἡ Πατρίδα!» ἀκούσθηκε, βγαλμένο μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴ δλων μας. Καὶ ἀμέσως, χωρὶς ἀργοπορία, μ' ἔνα παλμὸ τὰ παιδιὰ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἑλλάδος ἔξεπετάχθηκαν στὸ πάτριο ἔδαφος καί, σὰν τὸν Ὄδυσσέα, ἔσκυψαν καὶ τὸ ἐφίλησαν, τὸ ἐρδάντισαν μὲ τὰ δάκρυά τους.

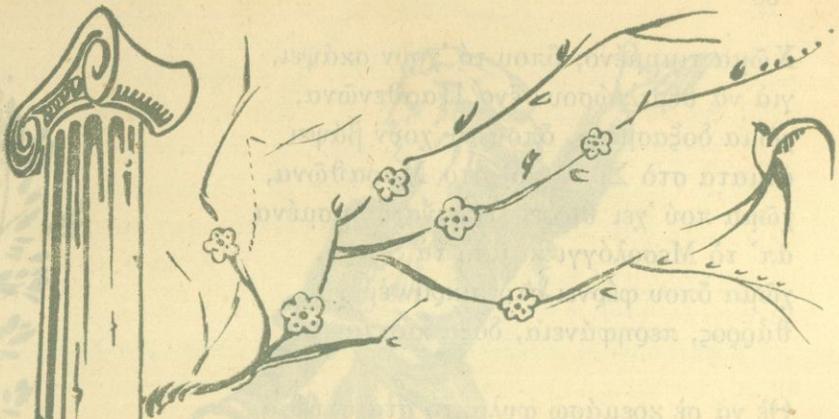
Εὐλογημένος ἀς εἶναι ὁ ἐρχομός τους! Πρόσωπα γελαστά, λευκὰ καὶ ροδοκόκκινα, ἀσπρο πανταλόνι, μαῦρο σακ-

χάκι καὶ στὸ κεφάλι τὸ ἀρματωλικὸ φέσι καὶ ἡ γαλανόλευκη φούντα. Εἶναι οἱ Ἑλληνες, ποὺ γυρίζουν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ διψασμένοι καὶ γεμάτοι στοργὴ γιὰ τὴν Πατρίδα. Σεμνοὶ καὶ πρόσχαροι ἔρχονται νὰ προσκυνήσουν τὸ πάτριο ἔδαφος, νὰ ξαναζήσουν κοντὰ στὴ μάννα, νὰ ξανακούσουν τὸν πρωΐνο χαιρετισμὸ τῶν πουλιῶν καὶ νὰ σβήσουν τὴ δίψα τους στὴ βρύσι τοῦ χωριοῦ, στὰ γάργαρα καὶ ὀλόδροσα νερά.

Αἱ Ἀθῆναι ἄνοιξαν τὴν ἀγκαλιά τους στοὺς νοσταλγοὺς κι ὁ δρόμος ἔγινε πανηγύρι, ἡ σημαία κυματίζει παντοῦ, ἡ ἑλληνικὴ ἐπάνοδος ἐπῆρε τὸν χαρακτῆρα τῆς Ἱεροτελεστίας καὶ τοῦ ἐθνικοῦ συναγερμοῦ. Ἀλησμόνητες ἥμέρες. Καὶ σὲ λίγο τὸ καραβάνι τῶν νοσταλγῶν ἔχαθηκε ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα, ἐσκορπίσθηκε σὲ λιμάνια καὶ σὲ σταθμούς, ενδέθηκε στὶς ἐπαρχιακὲς πολιτεῖες καὶ στὰ χωριά, ἀνάμεσα στοὺς πολυαγαπημένους, στοὺς φίλους καὶ τοὺς συγγενεῖς.

“Ἄς εἶναι εὐλογημένη ἡ ὥρα τῆς ἐπανόδου καὶ τοῦ σφιχταγκαλιασμοῦ κάτω ἀπὸ τὴν πάτρια στέγη.





## 18. ΧΩΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟ

Τώρα ποὺ θὰ φύγω καὶ θὰ πάω στὰ ξένα,  
καὶ θὰ ζοῦμε μῆνες, χρόνους χωρισμένοι,  
ἄφησε νὰ πάρω κάτι κι ἀπὸ σένα,  
γαλανὴ πατρίς μου, πολυαγαπημένη.

Αφησε μαζί μου φυλακτὸ νὰ πάρω  
γιὰ τὴν κάθε λύπη, κάθε τι κακό,  
φυλακτὸ ἀπ' ἀρρώστεια, φυλακτὸ ἀπὸ χάρο,  
μόνο λίγο χῶμα, χῶμα ἐλληνικό.

Χῶμα δροσισμένο μὲ νυκτιᾶς ἀγέρι,  
χῶμα βαφτισμένο μὲ βροχὴ τοῦ Μάη,  
χῶμα μυρισμένο ἀπ' τὸ καλοκαίρι,  
χῶμα εὐλογημένο, χῶμα ποὺ γεννάει  
μόνο μὲ τῆς πούλιας τὴν οὐράνια χάρι,  
μόνο μὲ τοῦ ἥλιου τὰ θερμὰ φιλιά,  
τὸ μοσχᾶτο κλῆμα, τὸ ξανθὸ σιτάρι,  
τὴ χλωρὴ τὴ δάφνη, τὴν πικρὴ ἐλιά.

Χῶμα τιμημένο, ὅπου τό χουν σκάψει,  
γιὰ νὰ θεμελιώσουν ἔνα Παρθενῶνα,  
χῶμα δοξασμένο, ὅπου τό χουν βάψει  
αἴματα στὸ Σούλι καὶ στὸ Μαραθῶνα,  
χῶμα πού χει θάψει λείψανα ἀγιασμένα  
ἀπ’ τὸ Μεσολόγγι κι ἀπὸ τὰ Ψαρά,  
χῶμα ὅπου φέρνει στὸ μικρὸν ἐμένα  
θάρρος, περηφάνεια, δόξα καὶ χαρά.

Θὲ νὰ σὲ κρεμάσω φυλακτὸ στὰ στήθια,  
κι ὅταν ἡ καρδιά μου φυλακτὸ σὲ βάλῃ,  
ἀπὸ σὲ θὰ παίρνη δύναμι, βοήθεια,  
μὴν τὴν ξεπλανέψουν ἄλλα ξένα κάλλη.  
Ἡ δική σου χάρι θὰ μὲ δυναμώνῃ  
κι ὅπου κι ἀν γυρίζω, κι ὅπου κι ἀν σταθῶ,  
σὺ θὲ νὰ μοῦ δίνῃς μιὰ λαχτάρα μόνη :  
πότε στὴν Ἐλλάδα πίσω θὲ νὰ ὁμῶ.

Κι ἀν τὸ οιζικό μου — ἔρημο καὶ μαῦρο —  
μοῦ γραψε νὰ φύγω καὶ νὰ μὴ γυρίσω,  
τὸ ύστερον συχώριο εἰς ἐσένα θά βρω,  
τὸ ύστερον φιλί μου θὲ νὰ σοῦ χαρίσω...  
Ἐτσι, κι ἀν σὲ ξένα χώματα πεθάνω,  
καὶ τὸ ξένο μνῆμα θά ναι πιὸ γλυκό,  
σὰν θαφτῆς μαζί μου, στὴν καρδιά μου ἐπάνω,  
χῶμα ἀγαπημένο, χῶμα ἐλληνικό.

«Ἀμάραντα»

Γεώργιος Δροσίνης





### 19. Η TZABELEAINA

Στὸν Κάλαμο, στὸ μικρὸν νησὶ κοντὰ στὴν Ἰθάκη, χιλιάδες ἔμειναν ἀδύνατες ψυχὲς ὅλα τὰ χρόνια τῆς Ἐπαναστάσεως, φευγάτες ἀπὸ τὰ σπίτια τους, γιὰ νὰ γλυτώσουν. Ἔκεῖ μαζὶ μὲ ἄλλες Σουλιώτισσες ἔζοῦσε, ποιά; Ἡ Δέσποινὴ

Τζαβέλαινα, τοῦ Φώτου ἡ γυναικα, ἡ θαυμαστὴ ἀπὸ τοὺς πολέμους τοῦ Σουλίου μὲ τὸν Ἀλῆ - πασᾶ ποὶν ἀπὸ τὸ 1821.

Τώρα ὅμως ἄλλος ἐγίνετο πόλεμος, ἵσα σκληρὸς μὰ πιὸ μεγάλος. Οἱ Σουλιῶτες ἐπέρασαν ἀπὸ τὰ Ἐπτάνησα κατὰ τὸ 1823 καὶ πολεμοῦν μαζὶ μὲ τόσα ἄλλα ἀδέλφια τους· μαζί τους ἦσαν καὶ τῆς Τζαβέλαινας οἱ γυιοί, ὁ Κίτσος κι ὁ Ζυγούρης, καὶ τόσοι ἄλλοι.

Μία ἡμέρα ξαφνικὰ ἔφθασε στὸν Κάλαμο μία κακὴ εἰδησις, πῶς σὲ κάποια μάχη ὁ Κίτσος κι ὁ Ζυγούρης ἐσκοτώθηκαν!

Ἄμεσως οἱ Σουλιῶτισσες, κ' ἡ Δέσπω συντροφιά τους, ἄρχισαν τὸ κλάμμα, τὸ ξεφωνητὸ καὶ τὸ μαλλοτράβηγμα.

Ἐξαφνα ἡ Δέσπω ὁρθὴ ἐτινάχθηκε, ἔρριξε πίσω τὰ μαλλιὰ κι ἐσφουργγισε τὰ δάκρυα.

— Παῦτε, ωρέ, τὰ κλάμματα! εἴπε προστακτικά· ἐκεῖνοι πᾶνε στοῦ Χριστοῦ τὸ δρόμο. Ὅμως Πάσχα ἔρχεται. Σηκωθῆτε τώρα νὰ βάψωμε τ' αὐγά, γιατὶ εἶναι ἀμαρτία, κι ὁ Θεὸς μπορεῖ νὰ μᾶς ὀργισθῇ.

Ἀπὸ σεβασμό, ἐσηκώθηκαν μία-μία κι ἄρχισαν νὰ κοιτῶν τὴ δουλειά τους, μὰ χωρὶς καρδιά. Μὲ πολλὴ δυσκολία κρατοῦν τὰ δάκρυα καὶ κρυφαναστενάζουν πικρά.

| Μὰ ξαφνικά, κι ἔκει ποὺ καταγίνονται στῶν αὐγῶν τὸ βάψιμο, φθάνει ἄλλη πρόσχαρη εἰδησις, πῶς, δχι, ἡτο ψέμμα, δὲ σκοτώθηκε κανεὶς καὶ ζοῦν τῆς Δέσπως τὰ λιονταρόπουλα. Κάποιος ἐπληγώθηκε ἐλαφρὰ μόνον.

Καὶ φαντάζεται κανένας τὴ χαρά, ὕστερα ἀπὸ τόση λύπη. Κ' ἡ Τζαβέλαινα γονατιστή:

— Δοξασμένη ἡ χάρι σου, Χριστέ, ποὺ μοῦ τοὺς ἐφύλαξες... μὰ ἐγὼ πάντα τοὺς ἔχω ξεγραμμένους...



## 20. Ο ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι  
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,  
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψι,  
ποὺ μὲ βία μετράει τὴ γῆ.

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη  
τῶν Ἑλλήνων τὰ ίερὰ  
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη  
χαιρε, ὦ, χαιρε, Ἐλευθεριά!

Ἐκεῖ μέσα ἐκατοικοῦσες  
πικραμένη, ἐντροπαλή,  
κι ἔνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,  
«ἔλα πάλι» νὰ σου πῆ.

"Αργειε νά ὅμη ἔκείν' ή μέρα  
κι ἦταν δλα σιωπηλά,  
γιατὶ τά ὄσκιαζε ή φοβέρα  
καὶ τὰ πλάκωνε ή σκλαβιά.

Δυστυχής! Παρηγορία  
μόνη σου ἔμενε, νά λὲς  
περασμένα μεγαλεῖα,  
καὶ διηγῶντάς τα νά κλαις.

Καὶ ἀκαρτέρει καὶ ἀκαρτέρει  
φιλελεύθερη λαλιὰ  
τό να ἔχτύπαε τ' ἄλλο χέρι  
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά.

Κι ἔλεες: Πότε; ᾧ! πότε βγάνω.  
τὸ κεφάλι ἀπὸ τσ' ἐρμιές;  
Κι ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω  
κλάψες, ἀλυσες, φωνές!

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα  
μὲς τὰ κλάμματα θολὸ  
καὶ εἰς τὸ οοῦχό σου ἔσταζε αἷμα,  
πλῆθος αἷμα ἐλληνικό.

Μὲ τὰ οοῦχα αἵματωμένα,  
ξέρω, δτι ἔβγαινες κρυφά,  
νά γυρεύης εἰς τὰ ξένα  
ἄλλα χέρια δυνατά.



Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,  
ἐξανάλθες μοναχή·  
δὲν εἶν' εὔκολες οἱ θύρες,  
ἔὰν ἡ χρεία τές κουρταλῆ. \*

”Αλλος, σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια  
ἀλλ’ ἀνάσασι καμμιά·  
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια,  
καὶ σὲ γέλασε φριγτά.

”Αλλοι, ωῖμέ! στὴ συμφορά σου,  
ποὺ ἔχαιροντο πολύ,  
«Σῦρε νά' βρογς τὰ παιδιά σου,  
σῦρε!» ἐλέγαν οἱ σκληροί...

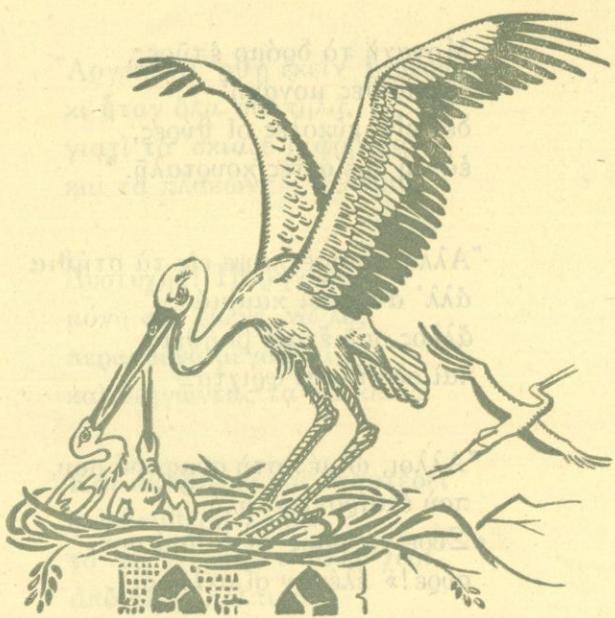
Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει  
κάθε τέκνο σου μὲ δρμή,  
ποὺ ἀκατάπαυστα γυρεύει,  
ἢ τὴ νίκη ἢ τὴ θανή.

”Απ’ τὰ κόκκαλα βγαλμένη  
τῶν Ἑλλήνων τὰ ίερά,  
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,  
χαῖρε, ω! χαῖρε, Ἐλευθεριά!

«Απαντα »

Διονύσιος Σολωμός





Γ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

## 21. Ο ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

**Κ α λ ó κ α ρ δ o i  
στή δουλειά των**

Τού! Τού! Τού! Άκουσθηκε στήν ἄκρη<sup>της</sup>  
τοῦ χωριοῦ ή σαλπιγγούλα τοῦ ἀγροτι-  
κοῦ διανομέως.

‘Ο χώρος Βασίλης εἶναι τὸ κινητὸ ταχυδρομεῖο δέκα χω-  
ριῶν. Παίρνει τὰ γράμματα, ποὺ ἔρχονται στὸ ταχυδρομεῖο  
τῆς παλιᾶς πρωτεύουσας τοῦ δήμου, τὰ βάζει στήν πέτσινη  
σάκκα του καὶ μὲ τὸ φαβδί του γιὰ σύντροφο καὶ βοηθὸ ἔε-  
κινῆ γιὰ τὰ γύρω χωριά. Δίνει γράμματα σὲ ἀγαπημένους  
καὶ παίρνει γράμματα γιὰ ἀγαπημένους.

Τριάντα χρόνια τώρα—ἀρχισε νέος καὶ ἔγινε γέρος—κάνει τὴν ἴδια δουλειὰ μὲ τὴν ἴδια καλὴ καρδιά. Πουθενά δὲν κάθεται πάντοτε εἶναι βιαστικός, γιὰ νὰ προφυάνῃ. Δουλεύει, ἡμπορεῖ νὰ εἰπῇ κανείς, σὰν τὸ χρονόμετρο ρολόϊ. Εἶναι πάντοτε υγιής, λέτε καὶ ἔχει κάνει σύμφων φιλίας μὲ τὴν ἀρρώστεια. Γνωρίζει μὲ τὸ ὄνομά των δύοντας καὶ εἶναι φίλος ὅλων.

Άλλὰ τώρα, ποὺ εἶναι πόλεμος μὲ τοὺς Ἰταλοὺς καὶ τοὺς Γερμανούς, μὲ λαχτάρα περιμένουν δύοι τὸν κὐριον Βασίλη. Τὰ παλληκάρια εἶναι στὸ μέτωπο καὶ κάθε χωριὸ τὸν περιμένει μὲ ἀγωνία—Καλή του ὥρα—γιὰ νὰ μάθουν νέα ἀπὸ τὰ παιδιά των καὶ νὰ στείλουν καὶ ἐκεῖνοι τὰ δικά των.

Στὰ Λουσικὰ ὁ Γιάννης Δήμους ἔχει πολλὴ δουλειά. Μόλις εἶναι 11-12 χρόνων καὶ ὅμως πολλὰ λόγια δὲν λέει σὰν παιδί. Γράφει σιωπηλὸς τὰ γράμματα ἐκείνων, ποὺ δὲν ξέρουν καὶ ἔχουν παλληκάρια στὸ μέτωπο.

Τὸ χέρι του δὲν εἶναι ἀκόμη συνήθισμένο νὰ γράφῃ συνεχῶς, ἀλλὰ τὰ καταφέρνει. Οἱ σπίθες τῶν ματιῶν του δείχνουν τὴν ἀδάμαστη θέλησί του νὰ ἔξυπηρετήσῃ τοὺς χωριανούς του. Σὲ κανένα δὲν λέει ὅχι ποτέ του πάντα ναὶ καὶ μὲ χαμόγελο. Τὴν ὥρα ποὺ γράφει, σκέψι ἀλλη δὲν ἔχει παρὰ νὰ εἰπῇ στὸ χαρτὶ καθαρὰ καὶ ξάστερα τὶς σκέψεις τῶν ἄλλων.

Ἐκείνη τὴν ἡμέρα, ποὺ ἀκούσθηκε ἡ μικρὴ σάλπιγγα, εἶχε πολλὴ δουλειά, κατὰ τὰ συνηθισμένα. Ἀπὸ τὸ πρωΐ καθημισμένος στὸ γραφεῖό του, ἔνα ξύλινο τραπέζι χωρὶς τραπέζιομάνδηλο, γράφει, γράφει, γράφει. Στὸ ἔργο του ἐδοκίμαζε ίκανοποίησι προσέφερε καὶ αὐτὸς μία μικρὴ ὑπηρεσία στὴν πατρίδα, ἀδιάφορο ἂν δὲν ἦταν στὴν πρώτη γραμμή.

**Τὸ γράμμα  
τῆς Μόσχως**

Ἐγραφε πιὰ τὸ τελευταῖο γράμμα. Ἡ Μόσχω Γιαννάκου, ἡ νεόπανδρη, ἔγραφε στὸν ἄνδρα τῆς, ποὺ εἶναι στὸ μέτωπο:

Κώστα μου,

Ἐχάρηκα ἡ καημενούλα πολὺ μὲ τὸ γράμμα σου, καθὼς καὶ ἡ μάννα. Γιὰ μᾶς νὰ μὴ στενοχωρῆσαι, ποὺ εἴμαστε δύο γυναῖκες. Ἡ Μεγαλόχαρη μᾶς δίνει δύναμι. Ἡμέρα καὶ νύκτα ἀνάβομε τὸ καντήλι της καὶ τὴν παρακαλοῦμε νὰ σὲ φυλάγῃ καὶ νὰ δώσῃ δ Θεὸς νὰ νικήσετε τοὺς Ἰταλούς . . .

Ἡ σαλπιγγούλα τοῦ ταχυδρόμου ἀκούσθηκε τώρα πιὸ κοντά, ὅταν τὸ γράμμα τῆς Μόσχως ἦταν ἔτοιμο. Ὁ Γιάννης Δήμου ἔγραψε τὴ σύστασι καὶ ἔτοιμαζόταν νὰ τὸ κλείσῃ. Ἀλλὰ ἡ Μόσχω ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἐφάνηκε, δτὶ κάτι ἔξεχασε καὶ ἤθελε νὰ τὸ προσθέσῃ. Ἔβγαλε μὲ προσοχὴ ἔνα κλδνο





βασιλικὸν ἀπὸ τὴν τσέπη τῆς, ἔκοψε δύο φύλλα του, τὰ  
ἔδωσε στὸ γράμματικὸν λέγοντας :

— Βάλε καὶ αὐτὰ μέσα στὸ γράμμα καὶ γράψε τοῦ Κώ-  
στα μου! Σοῦ στέλνω καὶ δύο φύλλα βασιλικὸν νὰ μνησεσαι,  
γιὰ νὰ θυμᾶσαι τὸ σπιτάκι μας.

Τὸ πρόσωπο τῆς Μόσχως ἦταν τώρα κόκκινο ἀπὸ ἐν-  
τροπή, ἀλλὰ χαρούμενο. Ἡ ἀγράμματη ἔστελνε τὴν ἴδιό-  
χειριη ὑπογραφή της στὸν ἄνδρα της.

‘Ο κυρὸς Βασίλης, ὅταν ἔφθασε στὸ σπίτι τοῦ Δήμου,  
ἐκαλημέρισε ὅλους καὶ ὅλες. ’Ανοιξε τὴν σάκκα του, ἐμοίρασε  
τὰ γράμματα τῆς γειτονιᾶς σὲ γέρους καὶ γυναῖκες, ποὺ  
ἐπερίμεναν, καὶ ἐπῆρε ὅσα τοῦ παρέδωσαν. Καλοδεξίματα  
καὶ κατευόδια συνώδευαν κάθε ἐπιστολὴ ἀπὸ τόσα στόματα  
καὶ τόσες ψυχές.

“Αλλαξε δύο θερμὰ λόγια μὲ τὸ Γιάννη Δήμου, τὸ μι-  
κρὸ συνεργάτη στὸ μεγάλο ἔργο των, ἔξαναγκαιότητσε μὲ  
τὴν καρδιά του καὶ ἐσυνέχισε τὸ δρόμο του.

"Αρχισε τότε ὁ μικρὸς γραμματικὸς νὰ διαβάζῃ ἔνα ἔνα τὰ γράμματα. Οἱ χωριανοί του δὲν εἶχαν μεταξύ των μυστικά. Ἰδιες εἶχαν τὶς σκέψεις, ἵδιες καὶ ἀπαράλλακτες εἶχαν τὶς χαρές καὶ τὶς λαχτάρες.

"Όταν ἔφθανε σὲ κάθε γράμμα στὴ συνηθισμένη φράσι:

— Πὲς χαιρετίσματα σὲ ὅλους, τὸν μπάρμπα - Γιώτη, τὴ θειὰ - Βασιλική, τὴν Ντίνα . . . τὸν . . . τὴν . . . τὴν . . . τὰ δάκρυα ἐπλημμύριζαν τὰ μάτια ὅλων ἐκείνων, ποὺ ἄκουαν τὸ ὄνομά των." Εχλαιαν παραπονεμένοι καὶ ὅσοι δὲν ἄκουαν. "Εχλαιαν ἀκόμη ἀπὸ χαρὰ καὶ ἐκεῖνοι, ποὺ ἐλάβαιναν τὴν πολύτιμη ἐπιστολή.

**Τὸ γράμμα  
τοῦ Γιάννη**

Σωστοὺς 6 μῆνες ὁ Γιάννης Δήμου σκυμμένος ἐπάνω στὸ μικρὸ τραπέζι γράφει καὶ διαβάζει γράμματα. Τὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ δὲν ἔλειτούργησε, δπως ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ Κράτους. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἔμεινε ἀργός. Στέλνει καημοὺς καὶ χαρές, διαβάζει λαχτάρες καὶ πόθους.

Στοὺς 6 μῆνες ἐτελείωσε ὁ πόλεμος· τὰ παλληκάρια ἔγυρισαν στὸ χωριό. Τὰ σπίτια ἄνοιξαν, ἀλλὰ ἔλειπαν οἱ χαρές. Ό βραχνὰς τῶν κατακτητῶν ἔβάραινε τὰ στήθη τῶν Ελλήνων.

"Ηρθε ὅμως κάποτε ἡ εὐλογημένη ἔλευθερία καὶ τὸ χωριὸ ἀνέπνευσε, δπως ὅλη ἡ Ελλάς. Μαζί της ἄνοιξαν καὶ οἱ θύρες τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἀρχισαν νὰ ἔρχωνται τὰ πρῶτα μηνύματα ἀπὸ τοὺς ἔνειτεμένους. Καὶ τὰ γράμματα ἀκολούθησαν δέματα καὶ δολλάρια.

Οἱ γυμνοὶ ἐντύθηκαν καὶ οἱ ξυπόλυτοι ἐποδέθηκαν. Καὶ ὁ Γιάννης Δήμου, ἔφηβος πιά, γράφει κάθε ἥμέρα γιὰ

δόσους δὲν ξέρουν γράμματα. Εἶχε ἀναγνωρισθῆ ως ἐπίσημος γραμματικὸς τοῦ χωριοῦ.

Ἐνα πρωτὶ παρέδωσε στὸν κὺρο Βασίλη καὶ ἔνα δικό του γράμμα γιὰ τὸ θεῖο του, ποὺ ἔμενε στὴν Καλιφόρνια. Τί ἔγραφε; Τί τάχα νὰ ἐγύρευε; Κανένας δὲν ἤξερε τὸ μυστικό του.

| Τρεῖς μῆνες ἀργότερα δὲν κύρο Βασίλης ἔπαιρνε ἔνα δέμα ἀπὸ τὴν Ἀμερική. Ἐπαραξενεύθηκε· δὲν εἶχε κανένα ἑκεῖ, οὔτε συγγενῆ οὔτε φίλο. Ποιός λοιπὸν τὸν ἐθυμήθηκε; Δὲν εἶναι δικό μου τὸ δέμα, ἐσκέφθηκε. Θὰ εἶναι γιὰ κάποιον ἄλλον, ἵσως γιὰ κανένα ἀγράμματο, καὶ τὸ ἐστειλαν γιὰ ἀσφάλεια σὲ μένα νὰ τὸ δώσω. |

Τὸ ἄνοιξε μὲ προσοχή. Ἐπάνω ἐπάνω ἦταν μία ἐπιστολὴ σὲ ἄνοικτὸ φάκελο. Ἔβαλε τὰ γυαλιά του καὶ ἐδιάβασε:

| Ἀγαπητέ μας κύρο Βασίλη,

‘Ο Γιάννης Δήμου μᾶς ἔγραψε γιὰ σένα καὶ ἐμάθαμε πόσα κρύα καὶ βροχὲς καὶ βάσανα ἐπέρασες καὶ περνᾶς, γιὰ νὰ πηγαίνῃς τακτικὰ τὰ γράμματα στὸ χωριό μας, τὰ ἀγαπημένα μας Λουσικά. Σοῦ στέλνομε λοιπὸν ὅλοι οἱ χωριανοί, ὅσοι εἴμαστε ἀδῶ, τὸ μικρὸ αὐτὸ δῶρο, γιὰ νὰ θυμᾶσαι καὶ μᾶς τοὺς Λουσικιῶτες, ποὺ ἀγαποῦμε τὸν καλὸ κύρο Βασίλη... Μὲ τὸ ἄλλο ταχυδρομεῖο θὰ σοῦ στείλωμε καὶ ἔνα δέμα γιὰ τὴν οἰκογένειά σου. | .

‘Ο πρόεδρος τοῦ συλλόγου . . .

‘Ο κύρο Βασίλης τὰ ἔχασε. Ἐκαμε τὸ σταυρό του καὶ εἴπε μόνο:

— “Α, τὸ καλὸ παιδί! ”Α, τοὺς καλοὺς Λουσικιῶτες!

Τὴν ἄλλη ἡμέρα ἐπέρασε ὁ κύρο Βασίλης καὶ ἀπὸ τὰ

Λουσικά γιὰ τὴ συνηθισμένη διανομὴ τῶν ἐπιστολῶν· ἀλλὰ ἥταν ἀγνώριστος, σωστὸς Ἀμερικανὸς ἀπὸ τὸ κεφάλι ἔως τὰ πόδια μὲ τὴν ὀλοκαίνουργη φορεσὶὰ καὶ τὰ ὑψηλὰ ὑποδήματα. Ὁ ταχυδρόμος ὅμως ἐκαμάρωνε περισσότερο τὴ δεομάτινη σάκκα του μὲ τὰ 4 διαμερισματάκια, τὸ καινούργιο ὄργανο τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς του.

"Οταν ἔφθασε στὸ σπίτι τοῦ Δήμου, ἀγκάλιασε τὸ Γιάννη καὶ τὸν ἐφίλησε δακρυσμένος λέγοντας:

— Παιδί μου, ἐσὺ ἐσκέφθηκες καὶ μένα τὸ γερο-κουρελή. Ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ νὰ προκόψῃς· ἔχεις μεγάλη καρδιά!

‘Ο Γιάννης δὲν εἶπε τίποτε· ἀλλὰ στὰ μάτια του ἐκύλισαν ψερμὰ δάκρυα ἀπὸ χαρᾶ.

Καὶ ὅταν ἐρωτοῦσαν τὸν κὐρὶον Βασίλη, ἐκεῖ ποὺ ἐμοίραζε τὰ γράμματα σὲ ἄλλα χωριά, ποὺ ἦντε τὴν ὕραία φορεσιά, ἀπαντοῦσε μὲ χαμόγελο:

— Ἀμή, τί νομίζετε! "Ἐχω καὶ ἐγὼ θεῖο, ὅχι ὅμως στὴν Ἀμερική, ἀλλὰ ἐδῶ. Εἶναι ὁ μικρὸς καὶ καλόκαρδος φίλος μου Γιάννης Δήμου ἀπὸ τὰ Λουσικά, ὁ γραμματικὸς τοῦ χωριοῦ!



N. A. Κοντόπουλος



## 22. ΟΙ ΧΩΡΙΑΝΟΙ

¶ "Ολοι μας γνωριζόμαστε από άνηλικα παιδιά.

Μὲ τὸ μικρό του τ' ὄνομα ἔνας τὸν ἄλλο κράζει,  
στὰ μυστικά μας δὲν μπορεῖ νὰ βάλωμε κλειδιά.  
Ξέρει καθένας στ' ἄλλουνοῦ τὰ μάτια νὰ διαβάζῃ.

Σὰν ὅπως τὰ τρεχούμενα μοιράζομε νερά  
καὶ τὰ σπαρτά ποτίζομε καθεὶς μὲ τὴν ἀράδα,  
ἔτσι τὶς μοιραζόμαστε καὶ θλῖψι καὶ χαρά,  
γιά βρέχει σ' ὅλο τὸ χωριό, γιά σ' ὅλο εἶναι λιακάδα !

Γάμος ; ἀστράφτει ἀπὸ χαρὰ καὶ γέλιο τὸ χωριό  
κι ἀντιλαλεῖ τὸ νυφικὸ τραγούδι πέρα ὥς πέρα.  
Θάνατος ; ὅλοι θλιβεροὶ κι ἀπ' τὸ καμπαναριό  
κατάμαυρο ἡ καμπάνα μας βάφει καὶ τὸν ἀγέρα.

Διάπλατα τὶς ἐξώπορτες ἡ καλωσύνη ἀνεῖ  
καὶ στὸ παλάτι τοῦ τρανοῦ καὶ στοῦ τρανοῦ τὴν τρούπα,  
κι ὅποιος περάσῃ κι ὅποιος μπῆ, γιορτὴ - καθημερινή,  
θαύρῃ στρωμένο καναπέ, θαύρῃ γλυκὸ στὴν κούπα.

Χώρια ἀπ' τὶς ἔγνοιες τῆς ζωῆς, τοὺς χάρους τοὺς πικρούς,  
μέσ' στὶς καρδιές μας ἔχομε παντοτινὸν Ἀπρίλη,  
κι ὅσες τσουκνίδες βγαίνουνε μονάχες στοὺς ἀγρούς,  
ἐκεῖ ξεμοναχιάζονται πνιγτὲς στὸ χαμομήλι.



## 23. ΤΟ ΓΑΛΑ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑΚΗ

Μεγάλη ήταν ἡ χαρὰ τῶν παιδιῶν ἐκείνη τὴν ἡμέρα. Στὰ παιδικὰ συσσίτια γιὰ πρώτη φορὰ θὰ ἐμοίραζαν γάλα, ποὺ εἶχεν ἔξαφανισθῆ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας πολλοὺς μῆνες. Λίγο ἔπειτα ἀπὸ τὴν εἰσόδο τῶν Γερμανῶν εἶχε κι αὐτὸ γίνει εἶδος πολυτελείας. Μὰ τώρα εύτυχῶς ἔφθασεν ἡ πρώτη ἀποστολὴ τοῦ Διεθνοῦς Ἐρυθροῦ Σταυροῦ.

Τὸ γάλα ἐβραῖόταν σὲ μεγάλα καζάνια στὰ σχολεῖα καὶ διου ἀλλοῦ ἐλειτουργοῦσαν παιδικὰ συσσίτια. Καὶ τὰ πεινασμένα Ἑλληνόπουλα δὲν ἔχόρταιναν νὰ τὸ ρουφοῦν μὲ τὰ μάτια, ποὺν ἀκόμη γίνῃ ἡ διανομή. Τὰ φασόλια, τὰ μπιζέλια καὶ τὸ πληγούρι μόλις τὰ εἶχαν συγκρατήσει ὥς τώρα στὴ ζωή. Καὶ τὰ εἶχαν πιὰ βαρεθῆ. Τὸ γάλα ὅμως θὰ τοὺς ξανάφερνε τὸ ρόδινο χρῶμα τῆς ύγειός.

Σ' ἔνα συνοικιακὸ δημοτικὸ σχολεῖο τοῦ Πειραιῶς ἦταν μαθητὴς κι ὁ Κωστάκης, παιδὶ πτωχοῦ ὑπαλλήλου. Ἡ οἰκογένειά του εἶχεν ὑποφέρει πολύ, ἐνάμισυ χρόνο ἀπὸ τίς στεργήσεις. Ἀφοῦ ἀναγκάσθηκαν στὴν ἀρχὴν νὰ πουλήσουν τὰ λίγα κοσμήματα τῆς μητέρας, τὰ περισσότερα ἔπιπλα καὶ πολλὰ φοῦχά τους, τώρα τελευταῖα ἐστήριζαν ὅλες τὶς ἐλπίδες τους στὰ συσσίτια καὶ στὶς διανομές.

‘Ο πατέρας ἔπαιρνε συσσίτιο ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία του καὶ τὰ δύο παιδιά, ἡ Λέλα κι ὁ Κωστάκης, ἀπὸ τὰ σχολεῖά τους. ‘Ο μισθὸς τοῦ πατέρα ἐκείνη τὴν ἐποχὴ δὲν ἦταν ἀρκετὸς νὰ τοὺς θρέψῃ οὕτε πέντε ἡμέρες τὸ μῆνα. Κι ἡ καημένη ἡ μητέρα ἔπειπε νὰ βάλῃ ὅλη τὴν τέχνη της, γιὰ νὰ ἔχουν πέντε πιάτα φαγητὸ τὸ μεσημέρι καὶ πέντε τὸ βράδυ.

Ἡ πτωχὴ οἰκογένεια εἶχε κι ἔνα φιλοξενούμενο σὲ ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα. Ἡταν ἔνας Κύπριος, στρατιώτης στὸν Ἀγγλικὸ στρατό, καὶ τὸν ἔλεγαν Μιχάλη. Εἶχε πολεμήσει γενναῖα τοὺς Γερμανούς, ἐπληγώθηκε ἐλαφρὸ στὸ δεξὶ χέρι καὶ εἶχε πιασθῆ αἰχμάλωτος. Ἄλλὰ κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ τυχαῖα εἶχε κτυπήσει τὴν πόρτα τοῦ πτωχοῦ ὑπαλλήλου. Τὸν ἐδέχθηκαν μὲ δῆλη τὴν καρδιά τους, τὸν ἔκρυψαν ἀπὸ κάθε ὑποπτοῦ μάτι κι ἐμοιράσθηκαν μαζί του τὸ λίγο φαγητό τους. Κι οὕτε ἥθελαν ν' ἀκούσουν τὶς παρακλήσεις του νὰ τὸν ἀφήσουν νὰ παραδοθῇ. Τὸν κίνδυνο νὰ τουφεκισθοῦν οἱ γονεῖς, ἀν τὸν ἀνεκάλυπταν οἱ ἔχθροι, ἡ οἰκογένεια δὲν τὸν ἐλογάριαζε.

— Τὸ γάλα σας θὰ τὸ πίνετε δῆλο κι ὅταν φεύγετε, θὰ μοῦ δείχνετε ἄδειο τὸ τενεκάκι σας, εἶπεν ἡ διευθύντρια στὰ παιδιά τὴν ὧδα τῆς διανομῆς.||

Τὰ παιδιά εἶχαν μπῆ στὴ σειρὰ κι ἐπεργοῦσαν μπροστὰ ἀπὸ τὸ καζάνι, ἀπὸ τὸ ὅποιο δύο διδασκάλισσες μὲ δύο μεγάλες κουτάλες ἔχουναν τὸ γάλα στὰ τενεκάκια τους. Καὶ τὸ

καθένα ἐκαθόταν σ' ἔνα θρανίο καὶ τὸ οφοῦσε γρήγορα καὶ μὲ μεγάλη εὐχαρίστησι. Κι ὅταν ἐτελείωνε, ἐπερνοῦσε μπροστὰ ἀπὸ τὴν διευθύντρια κι ἔδειχνε τὸ ἄδειο τενεκάκι του.

‘Ο μικρὸς Κωστάκης ἐκάθησε σὲ μιὰ γωνιὰ κι ἐφαινόταν πώς ἔπινε τὸ γάλα του. ‘Ἐπειτα, σὲ μία στιγμὴ ποὺ ἔβγαιναν πολλὰ παιδιὰ μαζεμένα, ἔχωθηκε ἀνάμεσά τους κι αὐτὸς μισοκούθιοντας τὸ τενεκάκι του. ‘Η διευθύντρια δὲν ἡμποροῦσε νὰ ὑποπτευθῇ πώς θὰ τὴν ἔξεγελοῦσε, γιατὶ ἦταν ὁ πιὸ καλὸς μαθητὴς στὴν τάξι του.

Αὐτὸ τὸ παιγνίδι τοῦ Κωστάκη ἐκράτησε μιὰ ἐβδομάδα. Μὰ στὸ τέλος ἐπιάσθηκε. Ή διευθύντρια δὲν ἡμποροῦσε νὰ τὸ πιστέψῃ!

— Γιατί τὸ ἔκαμες αὐτό, Κωστάκη; Τὸν ἐμάλλωσε περισσότερο λυπημένη παρὰ θυμωμένη.

— Κυρία, δὲν ἔχω ὅρεξι σήμερα, ἐδικαιοιλογήθηκε μὲ βουλωμένα μάτια καὶ μὲ κατακόκκινα μάγουλα.

Εἶχε φανερωθῆ πώς δὲν ἔλεγε τὴν ἀλήθεια. Κι ἡ διευθύντρια ἐκατάλαβε πώς κάτι πολὺ σοβαρὸ τοῦ συνέβαινε.

— Τὸ γάλα εἶναι ἵσα-ἵσα γιὰ τοὺς ἀνόρεκτους καὶ νὰ καθίσης νὰ τὸ πιῆς, τοῦ εἶπε.

‘Ο Κωστάκης ἔξανακάθησε κι ἥπιε τὸ γάλα του, χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ σταματήσῃ τὰ δάκρυα του.

Τὸ ἀπόγευμα ἡ διευθύντρια ἐπεσκέφθηκε τὴν μητέρα τοῦ Κωστάκη καὶ τῆς διηγήθηκε τὸ πωαῖνὸ ἐπεισόδιο. Κ' ἡ μητέρα τοῦ Κωστάκη δὲν ἡμάρτιεσε νὰ κρατηθῇ. Ἐγνώριζε πολὺ καλὰ τὸν καλὸ χαρακτῆρα τῆς διευθυντρίας καὶ γ' αὐτὸ τῆς εἶπε ὅλη τὴν ἀλήθεια πώς ἔκρυβαν τὸ Μιχάλη, πώς ἦταν τώρα ἡμέρες ἄρρωστος ἀπὸ κρυολόγημα καὶ πώς τὰ δύο παιδιά της, ἡ Λέλα κι ὁ Κωστάκης, εἶχαν συμφωνήσει κρυφὰ ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους νὰ τοῦ φέρονται τὸ γάλα τους.

Κι οἱ Ἰδιοὶ οἱ γονεῖς ἔβλεπαν πῶς τὸ γάλα ἦταν πιὸ ἀπαραίτητο γιὰ τὸν ἄρρωστο παρὰ γιὰ τὰ παιδιά τους. Δυστυχῶς δὲν εἶχαν ἐμπιστοσύνη νὰ τοῦ φέρουν καὶ γιατῷ.

«Ο Κωστάκης νὰ πίνῃ τὸ γάλα του, γιατὶ εἶναι ἀδύνατος. Κι ἐγὼ θὰ ἔξοικονομῶ ἄλλο γιὰ τὸν ἄρρωστο καὶ μὲ τρόπο θὰ σᾶς τὸ φέρων ώ ἴδια. Αὔριο θὰ φέρω καὶ γιατῷ, στὸν ὅποιο μπορεῖτε νὰ ἔχετε ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη».

Ο Κωστάκης εἶχε προσθέσει δύο ἀκόμη προστάτες τοῦ Μιχάλη, τὴν διευθύντριά του καὶ τὸ γιατῷ. Κι ως τὴν ἡμέρα, ποὺ ἔφυγαν οἱ Γερμανοί, τὸν ἐφύλαξαν πολὺ καλὰ κρυμμένο.

*Γεώργιος Ν. Καλαματιανός*





## 24. ΑΛΗΘΙΝΗ ΧΑΡΑ

/Γιατί, μαμά μου, τή στιγμή πού κάνω ἐλεημοσύνη,  
νοιώθω στὰ στήθη μου γλυκειά κι ἀτέλειωτη χαρά,  
κι ὅταν τὸ χέρι μου κρυφά τὸν ὄβολό του δίνῃ,  
γιατί νομίζω πώς πετῶ μ' ἀγγελικὰ πτερά ;

—Παιδί μου, κάθε ἄνθρωπος ὅπου στὸν κόσμο μένει,  
ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ ἔχεται στὴ γῆ νὰ γεννηθῇ,  
ὅς τὴ στιγμὴ τὴν ὕστερη, ποὺ φεύγει καὶ πεθαίνει,  
ἔχει ἔνα φύλακ' ἄγγελο, ποὺ τὸν ἀκολουθεῖ.

Καὶ κάθε πρᾶξί του καλὴ ὁ ἄγγελος τὴν κρίνει  
καὶ γελαστός, χαρούμενος σκύβει καὶ τὸν φιλεῖ,  
κι ὅση χαρὰ ἔχει ὁ ἄγγελος, τόση χαρὰ τοῦ δίνει  
μ' ἔκεινο τὸ γλυκύτατο κι ἀγγελικὸ φιλί.

Γι' αὐτὸ καὶ σὺ νὰ χρεωστῆς μεγάλη εὐγνωμοσύνη,  
εὐγνωμοσύνη στοὺς πτωχοὺς θεῷμὴ καὶ περισσή,  
ποὺ πάντα γίνοντ' ἀφοιμὴ μὲ τὴν ἐλεημοσύνη,  
νὰ χαίρεται ὁ ἄγγελος, νὰ χαίρεσαι καὶ σύ.

*Τισάννης Πολέμης*



Δ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΤΑΣ ΑΣΧΟΛΙΑΣ  
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

## 25. ΜΙΑ ΘΑΥΜΑΣΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Εργάτιδες | Είδατε ποτέ σας κυψέλη μὲ μέλισσες; Ἀκού-  
σατε τὸ χαρούμενο βόμβο των; Τὶς εἰδατε νὰ  
πηγαινοέρχωνται ἀκούραστες; Ἐδοκιμάσατε τὸ προϊὸν τῆς  
ἐργασίας των, ποὺ εἶναι γλυκὺν σὰν μέλι καὶ ἀρωματικὸν σὰν  
μέλι; Γνωρίζετε, δτι ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος, ἡγεμὼν καὶ ἐργά-  
τες, εἶναι ὅλοι γυναῖκες; Μάλιστα, γυναῖκες, ἐκτὸς τῶν  
ἀέργων κηφήνων |

Πρωτι - πρωτι οἱ ἐργάτιδες, 80—100 χιλιάδες ἀπὸ κάθε  
γόνιμη κυψέλη, χωρὶς καμιά προσταγὴ ἀνωτέρου, χωρὶς  
ἀγουροξυπνήματα καὶ φωνές, θὰ βγοῦν στὸ ἔργο· μαζεύονται  
ἀπὸ τὰ ἄνθη τὴ γῆραι νὰ κάμουν τὶς κηρηθρεες, τοὺς χυμοὺς  
νὰ κάμουν τὸ μέλι.

Γριὲς ἀκόμη, μὲ πτερὰ σχισμένα καὶ σῶμα μαδημένο,  
ἐργάζονται· μόνο ὁ θάνατος σταματᾷ τὴν ἐργασία, ἀλλὰ καὶ



Ἐξεχωριστοὶ βασιλικοὶ θάλαμοι γιὰ τὸν ἄρχοντα τῆς κυψέλης, θάλαμοι γιὰ τὶς βασιλοπούλες, θάλαμοι γιὰ τὰ μωρά, χωριστὰ γιὰ τὰ ἀρσενικά, χωριστὰ γιὰ τὰ θηλυκά, θάλαμοι γιὰ τὶς ἐργάτιδες. Μήπως ἐλησμονήσαμε τίποτε; Ἐάν, ναὶ· τὶς ἀποθῆκες τοῦ σπιτιοῦ. Μὴν ἀνησυχῆτε διμοις· ἔχει προβλέψει δι μηχανικὸς καὶ γι' αὐτὲς ποῦ θὰ κτισθοῦν!

"Ολες οἱ πράξεις τῶν σὲ ἔνα μόνο σκοπὸ ἀποβλέπουν, πῶς δηλαδὴ θὰ ἔξυπηρετήσουν καλύτερα τὴν κοινωνία τῶν, τὴν πατρίδα τῶν. Χάριν αὐτῶν θυσιάζονται καὶ θυσιάζουν τὰ πάντα.

"Αν π.χ. κανένα ξένο ζῷο, ποντικός, σαλίγκαρος κ.λ.π. μπῇ στὴν κυψέλη, καὶ ἀν οἱ θυσίες εἶναι μεγάλες, δι παρείσακτος ὁπωδήποτε θὰ φονευθῇ. Ἀλλὰ τί θὰ γίνη ἔνα τόσο μεγάλο σῶμα, ποὺ δὲν ἡμποροῦν νὰ τὸ ἀπορρίψουν; Ἀπλούστατα τὸ τυλίγονυ μὲ ἔνα παχὺ κάλυμμα ἀπὸ κερί, γιὰ νὰ μὴ φέρῃ ἀρρώστειες μὲ τὴν ἀποσύνθεσί του!

"Η Σπαρτιατικὴ πολιτεία, ὅπως ξέρομε, ἥθελε στρατιῶτες, γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν τὴν πατρίδα, καὶ γι' αὐτὸ τοὺς ἀνικάνους τοὺς ἔρριχνε στὸ βάραυθο. Ή κοινωνία τῶν μελισσῶν ἀπαίτει νὰ ἐργάζωνται δῆλοι γιὰ τὴν κοινὴ εὔτυχία· γι' αὐτὸ—ποιός ξέρει μὲ πόση λύπη τῶν!—δὲν τρέφουν αἴσθημα οἴκτου γιὰ τοὺς ἀχρήστους στὴν ἀδελφότητά τῶν. Ἐτσι βλέπομε, ὅταν μία μέλισσα γεννηθῇ ἀνίκανη γιὰ ἐργασία ἢ πληγωθῇ βαρειά, νὰ ἔχουν τὴ μεγάλη σκληρότητα, τὴ δικαιολογημένη ἀπὸ τοὺς νόμους τῶν, νὰ τὴ φύγουν ἔξω ἀπὸ τὴν κυψέλη νὰ πεθάνῃ. Τὴν ἵδια τύχη ἔχουν καὶ οἱ ὀκνηροὶ κηφῆνες σὲ ἐποκή πείνησ.

| Καὶ διμοις οἱ σκληρὲς μέλισσες πρὸς τοὺς ἀχρήστους τῆς ζωῆς, εἶναι πολὺ στοργικὲς γιὰ τοὺς ἐργαζομένους, ποὺ εἰναι χρήσιμοι στὴν κοινωνία. Ἐὰν π.χ. συλληφθῇ μία μέλισ-

σα ἀπὸ ἔντομο ἢ τὴν ἀπειλῇ κάποιος κίνδυνος, θὰ τρέξουν ὅλες νὰ τὴν βοηθήσουν. Χωρὶς νὰ συλλογισθοῦν τὸν ἴδικόν των κίνδυνο, χύνονται ἐπάνω στὸν ἔχθρο, μὲ θυσία τῆς δικῆς των ζωῆς, νὰ σώσουν τὴν συνεργάτιδά των.

Μὲ τὸν ἴδιο φανατισμὸ καὶ αὐτοθυσία θὰ τρέξουν ὅλες ἀπὸ κάθε μακρινὸ ἄνθρος, νὰ ὑπερασπίσουν τὴν κυψέλη, ὅταν κινδυνεύῃ. "Αλλες θὰ θυσιάσουν τὴν ζωήν των, θὰ κτυπηθοῦν, θὰ κεντρώσουν, θὰ πεθάνουν εἶναι στρατιῶτες τῆς μικρῆς πατρίδος των ἄλλες θὰ μποῦν μέσα, θὰ γεμίσουν τὸ στομάχι των μέλι νὰ τὸ γλυτώσουν ἀπὸ τὸν ἔχθρο· εἶναι οἱ ἀποθηκάριοι, οἱ φύλακες τῶν ἀγαθῶν.

Τὸ ἴδιο δὲν κάνουν τάχα καὶ οἱ ἄνθρωποι σὲ παρόμοιες περιστάσεις; "Άλλοι πολεμοῦν στὸ μέτωπο, οἱ στρατιῶτες, καὶ ἄλλοι, οἱ ἄμαχοι, φροντίζουν στὰ μετόπισθεν γιὰ τὴν παραγωγὴ τῶν ἀγαθῶν.

"Ολοι ὅμως ξέρομε, ὅτι οἱ ἄνθρωποι συνεννοοῦνται μεταξὺ των στὶς δύσκολες στιγμὲς μὲ τὸ οαδιόφωνο, τὸν τηλέγραφο, τὶς καμπάνες τῶν ἐκκλησιῶν, τὶς ἐφημερίδες καὶ σπεύδουν στὸν κίνδυνο τῆς πατρίδος. Άλλὰ πῶς συνεννοοῦνται οἱ μέλισσες; Αὐτὸ εἶναι ἔνα μυστήριο, πὸν οἱ σοφοὶ ἀκόμη δὲν τὸ ἔλυσαν τὰ παραδείγματα ὅμως, πὸν εἰδαμε, καὶ ἀπειρα ἄλλα, βεβαιώνουν, ὅτι καὶ γιὰ τὰ δυσάρεστα καὶ γιὰ τὰ εὐχάριστα νέα οἱ μέλισσες ἔχουν τὸ δικό των τηλέγραφο, ἀλάνθαστο καὶ ταχύτατο.

**Η Βασίλισσα** <sup>1</sup> Η κοινωνία τῶν μελισσῶν εἶναι μητριαρχική, δπως τὰ παλιὰ τὰ χρόνια ἦταν μία πολιτεία τῶν Λοκρῶν. Δηλαδὴ σ' ἐκείνη, τὴν παλιά, ἐκυβερνοῦσαν οἱ μητέρες, οἱ γυναικες, σ' αὐτὴ τῶν μελισσῶν

κυβερνᾷ ἡ γυναῖκα, μία μόνο, ἡ μητέρα. Ὁ λαὸς τὴν λέει Μάννα, ἡ ἐπιστήμη Βασίλισσα.]

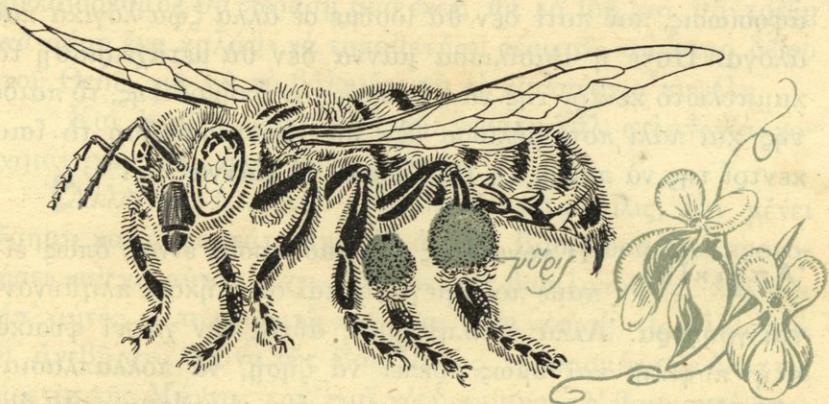
Ἡ Βασίλισσα εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀκμῆς σὲ μία κυψέλη. Σὲ μία μόνο ἡμέρα τὴν ἄνοιξι μπορεῖ νὰ γεννήσῃ 4 χιλιάδες αὐγά. Ἀν τὰ ζυγίσωμε, τὸ βάρος των εἶναι δύο καὶ τρεῖς φορὲς μεγαλύτερο ἀπὸ τὴν μητέρα, ποὺ τὰ ἔγεννησε. Καὶ ἀκόμη εἶναι ἡ μόνη μάννα ἀπ' ὅλο τὸ ζωϊκὸ βασίλειο, ποὺ ξέρει τί παιδιὰ θὰ κάμη, καὶ γι' αὐτὸ σὲ ἄλλο μέρος γεννᾷ τὰ θηλυκὰ καὶ σὲ ἄλλο τὰ ἀρσενικά!

Χωρὶς τὴν βασίλισσα τὸ μελίσσι δὲν ἡμπορεῖ νὰ ζήσῃ. Σκορπίζεται καὶ χάνεται, ὅπως οἱ λαοὶ χωρὶς ἄξιο ἀρχηγό. Καὶ ὅταν τὴν χάσουν, οἱ θρῆνοι τῶν μελισσῶν εἶναι τόσο πολλοί, ποὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ συγκινήσουν καὶ σκληρὸ δάνθρωπο ἀκόμη. Οἱ θρῆνοι των εἶναι ἵσοι μὲ τῶν παιδιῶν, ποὺ χάνουν τὴν μητέρα των.

Τὴν γονιμότητα τῆς βασίλισσας, τὴν πολύτιμη στὴν ἀκμὴ τῆς κυψέλης, τὴν γνωρίζουν πολὺ καλὰ οἱ ὑπήκοοί της· γι' αὐτὸ μὲ κάνε τρόπο προσπαθοῦν ἀπὸ εὐγνωμοσύνη νὰ τὴν περιποιηθοῦν καὶ νὰ τῆς δείξουν τὴν ἀγάπη των.

Κανένας βασιλεύς, καὶ ὁ πιὸ ἔνδοξος, κανένας Πρόεδρος Δημοκρατίας, καὶ ὁ πιὸ ἴκανὸς καὶ ἀγαθός, δὲν ἔδοκί μασε ἀπὸ τὸ λαό του τόση ἀφοσίωσι. Στὸ βασίλειο τῶν μελισσῶν δὲν ὑπάρχουν δυσαρεστημένοι, ἀπειθεῖς εἰς τοὺς νόμους, ἀναρχικοί· εἶναι οἱ πιὸ ἰδεώδεις ὑπήκοοι τοῦ κόσμου!

Πρῶτα πρῶτα τὰ ἀνάκτορα τῆς βασίλισσας εἶναι ἴδιαίτερα καὶ μεγαλοπρεπῆ. Μέσα στὶς χιλιάδες μέλισσες, ὅλες τὴν ἀναγνωρίζουν ἀμέσως, τῆς ἀνούγουν δρόμο νὰ περάσῃ καὶ δείχνουν μεγάλο σεβασμὸ στὸ πέρασμά της. Ἀν τὴν πάρετε ἀπὸ τὴν κυψέλη καὶ τὴν ξαναβάλετε ἀπὸ ὕδρες, τῆς γίνεται ἀληθινὴ ἀποθέωσις. Μόνο τὰ ζήτω δὲν ἀκούονται,



ποὺ ἀν ἡξέραμε τὴ γλῶσσα τῶν μελισσῶν, ἵσως νὰ τὰ ἀκού-  
αμε καὶ αὐτά.

|| "Οταν θελήσῃ νὰ φάγῃ, ὅλες σπεύδουν νὰ παραμερί-  
σουν νὰ φθάσῃ μὲ δὴ τὴν ἄνεσί της στὶς κηρῆθρες, τῆς  
προσφέρουν τὴν τροφὴ καὶ τὴν θωπεύουν μὲ τὶς κεραῖες  
των, δπως χαϊδεύει ἡ μητέρα τὸ μωρό, ὅταν πίνῃ τὸ γάλα του! ||

"Ακόμη καὶ ὅταν εἶναι γριά, ζαρωμένη καὶ ἀνάπτηρη,  
οἱ φρουροὶ τῆς θύρας της ποτὲ δὲν θ' ἀφήσουν νὰ μπῇ στὴν  
κυψέλη ἄλλη βασίλισσα. Καὶ ἀν μπῇ κρυφά, τότε ἀλίμονό  
της. Θὰ τὴν κλείσουν στὴ φυλακή, καὶ ἡ θύρα δὲν θ' ἀνοιξῃ,  
παρὰ ὅταν πεθάνῃ, γιὰ νὰ πετάξουν ἔξω τὸ πτῶμά της!  
Στὴν κοινωνία τῶν μελισσῶν δὲν ὑπάρχουν ποτὲ οὕτε συ-  
νωμότες οὕτε προδότες.

"Άλλὰ καὶ ἀν εἶναι τελείως ἄγονη πιὰ καὶ ἀχρηστη  
γριά, καὶ ἄλλη νέα Βασίλισσα τὴν ἀντικαταστήσῃ, πάλι δὲν  
θὰ τὴν ἐγκαταλείψουν. Τὴν ἀσφαλίζουν καὶ τὴν φρουροῦν  
ἀπὸ τὴν ὁρμὴ καὶ τὸ μῖσος τῆς ρωμαλέας ἀντιζήλου της.

Βασίλισσα καὶ μέλισσες ἐνώνει μία τρυφερὴ ἀγάπη καὶ

ἀφοσίωσις, ποὺ ποτὲ δὲν θὰ ἴδοῦμε σὲ ἄλλα ζῷα λογικὰ καὶ ἄλογα. Ποτὲ ή Βασίλισσα μάννα δὲν θὰ μεταχειρισθῇ τὸ καμπυλωτὸ κεντρό της νὰ κτυπήσῃ τὸν ὑπήκοο της, τὸ παιδί της· καὶ πάλι ποτὲ μέλισσα δὲν θὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ ἵσιο κεντρό της νὰ πλήξῃ τὴν Βασίλισσα, τὴν μάννα της!

**Αποικίαι** Ἡ γονιμότης τῆς βασίλισσας εἶναι, ὅπως εἴ-  
παμε πολὺ μεγάλη, καὶ οἱ ὑπήκοοι πληθύνον-  
ται γρήγορα. Ἀλλὰ δὲ πληθυσμὸς αὐτὸς δὲν χωρεῖ φυσικὰ  
στὴν κυψέλην καὶ ὅμως πρέπει νὰ ζήσῃ, νὰ πολλαπλασια-  
σθῇ. Γίνεται τότε κάτι ἀνάλογο μὲ δὲ, τι ἐγινόταν στὴν ἀρ-  
χαία Ελλάδα. Γίνονται ἀποικίες!

Ἀλλὰ ποία διαφορά! Στὴν ἀρχαιότητα δὲν ὠδηγοῦσαν  
τοὺς ἀποίκους οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἀρχοντες, ἐνῷ ή Βασίλισσα  
ὁδηγεῖ πάντοτε ή ἴδια τὶς μέλισσες, γιὰ νὰ εἶναι βέβαιη γιὰ  
τὴν ἐπιτυχία.

Ἐνα πρωῖνὸ τοῦ θέρους ή Βασίλισσα, ἀκολουθουμένη  
ἀπὸ ἔνα μεγάλο πλῆθος ἀπὸ μέλισσες ἐγκαταλείπει γιὰ πάν-  
τα τὴν οἰκογενειακὴ ἑστία νὰ εῦρῃ νέα. Καὶ αὐτὸ τὸ σμῆ-  
νος, εἶναι τὸ σμάρι, ὅπως τὸ λέει ὁ λαός, τὸ ἐσμάριον τῶν  
ἀρχαίων. Ποῦ πηγαίνουν; Στὴν τύχη, ὅπου εῦρουν καλύ-  
τερα.

Θὰ συναντήσουν κάπου ἔνα δένδρο, καὶ ή κουρασμένη  
Βασίλισσα, ποὺ δὲν εἶναι μαθημένη σὲ τέτοιες ἐκδρομές, θὰ  
καθίσῃ σὲ ἔνα κλαδί του νὰ ἔκουσασθῇ. Γύρω της σπεύ-  
δουν καὶ κολλοῦν οἱ ὄλλες μέλισσες καὶ ἔτσι σχηματίζεται  
ἔνας ὅγκος κρεμασμένος, ποὺ μοιάζει σὰν μεγάλο κυδώνι ἢ  
σὰν κοντόχονδρο σταφύλι.

Αν τύχη καὶ δὲν ἴδῃ κανεὶς τὸ σμῆνος νὰ τὸ πιάσῃ, θὰ  
ξαναφύγῃ, γιὰ νὰ εῦρῃ καμμιὰ κουφάλα ἢ καμμία σχισμὴ  
βράχου νὰ κτίσῃ τὴ νέα φωλιά του. Ἀλλὰ συνήθως κάποιος

μελισσοκόμος θὰ περάσῃ ἀπὸ ἐκεῖ, θὰ τὸ ἴδῃ καὶ θὰ τρέξῃ  
νὰ φέρῃ ἔνα καλάθι νὰ τοποθετήσῃ μέσα τὸ πολύτιμο δῶρο  
τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ τὸ βάλῃ ἔπειτα σὲ καινούργια κυψέλη.

Καὶ ἀρχίζει τώρα νέα ζωὴ, γεμάτη πάλι φιλοπονία, γο-  
νιμότητα, τάξι, στοργή, σεβασμό.

**Ε**λλὰ καὶ ἡ παλιὰ κυψέλη, ἡ μητρόπολις, δὲν μένει  
ἔρημη καὶ ἀποστάτευτη. Ἡ ἀγαθὴ Βασίλισσα ἔχει προνο-  
ήσει καὶ γι' αὐτό. "Εχει γεννήσει τὶς βασιλοπούλες, καὶ μία  
ἀπ' αὐτές, ἡ πιὸ δυνατὴ καὶ ἄξια, θὰ νικήσῃ τὶς ἄλλες καὶ  
θ' ἀνεβῇ στὸ θρόνο τῆς Βασίλισσας, προτικισμένη μὲ δλες τὶς  
ἀρετὲς τῆς Μάννας της, γιὰ νὰ διευθύνῃ τὴν θαυμαστὴν κοι-  
νωνία τῶν μελισσῶν. **Ε**

N. A. Κοντόπονλος





## 26. ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΚΑΙ ΕΝΑΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ

**Ο λαὸς** Εύρεθηκα κάποτε σὲ ἔνα εὐτυχισμένο λαό. Ὁ λαὸς αὐτὸς ἦταν χαριτωμένος· ἥμερος, ἀγαθός, εἰρηνικός. Ἐχαιρόταν τὸν ἥλιο, τὸν ἀέρα, τὶς διορφίες τῆς φύσεως, χωρὶς τίποτε νὰ τοῦ λείπῃ, χωρὶς τίποτε νὰ γυρεύῃ.

Ο κόσμος ἦταν πλασμένος γι' αὐτόν, ὅσο πιὸ τέλεια ἡμποροῦσε. Καὶ δὲν εἶχε κανένα παράπονο μὲ τὸ Θεό, ποὺ τὸν ἐπλασε, καμμία βαρυγγωμιὰ γιὰ τοὺς νόμους, ποὺ τὸν κυβερνοῦν. "Ολα τριγύρω του ἦσαν τέλεια, ὠραῖα, ἀγαθά· καὶ μέσα του ἐβασίλευε ἀπόλυτη γαλήνη τῆς ψυχῆς.

Ο λαὸς αὐτὸς δὲν ἤξερε ἀπὸ πολέμους καὶ αἰματοχυσίες. Η δύνοντα καὶ ἡ ἀγάπη ἐβασίλευε στὴν πολιτεία του. Ποτὲ στὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ δὲν ἔτυχε ὁ ἔνας νὰ κλέψῃ τὸ δίκιο τοῦ ἄλλου. Τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ ἦσαν κοινὰ γιὰ ὅλους.

Πλούσιοι καὶ πτωχοὶ δὲν εἶχαν σταθῆ ποτὲ στὸ λαὸ αὐτό. "Ολοι μαζὶ Ἠσαν πλούσιοι ὃ ὅλοι μαζὶ πτωχοί!" Οταν εἶχε στέγη ὁ ἔνας, εἶχε καὶ ὁ ἄλλος· ὅταν εἶχε τροφὴ ὁ ἔνας, εἶχε καὶ ὁ ἄλλος. Καὶ πάλι, ὅταν ἡ δυστυχία ἔπεφτε ἐπάνω

των, κανένας δὲν ἦταν πιὸ δυστυχισμένος ἀπὸ τὸν ἄλλον· καὶ γι' αὐτό, καὶ στὴ δυστυχία ἀκόμη, ἦσαν ὅλοι εὐτυχισμένοι. Δὲν εἶχε κανένας παράπονο.

**Ο βασιλιᾶς** Ο λαὸς αὐτὸς εἶχε καὶ τὸ βασιλιά του. Ἐνα  
βασιλιὰ ἔνον ἀπὸ τὴν γενιά του. Ἀλλὰ αὐτὸ  
δὲν ἐμπόδιζε νὰ εἶναι ὁ καλύτερος βασιλιᾶς τοῦ κόσμου μέσα  
στὸν καλύτερο λαὸ τῆς γῆς. Ο λαὸς ἐτριγύριζε τὸ βασιλιά  
του μὲ ἀγάπη καὶ ἀφοσίωσι. Τίποτε ἄλλο δὲν τοῦ ἐξητοῦσε  
ἀπὸ τὴν ἀγάπη του.

Καὶ ὁ βασιλιᾶς δὲν ἐξητοῦσε ἀπὸ τὸ λαό του τίποτε  
περισσότερο ἀπὸ δ, τι ζητᾶ ἔνας πατέρας ἀπὸ τὰ παιδιά του.  
Ἐκρατοῦσε στὸ χέρι του ἔνα ἀπλὸ σκῆπτρο ἀπὸ ἀγριελιὰ  
καὶ μὲ αὐτὸ ἐκυβερνοῦσε. Ἀλλὰ τὸ σκῆπτρο του ἦταν παν-  
τοδύναμο. «Ἐμπρός» ἔδειχνε τὸ σκῆπτρο; Ἐμπρός . . . «Πί-  
σω»; Πίσω . . .

Ἐτραβοῦσε ἐμπρὸς ὁ βασιλιᾶς; Τὸν ἀκολουθοῦσε ὁ  
λαός του. Ἐστεκόταν νὰ ἔκουνα φασμῆ; Ο λαὸς τὸν ἐτριγύ-  
ριζε μὲ λαχτάρα. Ἔταν ἔνας βασιλιᾶς, ποὺ ποτὲ δὲν θὰ  
χάσῃ τὸ θρόνο του. Γιατὶ ὁ θρόνος αὐτὸς εἶναι θεμελιωμέ-  
νος ἐπάνω στὴν ἀγάπη.

**Ποιοί εἶναι** Εὐρέθηκα κάποτε ἀνάμεσα σὲ ἔνα λαὸ καὶ  
ἔνα βασιλιά. Δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ἀπὸ τότε,  
οὕτε μακρινὸς ὁ τόπος . . . Ἔταν κάποιο ἀπὸ τὰ ἀνοιξιάτικα  
δειλινὰ καὶ ἦταν ἐπάνω στὴν καταπλάσινη πεδιάδα τῶν  
Ἀθηνῶν: Ἐνας γέρος βισκός ἔβοσκε τὰ πρόβατά του.

«Περιοδικὸν Νομιᾶς»  
Διασκευὴ N. A. Κοντοπούλου

Παῦλος Νικβάρας

## 27. Η ΕΞΟΧΗ

Προβαίνει ὁ ἥλιος μ' ὅλη του τὴ χάρι  
κι ἀπὸ λάμψι τὸν κόσμο πλημμυρίζει.  
Μέσ' στὸ χωράφι, ἀτίμητο ζευγάρι  
ἀπὸ βόδια θωρεῖς νὰ τριγυρίζῃ.

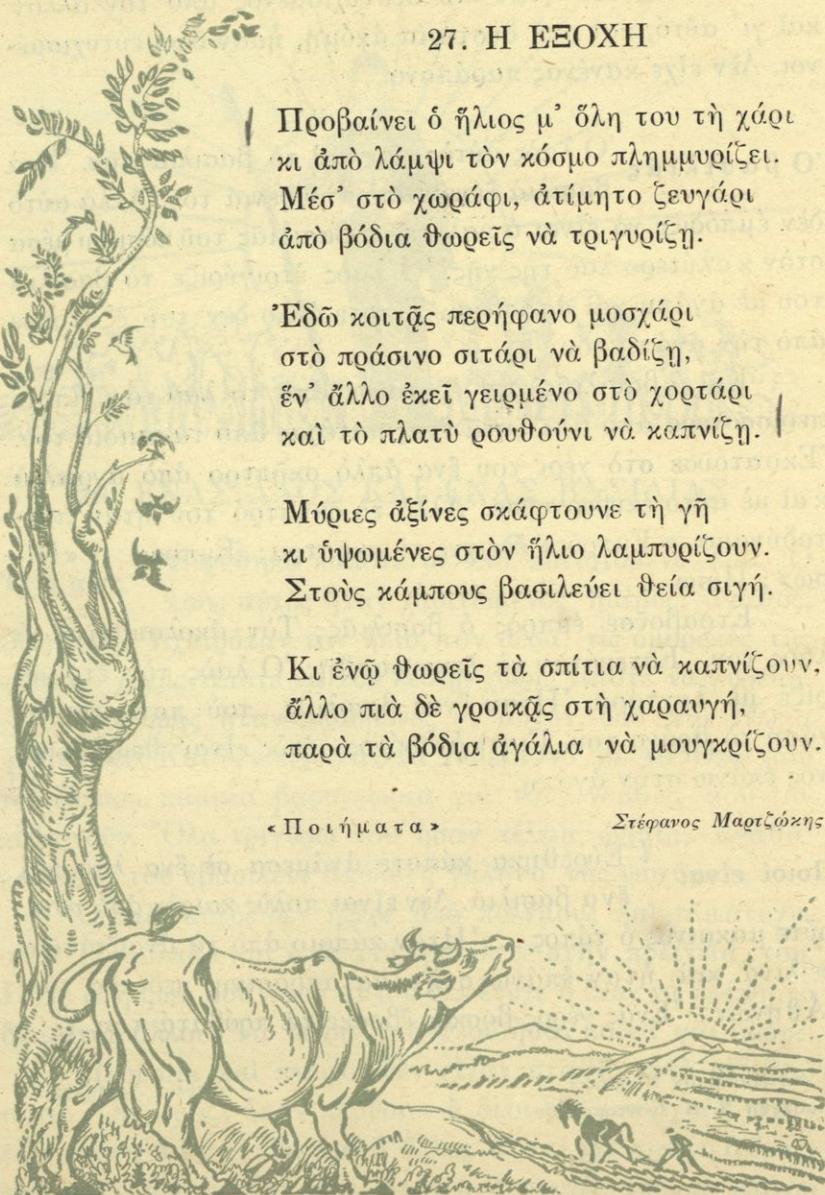
Ἐδῶ κοιτᾶς περήφανο μοσχάρι  
στὸ πράσινο σιτάρι νὰ βαδίζῃ,  
ἐν' ἄλλο ἐκεῖ γειρμένο στὸ χορτάρι  
καὶ τὸ πλατὺ ρουθούνι νὰ καπνίζῃ.

Μύριες ἀξίνες σκάφτουνε τὴ γῆ  
κι ὑψωμένες στὸν ἥλιο λαμπυρίζουν.  
Στοὺς κάμπους βασιλεύει θεία σιγή.

Κι ἐνῷ θωρεῖς τὰ σπίτια νὰ καπνίζουν,  
ἄλλο πιὰ δὲ γροικᾶς στὴ χαρανγή,  
παρὰ τὰ βόδια ἀγάλια νὰ μουγκρίζουν.

«Ποιήματα»

Στέφανος Μαρτζώκης





## 28. Η ΑΡΓΩ

Οι καλεσμένοι Ήταν μία Κυριακή τοῦ Αύγουστου.  
Ωραία ἡμέρα. Ο καπετάν Μαλάμος  
ξβάφτιζε τὸ τρεχαντήριον\* του καὶ εἶχε καλεσμένο στὴν χαρὰ  
ὅλο τὸ μικρὸν νησί.

Τὸ μικρὸν ναυπηγεῖο τοῦ λιμανιοῦ γεμάτο δοκάρια, κα-  
τάρτια, μαδέρια-χονδρὲς σανίδες-πελεκούδια, ροκανίδια. Καὶ  
ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τῆς ἀκρογιαλιᾶς ὅμορφοβαμμένα καὶ ἔτοι-  
μα, ἰστιοφόρα καὶ βαρκούλες, καθὼς καὶ σκελετοὶ κάθε λο-  
γῆς ἰστιοφόρων. Οἱ ἀπλοὶ πόθοι καὶ οἱ μεγάλες ἐλπίδες τοῦ  
ναυτόκοσμου τοῦ νησιοῦ ἔστεκαν στὴν ἀμμουδιά, ἄλλα ἔτοι-  
μα πλεούμενα καὶ ἄλλα ἀκόμη ξύλα ἀμορφα καὶ σκελετοί.

Οι καλεσμένοι γιορτινοντυμένοι ἐγύριζαν στὰ ἔτοιμα  
πλεούμενα. Ἐπηδοῦσαν μέσα τὰ παιδιά, τὰ ἐψηλαφοῦσαν  
οἱ ἄνδρες, τὰ ἐκαμάρωναν, τοὺς ὠμιλοῦσαν πολλὲς φορὲς σὰ  
νὰ ἦσαν ψυχωμένα· ἔλεγαν τὴν ἀξία των, ἐλογάριαζαν τὴ  
γρηγοράδα των, ἐσυμβούλευαν τὸν πρωτομάστορα γιὰ τὸ  
κάθε τι.

Τὸ τρεχαντήριον τοῦ καπετάν Μαλάμου, ἐπάνω στὴ σχά-  
ρα, μὲ τὴν πλώρη σπαθωτή, στεφανοζωμένη τὴν πρύμνη,  
ἔστεκε κι αὐτὸν στὴν ἀμμουδιά. Όλογάλαζη ἥ θάλασσα

άστραπτε καὶ ἐπαιγνίδιζε καὶ ἔφθανε γλῶσσες γλωσσίτσες στὰ πόδια του, τὸ ἐρράντιζε μὲ τὸν ἀφρό της, τοῦ ἐκελαηδοῦσε μυστικά καὶ ἐμπιστεμένα :

"Ελα, ἔλα νὰ σ' ἀναστήσω στοὺς κόλπους μου. Τί κάθεσαι ἄψυχο ξύλο καὶ βάρυπνο; Δὲν ἐβαρέθηκες τὴν ἄβουλη ζωή; Ντροπή σου! "Ελα νὰ σου δώσω ζωή. "Εβγα νὰ παλαίψης μὲ τὸ κῦμα. "Ορμησε στηθᾶτο νὰ κουρελιάσῃς τὸν ἄνεμο. "Ελα νὰ γίνης ζήλεια τῆς φάλαινας, σύντροφος στὸ δελφίνι, τοῦ γλάρου ἀνάπαυσι, τραγούδι τοῦ ναύτη, καύγημα τοῦ καπετάνιου. "Ελα χρυσό μου, ἔλα!

**Τὰ βαπτίσια** Ο καπετάνιος Μαλάμος φρεσκοξυρισμένος, γελαστός δίπλα του ή καπετάνισσα ντυμένη στὰ μεταξωτά. Καὶ οἱ δύο των ἔλαμπαν ἀπὸ εὐτυχία. Τὰ βιολιά καὶ τὰ ἄλλα ὅργανα ἐλάλαγαν τὴν χαρὰ ὡς τὴν ἄκρη τοῦ νησιοῦ.

Σὲ μιὰ στιγμὴ τὰ λαλούμενα ἔπαψαν. Ήσυχία. Ο ιερεὺς, ντυμένος στ' ἄμφια του, ἔψαλε μὲ κατάνυξι τὸν ἀγιασμὸν καὶ ἐρράντισε μὲ τὸ Σταυρὸν τὸ ἰστιοφόρο, τὸ δόποιο ή καπετάνισσα ὠνόμασε «Ἀργώ». Ἐπειτα ἐδιάβασε τὴν εὐχὴν στὸ πλεούμενο : «Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τήρησον τὸ πλοῖον τοῦτο, τὴν Ἀργώ· δὸς εἰς αὐτὸν φύλακα "Αγγελον ἀγάθον . . .».

— Καλοτάξιδο καὶ πάντα χρυσάφι νὰ φέρνῃ, καπετάνιο Μαλάμο! Εύχήθηκε τελειώνοντας ὁ ιερεὺς.

— Καλοτάξιδο, καπετάνιο Μαλάμο, καλοτάξιδο! Καὶ τὸ καρφί του μάλαμα, καπετάνισσα! Εύχήθηκε καὶ ὁ ναυτόκοσμος βρέχοντας τὸ ἀνδρόγυνο μὲ θάλασσα κατὰ τὴν συνήθεια τοῦ νησιοῦ.

— Εύχαρισμοῦμε! Ἀπάντησαν μὲ ἔνα στόμα καπετάνιος καὶ καπετάνισσα.

«Ο πρωτομάστορας ἀρχισε τὰ προστάγματα... Ἐλύ-  
θηκαν τὰ σχοινιά, ἐβγῆκαν οἱ σφῆνες, καὶ ἡ Ἀργὸ μὲ τὸ  
σπρώξιμο τῶν καλεσμένων ἐγλίστρησε στὴ θάλασσα σὰν πά-  
πια μαζὶ μὲ τὸ ἀμούστακο πλήρωμά της.

Τὰ βιολιὰ καὶ τὰ ἄλλα ὅργανα ἀρχισαν πάλι νὰ λαλοῦν  
τὴ γαρὰ στὰ τετραπέρατα τοῦ νησιοῦ.

**Τὸ πρῶτο ταξίδι** Σὲ δύο ήμέρες ἡ Ἀργὸ ἔκανε τὸ πρῶτο τῆς τα-  
ξίδι μὲ ἐπιβάτες καὶ ἐμπορεύματα γιὰ τὴ μεγάλη  
χώρα.

Ο καπετὰν Μαλάμος, ὅταν ἀνέβηκε πρωῒ πρωΐ στὴν  
Ἀργὸ, ἐκρέμασε ψηλὰ στὸ εἰκονοστάσι στὴ μικρὴ κάμαρά  
του τὸ εἰκόνισμα τοῦ Ἄϊ-Νικόλα, πατρογονικὸ εἰκόνισμα  
στὸ πλεούμενο τοῦ πατέρα του. Καὶ ἀφοῦ ἐπεστάτησε νὰ  
γίνουν ὅλα μὲ τάξι, ἔκαμε τὸ σταυρό του καὶ ἐπόσταξε νὰ  
ἀνοίξουν οἱ ναῦτες τὰ πανιὰ νὰ ἔσκινήσουν.

— Καλοτάξιδος, καπετὰν Μαλάμο! Καὶ σὲ μεγαλύτερα  
μὲ τὸ καλό! Τοῦ εὐχήθηκαν οἱ συντοπῖτες του, ποὺ εἶχαν  
κατεβῆ στὸ λιμάνι νὰ ἴδουν τὴν πρώτη ἀναχώρησι τοῦ ἰστιο-  
φόρου.

Περνῶντας ἀπὸ τὴν ἄκρη τοῦ λιμανιοῦ, δπου ἐπάνω  
σὲ βράχο ἔστεκε τὸ ἀρχοντικό του, εἶδε ὁ καπετάνιος στὸ πα-  
ραθύρο τὴν καπετάνισσα νὰ τὸν χαιρετᾷ μὲ τὸ μαντήλι της:

— Στὸ καλό, καπετὰν Μαλάμο, στὸ καλό! Ο Θεὸς  
μαζί σας! Καὶ ἔνα κρυφὸ δάκρυ ἐκύλησε ἀπὸ τὰ μάτια της.

Ο καπετὰν Μαλάμος ἔχαιρετησε μὲ τὸ χέρι του, ἐνῷ  
ἔδινε τὴν παραγγελία στὸν τιμονιέρη :

— Δεξιά! . . .

«Λόγια τῆς πλώρης» Ἀνδρ. Καρκαβίτσα  
Διασκευὴ

N. A. Κουτόπουλος

## 29. ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΝΑΥΤΗ



Ἡ νύχτα ἀπλώνεται, τ' ἀστέρια σπέρνει  
καὶ τρεμοσβύνουνε στὸν οὐρανό·  
τὸ τρεχαντήρι \* μου μὲ χάρι γέρνει  
σ' ἀγέρι ἥσυχο καὶ σιγανό.

Τὸ ἔφταδιάμαντο λαμπρὸ στεφάνι  
τῆς Πούλιας \* πρόβαλε, φεγγοβολεῖ!  
Τρέχε, δελφίνι μου, καὶ μᾶς προφτάνει  
ἡ ροδοστόλιστη ἀνατολή!

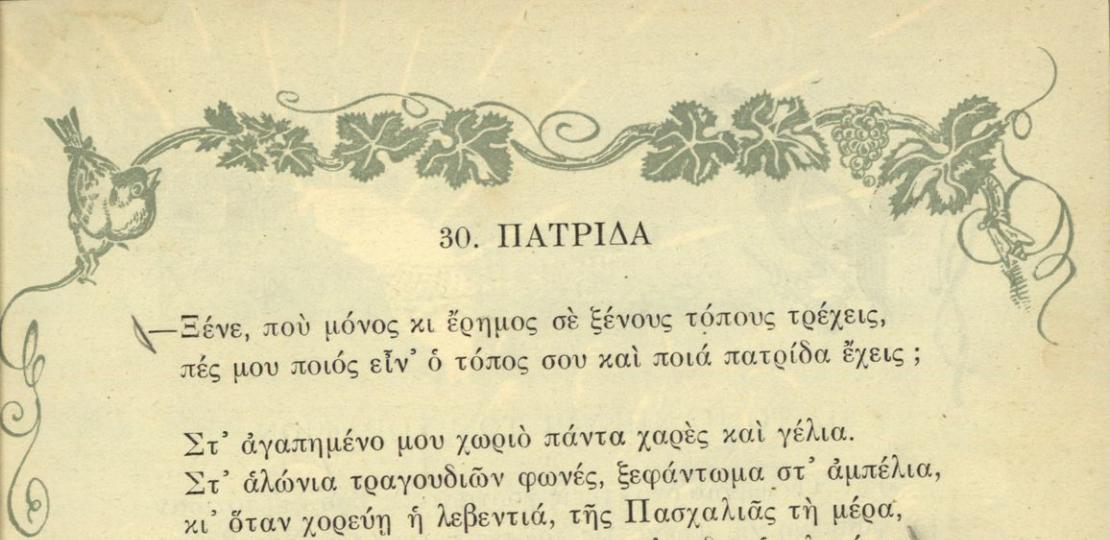
Μέσ' ἀπ' τὰ κύματα σὲ φῶς λουσμένη,  
βγαίν' ἡ πατοίδα μου! \*Ω, τί χαρά!  
Ἐκεῖ ἡ μαννούλα μου μὲ περιμένει,  
θωρεῖ τὴ θάλασσα καὶ λαχταρᾶ.

Τρέξε στὰ πόδια της! \*Απ' τ' ἀκρογιάλι  
ούχνει ἀνήσυχη ἐδῶ ματιά.  
Πέξ της, πὼς μ' ἔφερες δύσιω πάλι  
ἐσύ, ποὺ μ' ἔσυρες στὴν ξενιτειά.

«Ποιήματα»

\*Αριστομέρης Προβελέγγιος





## 30. ΠΑΤΡΙΔΑ

—Ξένε, ποὺ μόνος κι ἔρημος σὲ ξένους τόπους τρέχεις,  
πές μου ποιός εἰν' ὁ τόπος σου καὶ ποιά πατρίδα ἔχεις;

Στ' ἀγαπημένο μου χωριὸ πάντα χαρές καὶ γέλια.

Στ' ἄλωνια τραγουδιῶν φωνές, ξεφάντωμα στ' ἀμπέλια,  
κι' ὅταν χορεύῃ ἡ λεβεντιά, τῆς Πασχαλιᾶς τὴ μέρα,  
βροντοχτυπάει τὸ τούμπαν καὶ κελαηδεῖ ἡ φλογέρα.

Στὴ μακρινὴ πατρίδα μου ἔχει εὐθεδιὰ καὶ χάρι  
τὸ ταπεινότερο δενδρί, τὸ πιὸ φτωχὸ χορτάρι  
στοὺς κλώνους τῆς ἀμυγδαλιᾶς σμίγουν ἀνθοὶ καὶ χιόνια  
καὶ φέρνουντε τὴν ἄνοιξι γοργὰ τὰ χελιδόνια.

Στῶν μαγεμένων τῆς βουνῶν τὰ μαρμαρένια πλάγια  
γλυκολαλοῦντε πέρδικες καὶ κλαίει ἡ κουκουβάγια.  
Ἡ ἀσημένια θάλασσα μ' ἀφροὺς τὴν περιζώνει  
κι δὲ οὐρανὸς μὲ τ' ἀστρα του τὴ χρυσοστεφανώνει.

Τὴ μακρινὴ πατρίδα μου πρὶν ἡ σκλαβιὰ πλακώσῃ,  
τὴ δόξασε ἡ παλληκαριά, τὴ φωτιζεν ἡ γνῶσι.  
Καὶ τώρα ἀπὸ τὴ μαύρη γῆ, τὴ γῆ τὴ ματωμένη,  
πρόβαλε πάλ' ἡ Λευθεριὰ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη!

—Φθάνει! . . . Τὴ χώρα ποὺ μοῦ λές, τὴ γνώρισα, τὴν εἶδα!  
Τὴ μακρινὴ πατρίδα σου ἔχω κι ἔγῳ πατρίδα! . . .



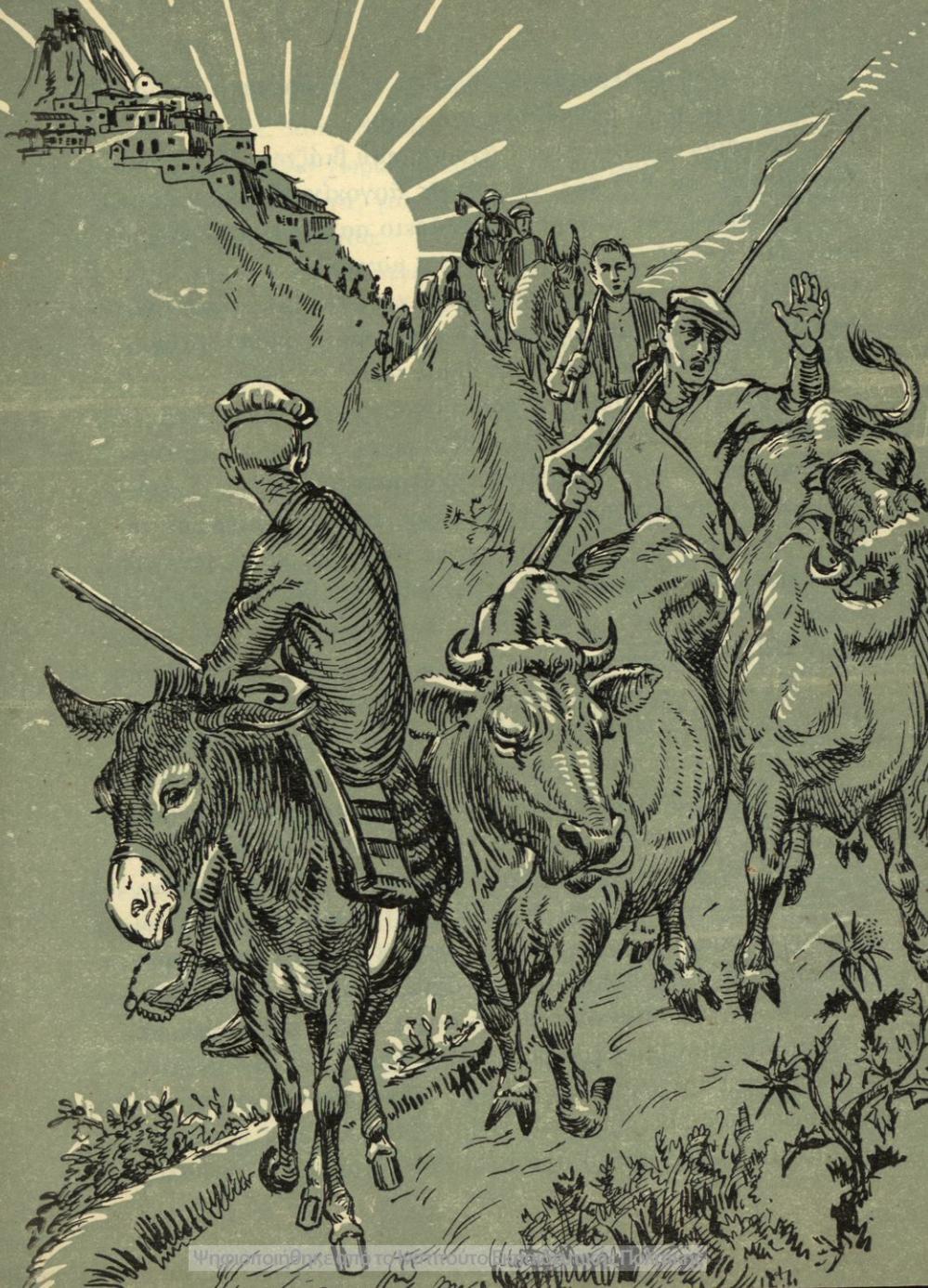
### 31. ΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ ΤΩΝ ΧΩΡΑΦΙΩΝ

Τὸν Ὁκτώβριο δυὸ - τρεῖς χορταστικὲς βροχὲς ἐπότισαν τὴν διψασμένη γῆ. Τώρα, τὶς πρῶτες ἡμέρες τοῦ Νοεμβρίου, οἵ ώχρὲς καὶ χλαιδὲς ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου ξαναζεσταίνουν λίγο τὴν φθινοπωρινὴ φύσι.

Τὰ λίγα καθυστερημένα καλοκαιριάτικα πουλιά, τρυγόνια, μελισσουργοί, δρτύκια, τραβιοῦν βιαστικὰ κατὰ τὸ νότο. Οἱ πρῶτες τσίχλες, οἵ καλογιάννοι, κάπου - κάπου καὶ καμμία μπεκάτσα, μᾶς φέροντες στὰ πτερά· τους τὰ πρῶτα μηνύματα τοῦ χειμῶνα.

Τὰ κιτρινισμένα φύλλα τῆς συκιᾶς, τῆς μουριᾶς καὶ τῆς βαλανιδιᾶς δὲν ἀντέχουν πιὰ οὕτε στὴν παραμικρὴ ἀνάσα τοῦ ἀγέρα. Καὶ μόνον ἡ ἐλιὰ δὲν φαίνεται νὰ φοβᾶται πὼς θὰ χάσῃ τὴ στακτοπράσινη φορεσιά της. Τ' ἀγριόχορτα ἔχουν ἀρχίσει νὰ ξαναντύνουν τὴ γῆ μὲ τὸ ἀγαπημένο πράσινο φόρεμά της.

Τὶς ἡμέρες αὐτὲς ὅλο τὸ χωριό, μικροί, μεγάλοι, ξεχύνονται στὴ μικρὴ κοιλάδα καὶ στὰ γύρω ὑψώματα. Πρὶν καλοξημερώσῃ; οἱ δρόμοι καὶ οἱ γειτονιὲς τοῦ χωριοῦ σὲ κάνουν νὰ πιστεύῃς πὼς μεταμορφώνονται μὲ κάποια μαγικὴ δύναμι σὲ μιὰ πελώρια κυψέλη. Τὸ ἀλάθευτο ρολόϊ τῶν κοκκοριῶν, λέσ, καὶ ἡ λεκτρίζει μὲν ἀδιόρατο σύρμα τὰ κοιμισμένα κορμιά.



• Λίγα λεπτὰ περνοῦν καὶ βλέπεις τὸ ἀνθρώπινο μελίσσι νὰ κατηφοΐζῃ τὰ μονοπάτια τοῦ χωριοῦ.

Προπορεύονται οἱ νέοι ἄνδρες, ποὺ βιάζουν μὲ τὴ βουκέντρα καὶ τὰ δῖ! δῖ! τὰ κάπως ἀργοκίνητα βόδια τους.

• Ακολουθοῦν οἱ γέροι μὲ τὸ ἀδειο σακκούλι τοῦ σποριᾶ στὸν ὕμινο καὶ μὲ τὴ χονδροκομμένη μαγκούρα τους, ἡ δοπιά τοὺς στηρίζει στὶς κακοτοπιὲς ἀλλὰ καὶ θυμίζει κάπου - κάπου μὲ μόνη τὴν ἀπειλή της στὸ φορτωμένο σπόρο γαϊδουράκι πῶς πρέπει νὰ ταχύνη τὸ βῆμά του.

• Ερχονται κατόπιν τὰ πρωτόβγαλτα στὴ δουλειὰ ἀγόρια μὲ ἀξίνες στὸν ὕμινο καὶ μαζί τους οἱ ἀδελφές τους τραβῶντας ἀπὸ τὸ σχοινὶ τὶς λίγο κακότροπες κατσίκες. Τελευταῖες κλείνουν τὴν πομπὴ οἱ μητέρες κι οἱ γιαγιάδες μὲ τὰ μωρὰ στὶς πέτσινες φορητὲς κούνιες τους καὶ μὲ τὰ φαγητὰ σὲ σακκούλια καὶ κατσαρόλες. • Απαραίτητοι βέβαια συνοδοί, ἀνακατώνονται μέσ' στὰ πόδια τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων καὶ τὰ σκυλιά.

Μονάχα τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου ἐτράβηξαν ἄλλο δρόμο γιὰ τὴ μικρὴ πλατεῖα, ὅπου τὰ περιμένει τὸ πρωΐνο μάθημα.  
• Αν ἔλειπε κάτι τέτοιες ἡμέρες καὶ τὸ σχολεῖο, ἔνας ξένος ἐπισκέπτης θὰ ἐνόμιζε πῶς εὐρέθηκε σ' ἔνα ἐρημωμένο χωριό, τοῦ δοπίου οἱ κάτοικοι μετανάστευσαν ὁμαδικὰ σ' ἄλλο τόπο.

Καὶ νά σὲ λίγο τὸ μεγάλο πανηγύρι τῶν χωραφιῶν.  
• Οπου κι ἀν πέσῃ τὸ μάτι σου, κάτω στὴν κοιλάδα ἢ ἐπάνω στὴ λοφοσειρά, ως τὶς κορυφές, θ' ἀγναντέψης τὸ σκορπισμένο μελισσολόϊ τῶν γεωργῶν στὴν ἄγια ἐργασία τῆς σπορᾶς.

• Εδῶ δὲ γερο-παππούς, μὲ τὴ σοφὴ πεῖρα τῆς ζωῆς, μὲ ἀργὰ κι ἐπίσημα βήματα, φουκτιάζει ἀπὸ τὸ σακκούλι του τὸ σπόρο καὶ τὸν σκορπάει στὸ ὠργωμένο χωράφι τόσο τεχνικά, πού, ἀν κοιτάξῃς στὸ χῶμα, θαρρεῖς πῶς ἔβαλε μὲ ὑπομονὴ ἔνα - ἔνα σπειρὶ στὴ θέσι του. Παρέκει δὲ ἀτσαλο-

δεμένος ζευγολάτης πατάει, ὅσο πιὸ βαθεὶὰ ἡμπορεῖ, τὸ σιδερένιο ἀλέτρι, ποὺ τὸ βάρος τοῦ κάνει τὰ βόδια ν' ἀγκομαχοῦν. Σ' ἔνα ἄλλο χωράφι ἔνα δεκαπεντάχρονο παιδὶ ἔζεψε τὰ βόδια στὴ σβάρνα, γιὰ νὰ σβαρνίσῃ ὅσον τόπο εἶχε χθὲς ὁργώσει ὁ πατέρας του.

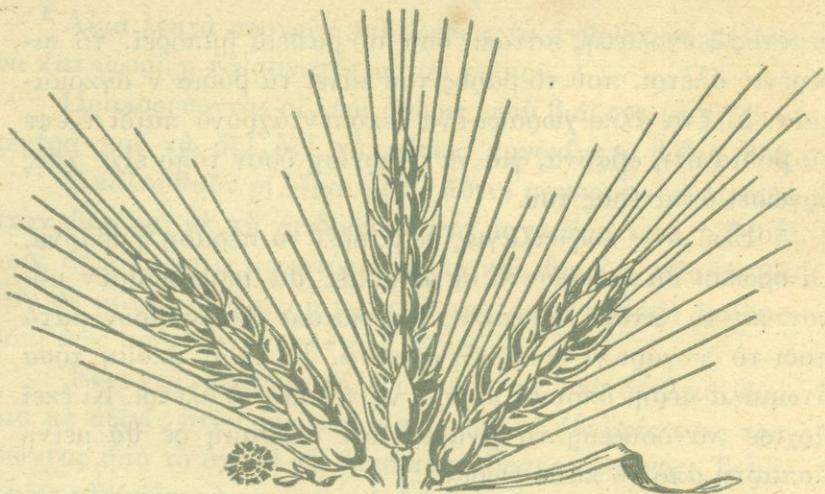
| Ἐκεῖ στὶς λοφοπλαγιές δὲ μπορεῖ νὰ περάσῃ ἡ σβάρνα. Οἱ σβῶλοι θὰ σπάσουν κι οἱ αὐλακιές θὰ ἴσοπεδωθοῦν μόνον μὲ τὸ ξινάρι. Γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἀκολουθοῦν κατὰ πόδι τὸ ζευγάρι γι' αὐτὴ τὴ δουλειά. Κι εἶναι ἀκόμη τόσα ἀνώμαλα μέρη, ὅπου δὲ μπορεῖ νὰ περάσῃ τὸ ἀλέτρι. Κι ἐκεῖ ἄρχισε νὰ δουλεύῃ τὸ ξινάρι. Οὕτε σπιθαμὴ δὲ θὰ μείνῃ ἀσπαρτη ἀπὸ τὸ κάθε χωράφι. |

"Ολοι. ἐργάζονται ἀδιάκοπα, λέσ, καὶ συναγωνίζονται ποῖος θὰ προσπεράσῃ. Κι εἶναι ἡ μόνη ἐργασία τοῦ χωραφιοῦ, ἡ δοπία δὲ σηκώνει τραγούδι. Τὸ ἀλέτρι καὶ τὸ ξινάρι θέλουν γιὰ λογαριασμό τους ὅλη τὴν ἀντοχὴ τῶν πνέυμονιῶν. Μὰ τοῦ καθενὸς δουλευτῆ ἡ ψυχὴ προσεύχεται σιωπηλὰ στὸν Πανάγαθο Πατέρα νὰ εὐλογήσῃ τοὺς κόπους του.

"Ολοι ἐργάζονται. Καὶ μόνον οἱ πέτσινες κούνιες τῶν μωρῶν κρέμονται, ἡ κάθε μία ἀπὸ τὸ κλαδὶ κάποιου δένδρου. "Αλλὰ μωρὰ κοιμοῦνται τὸν ἀγγελικό τους ὑπνο. "Αλλὰ ἔξυπνησαν κι ἀπλώνουν τὰ χεράκια τους νὰ πιάσουν κανένα σπουργιτάκι ἢ κανένα χρυσοκίτρινο φύλλο, ποὺ πετάει λίγο ἐπάνω ἀπὸ τὸ κεφαλάκι τους. Κάποια θεία φωτιστὶς ἔχει κάμει κι αὐτὰ τόσο καλόβιολα, λέσ, καὶ νοιώθουν πόσο πολύτιμες εἶναι οἱ στιγμὲς γιὰ τὴν ἔξια δουλεύτρα, τὴ μητέρα τους.

Καὶ τὸ πανηγύρι τῶν χωραφιῶν συνεχίζεται, μὲ μία μικρὴ διακοπὴ γιὰ τὸ μεσημεριάτικο φαγητό, ὥσπου νὰ σκοτεινιάσῃ.

*Γεώργιος Ν. Καλαματιαρός*



## 32. ΑΛΗΘΙΝΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

·Ο σίτος καὶ ἡ  
καλλιέργειά του — Σήμερα, παιδιά, θὰ σᾶς διηγηθῶ ἐνα  
ἄλληθινὸ παραμύθι ἀπὸ τὴ ζωή μου·  
εἰπε ὁ κ. Λάμπρος.

Τὰ παιδιὰ ἄνοιξαν τέσσερα τὰ μάτια των καὶ ἐτέντω-  
σαν τὰ αὐτάκια των. "Ηξεραν καλά, πόσα ώραῖα πράγματα  
γνωρίζει ὁ δάσκαλός των! Μέσα στὴν τάξι ἀπόλυτη σιωπή.

— "Ημουν μικρός, εἰπε, στὴν ἥλικια σας ἐπάνω κάτω.  
Ἐνα πρωΐνό, μόλις ἐσχόλασα ἀπὸ τὸ σχολεῖο, ἐπῆγα στὸ χω-  
ράφι μας, δπου ἐβοτάνιζε ὁ πατέρας μου τὸ σιτάρι. Τὸν ἐβο-  
ήθησα λίγο, ἀλλὰ ἐκουράσθηκα, γιατὶ ἦμουν ἀσυνήθιστος  
στὴ δουλειά. Μὲ τὴν ἄδειά του ἐπῆγα καὶ ἐκάθισα στὴν  
ἄκρη κάτω ἀπὸ μία μικρὴ φουντωτὴ ἐλιά.

·Ηταν ώραία ἄνοιξιάτικη ἡμέρα καὶ τὸ εὐχάριστο ἀε-  
ράκι της ἔφερνε ἔως ἐμὲ μία γλυκύτατη φωνή. "Ακουσε, παι-  
δί μου, ἔλεγε, τί θὰ σοῦ εἰπώ.

Τὰ ἔχασα μὲ τὴν ἀποσδόκητη φωνή. Κοίταξα δεξιά,  
ἀριστερὰ νὰ ἴδω ποιός μοῦ ὅμιλοῦσε. Δὲν εἶδα κανένα! Ἀλλὰ  
ἡ φωνὴ ἔξακολούθησε νὰ ἔρχεται καθαρὴ καὶ γλυκειά :

— "Ολοι σας μὲ γνωρίζετε· εἶμαι τὸ εὐλογημένο σιτάρι,  
οἱ σῖτοις, ὅπως μὲ λένε τὰ βιβλία σας. Πολλοὶ ἵσχυρίζονται,  
ὅτι ἡ γενιά μου κρατᾷ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο ἢ τὴν Μεσοποταμία·  
ἔγῳ ὅμως θέλω νὰ πιστεύω, ὅτι εἶμαι καθαρὸ γέννημα τῆς  
Ἀττικῆς. Μὲ ἐδώρησε ἡ θεὰ Δήμητρα στὸν βασιλέα τῆς  
Ἐλευσίνος Τριπτόλεμο. Ἀπὸ τότε εἶμαι παιδὶ τῆς Ἑλληνι-  
κῆς γῆς.

‘Αλλὰ τώρα τελευταῖα ἔφεραν στὴν πατρίδα μας καὶ  
ἐκλεκτοὺς σπόρους ἀπὸ τὸ ἔξωτερικό, ποὺ δίνουν ἀφθονώτε-  
ρο καρπό. Σύντομα ὅμως καὶ αὐτοὶ μὲ τὴν προστασία μου—  
καὶ ποιός δὲν ἀγαπᾶ τὸ ἀδέλφια του;—καὶ μὲ τὸ γαλάζιο  
οὐρανό μας ἔγιναν Ἑλληνες πολῖτες !

Πολὺ ἐπαραξενεύτηκα ἀκούοντας τὰ λόγια αὐτά. Πῶς  
εἶναι δυνατόν, ἐσκέφθηκα, νὰ ὅμιλοῦν τὰ φυτά. Ἄλλο καὶ  
τοῦτο ! Εἶπα μέσα μου. Καὶ ὁ σῖτος, σὰν νὰ ἐκατάλαβε τὸ  
λογισμό μου, ἀπάντησε :

— Παραξενεύεσαι βέβαια, παιδὶ μου, πῶς ἔγῳ ἔνα φυτό,  
μιπορῶ νὰ ὅμιλω. Μάθε λοιπόν, ὅτι καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ που-  
λάκια καὶ τὰ ζῷα, ὅλα, ὅλα, ὅμιλοῦν ἀλλὰ ὅμιλοῦν μόνο  
στοὺς φίλους των, σὲ ὅσους δηλαδὴ τὰ ἀγαποῦν. Τότε λένε  
τὰ μυστικά των, γιατὶ ἔρουν, ὅτι θὰ τὰ συμπονέσουν. Καὶ  
ἔσù εἶσαι φίλος μου, γιατὶ μὲ ἐβοτάνιζες πρωτύτερα μὲ  
στοργή.

Τὰ λόγια αὐτὰ πολὺ μὲ ἐκολάκευσαν δὲν εἶναι μικρὸ  
πρᾶγμα νὰ εἶναι κανεὶς φίλος τοῦ σίτου, ποὺ μᾶς τρέφει.  
Γι' αὐτὸ καὶ μὲ μεγαλύτερη προσοχὴ παρηκολούθησα τὴν  
συμπαθητικὴ φωνὴ τοῦ φίλου μου.

— Εἶμαι πολὺ εὐτυχισμένο, ἐσυνέχισε, ὅταν ζῶ σὲ φιλό-  
ξενα χωράφια, ὅπως εἶναι τοῦτο τοῦ πατέρα σου. Μὲ καλ-  
λιεργοῦν μὲ τοὺς νέους τρόπους τῆς ἐπιστήμης, ποὺ ἄλλαξαν  
τὴ ζωή μου καὶ ἐπολλαπλασίασαν τὴν καρποφορία μου.

Ο καλὸς γεωργός, πρὸν σπείρῃ τοὺς σπόρους μου, δια-  
λέγει γιὰ σπόρο τοὺς γεροὺς ἀπορρίπτοντας τοὺς ἄλλους.  
Ἐπειτα τοὺς ἀπολυμαίνει, γιὰ νὰ τοὺς καθαρίσῃ ἀπὸ τὶς  
ἀρρώστειες. Ὁργώνει δύο φορὲς τούλαχιστο τὸ χωράφι του,  
γιὰ νὰ ἀνασηκωθῇ τὸ χῶμα, νὰ ἀερισθῇ καὶ νὰ χορτάσῃ ἡ  
γῆ νεράκι, ποὺ εἶναι τόσο ἀπαραίτητο στὴ ζωή μου.

Ἐπειτα μὲ σπέρνει ἄλλὰ ποτὲ δὲ μὲ σπέρνει στὰ «πε-  
ταχτά», δηλαδὴ σκορπιστὰ μὲ τὴ φούκτα του ἐδῶ καὶ ἔκει,  
γιατὶ πάει χαμένος ἀρκετὸς σπόρους μου. Μὲ σπέρνει πάντοτε  
μὲ τὸ χέρι ἥ μὲ τὴ σπαρτικὴ μηχανὴ στὴ σειρά, αὐλακιὰ αὐ-  
λακιά, «κατὰ γραμμάς», ὅπως λένε οἱ γεωπόνοι.

Ἐτσι, ὅταν φυτρώσω, ἀερίζομαι περισσότερο, μὲ βλέπει  
καλύτερα ὁ ζωογόνος ἥλιος, ἀπλώνω περισσότερο καὶ βαθύ-  
τερα τὶς ρίζες μου εὑρίσκοντας ἄνετα τροφὴ καὶ νερό. Καὶ  
τὸ σπουδαιότερο μπορεῖ εὔκολα καὶ χωρὶς νὰ μὲ βλάψῃ νὰ  
μὲ σκαλίσῃ καὶ νὰ μὲ βιτανίσῃ. Βγάζει ἔτσι τὰ ζιζάνια, τὰ  
ἀγριόχορτα, πού, ἀν τὰ ἀφηνε, θὰ μὲ ἔπνιγαν καὶ θὰ ἐπέ-  
θαιγα ἀπὸ ἀσφυξία.

Καὶ τελευταῖο. Ο καλὸς γεωργὸς δὲν μὲ ἀφήνει ποτὲ  
νὰ πεινάσω, περιμένοντας νὰ μὲ θρέψουν μόνο ἥ γῆ καὶ ὁ  
Θεός. Μοῦ δίνει καὶ αὐτός, σὰν καλὸς πατέρας, ἴδιαίτερη  
τροφή, δηλαδὴ μοῦ κάνει ἔνα εῖδος ὑπερσιτισμοῦ, γιὰ νὰ  
γίνω ἀκμαῖο καὶ καρπερό. Μὲ λιπαίνει λοιπὸν μὲ χωνευμένη  
κόπρο καὶ λιπάσματα· φωσφορικὸ λίπασμα στὸ δργωμα καὶ  
νίτρο στὸ ἀδέλφωμα τῶν βλαστῶν μου.

— Καλλιεργῶντάς με, ὁ γεωργός, ὅπως εἶπα, γεμίζει τὶς

ἀποθῆκες του σιτάρι, καὶ ἡ οἰκογένειά του θὰ χορτάσῃ ψωμί. Ἡ νοικοκυρὰ θὰ κάμη πλούσια τὰ πρόσφορα γιὰ τὴν ἐκκλησία, καὶ ὁ ἵερεὺς θὰ τελέσῃ μὲ τὸν εὐλογημένο ἄρτο τὸ μυστήριο τῆς Θείας Κοινωνίας. Ὅσο περισσεύω, θὰ μὲ πωλήσῃ ὁ καλλιεργήτης μους καὶ θὰ μὲ στείλουν στὶς πόλεις νὰ φᾶνε ὅσοι ἐργάζονται ἐκεῖ, δῶρα, φθηνὸ καὶ θρεπτικὸ ψωμί.

**Οἱ φίλοι του** — Ή ἀγάπη τοῦ καλοῦ γεωργοῦ δὲν σταματᾷ σὲ μένα εἶναι πλατύτερη. Ἀγαπᾷ σὰν ἔμένα καὶ τὰ πουλάκια, ποὺ κυνηγοῦν ἀδιάκοπα καὶ ἀλύπητα τοὺς ἔχθρούς μου, ποὺ εἶναι καὶ ἔχθροὶ ὅλων τῶν φυτῶν. Κυνηγοῦν δηλαδὴ τὰ ἔντομα, τὰ τρωκτικὰ καὶ τὰ ἐρπετά· πρὸ παντὸς ὅμως τὰ ἔντομα. Καὶ ἐσύ, μικρέ μου φίλε, δὲν ἀγαπᾶς τὰ πουλάκια;

Πρὸιν προφθάσω νὰ εἰπῶ τὸ « ναὶ » στὸν παράξενο ὄμιλητή μου, ὁ σῖτος ἔξηκολούθησε :

— Μὲ τὰ ἔντομα καὶ τὰ ὄλλα βλαβερὰ τοῦ ἀγροῦ καὶ τοῦ κήπου εἶναι ἀνίκανος δ ἄνθρωπος νὰ μετρηθῇ μόνος μιᾶς των. Εἶναι φοβερὸς καὶ ἀκατάβλητος ἔχθρος. Πολλαπλασιάζεται σὲ ἀπίστευτους ἀριθμοὺς καὶ ἔχεινεται στὸν ἀέρα, στὴ γῆ, στὰ νερά.

Προσβάλλει δ ἵδιος ἦ μὲ τὰ σκουλήκια του καὶ τὶς κάμπιες του ὅλη τὴν φύσι. Καταστρέφει τοὺς ἀγροὺς—καὶ ἔμᾶς τὰ δημητριακὰ βέβαια—τοὺς κήπους, τὰ ὄπωροφόρα καὶ καρποφόρα δένδρα, τὰ ἀμπέλια, τὰ δάση· μὲ λίγα λόγια καταστρέφει δ, τι τρέφει τὸν ἄνθρωπο καὶ δ, τι τοῦ δίνει τὴν χαρά. Φονεύει ἀκόμη καὶ τὸν ἵδιο τὸν ἄνθρωπο μὲ τοὺς πυρετοὺς καὶ τὶς ὄλλες ἀρρώστειες, ποὺ φέρνει.

Θὰ ἐρήμωναν τὴν γῆ, ἀν δὲν ἔστελνε δ Θεὸς γιὰ βοήθεια τὰ πουλάκια, ποὺ ἔξολουθρεύουν τοὺς καταστροφεῖς τῶν κόπων τοῦ ἄνθρωπου καὶ τῆς δικῆς μας καὶ τῆς

δικῆς του ζωῆς. Τὰ καημένα τὰ πουλάκια! Τί χαριτωμένοι καλοὶ φίλοι!

— Μᾶς ἐπισκέπτονται κάθε πρωΐ, ὅπως ὁ γιατρὸς τὸν ἄρρωστό του, καὶ μένουν μαζί μας ὅλη τὴν ἡμέρα. Μᾶς ἔξετάζουν ἀπὸ τὴν κορυφὴν ἕως τὴν οἵζα, γιὰ ν' ἀνακαλύψουν τὸν ἐπίβουλο ἐχθρὸν καὶ τὸν ἔξολοθρεύσουν. Καὶ γιὰ νὰ τὸν κατασκοπεύσουν εὔκολα, ὥστε νὰ μὴν τὰ ὑποπτεύται, καὶ γιὰ νὰ κάνουν εὐχάριστη τὴν ἐργασία των, τραγουδοῦν διαρκῶς, ὅπως ὁ καλὸς ἐργάτης.

"Αν ἡ ζωὴ τοῦ γεωργοῦ καὶ ἡ δική μας δὲν εἶναι μονότονη, τὸ χρεωστοῦμε στὴν πρόσχαρῃ μουσική των. "Έχομε, βλέπεις, καὶ ἐμεῖς στοὺς ἀγρούς, ἀνάμεσα στὰ πράσινα φύλλα, τὰ κέντρα τῆς ψυχαγωγίας μας μὲ μουσικοὺς τὰ πουλάκια. "Ετσι δὲν ζηλεύομε τὰ κέντρα, ποὺ ἔχουν οἱ ἀστοὶ στὶς πολιτεῖες, ἀνάμεσα στὰ πολλὰ φῶτα καὶ τοὺς ἀσπροὺς τοίχους μὲ τὶς ὀργῆστρες, τὰ βιολιὰ καὶ τὰ φαδιόφωνα....

† Εἶδες βέβαια λίγο πρωτύτερα, ὅταν ἐβοτάνιζες, ποὺ ἐπέταξε ἀπὸ τὰ πόδια σου τραγουδῶντας ἔνας κορυδαλλός. Θὰ ἐνόμισες, ὅτι ἡ παρουσία σου ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὸν ἀγρὸ ἔνα ἀργόσχολο τραγουδιστή. Δὲν εἶναι σωστό, παιδί μου.

Τὸ τραγούδι του, ἵταν ἔνας ὕμνος γιὰ τὴν νίκη του. †





Ἐκαθάρισε ἀπὸ τὰ σκουλήκια τὶς φίλες μου καὶ ἀπὸ τὴν σιταρόφειρα τοὺς βλαστούς μου. Ἐτσι τώρα, ποὺ ἔτοιμάζομαι γιὰ τὴν καρποφορία, θὰ εἰμαι γεμάτο ἀπὸ ὑγεία, ώστε νὰ κάμω καρπερὰ στάχυα. Τὸ ἐγνώριζες αὐτό;

— Οχι, ἐψιθύρισα δειλά.

— Μάθε το λοιπὸν καὶ νὰ τὸ εἰπῆς καὶ στὰ ἄλλα παιδιά.

— Τώρα θὰ σοῦ εἰπῶ καὶ γιὰ ἕνα ἄλλο φίλο μου, ποὺ μὲ προστατεύει στὴ σπορά μου. Καλογιάννο ἢ Κοκκινολαίμη τὸν λέτε σεῖς οἱ ἄνθρωποι.

Μισὴ μπουκιὰ εἶναι τὸ κορμάκι του ἄλλὰ τί δουλευτής! Ὁταν δργώνη δ γεωργὸς τὸν ἀγρό του ἢ σκάβῃ τὸν κῆπό του, δ χαριτωμένος φίλος μου τὸν παρακολουθεῖ ὅλη τὴν ἡμέρα αὐλακιὰ αὐλακιά. Ὅποιος δὲν ξέρει, νομίζει ὅτι σκοτώνει ἔτσι τὴν ὥρα του, γιατὶ δὲν ἔχει τί νὰ κάμῃ.

Αὐτὸς ὅμως ἀπεναντίας ἐργάζεται σὰν πολύπειρος ἐργάτης μὲ μεγάλη εὔσυνειδησία. Θανατώνει χιλιάδες σκουλήκια καὶ ἔντομα. Σὰν ἐπιτήδειος χειροῦργος μὲ τὸ μαχαιράκι του, τὸ φάρμακος του, θὰ καθαρίσῃ πρῶτα πρῶτα τὸ σκαθάρι· καὶ ἔπειτα καὶ ἄλλον καὶ ἄλλον ἐξολοθρευτή μου καὶ ἐξολοθρευτή σας.

Χιλιάδες κόκκους μου σφίζει αὐτὸς δ μικρούλης. Χωρὶς αὐτὸν καὶ ἄλλα πουλάκια, μάταια θὰ ἐπερίμενε δ ἀγοράτης

νὰ φυτρώσουμε ἐγὼ καὶ τὰ λαχανικά του. Τὸ ἐγνώριζες αὐτό;

— Ὁχι! ἐψιθύρισα σαστισμένος.

— Μάθε το λοιπὸν καὶ νὰ τὸ εἰπῆς καὶ στὰ ἄλλα παιδιά.

**Τὸ παράπονό του**

— Ἀρκετά, μικρέ μου, σὲ ἐκούρασα μὲ τοὺς φίλους μου, τὰ πουλάκια. Τώρα θὰ σοῦ εἰπῶ καὶ τὸ παράπονό μου.

Ξέρεις πῶς ζοῦν τ' ἀδέλφια μου, τὰ σιτάρια, ἢ τὰ ἔξαδέλφια μου, τὸ κριθάρι, ἡ βρώμη, τὸ ἀραποσίτι καὶ γενικὰ ὅλα τὰ δημητριακά, στοὺς ἀγροὺς τῶν περισσοτέρων χωρικῶν; Ἐπειδὴ δὲν ξέρουν οἱ δυστυχισμένοι τοὺς νέους τρόπους καλλιεργείας, ποὺ θὰ τοὺς ἀπέδιδαν ἀφθονο καρπό, τὰ καλλιεργοῦν ὅπως οἱ πάπποι των καὶ οἱ προσπάπποι των τὰ ἐγκαταλείπουν δηλαδὴ στὴν τύχη καὶ στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλὰ αὐτὸ ἔσπερ καὶ στὰ σπαρτὰ καὶ στοὺς Ἰδιους, γιατὶ χάνουν τὴν πολύτιμη ἔσοδεία των. Γι' αὐτὸ συμβαίνει στὴν Ἑλλάδα τὸ πρωτάκουστο σπέρνουν 50 ἢ 100 ὀκάδες σπόρο καὶ θεριζοῦν ἄλλες τόσες ἢ καὶ λιγώτερο καμμιὰ φορά! Καὶ δὲν συμβαίνει μόνο σ' ἐμᾶς, τὰ δημητριακά, ἄλλα καὶ σὲ κάθε καλλιεργεία τοῦ γεωργοῦ, ποὺ ἀρκεῖται στὰ πατροπαράδοτα, λησμονῶντας τὴν ἀξία καὶ τὰ διδάγματα τῆς ἐπιστήμης.

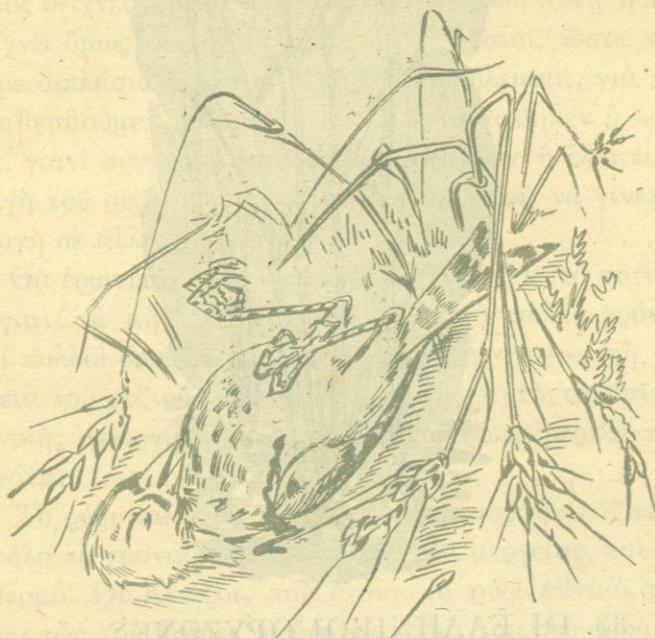
Καὶ τὸ χειρότερο τὰ ἀνόητα παιδιά των ἵσως γιατὶ δὲν τὰ ἐδίδαξε κανείς, κυνηγοῦν καὶ φονεύουν τοὺς καλύτερους βοηθούς στὸ ἔργο μας καὶ στὸ ἔργο τῶν γονέων των, τὰ καημένα τὰ πουλάκια. Θλίβομαι κατάκαρδα, δταν τὰ βλέπω νὰ φονεύουν τοὺς εὐεργέτες των! Τί ἀχαριστία! . . .

Ἐδῶ ἐσταμάτησε ἡ φωνή. Ἐφαινόταν τώρα τελευταῖα ὠργισμένη καὶ πολὺ πικραμένη.

Στ' αύτιά μου ἔβούϊζαν οἱ τελευταῖες λέξεις: «Νὰ φονεύουν τὰ πουλάκια, τοὺς εὐεργέτες τῶν! Τί ἀχαριστία!».

Ἐντράπηκα καὶ μὲ τὰ δύο μου χέρια ἐσκέπασα σκεπτικὸς τὸ πρόσωπό μου . . .

*N. A. Κορτόπουλος*





### 33. ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΟΡΥΖΩΝΕΣ

#### 1. Η ΑΥΞΗΣΙΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΡΥΖΙΟΥ

Τὸ ωὗς εἶναι μία ἀπὸ τὶς πιὸ ἀγαπητὲς τροφὲς τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ καὶ στὶς πόλεις καὶ στὰ χωριά. Κι δῆτα τὸ ξέρομε, πῶς ὡς τὶς ἡμέρες μας ἡμεθα ἀναγκασμένοι νὰ εἰσάγωμε πολλὲς χιλιάδες τόννους ἀπὸ τὸ ἔξωτερικό, καὶ τοὺς

δποίους πληρώναμε ἐκατομμύρια δολλάρια. Ὡς τὸν τελευταῖο πόλεμο ἀπὸ τίς εἴκοσι πέντε χιλιάδες τόννους, ποὺ ἔχοιει αὗτοι μεθα κάθε χρόνο, μόνον ἐκατὸν πενήντα χιλιάδες ὀκάδες ἦταν ἡ δική μας παραγωγὴ ἀπὸ μερικούς ὁρυζῶνες τῆς Μεσσηνίας, τῆς Ἡπείρου, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν πόλεμο ἡ κατανάλωσις τοῦ ρυζιοῦ σχεδὸν ἐδιπλασιάσθηκε στὴν πατρίδα μας. Αὐτὸς ὁ διπλασιασμὸς δείχνει βέβαια πώς μᾶς ἀρέσει πολὺ αὐτὴ ἡ τροφή, δὲ δείχνει ὅμως πώς ἐγινήκαμε τόσο πλούσιοι, ὥστε νὰ διαθέτωμε διπλάσια δολλάρια ἀπὸ τὰ προπολεμικά, γιὰ νὰ τὴν προμηθευθοῦμε. Ἀπλούστατα : ἐδιπλασιάσθηκεν ἡ κατανάλωσις, γιατὶ σύγχρονα ἐπολλαπλασιάσθηκεν ἡ Ἑλληνικὴ παραγωγὴ τοῦ ρυζιοῦ σὲ σημεῖο μάλιστα, ποὺ νὰ γίνεται καὶ ἔξαγωγὴ σὲ ἄλλες χῶρες.

Θὰ ἐρωτήσῃ Λεωφόρος κανείς : Πῶς ἔγινε αὐτὸ τὸ θαῦμα ; Καὶ γιατί νὰ μὴ ὑπάρχουν καὶ πρὸν ἀπὸ πολλὰ χρόνια αὐτοὶ οἱ πολλοὶ ὁρυζῶνες, ἀφοῦ μάλιστα ἦταν γνωστὴ ἡ καλλιέργεια τοῦ ρυζιοῦ ; Γιὰ νὰ ἔξηγήσωμε αὐτὸ τὸ θαῦμα τῆς Ἑλληνικῆς γεωργίας, πρέπει νὰ ἀναφέρωμε μερικὰ σχετικὰ γεγονότα.

Τὸ ρύζι καλλιεργεῖται σὲ ἐδάφη, ποὺ σκεπάζονται μὲ νερὸ δόλο τὸ χρονικὸ διάστημα τῆς καλλιεργείας, καὶ σὲ κλῖμα θερμό. Οἱ Κινέζοι, ποὺ ἔχουν τὸ ρύζι ἐθνικὸ φαγητό, λέγουν πώς τοῦ ἀρέσει νὰ ἔχῃ τὰ πόδια του στὸ νερὸ καὶ τὸ κεφάλι του στὴ φωτιά. Ἀκόμη τὸ ρύζι ἀναπτύσσεται πολὺ σὲ ἐδάφη, ποὺ ἔχουν πολὺ ἀλάτι, στὶς «ἀρμύρες», ὅπως τὶς λέγει ὁ λαός. Σὲ τέτοια δὲ μπροστὶ νὰ καλλιεργηθῇ τίποτε ἄλλο. Ὁταν ὅμως καλλιεργηθῇ σ' αὐτὰ τὰ ἐδάφη τοία τέσσερα χρόνια τὸ ρύζι, τὸ ἀλάτι ἐλαττώνεται πολὺ καὶ τότε γίνονται γονιμώτατα γιὰ κάθε καλλιέργεια.

Στὴν πατρίδα μας ἔχομε καὶ πολλὰ ἐδάφη κατάλληλα γιὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ ϕυσιοῦ, ποὺ ἡμποροῦν νὰ ποτίζωνται ἥ μὲ τὸ γερὸ τῶν ποταμῶν ἥ μὲ ὑπόγεια νεφά, καὶ τὸ κλῖμα μας εἶναι ἀρκετὰ ζεστό, ὅσο χρειάζεται τὸ ϕύσι. Στὰ παράλιά μας μάλιστα ὑπάρχουν πολλὲς χιλιάδες στρέμματα «ἀριμύρες», ὅπου ἡμπορεῖ νὰ καλλιεργηθῇ τὸ ϕύσι. Καὶ ὅμως, ἔως τὸ τέλος τοῦ τελευταίου πολέμου, ἥ δρυζοκαλλιέργεια ἦταν τόσο περιωρισμένη. Καὶ τὸ γεγονός αὐτὸ ὠφείλετο σ' ἕνα πολὺ σοβαρὸ λόγο: στὸν κίνδυνο τῆς ἐλονοσίας.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἥ μεγαλύτερη πληγὴ τῆς πατρίδος μας ἦταν, ἔως πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια, ἥ ἐλονοσία. Αὐτὴ ἥ τρομερὴ ἀρρώστεια ἀνάγκαζε τοὺς ἀνθρώπους νὰ φοβοῦνται, σὰν τὸ χάρο, τὸ στάσιμο νεφό, γιατὶ ἐκεῖ ζῇ καὶ ἀναπτύσσεται ὁ φορεύς της, τὸ κουνούπι.

Πῶς γὰ σκεφθῇ λοιπὸν κανεὶς νὰ πλημμυρίσῃ μὲ νεφὸ δόλοκληρες πεδινὲς ἐκτάσεις, ἀφοῦ ἔτσι θὰ ἔφερνε τὴν ἐλονοσία σὲ δόλο τὸν γῆρα πλημυρισμό; "Ἄς ἔλειπε καὶ τὸ ϕύσι καὶ τὰ καλά του, ἀρκεῖ νὰ ἔλειπε μαζί του καὶ ὁ τεταρταῖος πυρετὸς κι ἥ κατακίτρινη ὄψις τοῦ ἀνθρώπου. Κι ὅπου ἀποτολμοῦσαν νὰ καλλιεργήσουν τὸ ϕύσι, τὸ ἐπλήρωναν τόσο ἀκριβὰ μὲ τὴν ὑγεία τους καὶ κάποτε μὲ τὴ ζωὴ τους.

Κατὰ τὴν διάρκεια ὅμως τοῦ τελευταίου παγκοσμίου πολέμου οἱ σύμμαχοί μας "Αγγλοι καὶ Ἀμερικανοί, ἀναγκασμένοι νὰ πολεμοῦν κοντὰ στὰ ἔλη τῆς "Απωλεῖας, κατώρθωσαν νὰ ἀνακαλύψουν τὸ ἐντομοκτόνο φάρμακο Ντί-Ντί-Τί. Αὐτὸ τὸ θαυμάτουργὸ φάρμακο ἔφερε στὴν πατρίδα μας ἀνυπολόγιστες ὠφέλειες. Σήμερα σχεδὸν ἔχει ἐκλείψει ἥ ἐλονοσία. Καὶ τὸ νεφὸ ποτίζει τοὺς κάμπους μας, χωρὶς νὰ φοβώμαστε πιά, γιατὶ τὸ ϕάντισμα μὲ τὸ ἐντομοκτόνο καταστρέφει τὰ κουνούπια.

"Αφοβα λοιπὸν ἀρχισαν κι οἱ γεωργοί μας τὴν καλ-



λιέργεια τοῦ ρυζιοῦ, δοκιμαστικὰ στὴν ἀρχή, γιὰ νὰ ίδουν τὴν ἀπόδοσί του, μὲ μεγάλο ζῆλο ἔπειτα, ὅταν εἶδαν ὅτι τὸ εἰσόδημά του εἶναι πολὺ μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ εἰσόδημα τοῦ σιταριοῦ καὶ κάθε ἄλλου προϊόντος. Κι ἔτσι κάθε χρόνο καὶ νέες χιλιάδες στρέμματα γίνονται ὁρυζῶνες καὶ τὸ ρύζι σήμερα εἶναι ἀπὸ τὶς φθηνότερες τροφές μας. |

## 2. ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΣΕ ΟΡΥΖΩΝΕΣ

| "Ας κάνωμε τώρα τὴν ἐπίσκεψί μας σὲ μία ἀπὸ τὶς πιὸ γόνιμες ἐλληνικὲς πεδιάδες, ὅπου σήμερα καλλιεργεῖται σχεδὸν μόνο τὸ ρύζι. Πᾶμε στὴν πεδιάδα τοῦ Τρινάσου τῆς Λακωνίας, δυτικὰ ἀπὸ τὶς ἐκβολὲς τοῦ Εὔρωτα, ποὺ ποτίζεται ἀπὸ τὸ Βασιλοπόταμο. Αὐτὴ ἡ πεδιάδα χωρίζεται μὲ τὸν Εὔρωτα ἀπὸ τὴν πεδιάδα τοῦ "Έλους καὶ στὴν πραγματικότητα εἶναι μαζί τῆς μία ἀπὸ τὶς εὐφορώτερες περιοχὲς τῆς πατρίδος μας, ποὺ διασχίζεται στὴ μέση ἀπὸ τὸν περίφημο ποταμὸ τῆς Λακωνίας. |

"Εως ποὺ ἀπὸ εἴκοσι ἐπάνω κάτω χρόνια ἡ πεδιάδα τοῦ Τρινάσου ἦταν μεγάλο ἔλος ἀπὸ χιλιάδες στρέμματα,

ποὺ ὅχι μόνον δὲν ἔδινε κανένα εἰσόδημα, ἀλλὰ ἡ ταν κίνδυνος θάνατος γιὰ τοὺς κατοίκους τῶν χωριῶν τῆς περιφερείας.

Κι δὲ Βασιλοπόταμος, τὸ ἥρεμο ποτάμι μὲ τὸ ἀνεξάντλητο νερό, ποὺ βγαίνει ἀπὸ ἕνα βράχο μέσα στὸ χωριὸ Σκάλα, ἀντὶ νὰ εἴναι ὁ μεγάλος εὐεργέτης τοῦ τόπου, ἡ ταν ὁ θανάσιμος ἐχθρός, γιατὶ διατηροῦσε χειμῶνα καλοκαίρι τὰ ἀρρωστημένα πράσινα νερά τοῦ βάλτου.

Εύτυχῶς, ποὺν ἀπὸ εἶκοσι ἑπάνω κάτω χρόνια, ἰδού-  
θηκε ἡ ἑταῖρεία «Ύδραυλικὰ» Εργα Τρινάσου», ποὺ ἀπε-  
ξήρανε τὸ βάλτο καὶ κατεσκεύασε μόνιμα ἀποχετευτικὰ  
ἔργα, δηλαδὴ ἀντλιοστάσιο κι ὀδόκληρο σύστημα χανδα-  
κιῶν, νὰ βγάζουν τὸ νερό στὸ Λακωνικὸ κόλπο.

‘Ο γονιμώτατος κάμπος παραδόθηκε στοὺς καλλιεργη-  
τάς του, ποὺ τὸν ἔσπεροναν σιτάρι, καλαμπόκι καὶ βαμβάκι.  
‘Ο μεγάλος κίνδυνος τῆς ἐλονοσίας εἶχε πιὰ περάσει κι ὁ  
κάμπος ἀπὸ καταραμένος τόπος ἀρχισε νὰ γίνεται εὐλογη-  
μένος γιὰ τοὺς κατοίκους του.

‘Η φοβερὴ ὅμως ἀρρώστεια ἔλειψεν ἐντελῶς μόνον ἔπει-  
τα ἀπὸ τὸν πόλεμο μὲ τὴ χρησιμοποίησι τοῦ Ντὶ - Ντὶ - Τί.  
Τ’ ἀποχετευτικὰ ἔργα καὶ τὸ ἐντομοκτόνο μετεμόρφωσαν  
καὶ τὸ ποτάμι, τὸ Βασιλοπόταμο, ἀπὸ θανάσιμο ἐχθρὸ σὲ  
μεγάλο εὐεργέτη. Τὰ ἀνεξάντλητα νερά του ἡμποροῦν νὰ  
ποτίζουν τὸ καλοκαίρι ὅλη τὴν περιοχὴ χωρὶς τὸν κίνδυνο  
τοῦ πυρετοῦ.

¶ Τώρα πιὰ χωρὶς κανένα φόβο ἀρχισαν κι ἐδῶ, δπως καὶ  
σ’ ἄλλα ἐδάφη τῆς πατρίδος μας, τὴ δοκιμαστικὴ στὴν ἀρχὴ  
καλλιέργεια τοῦ ρυζιοῦ. Κι ὅταν εἴδαν οἱ γεωργοὶ μας πὼς  
κι ἡ ποιότης κι ἡ ποσοτης τῆς στρεμματικῆς παραγωγῆς  
ἡ ταν ἴκανον ποιητική, γιατὶ ἀφηνε καθαρὸ κέρδος πολὺ μεγα-  
λύτερο ἀπὸ κάμθε ἄλλη καλλιέργεια, μετεμόρφωσαν τὸν ἀλ-  
λοτε σιτοβολῶνα σὲ ποτιστικὸ όρυζωνα. ¶

Τὰ χανδάκια, ἀντὶ νὰ πηγαίνουν τὸ νερὸ πρὸς τὴν θάλασσα, τὸ χύνουν ἄφθονο στὰ κτήματα, τὰ σπαρμένα μὲ φύζι. Ἡ γονιμώτατη γῆ τοῦ Τρινάσου, ποὺ γιὰ κάθε ἄλλη καλλιέργεια δὲν ἔχειάζετο ἄλλο νερὸ ἀπὸ ὅσο διατηροῦσε στὰ σπλάχνα της καὶ τὸ πιὸ ζεστὸ καλοκαίρι, δέχεται τώρα μὲ μεγάλη εὐχαρίστησι νὰ εἶναι διαρκῶς πλημμυρισμένη. Τόσο ἀχόρταγο εἶναι τὸ φύζι, ποὺ μεγαλώνει τόσο περισσότερο, ὅσο ψηλότερα στὸ ἀνάστημά του ἀνεβαίνει τὸ νερό. Κι δι Βασιλοπόταμος, πάντα ἀνεξάντλητος, γεμίζει τὰ χανδάκια καὶ πλημμυρίζει κάθε μέρα τὸν ὁρυζῶνα.

Τὸ θέαμα τοῦ κάμπου, σπαρμένου σχεδὸν ἀποκλειστικὰ μὲ φύζι, εἶναι πρωτοφανέρωτο στὴν πατρίδα μας. Γιὰ φαντασθῆτε στὴν καρδιὰ τοῦ καλοκαιριοῦ νὰ φεύγετε ἀπὸ τὴν κατάξεων Μάνη, ὅπου «ψήνει ὁ ἥλιος τὸ ψωμί», ὅπως λέγει ὁ λαός, καὶ ξαφνικὰ νὰ εὑρίσκεσθε στὸν δλοπράσινο κάμπο τὸν πλημμυρισμένο ἀπὸ τὸ ἄφθονο νερό.

Ἡ πρώτη σας ἐντύπωσις θὰ εἶναι πὼς ἐδῶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀμφίβιοι. Τόση ἀφθονία νεροῦ τὴν ἔχομε χαρῇ μόνο σὲ κινηματογραφικὲς ταινίες, ποὺ παρουσιάζουν κάποιες μακρινὲς χῶρες, τόσο διαφορετικὲς ἀπὸ τὴν διφασμένη πατρίδα μας. Πόσες φορὲς ἐκαλοτυχίσαμε αὐτὲς τὶς τόσο προνομιούχες χῶρες μὲ τοὺς μεγάλους ποταμούς, ποὺ χαρίζουν παραδεισένιο πλοῦτο στοὺς κάμπους. Καὶ νά τώρα ἐδῶ, κοντὰ στὸν πιὸ ἀνυδρὸ τόπο τῆς πατρίδος μας, στὴ Μάνη, ἄφθονο τὸ νερὸ μᾶς χαρίζει ἔνα δλοπράσινο παράδεισο.

Ἡ ὁρυζοκαλλιέργεια τοῦ Τρινάσου, καὶ μὲ δλα τὰ μηχανικὰ μέσα, χρειάζεται χιλιάδες ἐργατικὰ χέρια. Ἄκουσα πὼς ἐφέτος ἀπασχολοῦσε πεντέμισυ χιλιάδες ἐργάτες, ποὺ οἱ περισσότεροι ἐκαλλιεργοῦσαν τὸ φύζι γιὰ λογαριασμό τους. Στὴν πρωτεύουσα τῆς περιοχῆς, στὴν κωμόπολι Σκάλα,

δπου ἄλλοτε ἡ ζωὴ ἦταν ἀνυπόφορη ἀπὸ τὴν ἐλονοσία, σήμερα βλέπει κανεὶς μία ἀσυνήθιστη γιὰ ἐπαρχιακὸ κέντρο κίνησι. Τὸ μεγαλύτερο κτίριο εἶναι τὸ νεόκτιστο Ἀποφλοιώτηριο μὲ τὸ σῆμα τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ. Νέα σπίτια καὶ καταστήματα κτίζονται.

Οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς, μικροὶ μεγάλοι, εἶναι σήμερα ἀγνώριστοι. "Οχι πιὰ οἱ μορφές, οἱ κατάχλωμες καὶ πρόωρα ρυτιδωμένες, ποὺ σ' ἔκαναν νὰ λυπᾶσαι τοὺς ἀρρώστους. Σήμερα βλέπεις μορφές ροδοκόκκινες καὶ γελαστὲς ἀπὸ ὑγεία κι ἵκανοποίησι, δτὶ διό μόχθος τους μὲ τὴν βιόγθεια τοῦ Θεοῦ πληρώνεται μὲ τὸ παραπάνω ἀπὸ τὸν εὐλογημένο κάμπο τους καὶ τὸ μεγάλο εὐεργέτη τους, τὸ Βασιλοπόταμο.

Γεώργιος Ν. Καλαματαρός





### 34. ΜΕ ΤΗ ΣΥΡΤΗ

#### 1. ΤΟ ΦΑΡΕΥΜΑ ΜΕ ΤΡΙΚΥΜΙΑ

Ἐπειδὴ τὸ ψάρευμα τῆς συρτῆς εἶναι πολλῶν εἰδῶν ἀναλόγως πρὸς τὰ εἴδη τῶν ψαριῶν, ποὺ ψαρεύονται μ' αὐτή, καὶ οἱ ἐντυπώσεις ἀπὸ αὐτήν εἶναι πολυειδεῖς.

Σᾶς ἀρέσει ἔξαφνα ἡ ἴστιοπλοΐα μὲν δυνατὸ ἄνεμο, μὲ δῆλα τὰ πανιὰ ἀνοικτά; Σᾶς θέλγει νὰ σχίζῃ τὴ θάλασσα ἥ βάρκα καὶ νὰ γέρνῃ ὑπερόγφανα μὲ τὴν κουπαστὴ σχεδὸν ὡς τὴ θάλασσα πλαγιασμένη, ἐνῷ στὶς πλευρές της σκάζει τὸ κῦμα καὶ σᾶς φαντίζει μὲ ἀλμυρὴ ὑγρὴ σκόνη καὶ κάπου κάπου σᾶς λούζει;

Σᾶς μεθῷ αὐτὴ ἡ πελαγίσια ἴστιοπλοΐα, ὅπου ἔχει καμμιὰ φορὰ καὶ τὸ θέλγητρο κάποιου κινδύνου;

Σᾶς γοητεύει νὰ βλέπετε τὴ θάλασσα, ὅσο φθάνει τὸ μάτι, νὰ σκεπάζεται, ἀπέραντο βαθυγάλαξο λιβάδι, μὲ ἄσπρα

πρόβατα, τὰ ἀφρισμένα κύματα ὅπου μακριά, πολὺ μακριά,  
σβήνουν σ' ἔνα διμοιόμορφο βαθὺ μολυβένιο βάθος;

Σᾶς τέρπει νὰ ἐπιστρατεύωνται ὅλα τ' ἀναπνευστικά  
σας ὅργανα, γιὰ νὰ εἰσπνέετε, ὅσο μπορεῖτε πιὸ βαθειά, τὸ  
ἄλμυρὸ ἄρωμά της;

Σᾶς μεθῆ ἡ στιγμή, ποὺ θὰ κτυπήσῃ τὸ φάροι, ὅσο νὰ  
κατορθώσετε νὰ τὸ σύρετε ἐπάνω καὶ νὰ τὸ φέξετε στὴν  
κουπαστή;

Σᾶς συγκλονίζουν, ἐνῷ προσπαθεῖτε νὰ τὸ φέρετε,  
ὅ φόβος μὴ ἵαγκιστρωθῆ, μὴ κόψῃ τὴ συρτή, μὴ σᾶς  
φύγῃ καὶ ἡ ἐλπίδα, ὅτι ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ θὰ τὸ ἴδητε  
νὰ ζυγώνῃ στὸ πλευρὸ τῆς βάρκας φουσκωμένο, ἀνίκανο  
πλέον γιὰ κάθε ἀντίστασι;

Καὶ ὅσο, ποὺ νὰ φθάσετε σ' αὐτὴ τὴν τελικὴ νίκη,  
ἐνθουσιάζεσθε, πότε νὰ σύρετε δυνατὰ τὴ συρτὴ καὶ πότε  
νὰ τὴν ἀπολύσετε ἀρκετὲς ὀργυιές, ὅσο ποὺ νὰ φουσκώσῃ  
τὸ φάροι σ' αὐτὸ τὸν ἀγῶνα;

"Αν ὅλα αὐτὰ σᾶς εὐχαριστοῦν, τότε βεβαίως ἡ προτίμη-  
σίς σας θὰ εἶναι τὸ φάρευμα τῆς συναγρίδας μὲ τὴ συρτή.

Καὶ γίνεται κυρίως αὐτὸ τὸ φάρευμα μὲ ίστιοπλοῖα  
ἀπὸ κόλπο σὲ κόλπο μὲ βόλτες στὰ στενὰ μεταξὺ νησιῶν,  
τὰ ὅποια γειτονεύουν, ἥ ἔξω ἀπὸ τὰ στόμια κόλπων.

Τὰ νησιά τῶν Κυκλαδῶν εἶναι πρόσφορα γι' αὐτὸ  
τὸ φάρευμα. Πολλὲς φορὲς ἀπόλαυσα τὶς ἀπερίγραπτες συγ-  
κινήσεις του, πότε ἀνασύροντας ἀπελπισμένος κομμένη συρ-  
τὴ ἥ ἀκέραια, ἀλλὰ μὲ ἵαγκιστρωμένη τὴ μεγαλοπρεπῆ συ-



ναγούδα, καὶ ἄλλοτε ἀνασύροντας πανευτυχῆς χρυσοκόκκινη συναγούδα μέχρι τεσσάρων καὶ πέντε ὁκάδων.

Ἄλλὰ δὲν εἶπα ἀκόμη ποία εἶναι ἡ συρτή, μὲ τὴν ὅποια ψαρεύονται οἱ συναγούδες, ἄλλὰ καὶ οἱ τόννοι μαζί. Εἶναι δυνατὸ μεταξωτὸ ἥ λινὸ ἀρμίδι μὲ πλεκτὸ ψιλὸ σπάγγο, ἵσχυρὸ ἀγκίστροι, ἀρκετὰ μεγάλο, δεμένο στὴν ἄκρη σὲ σύρμα δυνατὸ σχεδὸν ἐνὸς μέτρου, ὃπου καταλήγει τὸ ἀρμίδι, γιὰ νὰ μὴν τὸ κόψη τὸ ψάρι.

Στὸ ἀγκίστροι δολώνεται στερεὰ ἔνας χάνος, ἀφοῦ περάσῃ τὸ ἀγκίστροι ἀπὸ τὸ κεφάλι, ἔνανακαρφωθῆ στὴ μέση καὶ βγῆ ἀπὸ τὴν ἀπέναντι πλευρά. Ἄλλὰ ὁ χάνος πρέπει νὰ εἶναι γδαομένος ώς τὴν οὐρά, ὥστε, καθὼς τρέχει ἡ βάρκα, τὸ δέρμα, ποὺ κρέμεται, νὰ σύρεται πίσω ἀπὸ τὸ ἀγκίστροι σὰν φούντα. Ἀκόμη καὶ σαφρίδια δολώνονται στὴ συρτὴ τῆς συναγούδας καὶ ἄλλα ἀνάλογα ψάρια, τὰ ὅποια ἀσημοκοποῦν. Τὸ μῆκος τῆς συρτῆς, τὴν ὅποια ἀπολύει ὁ ψαρᾶς, πρέπει νὰ εἶναι δέκα ἔως εἴκοσι δρυγιές.

## 2. ΤΟ ΨΑΡΕΥΜΑ ΜΕ ΓΑΛΗΝΗ

Ἄλλ' ἵσως δὲν σᾶς ἔλκύει αὐτὸ τὸ τρικυμιῶδες ψάρευμα. Ἱσως προτιμᾶτε τὴ γαλήνια θάλασσα μὲ τὶς ἐντυπώσεις τὶς γλυκειὲς καὶ ἥρεμες, ποὺ παρέχει τὸ γλυκοχάραγμα καὶ τὸ σουρούπωμα. Τότε ψαρεύετε πάλι μὲ συρτή, ἄλλὰ πολὺ διαφορετικά. Ἡ βάρκα μὲ γαλήνη προχωρεῖ στὴ γὰ σιγὰ μὲ τὸ κουπὶ κοντὰ σὲ κολπίσκους, γῦρο σὲ γησάκια καὶ κοντὰ σὲ βραχώδεις ἀκτές.



**Ι** Η συρτή πλέον λεπτή καὶ μὲ μικρότερο σχετικῶς ἀγκίστρι, τὸ δόποιο λέγεται τότε συρταρόlli, σύρεται ἀργὰ δίχως δόλωμα. Ἀντὶ δολώματος ἔχει δύο τρία πτερά γλάρου δεμένα ἐπάνω στὸ ἀγκίστρι ἢ ἕνα λουρίδι ἀσπρό πετσὶ σὲ σχῆμα ψαριοῦ ἢ μὲ δύοιο ἀσημένιο δρείχαλκο. Ψαρεύονται μὲ τὸ αὐτὸν ψάρευμα καὶ μελανούρια μεγάλα καὶ κολιοὶ καὶ γοφάρια.

**Ι** Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ γοφαριῶν, ἀξίζει νὰ περιγραφῇ ἔνα ἄλλο εἶδος συρτῆς, μὲ τὸ δόποιο ψαρεύονται ἀποκλειστικῶς τὰ γοφάρια στὸν πορθμὸ τοῦ Εὔριπου, στὴ Χαλκίδα. Εἶναι πολὺ παράδοξη συρτή. Γιατί, ἐνῷ λέγεται συρτή, ἀκινητεῖ ἀπολύτως. Καὶ ἡ θάλασσα ἀπεναντίας τρέχει δίπλα της καὶ δίπλα εἰς τὸ ἀγκίστρι δεμένο μὲ ἵσχυρὸ πλεκτὸ σύρμα καὶ δολωμένο μὲ τὸ ψάρι, τὸ ὀνομαζόμενο βελανίδα ἢ ζαργάνα, ψάρι λευκοκύανο μὲ ἵσχυρὴ λάμψι, τὸ δόποιο φωσφορίζει τὴν νύκτα, ποὺ γίνεται αὐτὸν τὸ ψάρευμα.

Εἶπα ὅτι ἡ συρτή ἀκινητεῖ καὶ ἡ θάλασσα τρέχει δίπλα της. Καὶ τρέχει τόσο γρήγορα, ὥστε γῦρο στὸ ἀγκίστρι μὲ τὴ δολωμένη ζαργάνα ἢ βελανίδα, ποὺ ἀσημοκοπεῖ, γίνεται ἔνας δλαδός ἀπὸ ἀφρό. Κι ἔτσι τὸ δολωμένο ψάρι κάνει τὴν ἐντύπωσι καὶ στὰ ψάρια βέβαια, ὅπως καὶ στοὺς ἀνθρώπους, ὅτι αὐτὸν φεύγει ἀντίθετα ἀπὸ τὸ φεῦμα τῆς θάλασσας, ἐνῷ, ὅπως εἶπα, ἀκινητεῖ τελείωσι.

Ἐτσι οἱ ψαρᾶδες τῆς Χαλκίδος ἐπωφελοῦνται τὰ μυστηριώδη φεῦματα τοῦ Εὔριπου, ποὺ φεύγουν στενοχωρη-



μένα τὰ νερά ἀπὸ τὸ στενὸ πορθμό, πότε πρὸς τὸ βόρειο λι-  
μένα καὶ πότε πρὸς τὸ νότιο, γιὰ νὰ φύγουν τὶς συρτές τους,  
ἄλλοι ἀπὸ πάνω ἀπ’ τὴ γέφυρα καὶ ἄλλοι ἀπὸ κάτω ἢ ἀπὸ  
τὸ μέρος τῆς στερεᾶς.

Εἶναι ώραῖο, πολὺ ώραῖο, αὐτὸ τὸ ψάρευμα, τὸ δποῖο  
γίνεται πάντοτε τὴ νύκτα.

Ροχθοῦν μὲ τόση γλυκειὰ μελῳδία τὰ νερά, καθὼς  
στριφογυρίζουν στενοχωρημένα, γοργοκίνητα, ὅταν τὸ ρεῦμα  
εἶναι στὴν ἔντασί του τὴ μεγάλη τόσο, ωστε μὲ δυσκολία  
κρατεῖ κανεὶς τὴν ἄκρη τοῦ ἀρμιδιοῦ του.

Καὶ ὅταν κτυπήσῃ τὸ ψάρι μὲ τὸ σφραδό του κτύπημα,  
πόση χρειάζεται προσοχὴ καὶ πόση ταχύτης ἐνεργείας! Καὶ  
εἶναι ἐκ τῶν προτέρων βέβαιο, ὅτι δὲν θὰ γνωρίσῃ τὴν εὔτυ-  
χία νὰ ξαγκιστρώσῃ γοφάρι μὲ τὰ χέρια του ἐκεῖνος, ὁ  
δποῖος συγκινεῖται, σαστίζει, τὰ χάνει. Γιατὶ ὅλα τὰ ἄλλα  
ψάρια ἀνθίστανται, ζητοῦν νὰ φύγουν καὶ γι’ αὐτὸ δ ψαρᾶς  
πότε πρέπει νὰ τραβῇ καὶ πότε νὰ ἀπλώνῃ τὸ ἀρμίδι, γιὰ  
νὰ μὴ κοπῆ, δσο ποὺ νὰ κουράσῃ τὸ ψάρι.

Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ τὸ γοφάρι. Αὐτοῦ ἡ προσπάθεια εἶ-  
ναι πᾶς νὰ κόψῃ τὸ ἀρμίδι μὲ τὰ μυτερά του δόντια. Καὶ  
δσο ἀποτυγχάνει στὸ σύρμα τῆς ἄκρης τὸ γοφάρι, τόσο τρέ-  
χει ἐμπόρσ, γιὰ νὰ κόψῃ τὴν πετονιά, ὅπου ἡμπορέσῃ.

Πρέπει λοιπὸν δ ψαρᾶς νὰ μαζεύῃ τὴν δρμιὰ μὲ με-  
γάλη ταχύτητα.

Γιατὶ ἄλλως θὰ τὴν αἰσθανθῇ ἐλαφρὴ στὰ χέρια του,  
ἐνῷ τὸ γοφάρι θὰ ταξιδεύῃ ἐλεύθερο μὲ τὸ ἀγκίστρι στὸ



στόμα καὶ μὲ ἔνα κοιμάτι σύρμα, ποὺ ἔκοψε, χωρὶς ἀπ' αὐτὸν  
νὰ κοπῇ καὶ τὸ νῆμα τῆς ζωῆς του, γιατὶ γνωρίζει νὰ ἀπαλλαχθῇ ἀπὸ αὐτό. "Αλλως συχνότατα ψαρεύονται ψάρια μὲ  
παλαιὰ ἀγκίστρια στὸ στόμα, γιατὶ φαίνεται στὰ ψάρια τὰ  
παθήματα δὲν γίνονται μαθήματα.

Τὸ ἀπολαυστικώτερο ψάρευμα μὲ συρτὴ εἶναι ψάρευμα  
σὲ μερικὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος, παράλια προνομιούχα,  
ἀπὸ τὰ ὅποια τοὺς θερινοὺς μῆνες περνοῦν σὲ πυκνότατα  
στίφη ἔνα εἶδος ἀποδημητικῶν ψαριῶν, τὰ σαφρίδια.

Τὸ ψάρευμα αὐτὸν γίνεται μὲ συρταρόλι. Καὶ γίνεται  
τὴν ἡμέρα, ὅποιαδήποτε ὥρα καὶ ἀν εἶναι, ἀρκεῖ νὰ ἐπιτύχῃ  
κανεὶς τὶς ἡμέρες καὶ τὶς ὥρες, ποὺ περνοῦν τὰ στίφη τῶν  
ἀποδημητικῶν τούτων ψαριῶν τοὺς θερινοὺς μῆνες. Μὲ αὐτὰ  
τὰ συρταρόλια ἡμποροῦν νὰ ψαρεύουν συγχρόνως  
δύο στήν ἴδια βάρκα ἀπὸ τὰ δύο ἄκρα τῆς πρύμνης.

Τὸ ἀπόλαυσα πολλὲς ἡμέρες στὸ λιμένα τῆς Ἰτέας, τοῦ  
ώραίου τούτου ἐπινείου τῆς Ἀμφίσσης, τὸ ἐλκυστικὸ τοῦτο  
ψάρευμα, ποὺ κοντὰ στὰ ἄλλα του χαρίσματα ἔχει καὶ τοῦτο  
τὸ ἔξαιρετικό. "Οτι στὰ ἄλλα ψαρεύματα τῆς συρτῆς ἡμπορεῖ  
νὰ κτυπήσῃ τὸ ψάρι, ἡμπορεῖ καὶ ὅχι· καὶ πολλὲς φορὲς  
ὅ ψαρᾶς τῆς συρτῆς ἀντὶ γιὰ χονδρὰ ψάρια ἐπιστρέφει χωρὶς  
κανένα ψάρι, ἀφοῦ ἔχασε τὶς ἐλπίδες καὶ τοὺς κόπους του.  
Καὶ τότε ἐνθυμεῖται ἔνα δίστιχο ὅχι καὶ τόσο ἐνθαρρυντικό:

«Τοῦ κυνηγοῦ καὶ τοῦ ψαρᾶ τὸ πιάτο  
δέκα φορὲς εἶναι ἀδειανὸ καὶ μὰ φορὰ γεμάτο».

Ψαρεύοντας ὅμως μὲ τὸ συρταρόλι τὰ σαφρίδια δὲν διατρέχει ποτὲ αὐτὸν τὸν κίνδυνο, ἀρκεῖ νὰ εἶναι πέρασμα ἀπὸ  
στίφη αὐτοῦ τοῦ ψαριοῦ. Καὶ τότε δὲν προφθάνει νὰ παίρνῃ  
ἔπανω τὴ συρτή, νὰ ξαγκιστρώνῃ τὰ σαφρίδια καὶ νὰ τὴ φί-

χνη πάλι, γιὰ νὰ τὴν ἀνασύρῃ ἀμέσως ἐκ νέου. Γίνεται τότε ἔνας διαγωνισμὸς ποῖο νὰ ἔχῃ τὴν εὐτυχία νὰ ἀρπάξῃ τὸ φτερὸ τοῦ γλάρου, τὸ δποῖο εἶναι δεμένο στ' ἀγκίστρῳ καὶ συνωθοῦνται καὶ ὁγλαγωγοῦν σὰν διαδηλωταί, ποὺ ἔρχονται στὰ χέρια, καὶ παλαίουν καὶ πηδοῦν, καὶ ἡ θάλασσα ἀφρίζει σ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἔκτασι, δπου γίνεται ἡ πάλη τῶν σαφριδῶν. Σὲ λίγη ὥρα τὸ πανέρι εἶναι γεμάτο σαφρίδια, τὰ δποῖα ἀσημοκοποῦν, ἀλλὰ καὶ τὰ χέρια τοῦ ψαρᾶ μουδιασμένα. "Εξαφνα κανένα σαφρίδι δὲν κτυπᾷ.

"Ἐφοβήθηκαν; "Ἐγιναν δύσπιστα; Τίποτε ἀπ' αὐτά.

"Ἐπέρασε πλέον τὸ στῖφος, μεραρχία ἦταν, σῶμα στρατοῦ ἡ στρατιὰ δλόκληρη. Πολλοὶ ψαρᾶδες τότε σταματοῦν ἐπὶ τόπου τὰ κουπιὰ καὶ ἀφήνουν τὴ βάρκα ν' ἀκολουθήσῃ τὸ ρεῦμα, ἀν βλέπουν ὅτι ὑπάρχει ρεῦμα. Γιατὶ τὸ ν' ἀκολουθοῦν τὸ ρεῦμα τ' ἀποδημητικὰ ψάρια εἶναι ὅτι οἱ οὔριοι ἄνεμοι διὰ τ' ἀποδημητικὰ πτηνά.

Πολλὲς φορὲς βραβεύεται αὐτὴ ἡ προσδοκία τους, γιατὶ παρουσιάζεται ἄλλο στῖφος, ἀλλὰ κι αὐτὸ ἐπίσης περνᾷ.

«Ψαράδικες Ἰστοφίες»

"Ἐμμαρονῆλ Λυκούδης





### 35. Ο ΣΠΑΡΟΣ

**Διαλογή** Τὰ ψάρια μοιάζουν σὰν τὰ νομίσματα. Ὑπάρχουν ψάρια ἀργυρᾶ καὶ ψάρια χρυσᾶ. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ ψάρια χαλκωματένια. Ἀνάλογη μὲ τὸ χρῶμα των εἶναι ἡ ἀξία των. Τὰ χρυσᾶ, μπαρμπούνια, λιθρίνια, φαγκοριά, συναγρίδες εἶναι τὰ καλύτερα καὶ ἀκριβώτερα. Τὰ ἀσημένια, ἡ τσιπούρα, τὸ λαβράκι, ἡ σφυρίδα, εἶναι ψάρια καλὰ καὶ ἀκριβά. Ἐπειτα ἔρχονται τὰ χαλκωματένια, τὰ μαυρόψαρα. Οἱ στῆρες, τὰ μελανούρια, οἱ καλογρίτσες καὶ τὰ λοιπά.

Συμβαίνει ὅμως μέσα στὰ νομίσματα νὰ ὑπάρχουν καὶ κίβδηλα. Παριστάνουν τὰ χρυσᾶ ἢ τὰ ἀργυρᾶ, ἐνῷ εἶναι

καμωμένα ἀπὸ χάλκωμα, μολύβι ἢ ντενεκέ. Τὸ ἵδιο ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μὲ τὰ ψάρια. Ποξάρουν γιὰ πολύτιμα, γιὰ ψάρια πρώτης ποιότητος, ἐνῷ δὲν ἀξίζουν σχεδὸν τίποτε.

| Ό σαργὸς π.χ. προσπαθεῖ διαρκῶς νὰ κλέψῃ τὴ δόξα τῆς τσιπούρας. Θέλει σώνει καὶ καλὰ νὰ περνᾷ γιὰ τσιπούρα.

— Εἶμαι ἀσημένιο! Φωνάζει, μόλις τὸ ἵδης. Εἶμαι ἀσήμι καθαρό. Βγῆκα ἀπὸ τὸ χυτήριο, ποὺ βγαίνουν οἱ τσιπούρες. Προσέχετε! Δὲν δέχομαι ὑποβιβασμό!

Καὶ ὅμως εἶναι κίβδηλο· ψάρι σκάρτο, ἀσήμαντο.

**Ρεκλαμαδόρος** | Τὸ ἵδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὸ σπάρο. Αὐτὸς εἶναι, ποὺ εἶγαι μεγάλος ἀπατεών. Καθὼς βγαίνει, γιὰ νὰ τσιμπήσῃ τὸ δόλωμα, παίρνει ὑφος τσιπούρας, γιὰ μὴν εἰπῶ σωστῆς συναγρίδας. Προχωρεῖ μεγαλοπρεπῶς, ἄλλοτε ἀργὰ ὡς πλουτοκράτης, ἄλλοτε γρήγορα, δρμητικὰ ὡς παλληκαρᾶς, πάντοτε καμαρωτός, πάντοτε σπουδαῖος. Καὶ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ δὲν λησμονεῖ νὰ πλαγιάζῃ μὲ τὸ πλευρό, γιὰ νὰ σοῦ δείξῃ τὸ ἀσήμι του.

— Ἔδω, κύριοι, ἀσήμι τὸ πρᾶγμα, καθαρὸ ἀσήμι! Λάμπω, ἀστράπτω, πετῶ φλόγες ἀσπρες!

— Καλέ, τί μᾶς λές; Δὲν κοιτᾶς τὴ φάγη σου, ποὺ πρασινίζει σὰν παλιὰ βελάδα;

Δὲν βαριέσαι· τὴ δουλειά του αὐτός! Ἐπιμένει, χαλᾶκόσμο, δὲν ὑποχωρεῖ.

— Εἶμαι ἀπὸ σοῦ, εἶμαι ἀπὸ οἰκογένεια! Ἀπόδειξις, ὅτι τρώγω ψωμοτύρι. Ἐχω γοῦστα λεπτά. Τρώγω ψωμοτύρι! Εἶμαι μικρὴ τσιπούρα.

— Δὲν σὲ φθάνει σαργός;

— "Οχι! Εἶμαι μικρὴ τσιπούρα. "Οταν μεγαλώσω θὰ ἵδης!

- Τίνος τὰ πουλᾶς αὐτά, κὺρ Σπάρο; Ἐσὺ νὰ μεγαλώσης; Μεγαλώνει ποτὲ τὸ σοῦ σου;
- Τρόγων ψωμοτύρι, σοῦ ἐπαναλαμβάνω!
- Πολὺ καλά, τρῶς ψωμοτύρι! Ἀλλὰ τρῶς καὶ ψοφήμια. Ἀπ' ὅλα τρῶς. Φύγε ἀπὸ ἐδῶ, σὲ ἐγγωρίσαμε!

Αὐτὸς εἶναι ὁ σπάρος. Ἐνας μεγαλομανής, ἔνας φεκλαμαδόρος, ποὺ δὲν ἔχει ταίρι. Μιμεῖται τὴν τσιπούρα, ὅπως μιμεῖται μία πλύστρα τὴ μεγάλη κυρία. Παίρνει τὸ ὑφος της, τὴν πόζα της, κάνει τὸ σπουδαῖο, τὸν ἀριστοκράτη.

Εἶναι ἔτοιμος νὰ σᾶς ἀραδιάσῃ τοὺς τίτλους του, νὰ σᾶς μιλήσῃ γιὰ τὶς ἀριστοκρατικές του συνήθειες, νὰ σᾶς βεβαιώσῃ, ὅτι τὸ βράδυ, διὰ νὰ μὴν παχύνῃ, περνᾷ μὲ ἔνα ἔλαφρὸ τσάϊ. Καὶ ὅμως εἶναι χωριάτης ὡς τὸ κόκκαλο, πολυφαγᾶς καὶ πεινασμένος. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸν τρόπο, ποὺ ὀρμᾷ στὸ δόλωμα. Κανένα ἐμπόδιο καὶ κανεὶς φόβος δὲν τὸν συγκρατεῖ.

«Σιλουέτες καὶ πορτραῖτα»  
Διασκευὴ Ν. Α. Κοντοπούλου

Θέμος Σ. Ποταμιάνος



## 36. ΨΑΡΑΔΕΣ

Τώρα ποὺ φυσοῦν βοριάδες  
καὶ τὸ κῦμα εἶναι ψηλό,  
ἄχ ! ἀς εἴμαστε ψαρᾶδες  
μέρα νύκτα στὸ γιαλό !

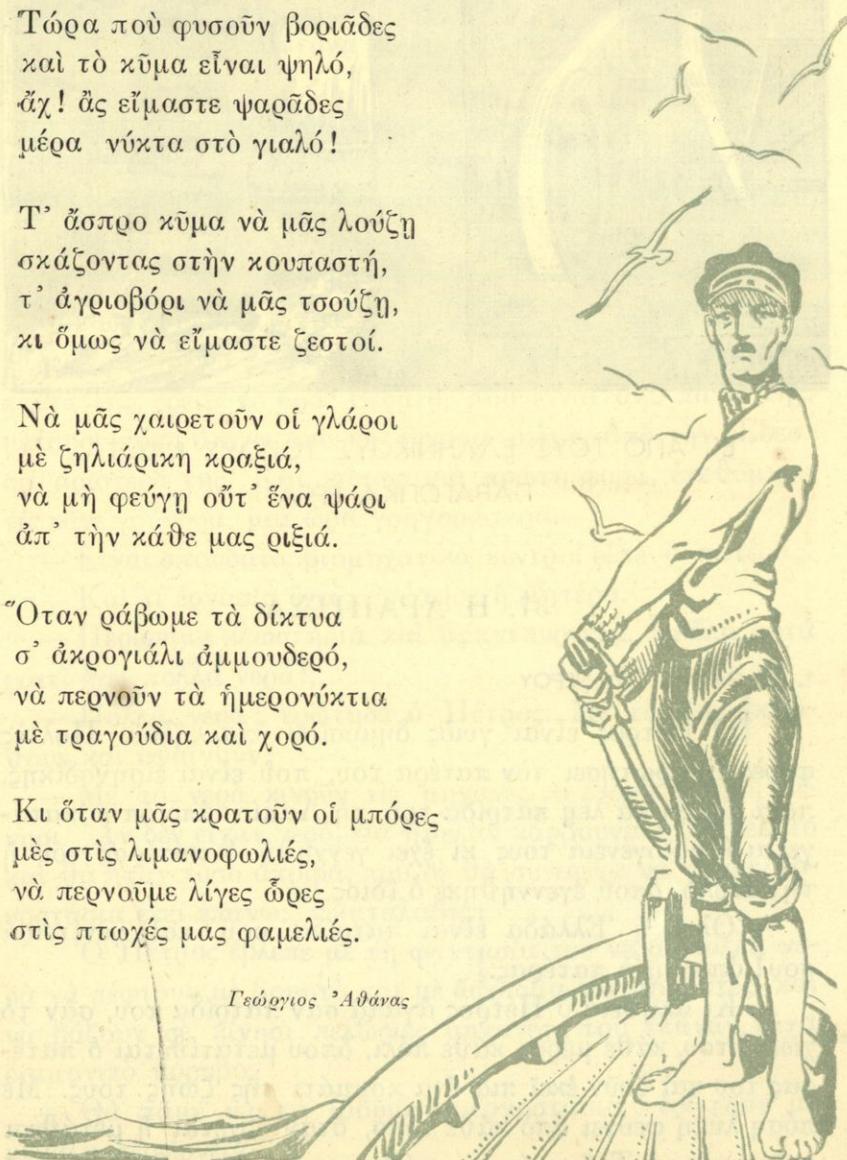
Τ' ἄσπρο κῦμα νὰ μᾶς λουζή  
σκάζοντας στὴν κουπαστή,  
τ' ἀγριοβόρι νὰ μᾶς τσούζη,  
κι ὅμως νὰ εἴμαστε ζεστοί.

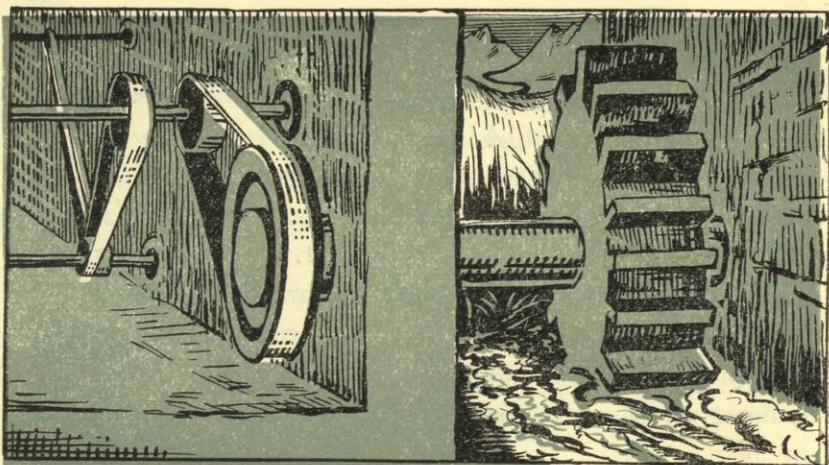
Νὰ μᾶς χαιρετοῦν οἱ γλάροι  
μὲ ζηλιάρικη κραξιά,  
νὰ μὴ φεύγῃ οὕτ' ἔνα ϕάρι  
ἀπ' τὴν κάθε μας ριξιά.

"Οταν ράβωμε τὰ δίκτυα  
σ' ἀκρογιάλι ἀμμουδερό,  
νὰ περνοῦν τὰ ἡμερονύκτια  
μὲ τραγούδια καὶ χορό.

Κι ὅταν μᾶς κρατοῦν οἱ μπόρες  
μὲς στὶς λιμανοφωλές,  
νὰ περνοῦμε λίγες ὤρες  
στὶς πτωχές μας φαμελιές.

Γεώργιος Αθάνας





Ε'. ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑ  
ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΕΡΓΑ

37. Η ΑΡΑΠΙΤΣΑ

1. ΤΟ ΘΑΥΜΑ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ

Ο Πέτρος είναι γυιδός δημοσίου ύπαλλήλου. Πολλὲς φορὲς ἔχει ρωτήσει τὸν πατέρα του, ποὺ είναι εἰδηνοδίκης, ποία πρέπει νὰ λέῃ πατρίδα του, τὴ Λαμία ἀπὸ ὅπου κατάγεται ἡ οἰκογένειά τους κι ἔχει γεννηθῆ ὁ πατέρας του ἢ τὴν Πύλο, ὅπου ἐγεννήθηκε ὁ ἴδιος.

— “Ολη ἡ Ἑλλάδα είναι πατρίδα σου καὶ γενέτειος σου! ἀπαντᾷ ὁ πατέρας.】

Κι ἀλήθεια ὁ Πέτρος ἀγαπᾷ σὰν πατρίδα του, σὰν τὸ χωριό του, κάθε μέρος, κάθε πόλι, ὅπου μετατίθεται ὁ πατέρας του καὶ ζοῦν ἐκεῖ πιὰ ἓνα κομμάτι τῆς ζωῆς τους. Μὲ πόση λύπη φεύγει ἀπὸ κάθε τόπο, ὅταν ἔρχεται ἡ μετάθεσι τοῦ πατέρα! Τοῦ φαίνεται κάθε φορά, ὅτι πουθενὰ ἀλλοῦ

δὲν θὰ τοῦ ἀρέσῃ περισσότερο, δὲν θὰ περάσῃ καλύτερα. Καὶ κάθε φορὰ τοῦ ἀρέσει ἄλλο τόσο τὸ νέο μέρος ποὺ πηγαίνουν, κάθε φορὰ περνᾷ ἄλλο τόσο καλά, κι ἀκόμα καλύτερα πολλὲς φορές.

Τώρα τελευταῖα ὁ πατέρας ἐπῆρε καινούργια μετάθεσι γιὰ τὴν Νάουσα. Λίγο μακριὰ ἔπεφτε. Ὁ Πέτρος εἶναι δυνατὸς στὸ μάθημα τῆς γεωγραφίας καὶ ἐθυμόταν καλὰ ποὺ ἀκριβῶς κεῖται. Μέσα στὴν καρδιὰ τῆς Μακεδονίας! Ἀλλὰ ἡ περιέργειά του ἦταν μεγαλύτερη. Ἄνοιξε τὸ χάρτη καὶ πολλὴ ὥρα ἐκοίταξε καλὰ καλὰ τὴ θέσι τῆς Ναούσης. Ἐδειξε μὲ τὸ χέρι του τὴ σιδηροδρομικὴ γραμμή, ποὺ περνάει κοντά της, ἔδειξε τὸ ὅρος Βέρμιο, ποὺ εἶναι ἀπὸ πάνω της, μέτρησε πόσο ἀπέχει ἀπὸ τὴ Βέροια δεξιά, ἀπὸ τὴν Ἐδεσσα ἀριστερά της. Καὶ κάπως γιὰ πρώτη φορά, ἐπεθύμησε νὰ πᾶνε γρήγορα, μιὰ ὥρα γρήγορώτερα.

— Εἶναι σπουδαῖο βιομηχανικὸ κέντρο! εἶπε ὁ πατέρας.

— Καὶ τί ἐργασία ἔχει; ἐρώτησε ἡ μητέρα.

— Περίφημα κλωστήρια καὶ ὑφαντουργεῖα. Κι ὅλα αὐτὰ γιατὶ ἔχει πολλὰ νερά!...

— Πολλὰ νερά; ἐρώτησε ὁ Πέτρος. Μὲ τὸ νερὸ κλώθουν καὶ ὑφαίνουν;

— Μὲ τὸ νερὸ κινοῦν τὶς μηχανὲς κι ἔχουν φθηνὴ κίνησι. Ἀν δὲν είχαν νερό, θὰ ἤθελαν κάρβουνα ἢ πετρέλαιο καὶ θὰ ἦταν τόσο ἀκριβά, ποὺ δὲ θὰ συνέφερε νὰ γίνουν ἐργοστάσια ἐκεῖ ἐπάνω. Ἐκατάλαβες;

‘Ο Πέτρος ἔβλεπε μὲ τὴ φαντασία του νερά, πολλὰ νερὰ νὰ πέφτουν μὲ βουητὸ καὶ μὲ ἄφοισμα, καταρράκτες καὶ νὰ βάζουν σὲ κίνησι πελώριες μηχανές, ποὺ ἔκαναν τάχα δαιμονικὸ θόρυβο.

— Θὰ πᾶμε νὰ τὰ ἴδοῦμε τὰ ἐργοστάσια; ἐρώτησε μὲ μεγάλη περιέργεια.

- Καὶ βέβαια θὰ πᾶμε !
- Καὶ τὰ νερὰ δλα ;
- "Ολα, δλα !

Κι ἐπῆγαν. Μόλις ἔφθασαν στὴ Νάουσα, ὁ Πέτρος δὲν ἔπρόσεξε παρὰ τὰ νερὰ καὶ ἄλλο δὲ ζήτησε παρὰ νὰ πᾶνε νὰ ἴδουν τὰ ἑργοστάσια.

— "Εχομε καιρό ! Θὰ πᾶμε καὶ θὰ ξαναπᾶμε, εἶπε ἡ μητέρα.

— Θέλω τώρα ! Βιάζομαι ! Εἶπε ὁ Πέτρος· κι ἡ μητέρα γέλασε γιὰ τὴν βιασύνη του.

— Νὰ παραλάβῃ πρῶτα ὁ πατέρας. Νὰ τακτοποιηθῶμε.

"Οσο νὰ γίνουν αὐτά, ὁ Πέτρος ἔβαλθηκε νὰ παρατηρῇ τὰ νερά. Καὶ τὰ παρατηροῦσε μὲ περιέργεια καὶ μὲ θαυμασμό. Ενδισκε κάποιο μυστήριο στὰ νερὰ αὐτά. "Ωρες πολλὲς καθόταν καὶ ἐκοιτοῦσε, ώσαν νὰ τὸν ἐμάγευε τὸ μυστήριο τους αὐτό, ποὺ δὲν ἤμποροῦσε νὰ τὸ ξεδιαλύῃ.

Περνάει μέσα στὴν πόλι τὸ νερό ! Βαθειὰ ρεμματιὰ σχίζει στὴ μέση τὴν πόλι. Νερόβατα μεγάλα κρέμονται στοὺς ψηλοὺς ὅχθους τῆς ρεμματιᾶς. Κι ἀπ' ἐπάνω τους κι ἀνάμεσά τους κρέμονται κάτι πανύψηλα παμπάλαια σπίτια κι ἐργαστήρια.

Ἐστάθηκε ὁ Πέτρος στὸ πέτρινο γεφύρι κι ἐκοίταζε τὸ παράξενο θέαμα καὶ δὲν τὸ ἐχόρταινε.

— Τί γραφικὸ θέαμα ! Εἶπε ὁ πατέρας. Στὸ βάθος τῆς ρεμματιᾶς περνοῦσε τὸ νερό. Ἐρχόταν κατρακυλῶντας ἀπὸ ἐπάνω κι ἐφαινόταν μαῦρο κατάμαυρο μέσα στὸ σκιερὸ βάθος τῆς κοίτης. Κι ὅσο αὐτὸ ἥταν μαῦρο, τόσο οἱ ἀφοί του ἀσπριζαν περισσότερο. Σὲ πολλὰ μέρη ἐγκρεμῖζόταν δλάφριστο μέσα ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῶν ἐργαστηρίων. Καὶ

κάτω ἀπὸ τὸ γεφύρι ἐσχημάτιζε τὸ νερό καταρράκτη κι ἐκτυπώταν κι ἐκλωθμογύριζε κι ἄσπριζε.

— Αὐτὸς εἶναι τὸ νερό; ἐρώτησε τὴν πρώτη φορὰ ὁ Πέτρος.

— Αὐτό, ἀλλὰ ὅχι ὅλο. Πολὺ τὸ παιρνουν ἀπὸ ψηλότερα ἀλλα ἐργοστάσια καὶ χύνεται ἀπ' ἀλλοῦ.

| Πολλὲς φορὲς ἔρχεται ὁ Πέτρος στὸ γεφύρι καὶ κρεμέται, θαρρεῖς, κι αὐτὸς μαζὶ μὲ τὰ βάτα καὶ τὰ νερόχορτα ἐπάνω ἀπὸ τὰ νερὰ καὶ τὸ κοιτάζει μὲ λαχτάρα καὶ μὲ θαυμασμό, ποὺ εἶναι τόσο δυορφο καὶ τόσο δυνατὸ καὶ τόσο χρήσιμο! Τοῦ φαίνεται πὼς κλώθει, ἔκει στὰ βάθη τῆς φεμιματιᾶς, μοναχό του χωρὶς μηχανὲς καὶ χωρὶς ἐργάτες ἀτέλειωτα νήματα καὶ πὼς ὑφαίνει τὸ ἵδιο ἀτέλειωτα τόπια ἕφασματα. |

## 2. ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΣΕ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ

Μὰ δὲν ἄργησε νὰ ἴδῃ ἀπὸ κοντὰ πῶς γίνεται μὲ μηχανὲς καὶ μ' ἐργάτες, ἀλλὰ πάντα καὶ μὲ τὸ νερό, τὸ ἀληθινὸ κλώσιμο καὶ τὸ ἀληθινὸ ὕφασμα.

— Αφοῦ δὲν ἔχεις σχολεῖο, θὰ πᾶμε στὰ ἐργοστάσια! Τοῦ εἴπε ἔνα ἀπόγευμα ὁ πατέρας.

‘Ο Πέτρος ἐπέταξε ἀπὸ τὴν χαρά του. ‘Ἐπῆγε κι ἡ μητέρα μαζί. ‘Εμπῆκαν πρῶτα σ' ἔνα ἀπὸ τὰ ἐργαστήρια, ποὺ ἦταν κοντὰ στὸ γεφύρι, στὴν ὅχθη τῆς βαθειᾶς φεμιματιᾶς.

— Νεροτριβές! εἴπε ἡ μητέρα.

Γκάπ! Γκούπ! Γκάπ! Γκούπ! ἀνεβοκατέβαιναν κι ἐκτυπώσαν κάτι χονδρὰ πελώρια σανίδια, ποὺ ἔμοιαζαν μὲ στοιχειωμένα χροια δράκων τοῦ παραμυθιοῦ. ‘Ἐκτυπούσαν ἐπάνω σὲ μάλλινα ὕφαντά, κουβέρτες, βελέντζες, κιλίμια καὶ τὰ ἔκαναν κρούστερα καὶ μαλακώτερα.

— Πᾶμε, πᾶμε, ἐφώναξε ὁ πατέρας. ‘Έχει ὑγρασία!

“Οταν ἀνέβηκαν στὴν πλατεῖα, στὸ «Κιόσκι», εὑρῆκαν ἔνα κύριο κοκκινοπόδσωπο κι ὁ πατέρας τοῦ εἶπε ὅτι ἐσκόπευαν νὰ ἐπισκεφθοῦν τὰ ἐργοστάσια.

— Θέλετε νὰ πᾶμε ἐπάνω στ’ ἄλλα ἐργοστάσια; ἐρώτησεν ὁ κύριος.

— Ναι! Ναι! Ξεφώνισε ὁ Πέτρος. Κι ὁ πατέρας τὸν ἐμάλωσε, ποὺ ἐμπῆκε στὴ συζήτησι τῶν μεγάλων.

‘Ο κύριος ἔχαϊδεψε πατρικὰ τὸν Πέτρο κι εἶπε γελαστά:

— Δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ χαλάσωμε τὴν ἐπιθυμία. Θὰ πᾶμε!

“Ἐστειλε καὶ ἐφώναξαν ἔνα αὐτοκίνητο.

‘Εμπῆκαν ὅλοι μέσα.

— Ποῦ θὰ σᾶς πάω, κύριε Δήμαρχε; ἐρώτησε ὁ σωφέρο.

“Ωστε ὁ Δήμαρχος ἦταν; ‘Ο Πέτρος ἀνοιξε τὰ μάτια του καὶ τ’ αὐτιά του. Τὸ αὐτοκίνητο ἀνέβαινε ἀπὸ σοκάκια στενὰ κι ἀπὸ ἀνηφορικὰ λιθόστρωτα. Σὲ κάποια μέρη ἔλεγε κανεὶς πῶς δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ περάσῃ!

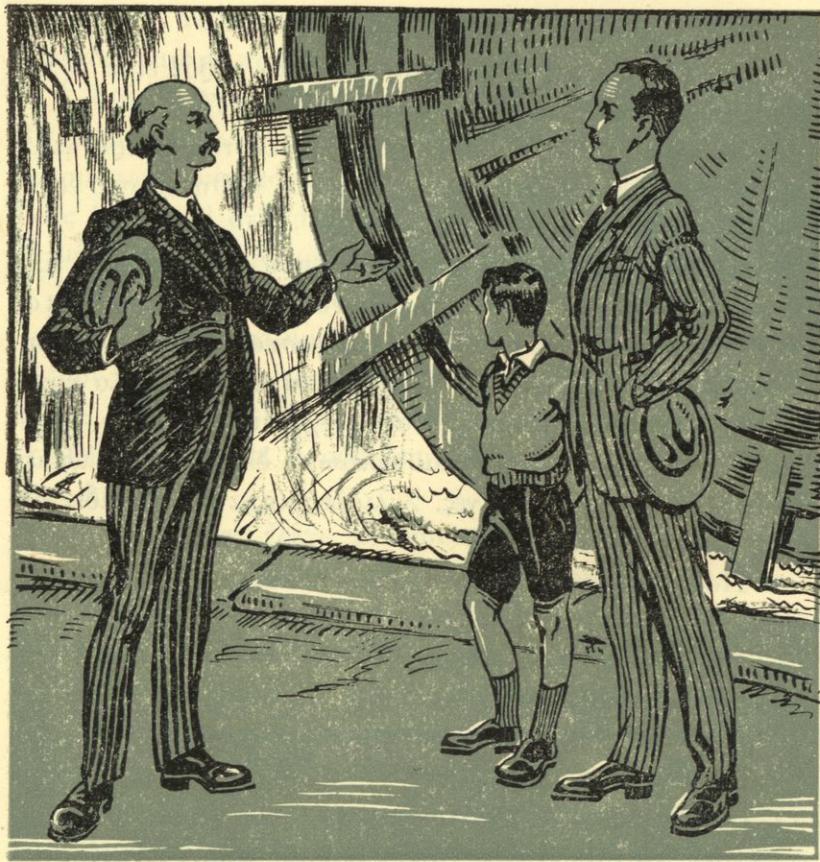
‘Ο κ. δήμαρχος ἔδινε στὸν πατέρα διάφορες πληροφορίες. Κι ὁ Πέτρος τ’ ἀκουγε ὅλα μὲ βαθειὰ προσοχή. Εἶπε γιὰ τὰ ἐργοστάσια, γιὰ τοὺς ἐργοστασιάρχες, γιὰ τοὺς ἐργάτες, γιὰ τὴν παραγωγή. Ποῦ νὰ καταλάβῃ καὶ νὰ τὰ θυμηθῇ ὅλα ὁ Πέτρος!

— Έχομε δυόμισυ χιλιάδες οἰκογένειες στὴ Νάουσα. Οἱ γίλιες εἶναι ἐργατικὲς καὶ ζοῦν ἀπὸ τὰ ἐργοστάσια.

Τὸ ἐργοστάσιο ποὺ πηγαίνομε, θέλει ἔνα ἑκατομμύριο δικάδες μαλλιὰ τὸ χρόνο. Καὶ τὰ φέρνει σχεδὸν ὅλα ἀπὸ τὸ ἔξωτερικό.

— Καὶ δὲν ὑπάρχει καλὸ ἐλληνικὸ μαλλί; ἐρώτησε ὁ πατέρας.

— Δὲν εἶναι κατάλληλο. Τὸ χρησιμοποιοῦν μόνο γιὰ κατώτερα εἴδη. Πρέπει νὰ ἔξευγενισθοῦν τὰ πρόβατα.



— Τί κρῖμα νὰ βγαίνουν τόσα χρήματα εξω !

— Κι ἀν δὲν εἰχαμε τὸ νερό, φαντασθῆτε πόσα χρήματα θὰ θέλαμε γιὰ καύσιμο υλη ! εἶπε ὁ δήμαρχος.

— Γιατί ; ἐρώτησε ὁ Πέτρος, ποὺ ἄρχισε νὰ ζαλίζεται ἀπ' ὅλα αὐτά, ποὺ δὲν τὰ καταλάβαινε.

— Τὸ μηχανήματα τῶν ἐργοστασίων κινοῦνται μὲ τὴν πιῶσι τοῦ νεροῦ . "Αν δὲν ὑπῆρχε νερό, ἔπειτε νὰ φέρνωμε ἀπὸ τὸ ἔξωτερικὸ γαιάνθρακες !

— Καταλαβαίνω ! εἶπε ὁ Πέτρος.

— Δὲν θὰ εἰχαμε βιομηχανία χωρὶς τὸ νερό ! εἶπε ὁ πατέρας. 'Ο λευκὸς γαιάνθραξ εἶναι σωτήριος.

Τὴν ὥρα, ποὺ δι πατέρας ἔξηγοῦσε στὸν Πέτρο γιατί ὀνομάζουν τὸ νερό «λευκὸ γαιάνθρακα», ἔφθασαν στὸ ἐργοστάσιο.

Τί ἀπέραντο ποὺ ἦταν ! 'Ολόκληρη πολιτεία ! Κι ἀπὸ τὶς δυὸ μεριὲς τοῦ δρόμου ἀπλώνονται τὰ μεγαλοπρεπῆ του κτίρια. 'Ενας ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς ἐργοστασιάρχες τοὺς ὅδηγει. Πρώτη φορὰ βλέπει ὁ Πέτρος ἕνα τόσο μεγάλο ἐργοστάσιο. Καὶ παραξενεύεται. Καὶ τὰ χάνει. Γυρίζουν, γυρίζουν ἀπὸ τμῆμα σὲ τμῆμα καὶ τελειωμὸ δὲν ἔχει ! Πελώριες αἴθουσες καθαρές, φωτεινές. Χιλιάδες μηχανές, χιλιάδες ἐργάτες, ἔτσι τοῦ φαίνεται.

— Πόσες μηχανὲς ἔχετε ; ἐρωτᾷ ἀπλοϊκὰ τὸν ἐργοστασιάρχη.

— Ἐργαλειοὺς 350. Ἀδράκτια 17.000.

Δὲν κατάλαβε καὶ πολύ.

— Ἐργάτες ;

— Χιλίους ἔξακοσίους.

Οἱ ἐργάτες κι οἱ ἐργάτριες εἶναι ὅλοι γεροί, καθαροί, γελαστοί ! Ἐργάζονται μὲ δρεξὶ καὶ μὲ χαρά ! Εἶναι τόσο ἄνετα, τόσο εὐχάριστα ἔκει μέσα ! Εἰδικὰ μηχανήματα ἔξασφαλίζουν σ' ὅλες τὶς αἴθουσες ἕνα θαυμαστὸ συνδυασμὸ ἀπὸ ὑγρασία, ἀερισμὸ καὶ θέρμανσι. Ζέστη τὸ χειμῶνα, δροσιὰ τὸ καλοκαίρι. Καὶ πάντοτε καθαρὸς ἀέρας.

— Τοὺς ἔδειξε ὅλα τὰ τμήματα, ὅλα τὰ μηχανήματα. Τὰ πλυντήρια, τὰ βαφεῖα, τὰ στεγνωτήρια, τὰ στραγγιστήρια.

— Άλλὰ τί θαῦμα ! Σωστὸ θαῦμα ! Στὴ μιὰ ἄκρη μπαίνει ἕνα μαλλὶ ἀκάθαρτο, βρώμικο καὶ στὴν ἄλλη βγαίνουν χιλίων λογιῶν ὥραῖα ὑφάσματα, κασμίρια ἐκλεκτά, ποὺ δὲν

ξέρει κανεὶς ποῖο εἶναι ώραιότερο ἀπὸ τὸ ἄλλο στὸ χρῶμα,  
σὲ σχέδιο καὶ σὲ ποιότητα.

| Τοὺς ἐπῆγε καὶ στὸ σχεδιαστήριο, ὅπου εἰδικὸς τεχνίτης, σπουδασμένος στὴν Ἀγγλία, ἔτοίμαζε τὰ σχέδια τῶν ὑφασμάτων, ὀκτακόσια ὡς χίλια σχέδια γιὰ κάθε ἐποχή. Τοὺς ἐπῆγε καὶ στὶς ἀπέραντες ἀποθῆκες, ὅπου εἶναι στοιβαγμένα χιλιάδες τόπια ἀπὸ ἕτοιμα πλέον ὑφάσματα.

— Τί παραγωγὴ φθάνετε; ἐρώτησε ὁ πατέρας.

— "Εως δύο ἑκατομμύρια μέτρα τὸ χρόνο. Ἄλλὰ ἔχομε ξήτησι πολὺ μεγαλύτερη. Δὲν προφθάνομε καὶ ἐργαζόμαστε ἡμέρα καὶ νύκτα! "Εμαθαν οἱ Ἑλληνες νὰ προτιμοῦν τὰ ἔγκριτα ὑφάσματα. Προβλέπω ὅτι τὰ ξένα θὰ ἐκτοπισθοῦν ὅλως διόλου!

— Εῦγε! Εῦγε! ἔλεγε μὲν ἐνθουσιασμὸς ὁ πατέρας. Ἄληθινὰ σᾶς λέω ὅτι αἰσθάνομαι ἀληθινὴ περηφάνεια!

— Πατέρα! Πατέρα! ἐφώναξε ὁ Πέτρος, ἄλλο τόσο ἐνθουσιασμένος κι αὐτός, θέλω νὰ γίνω ἐργοστασιάρχης.

"Ολοι ἐγέλασαν μὲ τὴν καρδιά τους, γιατὶ φυσικώτερο καὶ καλύτερο φανέρωμα τοῦ θαυμασμοῦ του δὲν ἦμποροῦσε νὰ γίνη.

Προτοῦ φύγουν, ἐπέρασαν νὰ ἴδουν καὶ τὴν κινητήριο μηχανή. Ἀπὸ ἐκεῖ μέσα ἔφευγε ὅλη ἡ δύναμις, ποὺ ἐκινοῦσε ἀκούραστα ὅλα τὸ ἄλλα μηχανήματα. Ὁ Πέτρος ἥθελε νὰ μάθῃ τὸ κάθε τι. Μὰ δὲν ἦμποροῦσε νὰ τὰ νοιώσῃ ὅλα. Ἐκεῖνο, ποὺ κατάλαβε καλά, εἶναι, ὅτι τὸ νερὸ πέφτει ἀπὸ ψηλὰ μέσα σὲ μιὰ κλειστὴ μηχανή, ποὺ τὴ λένε «τουρμπίνα», τὴν κινεῖ μὲ χιλιάδες στροφὲς στὸ λεπτό, ἀπὸ τὴν κίνησι αὐτὴν παράγεται ἡλεκτρισμὸς καὶ ὁ ἡλεκτρισμὸς αὐτὸς κινεῖ καὶ φωτίζει ὅλο τὸ ἄλλο ἐργοστάσιο.

Ἡταν ζαλισμένο τὸ μυαλὸ τοῦ Πέτρου ἀπὸ τὶς χίλιες μύριες ἐντυπώσεις. Πόσα εἶδε! Πόσα ἀκουσε! Πόσα ἔμαθε!

Στὸ δρόμο, ποὺ ἐγύριζαν, ὁ πατέρας ἔλεγε!

— Καὶ νὰ σκέπτεται κανεὶς ὅτι ὅλος αὐτὸς ὁ πλοῦτος ἐγεννήθηκε ἀπὸ τὸ νερό!

— Ἀκριβῶς, μόνον ἀπὸ τὸ νερό! εἶπε ὁ δήμαρχος. Παλαιότερα ὑφαιναν ἐδῶ μόνον χονδρὰ ἐγχώρια ὑφάσματα.

Ἡταν μία καλὴ χειροτεχνία. Στὰ 1880 ὁ γερο-Κύρτσης εἶδε στὸν Πειραιᾶ ἔνα κλωστήριο καὶ τὸ μετέφερεν ἐδῶ.

Ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ μικρὸ κλωστήριο νά τί ἔγινε σὲ πενήντα χρόνια! Κι ὅλα αὐτά, κύριε εἰρηνοδίκη μου, τὰ χρωστοῦμε στὴν ἀγαπητή μας Ἀραπίτσα. Αὐτὴ εἶναι ἡ ζωὴ τῆς Ναούσης!

— Ἀραπίτσα!

— Ναί, ἔτσι λέμε τὸ ποταμάκι, ποὺ μᾶς φέρνει ἀπ’ τὰ βουνά τὸ πολύτιμο νερό. Εἶναι αὐτό, ποὺ περνᾷ μέσα στὴν πόλι. Φαίνεται πὼς τὸ εἶπαν Ἀραπίτσα, γιατὶ εἶναι τὸ νερό του σὰν ὑπόμαυρο. Ἔτσι φαντάζει. Νὰ τὸ προσέξετε. Κι ὅποτε θέλετε νὰ πāμε στὸν Ἄϊ-Νικόλα νὰ ἴδητε τὶς πηγές του. Εἶναι μία ωραία κοιλάδα μὲ ποικίλη βλάστησι, ἀπέραντα δάση, χλοερὰ λιβάδια. Ἀπὸ ἐκεῖ μέσα πηγάζει ἡ Ἀραπίτσα. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔχω ὑδρεύσει τὴν πόλι. Ἀπὸ ἐκεῖ κατεβαίνει ὅλος αὐτὸς ὁ πλοῦτος, ὅλη αὐτὴ ἡ εύτυχία! . . .

‘Ο Πέτρος ἐψιθύριζε «Ἀραπίτσα! Ἀραπίτσα!» Καὶ ἡ βαθύσκιωτη φεμματιὰ μὲ τὰ μαῦρα νερὰ καὶ τοὺς ὄλασπρους ἀφροὺς ἔπαιρνε στὴ φαντασία του κάποια μαγικὴ μορφή.

Γεώργιος Ἀθάρας



## 38. ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΣΤΟ ΜΥΣΤΡΑ

### 1. ΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟ

"Οποιος θέλει νὰ ἵδῃ μὲ τὰ μάτια του μία ἀρχαία πόλι, μὲ τοὺς δρόμους τῆς καὶ τὰ ἐρείπια της, ὅχι μόνον τὰ ἐρείπια τῶν μνημείων τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ τῶν ἴδιωτικῶν σπιτιῶν, πρέπει νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν νεκρούπολι τῆς Δήλου. Καὶ δποιος θέλει νὰ ἵδῃ μία μεσαιωνικὴ νεκρούπολι μὲ τὰ τείχη καὶ τοὺς πύργους τῆς, μὲ τὶς ἐκκλησίες καὶ τὰ παλάτια τῆς ἀλλὰ καὶ μὲ πολλὲς ἑκατοντάδες σπίτια ἴδιωτικά, ποὺ τὰ ὑπολογίζουν σὲ δύο χιλιάδες, πρέπει νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ Μυστρᾶ.

Δὲν γνωρίζω ἄν ὑπάρχουν πολλοὶ τόποι, ποὺ νὰ συνδυάζουν τόσο ἀρμονικὰ τὴν ἔνδοξη ἰστορικὴ παράδοσι, τὰ πλούσια καλλιτεχνικὰ μνημεῖα καὶ τὸ ὑπέροχο φυσικὸ τοπίο. Ὁπωσδήποτε ὁ Μυστρᾶς ἱκανοποιεῖ τὸν κάθε ἐπισκέπτη του εἴτε προτιμᾶ νὰ ταξιδεύσῃ μὲ τὰ πτερὰ τῆς φαντασίας σὲ ἔνδοξα γεγονότα τῆς ἰστορίας μας εἴτε προτιμᾶ νὰ θαυ-

μάση τῆς τέχνης τὴν ὁμορφιά εἴτε προτιμᾶ νὰ μεθύσῃ μὲ τὴ μαγεία ἐνὸς σπανίου τοπίου τῆς πατρίδος μας.

"Ας ἀνεβοῦμε λοιπὸν ἔνα καλοκαιρινὸν πρωΐ, πολὺ πρωΐ, ἐδῶ ἐπάνω, στὸ ψηλὸν φρούριο τοῦ βουνοῦ, ἃς καθήσωμε σ' ἔνα μισογκρεμισμένο πύργο κι ἃς φέρωμε μπροστά μας περασμένους καιροὺς κι ἀνθρώπους.

Χίλια διακόσια σαράντα ἐννέα μ. Χ., περισσότερα ἀπὸ ἑπτακόσια χρόνια πρὶν ἀπὸ σήμερα. Γιὰ πρώτη φορὰ τὴν ἀκατοίκητη κορυφὴ τοῦ ὁρθίου προβούνου τοῦ Ταῦγέτου, ποὺ ἔχει τὸ σχῆμα μυζήθρας καὶ γι' αὐτὸ—ὅπως πιστεύουν πολλοὶ—ἐπῆρε τὸ ὄνομα Μυζήθρας καὶ κατὰ συγκοπὴν Μυστρᾶς, κόσμος πολὺς τὴν ἀνεβαίνει. Τεχνῖτες καὶ σύνεργα καὶ μουλάρια φορτωμένα πέτρα κι ἀσβέστι ἡμέρες καὶ μῆνες δουλεύουν σὰν μέλισσες.

Σιγὰ σιγὰ ὁρθώνεται τὸ Φραγκικὸν φρούριο τῶν Βιλαρδουνίων, ποὺ ἐπῆραν στὸ μερίδιό τους τὸ Μωρέα (τὴν Πελοπόννησο), ὅταν οἱ Φράγκοι καὶ οἱ Βενετοὶ ἐμοίρασαν τὶς χῶρες τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Οἱ Φράγκοι ἔβουλήθηκαν νὰ στεφανώσουν τὸ βουνὸν μὲ τὸ φρούριο τὸ ἄπαρτο, γιὰ νὰ καθήσουν πιὸ ἀσφαλεῖς στὸν τράχηλο τῶν Ἑλλήνων τοῦ Μωριᾶ. Ἐλληνες ὅμως, ἐπιστρατευμένοι μὲ τὴ βία, εἶναι τὸ μελισσολόι τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν ἐργατῶν, ποὺ στερεώνουν ἀτράντακτο αὐτὸ τὸ φρούριο.

Τί περίεργο ἀλήθεια! Σὰν κάποια μυστικὴ φωνὴ νὰ τοὺς λέγῃ πῶς πρέπει νὰ βάλουν ὅλη τους τὴν τέχνη κι ὅλη τους τὴ δύναμι καὶ νὰ τὸ κτίσουν ὅσο γίνεται πιὸ στερεὸ τὸ φρούριο, γιατὶ πολὺ γρήγορα θὰ πέσῃ στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων.

Χίλια διακόσια ἔξήντα δύο, δεκατρία μόλις χρόνια ἀργότερα. Τὸ γεοκτισμένο φρούριο ὑψώνεται ὑπερήφανο καὶ

φοιβερὸ ἐπάνω ἀπὸ τὴν πεδιάδα τῆς Βυζαντινῆς Λακεδαιμονίας κι ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Σπάρτης. Μὰ δὲ κόσμος σήμερα — δοῦλοι τόσα χρόνια τῶν Φράγκων — ἀνοίγει διάπλατα τὰ μάτια του καὶ δὲν πιστεύει. Σκυθρώποι κατεβαίνουν οἱ Φράγκοι ἵπποτες καὶ ἔκινοῦν μὲ βουρκωμένα μάτια γιὰ τὴν πρωτεύουσά τους, τὴν Ἀνδραβίδα, ἥ γιὰ κάπου ἄλλοῦ, ποιός ξέρει! Καὶ ἄλλοι καβαλλάρηδες, ζωηροὶ καὶ γελαστοί, ἀνεβαίνουν καὶ στήγουν στὸν ψηλότερο πύργο τὸ χρυσὸ δικέφαλο ἀετό.

Οἱ ἴδιοι δὲ Γουλιέλμος Βιλλαρδουΐνος, ποὺ τὸ ἔκτισε τὸ φρούριο, αἰχμάλωτος τρία τώρα χρόνια μὲ τοὺς δώδεκα βαρόνους του, γιὰ νὰ κερδήσῃ τὴν ἐλευθερία τους, ἀναγκάσθηκε νὰ παραδώσῃ στὸν νικητὴ τῆς μάχης τῆς Πελαγονίας Μιχαὴλ Παλαιολόγο τὰ φρούρια τοῦ Μυστρᾶ, τῆς Μάνης καὶ τῆς Μονεμβάσιας.

Τὰ χρόνια περοῦν κι ὁ Μυστρᾶς ὀρθώνεται πάντα ἄπαρτος πιά, μὲ τὸ Βυζαντινὸ δικέφαλο κυρίαρχό του. Ἄλλα σιγὰ σιγὰ πῶς ἄλλάζει μορφή! Δὲν εἶναι πιὰ δὲ ἐρημικὸς φύλακας τοῦ πλουσίου κάμπου μὲ τὴν πρωτεύουσά του, τὴν Λακεδαιμονία, καὶ τὰ πολλὰ χωριά του. Ἡ ἴδια ἡ πρωτεύουσα, γιὰ νὰ εἶναι πιὸ ἀσφαλισμένη ἔρχεται καὶ οιζώνει στὰ πόδια του. Ὁ Μυστρᾶς γίνεται πολιτεία, μικρὴ στὴν ἀρχῇ, μεγάλη ἀργότερα, ἥ πρώτη τοῦ Μωριᾶ, ἥ πρωτεύουσα τοῦ δεσποτάτου τοῦ Μωρέως.<sup>1</sup>

## 2. Η ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ

Χρόνο μὲ τὸ χρόνο ξαναπεροῦν ἀπὸ μπροστά μας δύο διλόκληροι αἰῶνες, ὅς τὰ χίλια τετρακόσια εξήντα μ. Χ., ποὺ ἐπάτησε καὶ τὸ Μυστρᾶ τὸ πόδι τοῦ πορθητῆ Μωάμεθ τοῦ Β'. Βλαστάρια τῶν αὐτοκρατορικῶν Βυζαντινῶν δυναστειῶν, ποὺ ἀγωνίζονται νὰ ξαναστηλώσουν τὴν βαρειὰ λα-

βωμένη αὐτοκρατορία τους, Κατακουζηνοὶ καὶ Παλαιολόγοι, ἔχονται δεσπότες τοῦ Μυστρᾶ καὶ κτίζοντα παλάτια καὶ διπλᾶ τείχη, γιὰ ν' ἀσφαλίσουν τὴν πόλιν.

Φράγκοι, Βενετοὶ καὶ Τούρκοι περνοῦν δῆλοι μὲ τὴ σειρά τους, φοβερίζονται τὴν πόλιν καὶ τὸ φρούριό της, φεύγονταν ὅμως ἀνίκανοι νὰ τὴν πατήσουν.

Καὶ οἱ τελευταῖοι Βυζαντινοὶ σοφοί, ἀρχιτέκτονες καὶ ζωγράφοι, νοιώθονταν πὼς ἐδῶ κάτω, στὰ πόδια τοῦ ὑπερογ-  
φάνου Ταῦγέτου, δίπλα στοὺς τάφους τῶν ἀρχαίων Σπαρ-  
τιατῶν, δὲ Ἑλληνισμὸς ἀναπνέει πιὸ ἐλεύθερα ἀπὸ τὴν Κων-  
σταντινούπολι, ποὺ τὴν περισφίγγει ἀσφυκτικὰ δ σουλτάνος.

Νά τος ὁ Γεώργιος Γεμιστὸς ἢ Πλήθων κάτω ἀπὸ τὸν  
ἴσκιο μιᾶς καμάρας, ποὺ διαβάζει. Ἐτοιμος εἶναι νὰ ταξι-  
δεύσῃ γιὰ τὴ Φλωρεντία, δπου πρῶτος αὐτὸς θ' ἀνάψῃ τὸ  
πνευματικὸ φῶς, γιὰ νὰ ξυπνήσουν οἱ Δυτικοὶ καὶ νὰ δημι-  
ουργήσουν τὴν Ἀναγέννησι.

Νά τοι οἱ ἀρχιτέκτονες, ποὺ στολίζονται πολιτεία μὲ  
κοσμοξακουσμένες ἐκκλησίες, τὴ μία πιὸ ὥραία ἀπὸ τὴν  
ἄλλη, τὴν Παντάνασσα, τὴν Περιβλεπτο, τὸν Ἀγιο Δημή-  
τριο, τὴν Εὐαγγελίστρια, τοὺς Ἀγίους Θεοδώρους καὶ τὸ  
Ἀφεντικό.

Νά τοι καὶ οἱ ζωγράφοι μὲ τὰ θαυματουργά τους χρώ-  
ματα, ποὺ στολίζονται τὸ ἐσωτερικὸ τῶν ἐκκλησιῶν. Δὲν ἔχουν  
πιὰ τὸν παλαιὸ πλοῦτο τῶν ψηφιδωτῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ πινέλλο  
μὲ τὰ πτωχὰ χρώματα στὰ χέρια τῶν ὀρθοδόξων ζωγράφων  
εἶναι ἀρκετά, γιὰ νὰ ἐκφράσουν τὴν θρησκευτικὴ πίστι.

Ὄνόματα ἀς μὴν ἀναζητοῦμε. Μεγάλοι καὶ ταπεινοί,  
ἀρχιτέκτονες καὶ ζωγράφοι, ἔδούλεψαν κι ἐδημιούργησαν  
κι ἀφησαν μνημεῖα ἀθάνατα, ὅχι γιὰ νὰ διαιωνίσουν τὰ  
ὄνόματά τους, ἀλλὰ γιὰ νὰ προσευχήθοῦν μὲ τὴ δική τους

τέχνη ὅπως προσεύχονται μὲ τὴ δική τους τέχνη καὶ οἱ  
ἀνώνυμοι υμνογράφοι.

Νά τος κι δε εσπότης Κωνσταντίνος Παλαιολόγος,  
ποὺ ξεκινάει μὲ μικρὴ συνοδεία γιὰ τὴ Βασιλεύουσα, ὅπου  
τὸν περιμένει τὸ ἀκάνθινο στεφάνι τοῦ ἐθνομάρτυρος. Τί<sup>1</sup>  
παράξενη ἔκφρασι ποὺ ἔχουν τὰ μάτια του, ὅπως στρέφει  
γιὰ τελευταία φορὰ ν' ἀποχαιρετήσῃ τὸ Μυστρᾶ! Τὸ νοιώ-  
θει πῶς δὲ θὰ τὸν ξαναϊδῆ καὶ γι' αὐτὸ θέλει νὰ κλείσῃ  
στὴν ψυχή του δλοζώντανο τὸ δραμά του.

Ποῖος ξέρει! "Ισως αὐτὸ τὸ δραμα τοῦ Μυστρᾶ, ὅπου  
ἔχει ἀναστηθῆ δὲ Ἑλληνισμὸς μὲ δλη τὴ ζωντάνια καὶ τὴν  
πνευματική του ἀκτινοβολία, ισως αὐτὸ τὸ δραμα, περισσό-  
τερο ἀπὸ κάθε τι ἄλλο, θὰ τοῦ δώσῃ τὴ δύναμι νὰ σταθῇ  
ἀκλόνητος τὴν ὁρα τοῦ μεγάλου ήρωισμοῦ καὶ τῆς μεγάλης  
θυσίας.

### 3. ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΤΟΠΙΟ

"Ο ἥλιος τοῦ καλοκαιριοῦ πλημμυρίζει τὸν κάμπο καὶ  
διαλύει τὴν ἀραχνένια πάχνη τῆς αὐγῆς. Τὸ ταξίδι μας στὸν  
περασμένους αἰῶνας τελειώνει σὰν ὄνειρο, ποὺ τὸ διαλύει τὸ  
πρωΐνο φῶς τοῦ παραθυριοῦ.

Ἐυπνοῦμε κι ἐμεῖς ἐδῶ ἐπάνω, στὴ νεκρὴ πιὰ πόλι,  
ὅπου μόνο λίγες ἐκκλησίες μένουν ἀπείρακτες ἀπὸ τοῦ χρό-  
νου τὰ κτυπήματα. Κάτι μᾶς σφίγγει τὴν καρδιά. "Ομως  
ἄκου τὴ λαλιὰ τῆς πέρδικας πόσο χαρούμενη μᾶς ξαλαφρώ-  
νει. Κι ἔνας κότσυφας, μὲ τὸ καλογερικό του ράσο καὶ τὸ  
χρυσό του ράμφος, ἥλθε κι ἐκάθησε ἀπέναντί μας, ἐπάνω  
στὸ μισογκρεμισμένο τεῖχος, καὶ φλύαρος δὲ θέλει νὰ μᾶς  
ἀφήσῃ νὰ παραδοθοῦμε στὴ μελαγχολία μας.

"Ανοίγομε τὰ μάτια καὶ τὴν ψυχή μας στὸ σημερινὸ  
θέαμα.

Πίσω μας, πρὸς τὴ δύσι, μᾶς παραστέκει προστατευτικὰ ὁ γίγαντας τῶν βουνῶν, ὁ Ταῦγετος, μὲ τὶς γκρίζες κορυφές του. Κι ἐμπρός μας, ἀνατολικὰ ἀπὸ τὴ φύσια τοῦ Μυστρᾶ ὡς πέρα στὰ φυσιούντα τοῦ Πάρνωνα, μία ἀπέραντη θάλασσα, θά λέγε κανεῖς! Τόσο πλούσιο πράσινο, ποὺ νὰ σκεπάζῃ ἔνα κάμπο ὄλοκληρο καὶ νὰ κρύβῃ τὰ τόσα χωριά του, ἀν δὲν εἶναι θέαμα μοναδικὸ στὴν τόσο γυμνὴ πατρίδα μας, ἀσφαλῶς εἶναι πολὺ σπάνιο.

‘Ο ἐλαιῶνας μὲ ἑκατοντάδες χιλιάδες ἐλιές καὶ τὰ περιβόλια μὲ τὶς λεμονοπορτοκαλλιές δὲν ἀφήνουν οὔτε ἔνα στρέμμα ἀσκέπαστο οὔτε μία αὐλὴ σπιτιοῦ ἐλεύθερη. Στὸ βάθος μόνον ἡ κοίτη, ἡ σχεδὸν χωρὶς νερό, τοῦ Εὐρώτα σὰν τεράστιο ἀσημένιο φίδι σχίζει ἀπὸ τὰ βόρεια πρὸς τὰ νότια τὴ θάλασσα τοῦ πρασίνου.

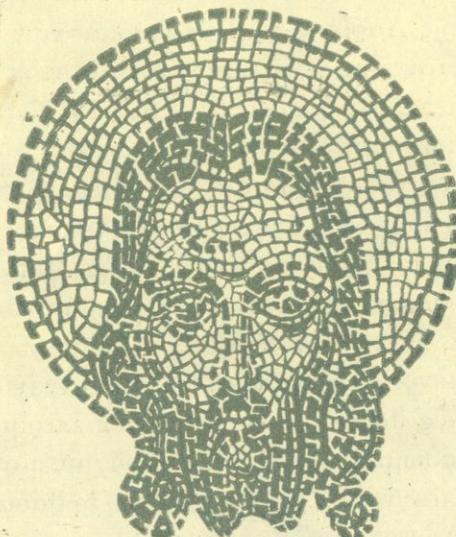
Καὶ ἡ Σπάρτη, ἡ σημερινὴ πόλις, σχεδὸν εἶναι κρυμμένη καὶ μόνον ἡ μητρόπολις τῆς καὶ λίγα ἀπὸ τὰ ψηλότερα κτίρια τῆς προβάλλουν τὶς στέγες τους, γιὰ νὰ δηλώσουν τὴν παρουσία τῆς.

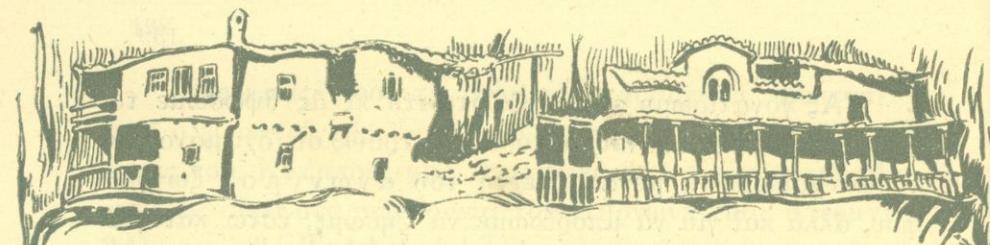
Πόσο ἔορταστικό, πόσο χαρούμενο ἀπλώνεται κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας τὸ Λακωνικὸ τοπίο! Καὶ εἴτε τοὺς Σπαρτιᾶτες φαντασθοῦμε νὰ γυμνάζωνται στὶς ὅχθες τοῦ Εὐρώτα εἴτε τοὺς Φράγκους ἵππότες στὸ κονταροκτύπημά τους εἴτε τοὺς Βυζαντινοὺς νὰ πολεμοῦν ἀπὸ τὸ φρούριό τους εἴτε τοὺς Τούρκους νὰ τὸ πατοῦν, ὅλα τὰ θεωροῦμε σὰν παιγνίδια τῶν ἀνθρώπων μέσα στὴν ὅμορφη πλάσι, ποὺ τοὺς ἔχαρισεν ὁ μεγαλοδύναμος.

“Ἄς πᾶμε λοιπὸν κι ἐμεῖς νὰ προσευχηθοῦμε στὶς Βυζαντινὲς ἐκκλησίες τοῦ Μυστρᾶ, ν’ ἀνάψωμε ἔνα κεράκι γιὰ τὶς ψυχὲς τόσων γενεῶν προγόνων μας, ποὺ τόσο ἐτίμησαν ἐδῶ ἐπάνω καὶ τὸν Ἑλληνισμὸ καὶ τὸ Χριστιανισμό.

"Ας γονατίσωμε στὸ πλακόστρωτο κι ἄς ὑψώσωμε τὸ βλέμμα πρὸς τὸν Παντοκράτορα τοῦ τρούλλου, ὅχι μόνο γιὰ νὰ θαυμάσωμε τὴ μεγάλη τέχνη τοῦ ἀνωνύμου ζωγράφου, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ ζήσωμε, ἔστω καὶ γιὰ λίγες στιγμές, τὴ δική του μεγάλη πίστι. <sup>1</sup>" Ετσι μόνο θὰ γίνωμε ἀξιοί νὰ ὑψώσωμε τὴν εὐχαριστία μας πρὸς Αὐτόν, γιατὶ μᾶς ἀξίωσε νὰ ζήσωμε μία τέτοια ἡμέρα καὶ μέσα σὲ μία τέτοια πλάσι, ὅπου ἡ ἴστορία, ἡ ὁμορφιὰ τῆς μεγάλης τέχνης καὶ ἡ φυσικὴ ὁμορφιὰ τοῦ τοπίου ἔχουν συναντηθῆ σὲ μία τόσο ἀρμονικὴ συντροφιά.

*Γεώργιος Ν. Καλαματιανός*





## 39. ΤΑ ΜΕΤΕΩΡΑ

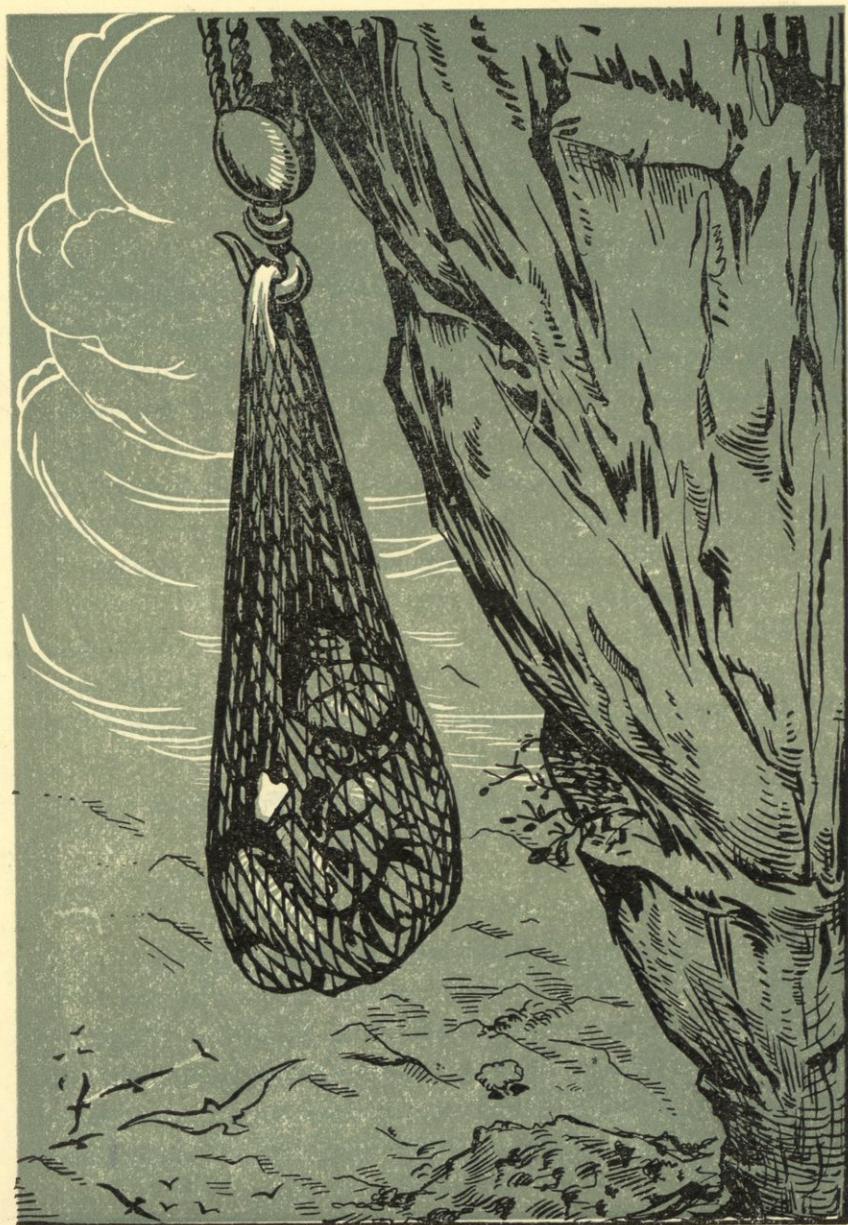
### 1. ΤΟ ΤΟΠΙΟ

Ήταν Μάϊος τοῦ 1879, όταν γιὰ πρώτη φορὰ ἐπήγαινα νὰ ἐπισκεφθῶ τοὺς θεόρατους βράχους τῆς Καλαμπάκας. Ἐκεῖ φιλόθρησκοι ἄνθρωποι, ἐδῶ καὶ χίλια χρόνια, ἔστησαν τὶς ιερὲς φωλιές τους, ἀφοῦ ἐχωρίσθηκαν ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ τὰ μεγάλα ἀξιώματα, ποὺ εἶχαν σ' αὐτόν. Ἡμαστε μία συντροφιὰ περισσότεροι ἀπὸ δέκα, μὲ ἀρχηγὸ τὸ μητροπολίτη τῆς Λαρίσης. Εἶχαμε σκοπὸ νὰ περάσωμε μία νύκτα ψηλὰ στὸν πιὸ μεγαλόπρεπο καὶ στὸν πιὸ φοβερὸ βράχο, ποὺ ἔχει πλάσει ἡ φύσις στὸν κόσμο! Φαίνεται γίγαντας τῶν γιγάντων ἀνάμεσα στοὺς γιγάντιους ἀδελφούς του, ποὺ σχηματίζουν τὸ σύμπλεγμα τῶν βράχων, τὰ Μετέωρα.

Τόσο ἔχειριζει ὁ βράχος αὐτὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους! Στὴν κορυφὴ του βρίσκεται τὸ μοναστήρι τῆς Μεταμορφώσεως, ποὺ μόνο ἀπὸ δλα τ' ἄλλα εἰκοσιτέσσερα μοναστήρια, ὅσα εἶναι ἔκει πέρα, λέγεται Μετέωρα.

Ο ἡγούμενος τοῦ μοναστηριοῦ ἥταν εἰδοποιημένος ἀπὸ τὸ πρωτὶ πῶς θὰ ἐπηγαίναμε καὶ μᾶς ἐπερίμενε.

Πρὸν φθάσωμε στὴ οἵζα τοῦ βράχου, μοῦ ἐφαινόταν τὸ ἀνέβασμα παιγνιδάκι. Ὁταν δῶμας ἐφθάσαμε ἔκει καὶ εἶδα τὸ φοβερὸ ὑψος, ποὺ χωρίζει τὴν κορυφὴ ἀπὸ τὴ οἵζα του, καὶ περιεργάσθηκα τὸ δίκτυ, τὸ καραβόσχοινο, ποὺ τὸ κρατεῖ, τὴν ἀνεμόσκαλα μὲ τὰ ἑκατὸ καὶ περισσότερα σκαλιά, μ' ἔπιασε λιποψυχία.



Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Καὶ δὲν εἶναι τὸ ὑψος μόνον, ποὺ προξενεῖ φόβο, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγριωτάτη ὅψις τῆς φύσεως. Ἐκεῖ πέρα εἶναι ὅλα σκυθρώπα καὶ φοβερά. Τίποτε δὲ γελάει. Νομίζει κανεὶς πώς ὅλα τὸν φοβερίζουν καὶ πώς ὅλα ἐπιβούλευονται τὴν ζωή του.

Ἄγριότερη φύσις πουθενὰ στὸν κόσμο δὲν ὑπάρχει. Πελώριοι βράχοι ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο, ποὺ ἡ κορυφή του ὑψώνεται διακόσια πενήντα μέτρα καὶ περισσότερα ἀπὸ τὴν φύσια του, ὡς τὸ μικρότερο. Ἀληθινὸς δάσος ἀπὸ βράχους! Μόλις λίγος οὐρανὸς κι αὐτὸς γεμάτος ἀπὸ ὄρνια, ποὺ ἔχουν ἐκεῖ γῦρο τὶς φωλιές τους.

Εἴχαμε μαζευθῆ ὅλοι οἱ λαϊκοὶ τῆς συντροφιᾶς κάτω ἀπὸ τὸ βράχο τῶν Μετεώρων. Περιμέναμε τὸ μητροπολίτη, ποὺ εἶχε ξεπεξεύσει ἀπὸ τ' ἄλογο πολὺ μακριά, κι ἀνέβαινε μὲ ὅλα τὰ γεράματά του τ' ἀνηφορικὸ μονοπάτι.

Τὸ δίκτυ τῆταν κατὰ γῆς. Οἱ καλόγεροι, ποὺ θὰ ἐγύριζαν τὴν ἀνέμη, στὴν θέσι τους. Δὲν ἔλειπε παρὰ νὰ φθάσῃ ὁ σεβασμιώτατος, γιὰ ν' ἀρχίσῃ ἡ ἀνέμη νὰ γυρίζῃ καὶ νὰ τρέψῃ, τὸ σχοινὶ νὰ μαζεύεται καὶ νὰ σηκώνεται τὸ δίκτυ στὸν ἀνήφορο, ἔχοντας μέσα του μία ζωὴ ἔτοιμη νὰ χαθῇ, ἀν κοπῇ τὸ σχοινὶ ἢ χαλαρωθῆ ἡ ἀνέμη.

## 2. Η ΑΝΑΒΑΣΙΣ

Τέλος ἥλθεν ὁ μητροπολίτης. Ή καρδιά μου ἀρχισε νὰ κτυπᾷ τίκ-τάκ μὲ πολλὴ βία. Τὰ ποδάρια μου ἔτρεμαν σὰν νὰ εἶχε γίνει τὸ σῶμά μου δέκα φορὲς βαρύτερο. Ετοιμαζόμουν νὰ παραμερίσω, νὰ κρυφθῶ, νὰ ἔξαφανισθῶ, νὰ φύγω, γιὰ νὰ μὴ μὲ διατάξῃ ὁ μητροπολίτης νὰ μπῶ πρωτος ἐγὼ στὸ δίκτυ, γιατὶ εἶχα μάθει πώς στὸ ἀνέβασμα τῶν Μετεώρων ἀνεβαίνουν πρῶτα οἱ μικρότεροι στὴν ἡλικία κι ὑστερά οἱ μεγαλύτεροι.

Δὲν ἦταν μόνον ὁ φόβος, ποὺ ἤθελα νὰ μὴν ἀνεβῶ πρῶτος, ἀλλὰ γιατὶ θὰ ἔχανα καὶ τὸ λαμπρὸ θέαμα τοῦ ἀνεβασμοῦ, ποὺ τὸ ἀπολαμβάνουν μόνον ὅσοι μένουν τελευταῖοι. Εἶναι περιττὸ νὰ εἰπῶ πώς ὁ μητροπολίτης θ' ἀνέβαινε τελευταῖος.

Ἐκεῖ, ποὺ εὐρισκόμουν παραμερισμένος καὶ προσπαθοῦσα νὰ μὴ φαίνωμαι, ἀκούω τὴ φωνὴ τοῦ μητροπολίτη.

— Ἐμπρός! Μέσα ὁ νεώτερος.

— Ὡ, ποὺ νὰ πάρῃ ἡ ὀργή! Εἴπα μέσα μου καὶ μ' ἔπιασε τρεμούλα. Ν' ἀρνηθῶ; ἡ φιλοτιμία μου δὲν τὸ ἐπέτρεπε. Τί γὰ κάμω; Ἐμπρός γκρεμὸς καὶ πίσω ρέμπα. "Ολη ἡ συντροφιὰ εἶχε τὰ μάτια ἐπάνω μου καρφωμένα. Τέλος ἔκαμα τὴν ἀνάγκη φιλοτιμία, ἐπροχώρησα λίγα βήματα, ἔκλεισα τὰ μάτια μου καὶ ἐκάθησα μέσα στὸ δίκτυ, ὠχρός, ἀφωνος, σὰν ν' ἀνέβαινα τὶς βαθμίδες τῆς λαιμητόμου.

"Ολο τὸ αἷμά μου ἐκείνη τὴ στιγμὴ εἶχε μαζευθῆ στὴν καρδιά μου. "Ηθελα νὰ φωνάξω, νὰ πεταχθῶ ἔξω ἀπὸ τὸ δίκτυ. Ἀλλὰ τὰ πόδια μου δὲν εἶχαν δύναμι νὰ κινηθοῦν καὶ ἡ φωνὴ μου ἀπὸ τὸ φόβο μου εἶχε πνιγῆ μέσα στὰ στήθη μου.

—"Εξαφνα τὸ σχοινὶ ἐτραβήχθηκε ἀπότομα. "Ενοιωσα ἔνα βίαιο τράνταγμα κι ενρέθηκα κρεμασμένος στὸ κενό. "Αρχισα νὰ σηκώνωμαι τὸν ἀνήφορο. Πάει πιά! Μοῦ ἐφάνηκε πὼς ἥμουν πεθαμένος καὶ πὼς εἶχα ἀφήσει τὸ σῶμά μου στὴ γῆ κι ἀνέβαινε ἡ ψυχή μου στὸν οὐρανὸ μὲ τὴ σκάλα τοῦ Ἱακώβ. "Οσο ἀνέβαινα, τόσο ἐμεγάλωνε στὸ πνεῦμά μου ὁ φόβος τοῦ κινδύνου. "Ακουα καθαρώτερα τὸ ἀδιάκοπο τρίξιμο τῆς ἀνέμης καὶ τοὺς συντρόφους μου κάτω, ποὺ ἐμιλοῦσαν γιὰ μένα καὶ μοῦ ἐφαίνετο, σὰν νὰ μοῦ ἔψαλλαν τὸν ἐπικήδειο.

| "Ἡ ἀνέμη ἔξακολουθοῦσε νὰ τρίζῃ, τὸ σχοινὶ νὰ μαζεύεται, τὸ δίκτυ ν' ἀνεβαίνῃ κι ἐγὼ ἔξακολουθοῦσα τὴν

έναέρια πορεία μου στὸν ἀνήφορο. Μέσα στὸ νοῦ μου εἶχε γεννηθῆ ἡ ἵδεα πώς εἶχα πεθάνει καὶ πώς τὸ σῶμά μου εἶχε μείνει κάτω στὴ γῆ καὶ ἡ ψυχή μου ἀνέβαινε στὴν οὐράνια κατοικία της, ἀγάμεσα ἀπὸ πλῆθος ἀστεριῶν, ἀστέρι κι αὐτὴ μικροσκοπικό.

Κι ἐνῷ ἔτρεχα, «τράπ» συγκρούμαι μ' ἔνα σκληρὸ σῶμα. Στὴ στιγμὴ ἀνοίγοντας τὰ μάτια μου εἶδα πώς ἥμουν ἐπάνω στὰ Μετέωρα, μέσα στὸ δίκτυ σὰν ψάρι. Πέντε ἔξι καλόγεροι κατεγίνοντο νὰ μὲ ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὰ σχοινιά.

Μόλις ἐβγῆκα ἀπὸ τὸ δίκτυ, ἐκάθησα μία στιγμὴ σ' ἔνα κάθισμα. Πόσο ἀνακουφίσθηκα! Ἐπειτα ἐτράβηξα πρὸς τὸ μοναστήρι ἔχοντας ὅδηγὸ ἔνα καλογεροπαίδι.

Ἡ ψυχή μου ἐφούσκωνε μέσα μου κι ἐπαρεκάλεσα τὸ καλογεροπαίδι νὰ μὲ ὅδηγήσῃ στὴν πιὸ ψηλὴ κορυφὴ τοῦ βράχου. Μοῦ ἔδειξε μὲ τὸ χέρι κι ἐτράβηξα ἵσα πάνω.

### 3. ΤΟ ΘΕΣΣΑΛΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ

Ἐστάθηκα ἐκεῖ σὰ στήλη κι ἔφερα γῦρο τὰ μάτια μου. Ἡ ἡμέρα ἦταν ἀσυννέφιαστη, καθάρια, σωστὴ ἀνοιξιάτικη ἡμέρα. Ὁ ἥλιος ἔγερνε πρὸς τὸ βασίλεμά του πίσω ἀπὸ χιονοσκέπαστα κορφοβούνια τῆς Πίνδου, ποὺ ἔχανονταν μέσα στὰ οὐράνια ὑψη.

Δυτικὰ ἔξαπλωνόταν ὁ καταπράσινος κάμπος τῶν Τοικαλῶν. Ἀνατολικὰ ἄνοιγε ἡ κοιλάδα τοῦ Πηνειοῦ. Μεσημβρινὰ ἐφαινόταν ἡ ὁροσειρὰ τῶν Ἀγράφων μὲ χιλιάδες γραμμὲς καὶ μυριάδες ύψωματα, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ στενὰ τῆς Πόρτας καὶ πάει νὰ λούσῃ τὰ πόδια της στὸ Αἰγαῖο. Ἀνατολικὰ ἀσπριζαν τὰ Φάρσαλα, μὲ τὴ φυσική τους ἀκρόπολι κι ἔδειχναν τὶς μυτερές τους κορυφές, τὸ Πήλιο κι ὁ Κίσσαβος, ποὺ ἔφερναν μικρὸ στεφάνι ἀπὸ χιόνι. Ὁρεινὰ ἀπλωνόταν ἡ ὁροσειρὰ τῶν Χασιῶν.

Ἔπ' αὐτὴν τὴν λαμπρὴν εἰκόνα ἔλειπαν μόνον δὲ Ὀλυμπίος καὶ τὰ στενά τῶν Τεμπῶν, γιὰ νὰ εἶναι ἀκέραιο στὸ μάτι τοῦ παρατηρητοῦ τὸ Θεσσαλικὸ πανόραμα, ποὺ τὸ ἀγκάλιαζε μὲ τὶς χρυσοπόρφυρες ἀκτῖνες του δὲ ἥλιος καὶ ἔστελνε ἀπὸ τὴν κορυφὴν τῆς Πίνδου τὸ πιὸ στερνὸ φίλημα ἐκείνης τῆς ἡμέρας στὰ κορφοβούνια τῶν Ἀγράφων, τῆς Γούρας, τοῦ Πηλίου καὶ τοῦ Κισσάβου.

Οἱ πατέρας τῆς ἡμέρας ἀκούμπησε τὸ κάτω του τόξο στὸ κεφάλι τῆς Πίνδου καὶ ὅλα τὰ κορφοβούνια ἀρχισαν νὰ παίρνουν τὰ χρυσοπόρφυρα χρώματα, νὰ ἴσκιάζουν τὰ λακκώματα καὶ νὰ γιγαντεύουν οἱ ἡλιακὲς ἀκτῖνες καὶ οἱ ἵσκοι. Τὰ σύννεφα, ποὺ παραστέκονται στὴ δύσι, ἔχρυσώθηκαν λίγο λίγο καὶ ἔγιναν πελώρια χρυσᾶ κομμάτια σὰν χρυσᾶ νησὶα μέσα σὲ ἀργυρᾶ θάλασσα. Κι δοσοῦ ἡλιος κατέβαινε ἀργά ἀργά, τόσο τὰ χρώματα στὰ σύννεφα, στὰ κορφοβούνια καὶ στὸν οὐρανὸν ἄλλαξαν, ἄλλαξαν. Καὶ τὴν στιγμήν, ποὺ ἔπεισε πίσω ἀπὸ τὸ βουνὸν κι ἀρχισαν νὰ ξεροδίζουν καὶ τὰ ψηλότερα κορφοβούνια, ἡ ντροπαλὴ Ἐσπέρα ἐπρόβαλε δειλὰ ν' ἀνάψῃ πρῶτα ἔνα ἔνα κι ὑστερα πολλὰ πολλὰ μαζὶ τὰ καντήλια τῆς οὐράνιας ἐκκλησίας, γιὰ νὰ ὑποδεχθῇ τὴν πανέμορφη Νύκτα.

Ἡμποδοῦσα νὰ καθήσω ἐκεῖ ὅλη τὴν νύκτα κουβεντιάζοντας μὲ τὸ ἀστέρια, ἀν δὲν ἐρχόταν τὸ γνωστὸ καλογεράκι νὰ μοῦ εἰπῇ :

— Ορίστε μέσα, σᾶς περιμένουν.

Αὐτὸν μπροστὰ κι ἐγὼ πίσω ἐμπήκαμε στὴν αἴθουσα τῆς ὑποδοχῆς τοῦ μοναστηρίου, διότου δὲσπότης καὶ ἡ ἄλλη συντροφιὰ ἔπαιργαν τὸ δρεπτικό τους κουβεντιάζοντας, ἐνῷ δὲ περιποιητικὸς ἡγούμενος ἐτοίμαζε τὸ τραπέζι τοῦ φαγητοῦ ἐπιστατῶντας δὲ ἴδιος σὲ ὅλα.

« Διηγήματα Θεσσαλικά »

Χρήστος Χριστοβασίλης



## 40. ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΠΑΤΜΟ

### 1. Η ΕΚΔΡΟΜΗ ΜΑΣ

**Ν**Από τ' ἀκρογιάλια τῆς Ἰκαρίας χρόνια καὶ χρόνια τὴν ἀγνάντευα. Κάποτε ἐθαρροῦσα πώς ἔξεχωριζα τοὺς μαυροφορεμένους καλογέρους νὰ πηγαινοέρχωνται στὶς ταράτσες τοῦ μοναστηριοῦ της. Δέκα δικτὸ μῆλα μόλις χωρίζουν τὰ δύο ἑλληνικώτατα νησιά. Καὶ μία βαρκούλα μὲ πανὶ θὰ ἡμποροῦσε μὲ γαλήνη νὰ μᾶς πάγι προσκυνητὰς μέσα σὲ λίγες ὁρες. "Ἐτοι ἐγινόταν, πρὶν πέσῃ ἡ Πάτμος στὰ χέρια τῶν Ἰταλῶν.

Τὰ χρόνια τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατοχῆς μ' ἐκράτησαν κι ἐμένα μακριὰ ἀπὸ τὰ νησιά μας. Μὰ τὸ δραμα τῆς Πάτμου ἦταν πάντα φυλαγμένο βαθειὰ στὴν ψυχή μου. Καὶ νά ποὺ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1946 ἦταν γραπτό μου νὰ πατήσω τ' ἄγια χώματά της. Μόλις ἔφθασα στὴν Ἰκαρία, ἐπληροφορήθηκα ὅτι μερικοὶ φίλοι προετοίμαζαν μία ἐκδρομή γιὰ τὴν Πάτμο. "Αλλο ποὺ δὲν ἐγύρευα.

Στὶς 24 τοῦ Αὐγούστου ἔγινε ἡ ἐκδρομή μας.

'Απὸ τὸ μεσημέρι ὡς τὶς πέντε τὸ ἀπόγευμα ἐκράτησε τὸ ταξίδι μας. 'Ο καπετάνιος ἐσήκωσε καὶ τὸ πανί, ποὺ μᾶς ἔγινε περιζήτητο ὅχι τόσο γιὰ τὴ βοήθειά του στὴν ταχύτητα τοῦ πλοιαρίου μας, ὅσο γιὰ τὸν ἵσκιο του.

Πλέομε πρὸς τὰ ΝΑ. 'Αριστερά μας ἀπλώνεται ἡ Σάμος μὲ τὰ μικρασιατικὰ παράλια στὸ βάθος τοῦ ὁρίζοντος. Πολὺ πιὸ κοντά μας, πρὸς τὴν ἴδια διεύθυνσι, εἶναι οἱ Φοῦρνοι. Μόλις τοὺς προσπερνᾶμε, εἴμαστε στὰ μισὰ τοῦ ταξιδίου καὶ μπαίνομε στὰ νερά τῆς Δωδεκανήσου. Τὸ πέλαγος μᾶς δροσίζει κάπως μέσα στὴ ζέστη τοῦ Αὐγούστου. Μὰ πιὸ πολὺ μᾶς δροσίζει ἡ ἀνέκφραστη χαρά, γιατὶ ἐμπήκαμε στὰ πολυπόθητα νερά τῶν ἐλευθέρων πιὰ νησιῶν μας.

'Απ' ἐδῶ καὶ κάτω, πρὸς τὸ νοτιά, μίλλια πολλὰ τὸ Αίγαιο εἶναι τώρα πέρα γιὰ πέρα ἐλληνικό, ἀπὸ τὴν Πάτμο ὡς τὴ Ρόδο κι αὔριο ἀκόμη πιὸ πέρα ὡς τὴν Κύπρο μας. "Οσο κι ἀν ἀγωνίσθηκαν νὰ τὴ μολύνουν τὴ θάλασσά μας τόσοι καὶ τόσοι κατακτηταί, νά την σήμερα ἀμόλυντη τόσο ἐλληνική, δσο ἦταν καὶ πρὶν ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες χρόνια. Κι ἐμεῖς ἔχομε τὴ μεγάλη τύχη ν' ἀρμενίζωμε ἔπειτα ἀπὸ τόσων αἰώνων σκλαβιὰ πρὸς τὰ ἥλιόχαρα νησιά μας.

¶Τώρα ἐπλησιάσαμε τὶς ἀκτὲς τῆς Πάτμου κι ἔτσι μποροῦμε νὰ περιεργασθοῦμε τὴν ἐδαφική της διαμόρφωσι καὶ τὴ βλάστησί της. Ή γύμνια καὶ τὸ χαμηλό της

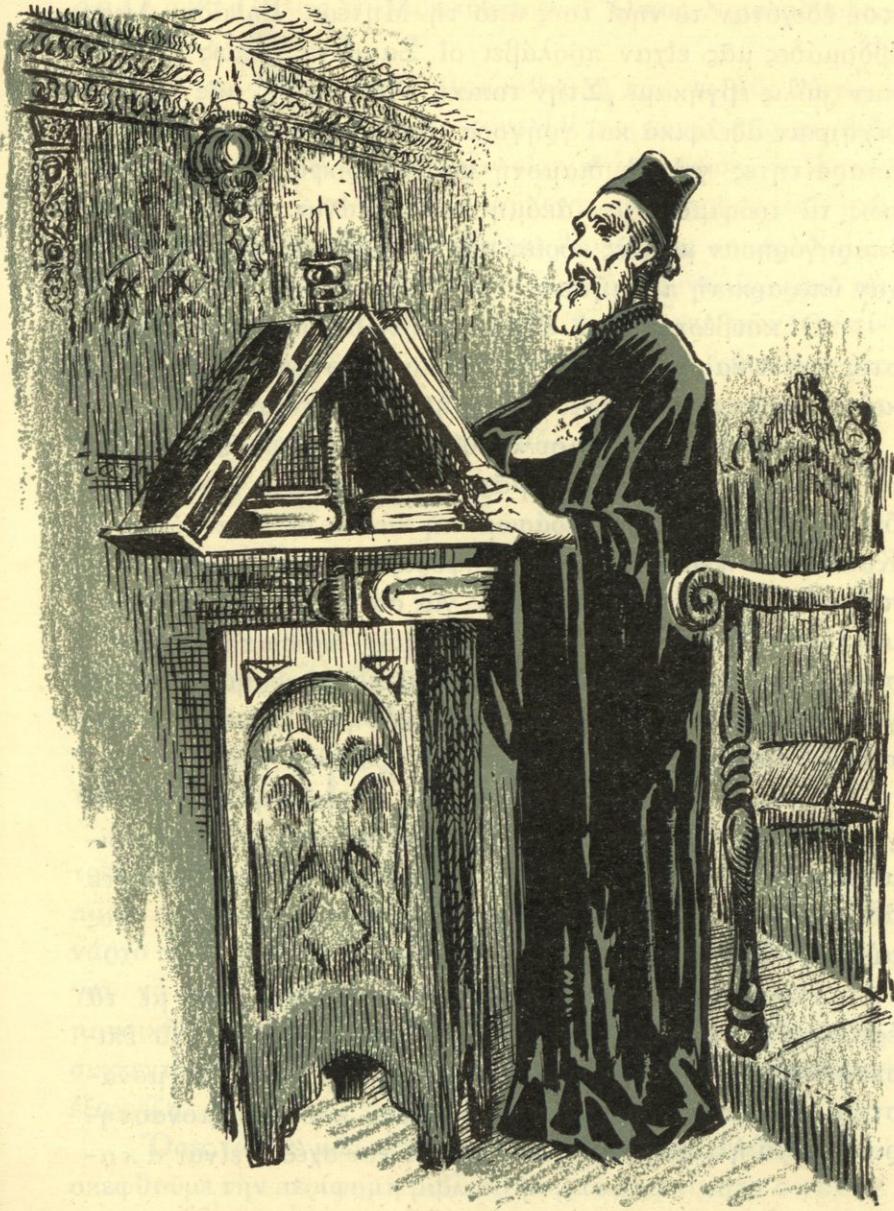
ψυχος μᾶς θυμίζει τὴ Μύκονο, ἀν καὶ ἔχωρίζωμε σὲ λίγο μερικὲς μικρὲς ὁ ἄσεις μὲ ἀμπέλια καὶ συκιές. Παραπλέομε ἀπὸ τὸν ἔνα κολπίσκο στὸν ἄλλο ποὺ μᾶς δίνουν τὴν ἐντύπωσι μιᾶς δαντέλλας μὲ πολλοὺς γύρους.<sup>1</sup> Οταν κάποτε ἀντιρύζωμε στὸ βάθμος ἑνὸς κόλπου τὸ γραφικό τα το χωριό της, τὸν Κάμπο, ν' ἀπλώνεται σὲ μεγάλο μάκρος μέσα στὴν πρασινάδα τῶν ἀμπελιῶν καὶ τῶν δένδρων του, θαρροῦμε πώς βρισκόμαστε σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ τόσο νοικοκυρεμένα χωριὰ τῆς Σύρου μὲ τοὺς περιφήμους κήπους.

"Ολο καὶ πλησιάζομε στὸ μοναδικὸ λιμάνι τοῦ νησιοῦ, στὴ Σκάλα, κτισμένη στὸν πιὸ βαθὺ κόλπο καὶ πολὺ κοντὰ στὸν πιὸ στενὸ λαιμό του, ἐκεῖ ἀκριβῶς ποὺ δείχνει ὁ χάρτης τὴν Πάτμο σὰν δύο νησιὰ ἐνωμένα. "Ολοι μας καμαρώνομε τὰ πεντακάθαρα νησιώτικα σπίτια τῆς Σκάλας καὶ τῆς Χώρας λίγα χιλιόμετρα πιὸ ἐπάνω, στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ, διλόγυρα στὸ κοσμοξακουσμένο μοναστήρι.

Εἶχα θαυμάσει πολλὲς φορὲς ὃς τώρα τὴν λευκότητα καὶ τὴν καθαριότητα τῆς Μυκόνου κι ἐθαρροῦσα πώς καμμία ἄλλη πόλις δὲν τὴ ἔσπερνάει. Κι ὅμως πιὸ ἀσπρη καὶ πιὸ καθαρὴ εἶναι ἡ Πάτμος. "Ολα τὰ σπίτια της φρεσκοασπρισμένα καὶ οἱ αὐλές της καὶ τὰ πεζοδρόμια καὶ οἱ ἄκρες τοῦ δρόμου ἀκόμη ποὺ ἐνώνει τὴ Σκάλα μὲ τὸ μοναστήρι καὶ τὴ Χώρα. Κανένα ἄλλο χρῶμα δὲν διεκρίναμε ἀνάμεσα στὰ σπίτια, ἐκτὸς ἀπὸ λίγη πρασινάδα ἐδῶ κι ἐκεῖ, κάπου ἔνα δένδρο, κάπου ἔνα μικρὸ περιβόλι.

## 2. Η ΥΠΟΔΟΧΗ ΜΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ

<sup>1</sup>Έχαιρετηθήκαμε χαρούμενα μὲ δύο τρεῖς βαρκούλες, ποὺ ἐπρωταπαντήσαμε στὸ λιμάνι. Κάμποσος κόσμος ἐμαζεύθηκε στὴν προκυμαία. Στὰ μελαψά τους πρόσωπα ἐδιαβάζαμε μία εὐχάριστη ἔκπληξι. "Ημαστε ἡ δεύτερη ἐκδρομή,



ποὺ ἔδεχόταν τὸ νησί τους ἀπὸ τὴν Μητέρα Ἑλλάδα. Λίγες ἔβδοι μάρτυρες μᾶς εἶχαν προλάβει οἱ Σαμιῶτες, ὅπως μᾶς εἴπαν μόλις ἐβγήκαμε. Στὴν τοπικὴν Ἀστυνομίαν μᾶς ἐκαλοδέχθηκαν ἀδελφικὰ καὶ γρήγορα γρήγορα μᾶς ἔδωσαν τὶς ἀπαραίτητες γιὰ τὴν διαμονὴν μας πληροφορίες. Ἐμάθαμε πώς τὰ τρόφιμα ἦταν ἀκόμη πολὺ σπάνια. Εύτυχῶς μᾶς ἐπαργύρησαν μερικὲς κυρίες τῆς συντροφιᾶς μας, ποὺ εἶχαν ὑπεραρκετὴ προμήθεια.

Οἱ κουβέρτες, ποὺ εἶχαμε φορτωθῆναι, μᾶς ἤταν ἄχρηστες, γιατὶ καὶ ξενοδοχεῖο τοῦ ύπνου οἰκονομικὸν εὐρήκαμε καὶ οἱ ξενῶνες τοῦ μοναστηρίου ἦσαν διαθέσιμοι.

Γαϊδουράκια καὶ μουλάρια ἔτοιμα μᾶς προσεφέροντο σὲ πολὺ χαμηλὴ τιμὴ νὰ μᾶς ἀνεβάσουν στὸ μοναστήρι, ὅπου ἀπεφασίσαμε νὰ περάσωμε τὴν νύκτα οἱ περισσότεροι. Καὶ νά σου ἡ συνοδεία μας ἀνηφορίζει ἀκολουθῶντας τὸν παλιὸν δρόμο δὲν πλακόστρωτο γιὰ συντομία. Οἱ ἀγωγιάτες μας ἦσαν ἡ εὐγένεια καὶ ἡ προθυμία προσωποποιημένη, στεγνοὶ καὶ πτωχοντυμένοι, ἀλλὰ καὶ πλημμυρισμένοι χαρά, γιατὶ στὶς ἡμέρες τους ἥλθε ἡ περιπόθητη ἐλευθερία, ποὺ τόσους αἰῶνες τὴν ὠνειρεύθηκαν οἱ πρόγονοι τους.

Στοὺς δλάσπρους τοίχους τῶν σπιτιῶν γαλάζιες ἐπιγραφὲς ἐμαρτυροῦσαν τὴν μεγάλη τους εὐτυχία. «Σᾶς ἐπεριμέναμε 34 χρόνια», «Ζήτω ἡ Ἐνωσις», «Καλῶς ἥλθατε ἀδέλφια». Πόσο ἀγνὸς διετήρησαν τὸν πατριωτισμό τους αὐτοὶ οἱ ἡμεροι νησιῶτες!

Προσπερνᾶμε τὸ Σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως μὲ τὰ ἔρείπια τῆς περίφημης Πατιμάδος Σχολῆς, γιὰ νὰ τὸ ἐπισκεφθοῦμε τὴν ἄλλη μέρα στὸ γυρισμό μας ἀπὸ τὸ μοναστήρι. Καὶ φθάνομε στὴν εῖσοδο τοῦ κάστρου-μοναστηρίου μὲ τὸ ἡλιοβασίλεμα. Στὸ γενικό του σχέδιο εἶναι ἀπα-

ο α λ λ α κ τ ο, ὅπως τὸ ἐπρωτόκτισεν ὁ Ὅσιος Χριστόδουλος τὸν 11ον αἰῶνα μ. Χ.

Οἱ καλόγεροι εἶναι ὀλοπρόθυμοι πᾶς νὰ μᾶς εὐχαριστήσουν μὲ τὶς περιποιήσεις τους. Οἱ κοιτῶνες μᾶς περιμένουν ἔτοιμοι, γιατὶ στὸ μεταξὺ εἶχε τηλεφωνήσει ἡ Ἀστυνομία ἀπὸ τὴ Σκάλα. Ὁ ἡγούμενος μᾶς προσκαλεῖ στὸ ἡγούμενεῖο, ὅπου μᾶς προσφέρεται θαυμάσιος καφές. Νοιώθομε νὰ στενοχωρῇ τοὺς καλογέρους ἡ ἀδυναμία τους νὰ μᾶς φιλοξενήσουν γιατὶ εἶναι τόση ἡ ἔλλειψις τῶν τροφίμων. Προσπαθοῦμε νὰ τοὺς καθησυχάσωμε βεβαιώνοντάς τους πῶς δὲ μᾶς λείπει τίποτε. Τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ μᾶς προσφέρεται δροσερώτατο καρπούζι.

### 3. Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΜΟ

Νύκτα νύκτα μᾶς ἔξυπνησεν ἡ ψαλμῳδία τοῦ Ὅρθου, ἡ ὅποια ἔφθανε σὰν ἀπόκοσμη ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ μοναστηριοῦ ὃς ἐπάνω στοὺς κοιτῶνες. Γιὰ χάρι δική μας ὁ Ὅρθος ἥρχισε στὶς τρεῖς τὴν νύκτα, ἀντὶ γιὰ τὶς δύο, ποὺ εἶναι ἡ συνηθισμένη ὥρα, γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ παρακολουθήσωμε τὴ λειτουργία ἀπὸ τὶς 5 ἔως τὶς 8.50' τὸ πρωῒ.

Ἐτσι μοῦ ἐδόθηκε ἡ εὐκαιρία πρώτη φορὰ νὰ ζήσω τρεῖς ὥρες μέσα σ' ἓνα γνήσιο βιζαντινὸ περιβάλλον μὲ παπᾶδες καὶ φάλτες καλογέρους, μὲ τὸ καλογεροπαΐδι κανονάρχο νὰ πηγαινοέρχεται ἀπὸ τὸν ἑνα φάλτη στὸν ἄλλο, γιὰ νὰ τοῦ κανοναρχάῃ μὲ τὴν ἀνόθευτη βιζαντινὴ μουσικὴ μακριὰ ἀπὸ τὴν ὀχλοβοή, ποὺ δὲ σ' ἀφήνει νὰ συγκεντρωθῆ. Ή πίστις πιὸ θερμὴ ἐνοιώθαμε νὰ μᾶς ἔξαγνίζῃ.

Οσες ὥρες μᾶς ἀπέμεναν τὶς διεθέσαμε, γιὰ νὰ ἐπισκεφθοῦμε τὴν περίφημη βιβλιοθήκη, τὸ ἀνεκτίμητο σκευό-

φυλάκιο, τὰ ἄλλα διαμερίσματα τοῦ μοναστηριοῦ καὶ τέλος τὸ Σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως. "Οχι ωρες, ἀλλὰ ἡμέρες καὶ ἑβδομάδες, θὰ ἔπειτε νὰ εἰχαμε στὴ διάθεσί μας, γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ προσέξωμε ὅλα τὰ κειμήλια κι ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς τέχνης, τὰ δποῖα μὲ τόση στοργὴ κι ἀφοσίωσι κατώρθωσαν νὰ σώσουν τόσες καὶ τόσες γενεὲς καλογέρων.

Εἶναι θαῦμα πῶς κανένας ἀπὸ τοὺς τόσους ἐπιδρομεῖς δὲν ἀπετόλμησε τὴν παραμίκη ἵερο συλία. Εἶναι λοιπὸν τόσο μεγάλη ἡ δύναμις τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὥστε ἀνάγκαζε καὶ τοὺς ἀλλοπίστους ἀκόμη ὅχι μόνον νὰ σέβωνται, ἀλλὰ καὶ νὰ προστατεύουν πολλὲς φροὲς τὸ μοναστήρι του.

Ἡ βιβλιοθήκη ἔχει σήμερα 735 χειρόγραφα καὶ 4500 παλαιὰ ἔντυπα βιβλία. Ἀνάμεσα στὰ χειρόγραφα πολλὰ εἴναι πολυτιμότατα ὅπως ὁ «πορφυροῦς κῶδιξ», χειρόγραφο μερικῶν κεφαλαίων τοῦ κατὰ Μᾶρκον Εὐαγγελίου τοῦ Ε΄ μ. Χ. αἰῶνος, γραμμένο πιθανώτατα ἀπὸ τὸν καλλιγράφο αὐτοκράτορα Θεοδόσιο τὸ Μικρό. Πολλὰ χρυσόβουλλα, δηλ. διατάγματα Φράγκων βασιλέων κι Ἐνετῶν δόγηδων ἀκόμη καὶ φιρμάνια σουλτάνων φανερώνουν τὴ μεγάλη σημασία τοῦ μοναστηριοῦ γιὰ ὅλο τὸν κόσμο. Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὸ σπουδαιότερο εἶναι τὸ χρυσόβουλλο τοῦ Ἀλεξίου Α΄, μὲ τὸ ὅποιο δωρίζει τὸ νησὶ στὸν Ὁσιο Χριστόδουλο στὰ 1088 μ. Χ., γιὰ νὰ ἰδρύσῃ τὸ μοναστήρι τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Ἀπὸ τὸ ἀφθονώτατα κειμήλια καὶ ἔργα τέχνης ἀς ἀναφέρωμε τὴν ἀλυσίδα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, μὲ τὴν δποῖα τὸν μετέφερον δεμένο ἀπὸ τὴ Ρώμη στὴν Πάτμο, τὸ λείψανο τοῦ Ὁσίου Χριστοδούλου, τὸ μεγαλύτερο σφυρόμενο Τίμιο Ξύλο σὲ σταυρό, δῶρο τοῦ Ἀλεξίου Α΄ καὶ μία κανδήλα, δῶρο τοῦ Μωάμεθ Β΄. Μόνον δὲ Πανάγιος Τάφος, μᾶς |

εἶπαν οἱ πάντοτε πρόθυμοι κι ἀκούραστοι καλόγεροι, ξε-  
περνάει τὸ μοναστήρι στὸν πλοῦτο.

Αξίζει ν' ἀναφέρωμε πώς κάτω ἀπὸ τὸ τόσο μεγάλο  
μοναστήρι εἶναι ἡ στέρνα του τόσο μεγάλη κι αὐτή, ποὺ  
ἐπαρκοῦσε γιὰ τοὺς διακόσιους καλογέρους τῆς παλαιότερης  
ἐποχῆς καὶ τοὺς πολλοὺς ἐπισκέπτες. Σὲ περασμένους αἰῶ-  
νες, ποὺ τὸ μοναστήρι ἦταν κοινόβιο, ἔχοησιμοποιοῦσε ἔνα  
φοῦρο μεγάλο σὰν ἄλινι καὶ μία σκάφη σὰ μεγάλη βάρ-  
κα, ποὺ σφέζονται ἀκόμη καὶ τὰ εἴδαμε.

Βιαστικοὶ ἐπεράσαμε ἀπὸ τὸ Σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύ-  
ψεως. Νά ἐδῶ ἡ θέσις, ὅπου ἀλυσοδεμένος ὁ Εὐαγγελιστὴς  
Ιωάννης εἶδε τὸ ὄραμα τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ ἐπτασφράγιστο βι-  
βλίο, μὲ τὸ σάλπισμα τῶν ἑπτὰ Ἀγγέλων, μὲ τὸ ἐπτακέ-  
φαλο θηρίο καὶ μὲ τὴ Δευτέρα Παρουσία. Στοὺς τοίχους  
τῆς ἐκκλησίας ἀποσπάσματα καὶ εἰκόνες ἀπὸ τὴν Ἀποκά-  
λυψι μᾶς ἔαναξωντανεύονταν τὸ ὄραμα. Ἔνα ωγος μᾶς συγ-  
κλονίζει, οἱ γυναικεῖς δακρύζουν καὶ γονατίζουν. Στιγμὲς  
ἀλησμόνητες γιὰ ὅλη τὴ ζωὴ μας.

Ἡ τρουμπέτα μᾶς ἀναζητάει κάμποση ὥρα καθυστε-  
ρημένους. Ὁ καπετάνιος μας δὲν τὴν πολυπιστεύει τὴ γελα-  
στὴ θάλασσα. Ποιός ξέρει, ἂν δὲν τὴν πιάσουν οἱ ξαφνικοὶ  
θυμοί της. Γυρίζομε λοιπὸν καταμαγεμένοι γιὰ ὅσα εἴδαμε  
καὶ ἔζήσαμε, ἀλλὰ καὶ μετανοιωμένοι, γιατὶ δὲν εἴχαμε ὑπο-  
λογίσει πιὸ πολὺ τὸ χρόνο. Κι ὅλοι μας τάξομε πώς μὲ τὴν  
πρώτη εὑκαιρία θὰ ἔαναπάμε στὴν Πάτμο μας, στὸ ἀσπρό  
νησὶ τῶν θρησκευτικῶν μας θρύλων.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανὸς



#### 41. ΔΩΛΕΚΑΝΗΣΑ

Ἄστραπτον καὶ τὰ δώδεκα νησιά μας σὰν πετράδια,  
δεμένα σὲ πολύτιμο βραχιόλι ἐλληνικό.

Βραχιόλι, ποὺ τ' ἀσήμωσαν τῆς Λευθεριᾶς τὰ χάδια  
καὶ τῆς Ἑλλάδας τὸ φιλὶ τὸ τίμιο καὶ γλυκό.

Δὲν σᾶς ἔμαρανε ἡ σκλαβιά, ποὺ τόσα χρόνια τώρα,  
νὰ σᾶς μαδήσῃ ἔκοιταζε τὰ δλάσπρα σας φτερά.

Μέσ' στὴν καρδιά σας κρύβατε τῆς Λευθεριᾶς τὰ δῶρα  
καὶ στὴ ματιά σας ἔλαμπε ἡ ἐλληνικὴ χαρά.

Κι ծταν τῆς θείας ἀνάστασης κτυπήσανε οἱ καμπάνες  
καὶ τὸ ποδάρι του ὁ ἔχθρος τὸ ξάνοιξε μὲ βιά,  
ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου τὶς κορφὲς ἀκούσθηκαν παιᾶνες  
γιὰ τὰ δεσμά της, ποὺ ἔσπαζε παντοτινὰ ἡ σκλαβιά.



## 42. ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ ΚΑΙ Η ΚΩΠΑ·Ι·Σ

Τὸν περασμένο Αὔγουστο ὁ πατέρας μου, πραγματοπιῶντας παλαιότερη ύπόσχεσί του, μ' ἐπῆρε μαζί του σ' ἔνα ταξίδι, τὸ δόποιο θὰ ἔκανε ὡς τῇ Θεσσαλονίκῃ. Εἶχα ἀκούσει τόσα πολλὰ γιὰ τὴ δεύτερη πρωτεύουσα τῆς πατρίδος μας, τὴν ὅμιορφη «νύμφη» τοῦ Θερμαϊκοῦ, κι εἶχα μεγάλη ἐπιθυμία νὰ τὴν ἐπισκεφθῶ.

Ἐξεκινήσαμε λοιπὸν ἔνα πρωΐνδο ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ἐπεράσαμε τὰς Θήβας καὶ εὑρισκόμαστε κατὰ τὶς 12 τὸ μεσημέρι στὸ χωριὸ Μούλκι.

Δεξιά μας ἀπλωνόταν μία ἀπέραντη πρασινάδα, δεῖγμα ζωηρᾶς βλαστήσεως, ἥ δόποια ἐκάλυπτε σὲ μεγάλη ἀπόστασι τὴ γῦρο ἔκτασι.

— Κοίταξε, πατέρα, κοίταξε! Τί μεγάλες ἀραποσιτιές! Καὶ πόσα ἀραποσίτια ἔχει κάθε φυτό! Δὲ μπορῶ νὰ τὰ μετρήσω καθὼς τρέχομε, ἀλλὰ θὰ ἔχῃ κάθε ἔνα πέντε κι ἔξι.

Τὸ αὐτοκίνητο προχωροῦσε τώρα μὲ ταχύτητα 20 περίπου χιλιομέτρων τὴν δρα κι ἐμεῖς ἡμιπορούσαμε νὰ διακρίνωμε δεξιά μας, ἐκτὸς ἀπὸ τ' ἀραποσίτια, τὶς θερισμένες ἔκτάσεις τῶν σιταριῶν, τὶς πλούσιες βαμβακοφυτεῖες καὶ τὰ περιβόλια, στὰ δόποια οἱ καλλιεργηταὶ μὲ τὰ φαντακτερά τους φορέματα ἐφαίνοντο ἀπὸ μακριὰ σὰν κινούμενα ἄνθη μέσα στὸν καταπλάσινο κάμπο.

— Ναί, παιδί μου, ἀπάντησε ὁ πατέρας.

Ἡ ἔκτασις αὐτὴ εἶναι πραγματικὰ καὶ μεγάλη, 250.000

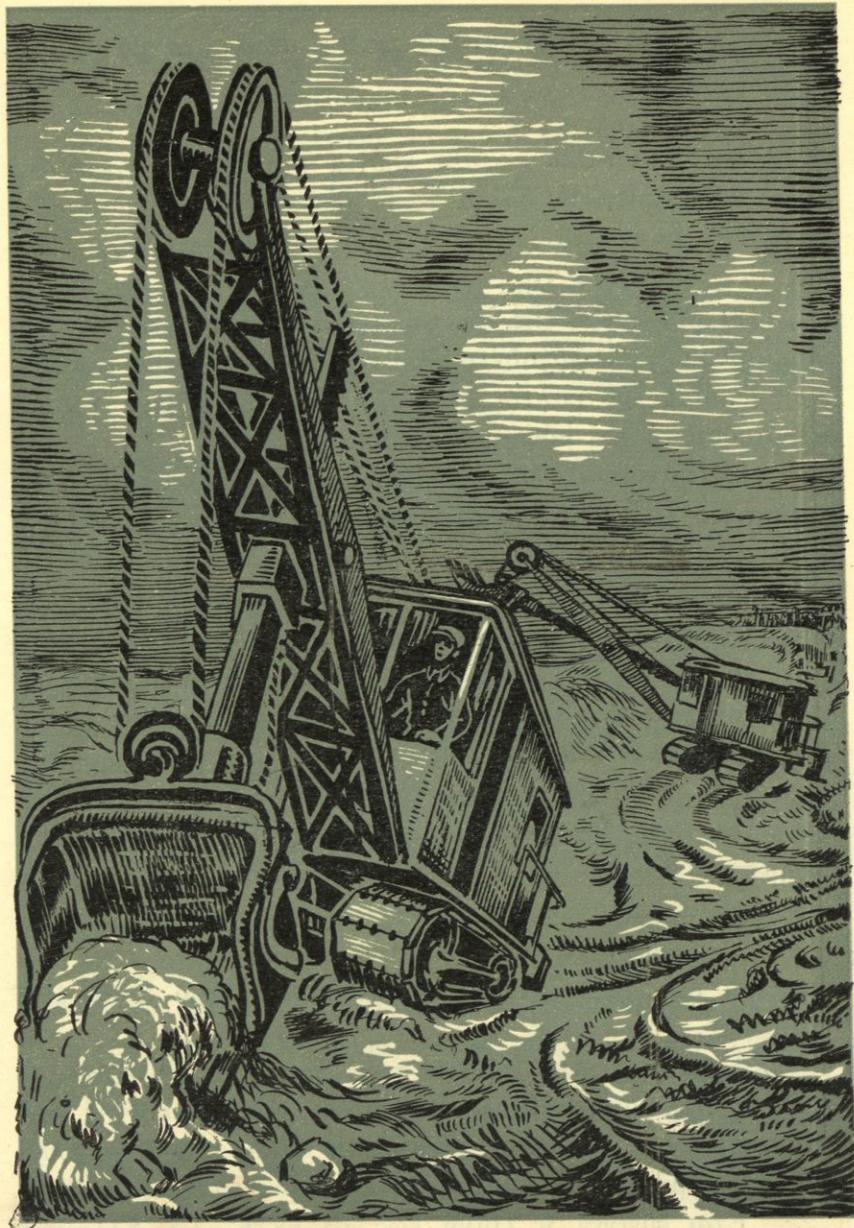
στρέμματα, ἀλλὰ καὶ πολὺ γόνιμη. Ἀξίζει νὰ τὴν θαυμάζωμε! Ἀν ἡξερες δῆμος καὶ τὴν ίστορία της, δὲν θὰ ἐθαύμαζες τόσο τὴν πρασινάδα καὶ τὴν πλούσια παραγωγή, ὅσο τὴν σκληρὴ καὶ ἀδιάκοπη προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νὰ δημιουργήσῃ αὐτό, τὸ δόποιο βλέπεις. Ἀν ἡξερες τὴν πάλη, τὴν δῆμοια ἔκαμε ἐναντίον τῶν στοιχείων τῆς φύσεως ὁ ἀνθρωπός, γιὰ νὰ μεταβάλῃ πολλὰ μέρη τῆς πατρίδος μας ἀπὸ ἑστίες δυστυχίας σὲ πηγὲς εὔτυχίας! . . .

— Βέβαια, πατέρα, πολλὲς φορὲς ἄκουσα στὸ σχολεῖό μας γιὰ μεγάλα τεχνικὰ ἔργα, ὅπως εἶναι τῆς Μακεδονίας μας πρὸ πάντων ἡ τῆς Θευσαλίας. Καὶ ἀπὸ ὅσα μᾶς ἔλεγε ὁ διδάσκαλός μας, ἐφαντάσθηκα πόσο θὰ ἐργάσθηκε καὶ τί χρήματα θὰ ἔξαρδευσε τὸ Κράτος μας γιὰ τὴν ἐκτέλεσί τους, ὅταν εἶχε ν' ἀγωνισθῆ στὴ Μακεδονία ἐναντίον τῶν τρομερῶν πλημμυρῶν, τῶν καταστροφῶν καὶ τῆς ἐλονοσίας!

— "Α! αὐτὴ ἡ ἐλονοσία, παιδί μου, τί μεγάλο κακὸ γιὰ τὴν πατρίδα μας! Ἐνθυμοῦμαι παλαιότερα ὅτι ὑπέφερεν ἀπ' αὐτὴν ὁ περισσότερος πληθυσμός μας. "Ολοι οἱ κάτοικοι τῶν πεδιάδων τῆς Μακεδονίας καὶ ἄλλων μερῶν ὁλόκληρο τὸ χρόνο ἐζούσαν μὲ τὸ κινίνο στὴν τσέπη, κίτρινοι, ἀρρωστιάρηδες ἀγίκανοι γιὰ ἐργασία. Εὔτυχῶς δῆμος τώρα ἀπῆλλαγησαν.

Τὰ μεγάλα τεχνικὰ ἔργα τῆς πεδιάδος τῶν Σερρῶν, τοῦ ποταμοῦ Ἀξιοῦ, τῆς λίμνης τῶν Γιαννιτσῶν, τὰ δῆμοια ἀπέδωκαν στὴν καλλιέργεια περισσότερα ἀπὸ 1.600.000 στρέμματα, ἐγλύτωσαν καὶ τοὺς ἀνθρώπους μας ἀπὸ τὴν ἐλονοσία καὶ τὶς καταστροφές.

| 'Αλλ' ἂς συνεχίσωμε τὴν συζήτησί μας γιὰ τὴν περιφέρεια αὐτή, τὴν δῆμοιαν ἔχομε μπροστά μας, γιὰ νὰ ἴδης ἀπὸ πόσο μακριὰ ἀρχίζει ἡ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νὰ ὑποτάξῃ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως στὴ δύναμί του. Ἀπὸ τόσο



Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μακριά. ὅστε κινδυνεύει νὰ χαθῇ μέσα στὰ βάθη τῶν αἰώνων.

Καὶ στὰ πολὺ παλαιὰ χρόνια καὶ στὰ νεώτερα ὅλη αὐτὴ ἡ ἔκτασις, τὴν δποία τώρα βλέπεις μία καταπράσινη πεδιάδα, ἥταν μία λίμνη, ἡ Κωπαΐς, ἡ μεγαλύτερη ἵσως ἀπὸ ὅλες τὶς λίμνες τῆς πατρίδος μας.

Μερικὰ μέρη της, τὰ ψηλότερα, ἔξηραίνονταν τὸ καλοκαίρι κι ἐκαλλιεργοῦντο, ἐνῷ τὰ λίγο βαθύτερα παρέμενον λιβάδια καὶ βάλτοι, οἱ δποῖοι παντοῦ ἀφηναν στάσιμα νερά, διαρκῆ καὶ μόνιμη ἐστία τῆς ἑλονοσίας.

Οἱ κάτοικοι τῆς περιφερείας ὑπέφεραν πολὺ ἀπὸ τὶς ἀσθένειες. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὰ παλαιότατα ἀκόμη χρόνια ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν ἀποξήρανσί της.

Εἶναι βέβαιο ὅτι κατὰ τὴν προϊστορικὴ περίοδο, πρὶν ἀπὸ τὸ 2.000 π. Χ., ἡ λίμνη εἶχε ἀποξηρανθῆ ἀπὸ τοὺς τότε κατοίκους της, τοὺς Ὁρχομενίους. Αὐτοὶ μάλιστα εἰσώδευαν τότε ἀπὸ τὸ εὐφορώτατο ἔδαφός της τόσα πολλὰ προϊόντα, τὰ δποῖα τοὺς ἔχαρισαν ἀμύθητα πλούτη.

'Αλλ' οἱ Θηβαῖοι, κατὰ τὸ 1500 π. Χ., ἔκαμαν πόλεμο ἐναντίον τῶν Ὁρχομενίων, γιὰ νὰ τοὺς πάρουν τὰ πλούσια κτήματα. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἤμπόρεσαν νὰ τοὺς νικήσουν, ἔφραξαν τὶς καταβόθρες, τὶς δποῖες εἶχαν φτιάσει ἐκεῖνοι, γιὰ νὰ φεύγουν τὰ νερά, κι ἔτσι ἐπλημμύρισαν πάλι τὴν περιοχὴ καὶ μαζὶ ἔπνιξαν πολλὲς πόλεις, ποὺ ἦσαν ἐκεῖ κτισμένες.

'Αργότερα, στὰ χρόνια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (325 π. Χ.), ἐπεχειρήθηκε νέα ἀποξήρανσις τῆς λίμνης. Κατεσκευάσθησαν διώρυγες, πηγάδια κι ἄλλα παρόμοια, ἀλλὰ τὸ ἔργον ἐμποδίσθηκε ἀπὸ τοὺς Βοιωτοὺς κι ἐσταμάτησε.

"Ἐτσι ἔμεινεν ἡ λίμνη ἕως τὰ 1876. Τὸ Ἑλληνικὸ

Κράτος, ἐλεύθερο πιὰ ἀπὸ τὴν μακροχρόνια σκλαβιά, ἄρχισε τὴν ἔκτελεσι τεχνικῶν ἔργων, γιὰ νὰ καλλιτερεύσῃ τὴν θέσι τῶν πολιτῶν του. Ἀνέθεσε τότε καὶ τὴν ἀποξήρανσι τῆς Κωπαΐδος σὲ μία ἀγγλικὴ ἑταιρεία, ἡ δοιοία ἔξακολουθοῦσε νὰ ἐργάζεται ἕως τώρα τελευταῖα.

Ἡ ἑταιρεία ἔφερε μηχανήματα, ἄλλα γιὰ νὰ σκάψουν τὸ ἔδαφος καὶ νὰ πετοῦν τὰ χώματα, ἄλλα γιὰ νὰ φτιάχνουν τ' ἀναχώματα ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ καὶ τὴν ἄλλη στὶς διώρυγες, τὶς δοποῖες κατεσκεύαζαν, ἄλλα γιὰ νὰ τρυποῦν τοὺς βράχους· καὶ τί δὲν ἔφερε!

Κι ἐχοησιμοποίησε χιλιάδες ἐργάτες. Αὐτὴ ἐρεύνησε κι εύρηκε τὰ παλαιὰ ἔργα, κατεσκεύασε ἀκόμη νέες διώρυγες, δύκετούς, πηγάδια καὶ καταβόθρες καὶ διωρέτευσε τὰ νερὰ τῆς λίμνης, ἀνάμεσ' ἀπὸ τὸ βουνὸ Σκορπονέρι, στὴ θάλασσα τοῦ Εύβοϊκοῦ κόλπου.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ ἐκράτησε πάρα πολλὰ χρόνια. Συνέχιζόταν κανονικὰ στὸν καιόδο τῆς εἰρήνης, ἐσταματοῦσε στὰ χρόνια τῶν πολέμων καὶ πάλιν ἐπανελαμβάνετο, ὥσπου ἀπεξηράνθηκε σχεδὸν ὀλόκληρη ἡ λίμνη.

Χιλιάδες στρέμματα ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ τὰ νερὰ καὶ ἡ περιοχὴ ὀλόκληρη ἐγλύτωσεν ἀπὸ τοὺς πυρετοὺς καὶ τὶς ἀσθένειες.

Γεμάτοι ὑγεία καὶ ὁρεξὶ οἱ κάτοικοι σήμερα ἐργάζονται στὰ κτήματά τους ἀπὸ τὸ πρωΐ ὧς τὸ βράδυ καὶ δὲν παύουν νὰ εὐγνωμονοῦν τὸ Κράτος, τὸ δοποῖο δὲν ἐλυπήθηκε μόχθους καὶ ἔξοδα, γιὰ νὰ χαρίσῃ σ' αὐτοὺς τὴν εὔτυχία.

Θεόδωρος Γιαννόπουλος



Ζ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΝ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ

### 43. ΕΠΡΙΚΟΣ ΝΤΥΝΑΝ: Ο ΙΔΡΥΤΗΣ ΤΟΥ ΕΡΥΘΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Τὸ 1862 ἐκυκλοφόρησε στὴν Εὐρώπη ἔνα βιβλίο μὲ τὸν τίτλο «Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Σολφερίνου». Ὁ ἄνθρωπος, ποὺ ἔγραψε τὸ βιβλίο—ὅ Ἐρρίκος Ντυνάν—δὲν ἦταν στρατιωτικός, ὅπως θὰ ἡμποροῦσε νὰ φαντασθῇ κανείς. Ἡταν ἀπλούστατα ἄνθρωπος μὲ τὴν πιὸ μεγάλη σημασία τῆς λέξεως.

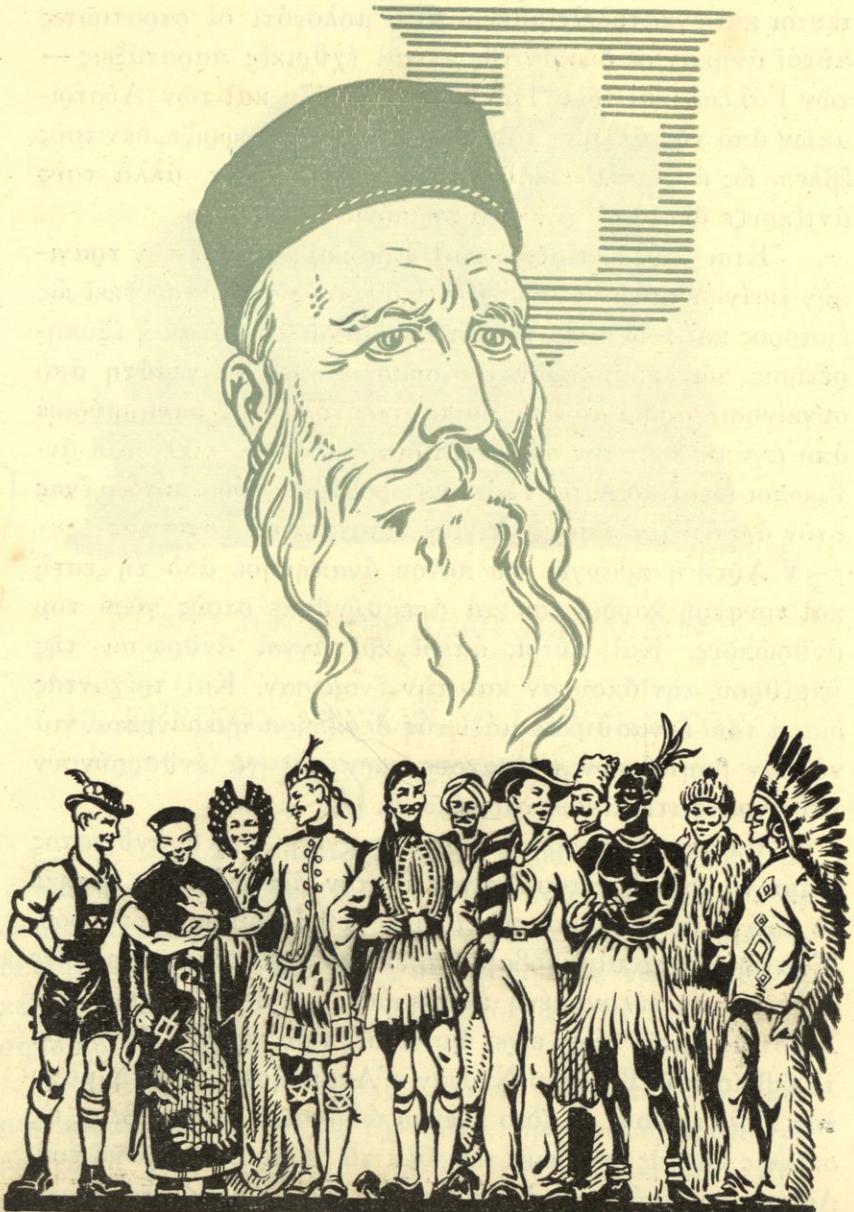
Δὲν ίστοροῦσε τὸ βιβλίο αὐτὸ τὶς στρατιωτικὲς λεπτομέρειες τῆς μάχης, ἀλλὰ τὸν πόνο, τὴν κακουχία καὶ τὸ μαρτύριο τῶν στρατιωτῶν, ποὺ εἶχαν τραυματισθῆ στὴ μάχη καὶ ἔμεναν ξαπλωμένοι στὴ γῆ ἀβοήθητοι, ἀποστά-

τευτοὶ καὶ ἐγκαταλειμμένοι. Καὶ μολονότι οἱ στρατιῶτες αὐτοὶ ἀνῆκαν σὲ δύο ἀντίθετες καὶ ἐχθρικὲς παρατάξεις — τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ἰταλῶν ἀπὸ τὴν μία καὶ τῶν Αὐστριακῶν ἀπὸ τὴν ἄλλη — τὸ βιβλίο δὲν τοὺς ἔεχώριζε, δὲν τοὺς ἔβλεπε ως ἀντιπάλους καὶ ἐχθροὺς μεταξύ τους, ἀλλὰ τοὺς ἀντίκρυζε δόλους μὲ τὴν ἵδια συμπόνια καὶ ἀγάπη.

Ἐτσι τοὺς εἶχε ἵδη καὶ ὁ Ἐρρίκος Ντυνὰν τὴν τραγικὴν ἐκείνη ἐπαύριο τῆς μάχης. Καὶ ἐνῷ εἶχε φθάσει ἐκεῖ ώς ἔμπορος καὶ ἐνῷ ὁ σκοπὸς τοῦ ταξιδίου του ἦταν ἡ ἔξυπηρτησις τῶν ἔμπορικῶν του συμφερόντων, ἡ γεμάτη ἀπὸ συγκίνησι καρδιά του τὰ παραμέρισε δόλα καὶ ἐπλημμύρισε ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὸν πάσχοντα συνάνθρωπον. « Ὄλοι οἱ ἀνθρώποι εἶναι ἀδελφοί. Γιατί νὰ προξενοῦν τόσο πόνο ὁ ἔνας στὸν ἄλλο; Δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ τίποτε; ».

Αὐτὴ ἡ κραυγὴ τοῦ πόνου ἀναπήδησε ἀπὸ τὴν ζεστὴν καὶ τρυφερὴν καρδιά του καὶ ἀπευθύνητη στοὺς γῦρο του ἀνθρώπους. Καὶ αὐτοί, ἀπλοὶ καὶ ἀγνοὶ ἀνθρώποι τῆς ὑπαίθρου, τὴν ἀκουσαν καὶ τὴν ἔνοιωσαν. Καὶ τρέχοντας δίπλα του ἐργάσθηκαν μαζί του ὀλόκληρα ἡμερόνυκτα, γιὰ νὰ τὸν βοηθήσουν, ν' ἀνακουφίσουν καὶ νὰ ἔνθαρρουν τοὺς τραυματισμένους στρατιῶτες.

Ἐκείνη τῇ μεγάλῃ καὶ Ἱερὴ στιγμῇ, ποὺ ὁ ἀνθρώπος ἔκαμε τὸ καθῆκόν του ἀπέναντι στὸν ἀδελφό του, ἐμπῆκε τὸ πρῶτο θεμέλιο γιὰ τὴν ἴδρυσι τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Ἐπάνω ἀπὸ τὸ αίματοβαμμένο ἐκεῖνο πεδίο τῆς μάχης εἶχε πνεύσει τὴν εὐλογημένη ἐκείνη ὥρα τὸ θεῖο πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ, ποὺ εἶχε ἐμπνεύσει τοία χρόνια ἀργότερα τὸ βιβλίο τοῦ Ἐρρίκου Ντυνὰν « Ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴν μάχη τοῦ Σολφερίνο », τὸ ἕδιο πνεῦμα ὠδηγοῦσε ἔπειτα δόλες τὶς σκέψεις καὶ τὶς ἐνέργειές του, δόλα τὰ βήματα τῆς ζωῆς του. Διέθετε μὲ ἀπέραντη ἀφοσίωσι καὶ πίστι, μὲ ἀνεξάντλητη



αὐταπάρνησι καὶ αὐτούσια, ὅλες τὶς πνευματικὲς καὶ ψυχικὲς δυνάμεις του, ἀκόμη καὶ ὅλη τὴν περιουσία του, γιὰ νὰ κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιο τῆς ἀνθρώπινης ἀλληλεγγύης.

Οἱ ἀνθρωποι τὸν ἀγνοοῦσαν, τὸν παρεξηγοῦσαν, τὸν περιγελοῦσαν. Ἐλλ᾽ ἔκεινος ἔμεινε πιστὰ προσηλωμένος στὸ μεγάλο ἀνθρωπιστικὸ καθηκόν του. Καὶ οὕτε ἡ κακουγία οὕτε ἡ πτώχεια οὕτε ἡ πεῖνα ἡμπόρεσαν νὰ τοῦ μαράννουν τὸ ζῆλο καὶ τὴν πίστιν στὴν ὑψηλὴ ἀποστολή του.

Καὶ ὅπως ἦταν ἐπόμενο ὁ Θεὸς εὐλόγησε τὸ ἔργο του. Καὶ στὸ τέλος εἶχε τὴ μεγάλη ἵκανοποίησι νὰ τὸ ἴδῃ νὰ πραγματοποιῆται καὶ νὰ καρποφορῇ.

Ἡ πρώτη ἔκεινη πρόχειρη, ἀλλὰ καὶ τόσο αὐθόρμητη καὶ συγκινητικὴ ἐκδήλωσις τῆς ἀνθρώπινης συμπόνιας, ποὺ εἶχε παρουσιασθῆ τότε κοντὰ στὸ Σολφερίνο, ἐπῆρε ἀργότερα, τὸ 1864, τὴ συγκεκριμένη μορφὴ τῆς συνθήκης τῆς Γενεύης γιὰ τὴν προστασία καὶ τὴν περίθαλψι τῶν τραυματιῶν καὶ ἀσθενῶν τοῦ πολέμου. Καὶ ἔπειτα ἀπὸ χρόνια ἔγινε ἡ πολύπλευρη ὁργάνωσι τοῦ Ἑρυθροῦ Σταυροῦ, πού, ἀγκαλιάζοντας διλόκληρο τὸν κόσμο, ἀγωνίζεται μὲ θαυμαστὴ ἀποτελεσματικότητα ἐναντίον κάθε ἀνθρώπινης δυστυχίας καὶ ἀνάγκης.

Τὸ 1901, ὅταν πιὰ ὁ μεγάλος Ἐρυθρός Ντυνὰν ἔξουσε ἀποτραβηγμένος στὸ ἥσυχο χωριό Χάϋδεν, ἐτιμήθηκε μὲ τὸ παγκόσμιο βραβεῖο Νόμπελ. Ἐλλὰ ἡ ἀνθρωπότης τοῦ εἶχε δώσει κάτι πολὺ μεγαλύτερο καὶ πολυτιμότερο ἀπὸ τὸ βραβεῖο: τοῦ εἶχε δώσει τὴν ἀναγνώρισι, τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη τῆς καὶ τὸν εἶχε ἀνακηρύξει ως ἔνα ἀπὸ τοὺς πιὸ μεγάλους εὐεργέτες τῆς. ||

εργάτης παραγάγει τον ίδιον τον αγρόν του, οπότε η σύνθεση της γης είναι  
επί κάλι σημαντική για την ανάπτυξη της γεωργίας.

Οι υποδομές που δημιουργήθηκαν μεταξύ της πόλης και της γεωργίας  
είναι πολλές, από τις οποίες η παραγωγή της γεωργίας στην πόλη  
ποιεί μεγάλη μετατόπιση στην ανάπτυξη της γεωργίας.

Τα πλαίσια που δημιουργήθηκαν για την ανάπτυξη της γεωργίας  
είναι πολλοί, από τους οποίους η παραγωγή της γεωργίας στην πόλη  
ποιεί μεγάλη μετατόπιση στην ανάπτυξη της γεωργίας.

Οι προσωπικοί που δημιουργήθηκαν για την ανάπτυξη της γεωργίας  
είναι πολλοί, από τους οποίους η παραγωγή της γεωργίας στην πόλη  
ποιεί μεγάλη μετατόπιση στην ανάπτυξη της γεωργίας.



## ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ





Α'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

44. ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ

**Ο αγιασμὸς τῶν ὑδάτων** Ο παπα - Χαράλαμπος μὲ τὰ ἀσημένια μαλλιά καὶ γένεια καὶ τὸ σεβάσμιον πρόσωπον εἶχε τελέσει εὐλαβῶς τὴν λειτουργίαν τῶν Φώτων. Εἶχεν ἄγιάσει μὲ τὸν Σταυρὸν τὸ ὑδωρ καὶ μὲ αὐτὸ τὸ ποίμνιόν του.

Ἡ λειτουργία εἶχε πλέον τελειώσει, ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦ ἀγαθοῦ ιερέως δὲν εἶχεν ἀκόμη λήξει. "Ἐπρεπε νὰ φέρῃ εἰς τέλος καὶ μίαν ἄλλην ιερὰν συνήθειαν τοῦ τόπου: Νὰ ἄγιάσῃ τὰ νερὰ καὶ τὰ κτήματα.

Μὲ τὸν σταυρὸν καὶ τὸ βιβλίον τῶν εὐχῶν εἰς τὰς χεῖρας ἔξεκίνησε διὰ τὸν μικρὸν ποταμὸν τοῦ χωρίου ἐκύλε τὰ ἥσυχα νερά του ὅχι καὶ πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν. Τὸν ἡκολούθησαν δὲν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι. "Αν κανείς, καθυστερημένος δι' οἰονδήποτε λόγον, εὑρίσκετο εἰς τὸν δρόμον, ἡκολούθει καὶ ἐκεῖνος σταυροκοπούμενος.

"Ο ἥλιος εἶχεν ἀνυψωθῆ ἀρκετὰ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ

εἶχε διαλύσει τὴν πρωΐνην ὁμίχλην. Ἡ ήμέρα, ἢν καὶ ἡ τοῦ ἥ καρδία τοῦ χειμῶνος, ἦτο γλυκυτάτη ώς ήμέρα ἀνοίξεως.

“Οταν ἔφθασαν εἰς τὴν γέφυραν τοῦ ποταμοῦ, ὁ ἵερεὺς κατέβη τὴν μαλακὴν ὅχθην ἔως τὰ καθαρὰ νερά του. Ἀφῆρεσε τὸ καλυμμαύχιόν του, ἐστράφη πρὸς ἀνατολὰς προσβλέπων τὰ οὐράνια, ἔκαμε τὸν σταυρόν του καὶ ἤρχισε τὴν εὐχήν.

— Μέγας εἰ, Κύριε, καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου καὶ οὐδεὶς λόγος ἐξαρκεῖσει πρὸς ὑμνον τῶν θαυμασίων σου . . .

“Ἐπειτα ἔσκυψε καὶ ἡγίασε διὰ τοῦ σταυροῦ τρεῖς φορὰς τὰ κρυστάλλινα ἔκεινα νερὰ ϕάλλων :

— Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου, Κύριε . . .

Οἱ χωρικοὶ ἀπὸ τὰς δύο ὅχθας μὲν τὰ ἑορτάσιμά των ἐνδύματα, ποὺ ἔλαιμπεν ἡ λευκὴ φουστανέλλα τῶν γερόντων, ἔκαμαν καὶ ἔκεινοι τὸν σταυρόν των καὶ συνώδευσαν σιγὰ σιγὰ τὸ τροπάριον τῆς ήμέρας . . .

“Οἱ ἱερεὺς, ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸν ἀγιασμὸν τῶν ὑδάτων, ἀνέβη εἰς τὴν ὅχθην. Ἄπο ἐν μίκρῳ ὑψωμα αὐτῆς ἐστράφη πρὸς τοὺς χριστιανούς, ἔφερεν εἰς τὴν μνήμην του τὰ ὀλίγα γράμματά του — εἶχε τελειώσει τὴν Β' τάξιν τοῦ τετραταξίου γυμνασίου — καὶ εἶπεν :

— Ἀδελφοὶ Χριστιανοί, ώσταν σήμερα ὁ ἐρημίτης Ἰωάννης μὲ χέρια, ποὺ ἔτρεμαν ἀπὸ φόβον καὶ συγκίνησιν, ἐβάπτισε τὸν Χριστὸν εἰς τὰ νερὰ τοῦ Ἰορδάνου.

Ποιός Χριστιανὸς δὲν ἐνθυμεῖται τὸ θαῦμα : Τὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ ἥλλαξαν τὸ ρεῦμά των καὶ ἐγύρισαν πρὸς τὰ ὄπιστα, ὅταν εἴδαν νὰ εἰσέρχεται εἰς αὐτὰ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ μὲ σῶμα ἀνθρώπινον. Τὸ “Ἄγιον Πνεῦμα καταβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ώσταν λευκὴ περιστερὰ καὶ πτερυγίζει γῦρο καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὸν Λυτρωτὴν τοῦ κόσμου . . .

Ἡ ἐκκλησία μας εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἵερου ἐκείνου βα-  
πτίσματος ἀγιάζει σήμερα μὲ τὸν σταυρὸν τὴν θάλασσαν,  
τὰς λίμνας, τὰ ποτάμια, τὰ πηγάδια· τὰ ἀγιάζει ὅλα. Μὲ  
τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὰ νερὰ γίνονται λουτρὰ ἱαματικά,  
ποὺ μᾶς καθαρίζουν ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας. Τὰ οὐράνια εύ-  
λογοῦν ἀκόμη σήμερα τὰ σπαρτά μας, τὰ δένδρα μας, τὰ  
ἀμπέλια μας...

Τὴν ὥρα ἐκείνην ὁ παπα-Χαράλαμπος δὲν ἦτο ἕνας  
ταπεινὸς ἄνθρωπος· ἦτο ἐμπνευσμένος προφήτης, ὁ ὃποῖς  
ἔδινε κάτι ἀπὸ τὴν ἰδικήν του πίστιν, ποὺ ἔξωογόνησε  
τὴν ψυχὴν τοῦ ποιμνίου του.

**Αγιασμὸς τῶν κτημάτων** Τὸ ἔργον τοῦ ἵερου δὲν ἐτελείωσεν οὔτε  
ἔδω. Ἀκολουθούμενος τώρα ἀπὸ τοὺς ἀρ-  
χηγοὺς τῶν οἰκογενειῶν, ἄνδρας καὶ γυ-  
ναικας, καὶ ἀπὸ ὅσους ἥθελον ἐσυνέχισε τὴν πορείαν του.

Ἐφθασαν εἰς τὸ μέσον τῶν σταφιδοκτημάτων. Ἐκεῖ  
ἐστάθη. Μὲ τὸ βλέμμα του ἐνηγκαλίσθη ὅλην ἐκείνην τὴν  
πεδινὴν ἔκτασιν καὶ ἔπειτα μὲ κλώνους βασιλικοῦ ἐσκόρ-  
πισεν ἀπὸ τὸ γεμάτον μὲ ἡγιασμένον ὅδωρο χάλκινον δο-  
χεῖον ρανίδας δεξιὰ ἀριστερά, ἀνω καὶ κάτω. Ἀπὸ τὰ χεῖλη  
του ἀνέβαινε θεομή αὐτοσχέδιος προσευχὴ πρὸς τὸν Θεόν  
νὰ δώσῃ πολλοὺς καρπούς...

Ἄφοῦ ἔγινεν ὁ ἡγιασμὸς τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν στα-  
φίδων, ὁ ἵερεὺς μὲ τὴν ἀκολουθίαν του ἐσυνέχισε τὸν  
δρόμον του. Ἐφθασαν τέλος εἰς τοὺς ἀγρούς, ποὺ ἀπλώ-  
νονται ἐπάνω εἰς κυματιστοὺς λόφους.

“Ω, τὸν ἀπλοῦκὸν καὶ θεοσεβέστατον παπα-Χαρά-  
λαμπον! Ἀσκεπής, εύθυτενής, σεβάσμιος, ἀνέπεμψε μὲ  
γλυκεῖαν φωνὴν καὶ ἔδω τὰς ὅλιγας καὶ ὠραίας εὐχάς του  
καὶ ηὐλόγησε καὶ ἤγιασε τὰ σπαρτά. Οἱ χωρικοὶ μὲ κα-

τάνυξιν καὶ σιωπὴν παρηκολούθησαν τὸν ἄγιασμὸν τῶν ἀγρῶν των.

Τὰ φυλλαράκια τοῦ πρωΐμου σίτου ἐδέχθησαν μὲ εὐγνωμοσύνην τὴν ἡγιασμένην δρόσον· καὶ ὁ ἄνεμος ἐλαφρὸς τὰ ἔκλινε ταπεινὰ πρὸς τὴν γῆν, ὡς νὰ προσεκύνουν ἐκεῖνην τὴν στιγμὴν τὴν χάριν τοῦ ὅμιλατος.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ἀνέβαινον ὑψηλὰ πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ πρωΐνα κελαδήματα τῶν κορυδαλλῶν, ὡς εὐχαριστήριος ὄμνος ὅλης τῆς πλάσεως πρὸς τὸν Δημιουργὸν καὶ Πλάστην αὐτῆς.

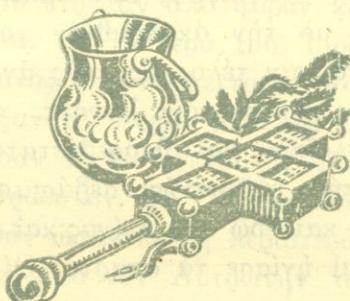
— Καλὴ σοδειά, χωριανοί! Καὶ τοῦ χρόνου! Ηὔχήθη, ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸ ἔργον του, ὁ ἀγαθὸς ἵερεύς.

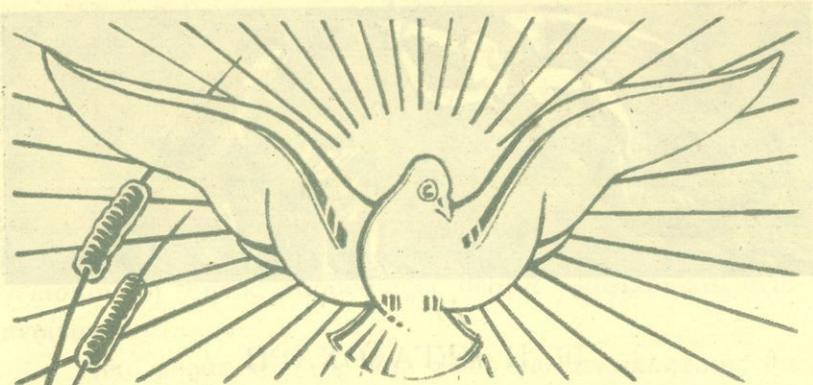
— Εὐχαριστοῦμε, παππούλη! Νὰ χαιρεσαι τὴν ἱερώσύνη σου! Ἀπήντησαν οἱ χωρικοί.

Ἐπειτα ἐφίλησαν τὸν Σταυρὸν καὶ τὴν δεξιὰν τοῦ ἱερέως καὶ ἔχοντες αὐτὸν εἰς τὸ μέσον ἐπέστρεψαν εὐχαριστημένοι καὶ χαίροντες εἰς τὸ χωρίον των. Ἡ γῆ των, ποὺ εἶχον κληρονόμησει ἀπὸ πατέρα πρὸς πάππον, εἶχεν εὐλογηθῆ ἄλλην μίαν φοράν.

Γεμάτοι τώρα ἐλπίδας θὰ συνεχίσουν μὲ νέας δυνάμεις καὶ θάρρος τὸν σκληρόν, ἀλλὰ εὐλογημένον ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

N. A. Κοντόπονλος





## 45. ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ

Θεοφάνεια. 'Ο Ούρανὸς πανηγυρίζει.

"Ἐν' ἀσπρῷ περιστέρῃ φεύγει ἀπάνου.

Μ' ἔνα κλωνὶ ὁ παπᾶς δενδρολιβάνου

μ' ἄγιασμὸ τὸ γρασίδι του φαντίζει.

'Η δέησι, κρίνος μέσα του, κι ἀνθίζει  
γιὰ τὸ δικό του τὸ ψωμί, γιὰ τοῦ ζητιάνου.

Τὰ μυστικὰ τὰ λόγια μουρμουρίζει,

ποὺ λένε γιὰ τὸ θάμμα τοῦ Ἰορδάνου . . .

«Ἐλληνίδες ποιήτριες»

Αθ. Ταρσούλη

Αἰμ. Δάφνη



#### 46. Η ΜΕΓΑΛΟΧΑΡΗ

Ο γαλανὸς μικρὸς λιμὴν τῆς Τήνου, ἡμικύκλιον ἀπὸ λευκοὺς οἰκίσκους στρογγυλὰς καμάρας, καὶ μικρὰν προκυμαίαν, ὅπου τὸ κῦμα κτυπᾷ μὲν μεταλλικὸν ἥχον τὰ ἄσματάκια του, εἶναι γεμάτος θόρυβον, κίνησιν, ζωήν.

Παντοῦ γαλανόλευκοι σημαῖαι! . . . ἀτελείωτον ἀνέμισμα ἀπὸ ταινίας λευκᾶς καὶ γαλανᾶς παιγνιδίζει εἰς τὸν ἀέρα.

Θαλαμηγοί, ἐμπορικὰ ἀτμόπλοια, ίστιοφόρα κυκλαδικά, κυπριακά, σαμιώτικα, κρητικὰ καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλην γωνίαν ἔλληνικῆς θαλάσσης ἀπλώνοντα σήμερον μὲ δῆλην τὴν εὐλάβειαν τῆς ψυχῆς των τὴν γαλανόλευκον σημαῖαν.

Ἐν ἀπὸ τὰ πολεμικὰ ἔχει ἀγκυροβολήσει ἔξω, διότι δὲν χωρεῖ εἰς τὸν λιμενίσκον καὶ ἡ μελανὴ κατατομῇ του μὲ τοὺς ὑψηλοὺς πύργους καὶ τὰ μεγάλα τηλεβόλα ζωγραφίζεται εἰς τὸ γαλανὸν τῆς θαλάσσης ώσταν πλωτὸν φρούριον φιλοτελέονταν μέσα εἰς τὰ βαθέα νερά.

Ἄτμοπλοια ὑπεροπλήρη, μερικὰ κλίνοντα εἰς τὸ πλευρὸν ἀπὸ τὸ βάρος, φθάνονταν τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου, δῆλα ἀνεμίζοντα σειρὰς πολυχρώμων σημαιῶν, γεμίζοντα τὸν ἀέρα μὲ σφυρίγματα καὶ μουσικάς.

"Εξω ἄλλα ίστιοφόρα λοξοδρομοῦν, διὰ νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν λιμένα, ἄλλα μὲ δξὺν τριγμὸν ἐτοιμάζονται νὰ ἀγκυροβολήσουν, πάντοτε δὲ νέα ίστια προβάλλον εἰς τὸν δρίζοντα ἔως κάτω, ὅπου γαλανίζονται τὰ βουνὰ τῶν γῦρο νήσων.

Δύο φορᾶς τὸ ἔτος, Δεκαπενταύγουστον καὶ Εὐαγγελισμοῦ, ἡ Τῆνος παρουσιάζει θέαμα γραφικὸν καὶ ἀξιοπεοίεργον.

Δύο φορᾶς τὸ ἔτος ἀπὸ κάθε γωνίαν ἐλληνικῆς θαλάσσης σειραὶ δλόκληροι ίστιοφόρων ἐτοιμάζονται τὰ ίστια τῶν καὶ χιλιάδες προσκυνητῶν συρρέονται, ὅπως συνέργεον ἄλλοτε εἰς τὴν γειτονικὴν Δῆλον, διὰ νὰ προσκυνήσουν τὴν Παρθένον καὶ νὰ φέρουν τὰ δῶρά των, ἀφιερώματα εὐγνωμοσύνης καὶ εὐχαριστιῶν.

Καὶ ἡ συρροὴ κατ' ἔτος αὔξανει. Οἱ ξένοι πάντοτε ἔρχονται περισσότεροι, ἡ πανήγυρις γίνεται μεγαλοπεπτέρα, ἀφορμὴ συγκεντρώσεως κόσμου, ἔορτὴ διὰ τοὺς κατοίκους, πανελλήνιον προσκύνημα δι' ἑλευθέρους καὶ δούλους ἀδελφωμένους εἰς τὸν κοινὸν δεσμὸν πατρίδος καὶ πίστεως.

Εἶναι ἡ ἔορτὴ τῆς Παρθένου!

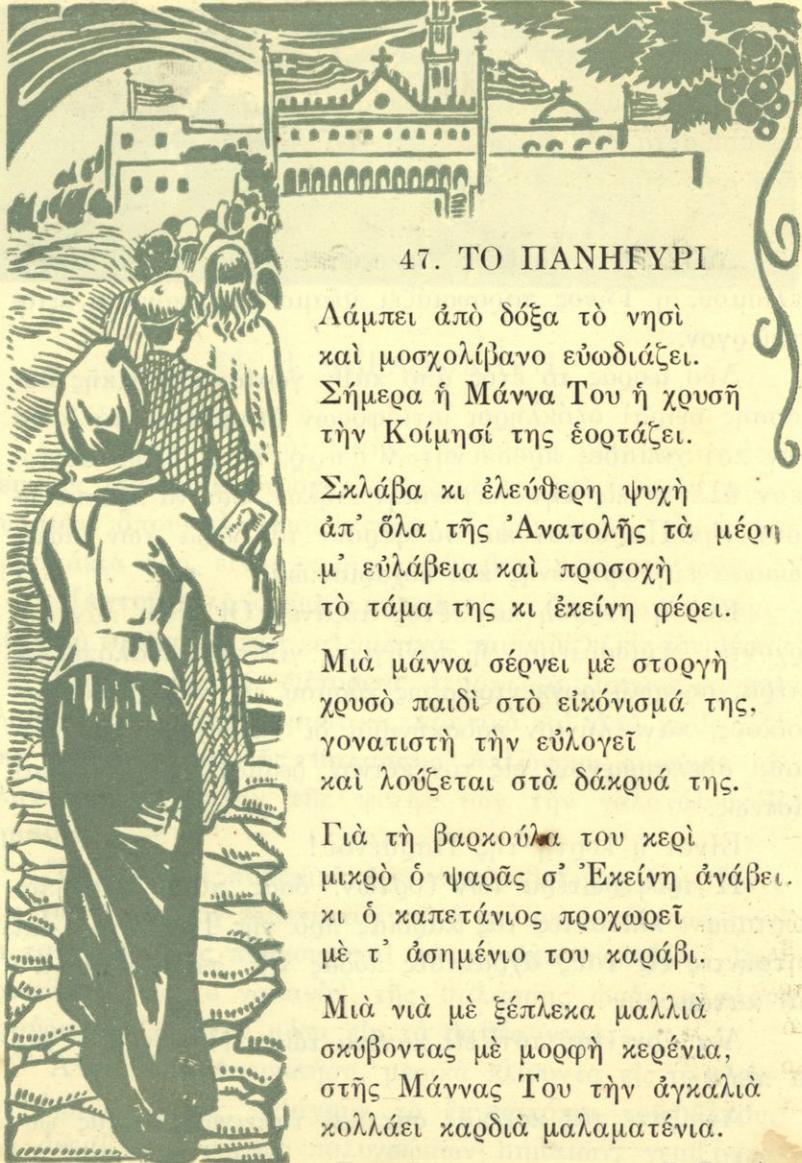
Ἡ τρυφερωτέρα τῶν ἔορτῶν, ὅσας ποτὲ ἄνθρωποι ἔώρτασαν κλίνοντες τὰς καρδίας πρὸ τῆς Παρθένου καὶ ζητοῦντες εἰς τοὺς ἀχράντους πόδας τῆς παραμυθίαν καὶ καταψυγήν . . .

Δὲν ἀρνεῖται ποτὲ εἰς κανένα τῶν οἰκτιῷ μῶν τῆς τὰ πλήθη . . .

Ἄνοιξατε τὰς καρδίας σας καὶ τὰπεινώσατε τὰς ψυχάς σας.

«Μεγαλόχαρη»

Αγγελος Τανάγρας



#### 47. ΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ

Λάμπει ἀπὸ δόξα τὸ νησὶ<sup>ν</sup>  
καὶ μοσχολίβανο εὐωδιάζει.  
Σήμερα ἡ Μάννα Του ἡ χρυσῆ  
τὴν Κοίμησί της ἔορτάζει.

Σκλάβα κι ἐλεύθερη ψυχὴ  
ἀπ' ὅλα τῆς Ἀνατολῆς τὰ μέρη  
μ' εὐλάβεια καὶ προσοχὴ  
τὸ τάμα της κι ἐκείνη φέρει.

Μιὰ μάννα σέρνει μὲ στοργὴ  
χρυσὸ παιδὶ στὸ εἰκόνισμά της,  
γονατιστὴ τὴν εὐλογεῖ  
καὶ λούζεται στὰ δάκρυνά της.

Γιὰ τὴ βαρκούλα του κερὶ<sup>ν</sup>  
μικὸ δ ψαρᾶς σ' Ἐκείνη ἀνάβει  
κι ὁ καπετάνιος προχωρεῖ  
μὲ τ' ἀσημένιο του καράβι.

Μιὰ νιὰ μὲ ἔπλεκα μαλλιὰ  
σκύβοντας μὲ μορφὴ κερένια,  
στῆς Μάννας Του τὴν ἀγκαλιὰ  
κολλάει καρδιὰ μαλαματένια.

«Τραγούδια τοῦ σπιτιοῦ»

Γ. Σεραπίης



## 48. Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΡΟΣΤΑΤΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

“*Ἡσαν φοβεραὶ αἱ ἡμέραι, κατὰ τὰς δποίας ὁ ἄγγελος τοῦ Κυρίου ἐκάλει τὸν Ἀγιον Δημήτριον νὰ ἐγκαταλείπῃ τὴν πόλιν του.*

“*Ἄγριοι καὶ πολυάριθμοι ἐπιδρομεῖς ἐπήρχοντο ἐναντίον τῆς Θεσσαλονίκης, οἱ Σλαῦοι, ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος τῆς Μεσαιωνικῆς ἡμῶν Αὐτοκρατορίας.* Ἀπὸ τὸν 2ον—3ον αἰῶνα μ. Χ. ἀρχίζουν οἱ Σλαῦοι ως χείμαρρος ἀκράτητος νὰ κατέρχωνται πρὸς τὴν χερσόνησον τοῦ Αἶμου. *Ἐπὶ τέσσαρας πέντε αἰῶνας αἱ ἐπιδρομαὶ των διασπείρουν τὴν φρίκην καὶ τὸν τρόμον εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας.*

“*Ἡλθεν ἐποχὴ τὸν 7ον αἰῶνα, ὅτε οἱ Σλαῦοι εἶχον καλύψει ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον. Καὶ ἐκινδύνευ τότε τὸ Ἐδυνος ἡμῶν τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων.* Ἀλλὰ προπύργιον ἀγέρωχον ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ὑψώθη τότε ἐπὶ δύο αἰῶνας ἡ μεγάλη Θεσσαλονίκη. Καὶ εἰς τὰ κολοσσιαῖα αὐτῆς τείχη ἐθραύσθησαν τὰ πελώρια κύματα τοῦ σλαϊκοῦ χειμάρρου.

“*Ἀπὸ πολυαριθμούς φυλὰς ἀποτελούμενοι οἱ Σλαῦοι τῆς Μακεδονίας, σύροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ ἄλλα βαρβα-*

ρικὰ φῦλα, ὡς τοὺς Ἀβάρους, τοὺς Βουλγάρους, ἀρχίζουν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ βού αἰῶνος, ἐπὶ αὐτοκρατορίας Ἰουστινιανοῦ, τοὺς φοβεροὺς πολέμους πρὸς κατάληψιν τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐπὶ δύο ὅλους αἰῶνας, ἀπὸ τὸν βού ἔως τὸν 800ν, κάθε ὀλίγον ἐπιπίτονυ λυσσαλέοι ἐναντίον τῆς πόλεως.

Ἐξ πολέμους ἐπεχείρησαν ἐναντίον αὐτῆς, εἰς ἓνα μάλιστα ὅχι μίαν, ἀλλὰ τρεῖς φορὰς ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν. Ἀμέτοητα εἶναι τὰ πλήθη τῶν πολιορκητῶν, ἔφθασαν καὶ ἔως ἑκατὸν χιλιάδες. Νομίζεις ὅτι ἥσαν «ἄλλος στρατὸς τοῦ Ξέρξου». Ὡς «νιφάδες τῆς χιόνος» πίπτουν ἐπάνω εἰς τὴν πόλιν καὶ ὅπως ἡ ὅμμος περικλείει τὴν θάλασσαν, ὅμοίως καὶ οἱ πολιορκηταὶ περιζώνουν τὰ τείχη, ὡς μία «θανατηφόρος στεφάνη» περισφίγγουν τὴν πόλιν.

Ολα τὰ δπλα, τὰ μηχανήματα τῆς πολιορκίας φέρουν μαζί των, καί, φοβερώτερον ἀπὸ αὐτά, τὴν ἀγροτηταν καὶ τὴν μανίαν των, διότι ἥσαν «θηριώδη ἀνήμερα φῦλα». Πολλοὺς σφοδροὺς πολέμους ὑπέστη ἡ πόλις ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, λέγουν οἱ παλαιοί, ἀλλὰ δὲν ὑπέστη σφοδροτέρους ἀπὸ τοὺς πολέμους ἐκείνους τῶν Σλαύων.

Άλλ' ἡ μεγάλη πόλις ἔχει ἴσχυρὰ τὰ τείχη αὐτῆς καὶ ἀκόμη ἴσχυρότερα τείχη ἔχει τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν ἀνδρείαν τῶν κατοίκων της. Οἱ Θεσσαλονικεῖς μάχονται «ὑπὲρ πατρίδος καὶ ναῶν παναγίων καὶ πίστεως».

Καὶ εἶναι πρὸς τούτοις ἡ πόλις «μεοφρούρητος, ἀγιοφύλακτος». Ἐχουν οἱ κάτοικοι ἀήττητον στρατηγόν, τὸν ὑπερένδοξον αὐτῶν Ἀθλοφόρον, τὸν Ἀγιογ Δημήτριον. Ἡ «Οὐράνιος Πρόνοια», λέγει τὸ παλαιὸν βιβλίον, «ἐφώτιζε τοὺς πολίτας καὶ ἔκαμνε μὲ τὴν ἀνδρείαν ὡς θώρακα τὰς ψυχάς των». Ἡ ἀγγελικὴ συμμαχία τοῦ Μεγαλομάρτυρος κάμνει ἀκαταγώνιστον τὴν ἀνδρείαν τῶν ποτ-

λιτῶν. Μὲ τὸ πρόσωπον σκυθρωπὸν διὰ τὸν κίνδυνον τῆς πόλεως του, ἐγείρεται ὁ Ἀγιος ἀπὸ τὴν ἰερὰν λάρνακα καὶ ἐμφανίζεται ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ εἰς τοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς πόλεως.

Δὲν τὸν ἔβλεπον εἰς τὸ ὄνειρόν των, ἀλλὰ τὸν ἔβλεπον εἰς τὴν πραγματικότητα αὐτὸν τὸν ἴδιον νὰ μάχεται μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν, νὰ προηγήται καὶ νὰ ὀδηγῇ αὐτοὺς εἰς τὴν νίκην καὶ τὴν σωτηρίαν.

Καὶ ἄλλοτε τὸν ἔβλεπον ἐπάνω εἰς τὰ τείχη ὅμοιον πρὸς ὅπλιτην πλήττοντα μὲ τὸ ξίφος του τοὺς βαρβάρους. Ἄλλοτε τὸν βλέπουν ἐνδεδυμένον μὲ χλαῖναν ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ του ἵππου καὶ κραδαίνοντα τὴν ἀρτητὸν λόγχην του νὰ προηγήται εἰς ἔξοδους ἐναντίον τῶν πολιορκητῶν. Ἄλλοτε πάλιν φορῶν λευκὴν χλαύδα διατρέχει τὸ τείχος καὶ ἐπειτα τρέχει ἐπὶ τῆς θαλάσσης δρομαίως περιπατῶν ὡς ἐπὶ στερεοῦ ἐδάφους καὶ διασκορπίζει τὸν στόλον τῶν βαρβαρικῶν μονοξύλων.

Καὶ δὲν τὸν ἔβλεπον τὸν Ἀθλοφόρον μόνον οἱ πολῖται τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἔχθροι, οἱ δοποῖοι κατελαμβάνοντο ὑπὸ τρόμου καὶ διερκορπίζοντο. Ὅταν ἡρώτων μετὰ τὴν νίκην τοὺς αἰγμαλώτους διατί ἔφυγον, ἐκεῖνοι ἀπεκρίνοντο: «Εἶδομεν ἔνα ἄνδρα ξανθὸν καὶ λαμπρόν, ὃ ὁποῖός ἐκάθητο ἐπὶ λευκοῦ ἵππου καὶ ἐφόρει ἵματιον λευκόν». Καὶ τότε ἐνόσουν ὅλοι ὅτι ὁ πανένδοξος Ἀθλοφόρος ἦτο ὁ ὀδηγῶν τὸν ἀγγελικὸν ἀόρατον στρατὸν καὶ συγχρόνως τὸν ὀρατὸν στρατὸν τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς πόλεως του.

Καὶ ἀφοῦ ἔσφεζε τὴν πόλιν του, ἐπέστρεψε πάλιν ὁ Μεγαλομάρτυς εἰς τὸν πανάγιον Οἶκόν του. Καὶ τὸ πρόσωπόν του, λέγει τὸ παλαιὸν βιβλίον, ἀπὸ τὴν χαρὰν «λαμπρόν αἵρετος ὡς ἡλιακῶν ἀκτίνων ἀπέπεμπεν».

Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ κατὰ τοὺς ἴδιους χρόνους καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους ἐχθρούς, ἀπὸ τοὺς φοβεροὺς Σλαύους, σφέσει τὴν πόλιν τῶν Πατρῶν (τὸ 807 μ. Χ.) ὁ « ἀή τητος καὶ ἀκαταγώνιστος στρατηγὸς καὶ τροπαιοῦχος ἀπόστολος Ἀγιος Ἄνδρεας ».

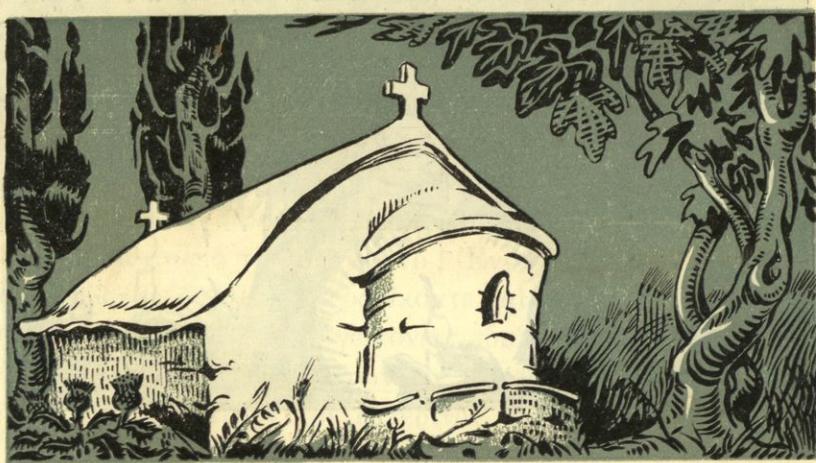
Πόσες φορὲς δὲν ἔσωσε τὴν Κωνσταντίνοπολιν ἀπὸ τοὺς πολιορκοῦντας ἐχθρούς ή μεγάλη Ὑπέρμαχος Στρατηγός, ή Θεοτόκος;

Διὰ τὴν ἄγρυπνον αὐτὴν προστασίαν τῆς πόλεώς του ἥτο ἀπέραντος ή εὐγνωμοσύνη, βαθυτάτη ή λατρεία, ἀκλόνητος ή πίστις τῶν κατοίκων αὐτῆς πρὸς τὸν μέγαν καὶ ὑπερένδοξον κηδεμόνα καὶ πολιοῦχον.

Συγκινητικὰ εἶναι τὰ ἀπειρα δείγματα τῆς λατρείας ταύτης. Μὲ κάθε τρόπον ή εύσέβεια τῶν πολιτῶν ἔξήτησε νὰ διαιωνίσῃ τὴν μνήμην τοῦ μαρτυρίου καὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Ἅγιου.

Μὲ ἀπειρον εὐλάβειαν διαβάζονται παλαιὰ βιβλία, εἰς τὰ δοποῖα ἐγράφησαν μὲ τοὺς πολέμους τῶν Σλαύων τὸ μαρτύριον καὶ τὰ θαύματα τοῦ καλλινίκου μάρτυρος.

Καὶ μὲ τὴν τέχνην ἀκόμη ἔξύμνησεν ή εύσέβεια τῶν περασμένων αἰώνων τὸν ὑπερένδοξον Μεγαλομάρτυρα. Μὲ ὡραιότατα ψηφιδωτὰ καὶ τοιχογραφίας ἔξεικόνισαν εἰς τοὺς τοίχους τῶν ἐκκλησιῶν τὸν βίον καὶ τὸ μαρτύριον καὶ τὰ θαύματα τοῦ Ἅγιου Δημητρίου. | Καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην θαυμάζομεν τὴν μεγαλοπρεπὴ ἐκκλησίαν, τὴν μίαν σφραγίδην ἐκ τῶν τριῶν, τὰς δοποίας ἀνήγειρεν εἰς τιμὴν τοῦ ὑπερενδόξου προστάτου τῆς πόλεως ή θεῷ μὴ λατρεία τῶν κατοίκων.



#### 49. Α·Ι· ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Στὸ χωριό μας, ποὺ δὲν εἶναι κι ὁμορφότερο στὴν πλάσι  
μᾶς ἀφῆκαν οἱ γονεῖς μας μιὰ γερόντισσα ἐκκλησιά.  
Δὲν τῆς ἔχομε φτιασμένο μαρμαρένιο εἰκονοστάσι,  
τὰ καντήλια τῆς δὲν εἶναι κρυσταλλένια καὶ χρυσᾶ.

Πτωχικὰ ντυμένους ἔχει καὶ τοὺς γέρους τῆς παπᾶδες,  
ταπεινοὶ κι οἱ δυό της ψάλτες εἶναι πάντα ἐργατικοί.  
Στὰ μανάλια τῆς μεγάλες δὲν ἀνάβουνε λαμπάδες,  
στὸν Ἀφέντη 'Αϊ-Δημήτρη τὸ μικρὸ κεράκι ἀρκεῖ.

Κι ὅμως στὸ μικρὸ της χῶρο, ποὺ ὅλους κι ὅλες δὲ μᾶς βάνει,  
τοῦ Θεοῦ τὸ μεγαλεῖο αἰσθανόμαστε τρανό.  
Πουθενὰ πιὸ μυρωμένο δὲν καπνίζει τὸ λιβάνι,  
πουθενὰ τὸ καντηλάκι δὲν σπιθάει πιὸ φωτεινό !



## 50. ΠΑΣΧΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΚΙΑΘΟΝ

Ποτὲ δὲν θὰ τὸ λησμονήσω ! Καὶ μόνον ἡ ἀνάμνησίς του μὲ γοητεύει καὶ τώρα ἀκόμη. Τί εὔμορφον Πάσχα ! Νομίζω ὅτι ἔκτοτε δὲν εἶδα πλέον τοιοῦτο φατόρον, τοιοῦτο μελῳδικὸν καὶ εὐῶδες Πάσχα. "Ολοι ἐγέλοῦσαν ως μικρὰ ἀθῆτα παιδία, ὅλα ἐμοσχοβολοῦσαν εἰς τὴν μικρὰν ἔκεινην νῆσον, ὅλα ἡσαν λαμπροφορεμένα. Τὰ περισσότερα παιδία εἶχον φορέσει καινουργῆς ὑποδήματα κι ἔκαμνον κρότον καὶ κρότον ἐπάνω εἰς τὰς πλάκας τῆς ἐκκλησίας.

Τί εὔμορφον Πάσχα ! Τὴν ψαλμῳδίαν του, μοῦ φαίνεται δὲν τὴν ἤκουσα πλέον. "Ισως συνετέλεσε καὶ ἡ ἔκτακτος δροσερὰ ἄνοιξις τοῦ ἔτους ἔκεινου τοῦ ἀλησμονήτου. Τὰ ἀηδόνια εἶχον ἔλθει τόσον ἐγγὺς εἰς τὴν κωμόπολιν, ὥστε μερικὰ ἀφόβως εἰς δυσαν καὶ εἰς τὸ πυκνὸν τοῦ ναΐσκου κηπάριον καὶ συνώδευον καὶ ἔκεινα μὲ τὴν μαγευτικὴν μελῳδίαν των τὸ γλυκύτατον « Χριστὸς Ἄνεστη ».

Τὸ καὶν θυμίαμα ὑπάρχουν στιγμαὶ κατὰ τὰς ὁποίας νομίζω ὅτι τὸ αἰσθάνομαι ἀκόμη. Ἐλεγον πῶς ἦτο θυμίαμα ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Ἀνναν, μονὴν τοῦ Ἀθωνός, γνωστὴν διὰ τὴν ἀρετὴν τῶν ἐρημιτῶν αὐτῆς. Ἄλλ’ ἵσως καὶ τὰ πάμπολλα τριαντάφυλλα τοῦ κηπαρίου τῆς ἐκκλησίας προσέφερον καὶ αὐτὰ τὸ ἀρωμά των τὸ μεθυστικόν. Καὶ ἦσαν τόσα πολλὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο! Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ὁ μπαρμπα-Κώστας ὁ Ὀλλανδέζος ἔκοπτε καὶ ἐμοίραζε καθ’ ἕκαστην εἰς τὰ παιδία τῆς γειτονιᾶς, διὰ νὰ μὴ φωνάζουν εἰς τὰ τρελλὰ παιγνίδια των εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν τοῦ ναοῦ καὶ διακόπτουν τὸν ἐσπερινὸν τοῦ γέροντος παπα-Οἰκονόμου.

Ο λαμπρὸς στολισμὸς τοῦ Πάσχα, ὁ κατὰ τὴν συνήρθειαν γενόμενος ὑπὸ τῶν νυμφῶν τοῦ ἔτους ἐκείνου, παραδαμένει ἀκόμη βαθύτατα εἰς τὴν μνήμην μου μὲ τὰ ζωηρὰ χρώματά του, ώς νὰ ἔζωγραφίσθησαν ἔκτοτε εἰς τὴν φαγτασίαν μου μὲ ὅλην τὴν λάμψιν καλλιτεχνικῆς εἰκόνος ἀγιογράφου. Ἔτυχε τὸ ἔτος ἐκεῖνο νὰ τελεσθοῦν καὶ πολλοὶ γάμοι καί, τὸ σημαντικότερον, ἔτυχε τὸ ἔτος ἐκεῖνο νὰ ἐργασθοῦν οἱ ναυτικοί μας ὅσον σπανίως συμβαίνει. Ως ἐκ τούτου εἶχε συναχθῆ εἰς τὴν μικρὰν νῆσον ἀρετὸν χρῆμα, τὸ ὄποιον, ὅπου ὑπάρχει, παρακολουθεῖται μὲ χαρὰν καὶ μὲ λάμψιν.

Ω, τί Πάσχα ἐκεῖνο! Συνεφώνει μαζί μου καὶ ὁ γέρων ἰερεὺς Οἰκονόμος καὶ μοῦ ἔλεγε μετὰ ταῦτα καὶ ἐκεῖνος: Τί Πάσχα ἐκεῖνο, παιδί μου! Ἐχεις δίκαιον· καὶ ἔλαμπον ἀπὸ χαρὰν γεμάτοι οἱ ὄφθαλμοί του, ώς λάμπει τὸ καθαρὸν ποτήριον ἀπέναντι τοῦ φωτός.

Γλυκοχαράζει πλέον. Ροδίζει εῦμορφα ἥ αὐγὴ προσπαθοῦσα νὰ διασπάσῃ τῆς νυκτὸς τὴν μαύρην καλύπτραν,

ἡ ὁποία ἀπλοῦται ἀκόμη εἰς τὸ μικρὸν χωρίον μου καὶ εἰς τὸν εὔμορφον λιμένα του, τοῦ ὁποίου τὰ νερὰ ἀκίνητα ἥσυχάζουν εἰς τὴν σιωπηλὴν γαλήνην τῆς νυκτός. Οὔτε ὄφλοι σβός ὁ μελῳδικὸς ἀκούεται εἰς τὴν ἄμμον κάτω. Τὰ ἄστρα τρέμουν παιγνιώδῃ εἰς τὸ στερέωμα, ὡς νὰ τὸ ἔξη γειρόν τώρα ἐκ τοῦ βαθέος ὑπνου αἱ πρῶται ἀκτίνες τῆς αὐγῆς. Δύο γλυκόλαλοι ἀηδόνες κελαδοῦν τὸ ἐωθινὸν εἰς τὸ κηπάριον, ἀπὸ τὸ ὄπιον ἀναδίδεται εὐθύδια μεθυστικὴ ἀρωμάτων.

Οἱ ἀναστάσιμοις ὕμνοις ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἀναμέλπεται τόσον περιπαθῶς καὶ τόσον γοητευτικῶς, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ παρατεταγμένοι ἔξω εἰς τὴν πλατεῖαν ναῦται διὰ πυροβολοῦν λησμονοῦν τὸ χαρμόσυνον ἔθιμον παρασηρόμενοι ἀπὸ τῆς γλυκείας ψαλμῳδίας τὸν ἀντίλαλον. Μέσα εἰς τοὺς χοροὺς εἰχον καταλάβει τὰ στασίδιά των ὅλοι οἱ προύχοντες ἐνθεν καὶ ἐνθεν φοροῦντες τὰ καλά των καὶ κρατοῦντες τὰς λαμπάδας των.

Σεμνὴ εἰς ὅλην τὴν ἀπλότητα αὐτῆς ἡ παράταξις. "Οπισθεν δὲ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ οἱ νησιῶται ὅλοι, ναυτικοὶ καὶ γεωργοί, ἀνάμεικτοι. Καὶ πρὸς τούτοις τὰ παιδία καθένα μὲ τὸ κόκκινον αὐγὸν εἰς κεῖρας γεμάτα χαράν.

Μετ' ὀλίγον ρεῦμα φωτὸς ἔξεχύθη εἰς τὴν πλατεῖαν καὶ ἔλαβε διαφόρους διευθύνσεις ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς πολίχνης. "Εληξεν ἡ λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως καὶ οἱ πιστοὶ νησιῶται κρατοῦντες ἀναμμένην τὴν λαμπάδα τοῦ Πάσχα μετέβαινον μὲ ἀγαλλίασιν εἰς τοὺς οἴκους των νὰ φέρουν εἰς αὐτοὺς τὸ φῶς, τὴν χαράν, τὴν Ἀνάστασιν. Καὶ ἤκουόντο ζωηρῶς καὶ χαρμοσύνως διασταυρούμεναι αἱ εὐχαὶ «Χριστὸς Ἀνέστη!» «Ἄληθῶς Ἀνέστη!».

Κατόπιν ὅλον ἐκεῖνο τὸ Ἀναστάσιμον φῶς, ὅλη ἐκείνη ἡ χαρὰ διεσπάρη μέσα εἰς τοὺς οἰκίσκους τῆς

μικρᾶς πολίχνης, ἔκαστος τῶν ὁποίων μετεβλήθη εἰς ναὸν ἑορτάζοντα. Καὶ τὸ ἀχόρταστον Πασχάλιον ἄσμα ἐψάλλετο ὑπὸ τὸ τσούγκρισμα τῶν αὐγῶν καὶ τὴν ἀνέκφραστον χαρὰν τῶν παιδιῶν, τὰ δοῖα ἡγρύπνησαν πρώτην φορὰν διὰ τὴν γλυκυτάτην αὔτην ἀπόλαυσιν, τὴν στιλπνὴν χαρὰν ως τὸ στιλπνὸν κέλυφος τοῦ πασχαλινοῦ αὐγοῦ.

« Διηγήματα » Τόμος Β'

<sup>2</sup>Αλέξαρδος Μωραϊτίδης



## 51. ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ

Χριστὸς Ἀνέστη ! Ἀνοίγουν  
καὶ ὑμνολογοῦν τὰ χείλη !  
Ἐχθροὶ καὶ φίλοι σμίγουν  
καὶ γίνοντ’ ὅλοι φίλοι.  
Χριστὸς στὸ θρόνο ἀνέβη  
κι ἀγάπη βασιλεύει !

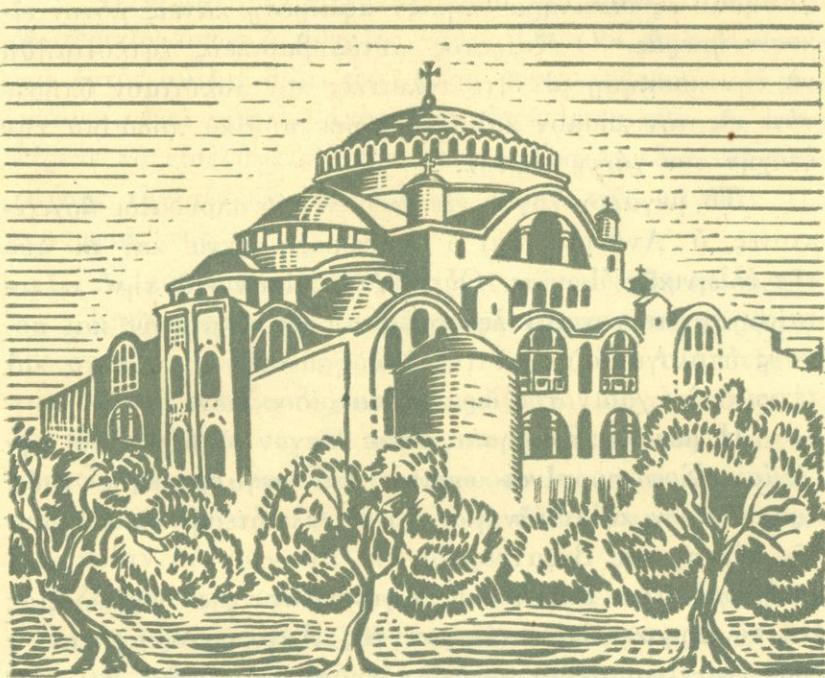
Ο Θάνατος ἔχάθη,  
ο Ἄδης ἐνικήθη,  
ἀφάνισε τὰ πάθη  
κι ἐνδόξως ἀνεστήθη  
ο Λυτρωτὴς τοῦ κόσμου,  
ο Πλάστης καὶ Θεός μου.

Ημέρα δοξασμένη,  
χαριμόσυνη μεγάλη !  
Ἡ φύσις ἀνθισμένη  
«Χριστὸς Ἀνέστη» ψάλλει.  
Κώδων χαρᾶς σημαίνει . . .  
Χαρῆτε, λυπημένοι !

Τὸ μέγα Πάσχα σπέρνει  
παντοῦ χαρὲς κι ἐλπίδες,  
κόκκιν’ αὐγὰ μᾶς φέρνει  
κι δλόχρουσες λαμπάδες  
καὶ ὑμνους καὶ τραγούδια.



*\*Αριστομένης Προβελέγγιος*



Β'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

## 52. Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

Η φημισμένη ἐκκλησία εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, δηλαδὴ ὁ ναὸς τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ μεγαλυτέρα καὶ ἡ πλέον φημισμένη ἐκκλησία, ποὺ οἰκοδόμησαν οἱ βυζαντινοὶ πρόγονοί μας.

Τὴν ἀνέγερσίν της τὴν ἥρχισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς εἰς τὰ 532 μ. Χ. καὶ διὰ νὰ ἀποπερατωθῇ, ἔχοει-

ἀσθησαν ἔξι διλόκληρα ἔτη, ἀν ἀφαιρέσῃ κανεὶς μόνον εἴκοσιν ἡμέρας. Ὁ ἔξαιρετος αὐτὸς βασικεὺς ἐφιλοτιμήθη νὰ τὴν κοσμήσῃ μὲ δ, τι πολυτελὲς καὶ πολύτιμον ὑπῆρχε τότε εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐδαπάνησε μυθικὰ ποσὰ διὰ τὴν ἐποχήν του χάριν τούτου.

Τὸ μεγάλον ἔργον ἔξετέλεσαν δύο σπουδαῖοι ἀρχιτέκτονες, ὁ Ἀνθέμιος καὶ ὁ Ἰσίδωρος, τέκνα καὶ οἱ δύο τῆς Ἑλληνικῆς Ἰωνίας. Οὗτοι ὑπελόγισαν καὶ τὴν τελευταίαν ἀρχιτεκτονικὴν λεπτομέρειαν μὲ τολμηροὺς καὶ σοφοὺς ὑπολογισμοὺς καὶ τῆς ἐδώρησαν εἰς κομψότητα καὶ τέχνην τὴν χάριν τῆς ώραίας πατρίδος των.

Ἡ μεγάλη Ἐκκλησία, ὅπως ἔλεγον οἱ βυζαντινοὶ τὴν Ἅγιαν Σοφίαν, εἶναι ώραῖος καὶ μεγαλοπρεπῆς ναός, πραγματικὸν καλλιτέχνημα καὶ τὸ τελειότερον οἰκοδόμημα τῆς τέχνης τοῦ Βυζαντίου.

Ἐπὶ χίλια ἔτη ἦτο ἡ Μητρόπολις τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τὸ θρησκευτικὸν κέντρον τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἡ ζωή της εἶναι στενὰ συνδεδεμένη μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ιστορίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐκεῖ μέσα ἥρχιζε κάθε θρησκευτικόν, πολιτικὸν καὶ πολεμικὸν γεγονός καὶ εἰς τὴν Ἅγιαν Σοφίαν ἔπαιρνε τέλος. Εἰς αὐτὴν ἔγινε καὶ ἡ ἀλησμόνητος τελευταία λειτουργία ὀλίγας ώρας πρὸ τῆς ἀλώσεως, ποὺ ἤναψε τὴν λαμπάδα τῆς ἐλπίδος διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἐθνους.

**Τέχνη καὶ κάλλος** Τὸ ἔξωτερικὸν τῆς Ἅγιας Σοφίας δὲν φανερώνει τίποτε ἀπὸ τὸ κάλλος καὶ τὴν τέχνην της. Εἶναι κτίριον φορτωμένον μὲ τοίχους ποὺ τὸ περιττιγρούζουν καὶ εἰς τὴν κορυφήν του κάθεται βάρος ὁ τρούλλος εἰς ὄψις 50 μέτρων ἀπὸ τὴν γῆν.

Αλλὰ μία βυζαντινή ἐκκλησία δὲν κρίνεται ἀπὸ τὸ ἔξωτερικὸν ὅπως ὁ ἀρχαῖος ναός. Ὅλοι οἱ θησαυροὶ εἰναι ἐντὸς αὐτῆς· διότι ἐκεῖ μέσα συγκεντρώνονται οἱ χριστιανοί, ἐκεῖ γίνεται ἀπὸ τὸν ιερέα ἡ λειτουργία. Δι' αὐτὸν ἔπρεπε νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, διὰ νὰ ἀπολαύσῃς τὴν τέχνην της, διὰ νὰ χαρῇς τὴν μαγείαν τῆς εὐμορφιᾶς της.

Ἄσ κάμωμεν λοιπὸν ἕως ἐκεῖ μίαν εὔσεβη ἐπίσκεψιν.

Ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἔσωτερικὴν θύραν τοῦ νάρθηκος ἔβλεπες ὥραιοτάτην ψηφιδωτὴν εἰκόνα. Ὁ Λυτρωτὴς μὲ κατάλευκον μετάξινον μανδύαν κάθεται μεγαλειωδῶς εἰς τὸν θρόνον του· εἰς τὰ πόδια του γονατισμένος ὁ αὐτοκράτωρ μὲ τὴν βασιλικὴν πορφύραν προσεύχεται ταπεινός. Ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται τὴν θείαν δύναμιν καὶ αἰωνιότητα.

Οταν ἐπεργοῦσες τὴν θύραν, θὰ ἔμενες θαυμβωμένος ἀπὸ τὰς μακρὰς σειρὰς τῶν κιόνων· ὑψώνοντο ἄλλοι ἀπὸ πράσινα καὶ ἄλλοι ἀπὸ πορφυρένια μάρμαρα καὶ ἥσαν στεφανωμένοι μὲ λευκὰ κιονόκρανα, ποὺ εἶχον δαντελωτὰ σκαλίσματα.

Καμπυλόγραμμοι ἀψίδες ἥνωνον ἀνὰ δύο τοὺς κίονας μὲ πολλὴν χάριν.

Εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς τοῦ ναοῦ τέσσαρες μεγάλοι στῦλοι μὲ τὰς ἀρμονικὰς ποὺ τοὺς ἥνωνον ἀψίδας δέχονται τὸν μεγάλον καὶ βαρὺν θόλον, τὸν τρούλλον. Καὶ ὅμως αὐτὸς φαίνεται ὥσταν νὰ κρέμεται ἐλαφρὰ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἀπὸ ἀόρατον χρυσῆν ἄλυσιν!

Φῶς, πολὺ φῶς, περιχύνεται ἀπὸ παντοῦ. Ὁ κολοσσιαῖος ναὸς παρὰ τὸν ὅγκον του φαίνεται ἐλαφρὸς μὲ τὴν ἀρμονίαν τοῦ φωτὸς καὶ τῶν χρωμάτων, τὴν χάριν τῶν γραμμῶν καὶ τὸν ἀπαστράπτοντα πλούσιον στολισμόν.

Κάτω ἀπὸ τὸν θόλον ὑψωμένος ὡς πύργος ἀπὸ πολύχρωμα μάρμαρα λάμπει χρυσοποίκιλτος ὁ ἄμβων, τὸν δποῖον ἐδόξασεν ἔνας Φώτιος· λάμπει καὶ ὁ βασιλικὸς θρόνος, τὸν δποῖον ἐτίμησαν ὁ Ἡράκλειος, ὁ Βουλγαροπότονος καὶ τόσοι ἄλλοι αὐτοκράτορες.

Ἄντικρὺ ἀπὸ τὴν εἶσοδον, εἰς τὸ ιερὸν καὶ ἐπάνω εἰς τὴν Ἀγίαν Τοάπεζαν, λαμποκοποῦν τὰ διλόχρυσα Εὐαγγέλια μὲ τὰ πολύτιμα πετράδια καὶ τὰ χρυσᾶ σκεύη· λάμπουν καὶ τὰ πολύχρωμα μάρμαρα τοῦ τέμπλου καὶ τὰ κρεμασμένα εἰς αὐτὸ πολύτιμα ἀφιερώματα τῶν πιστῶν.

Οπου καὶ νὺ στρέψῃς τὰ μάτια σου, θὰ ἵδης παντοῦ ὥραιας ψηφιδωτὰς εἰκόνας τῆς Πίστεως ἀπὸ μωσαϊκὰ χρυσᾶ ἢ βαθυγάλαζα ποὺ φεγγοβολοῦν.

Σειραὶ ἀπὸ πολυελαίους μὲ ἀργυροδεμένα κρύσταλλα ἥνωνον κάτω ἀπὸ τὰς τολμηρὰς ἀψιδας τοὺς κίονας, τὸν ἔνα μὲ τὸν ἄλλον, καὶ ἔχυνον τὸ φῶς των, ποὺ ἥνωνετο μὲ τὸ φῶς τῶν ἀναριθμήτων χρυσῶν κανδηλῶν. Καὶ τὰ πολύχρωμα μάρμαρα μὲ τὰ ὥραια κυματιστὰ νερὰ ἀποτελοῦν μίαν ἔγχρωμον ἀρμονίαν καὶ ἀστράπτουν, ἄλλα ἐπάνω ἀπὸ τοὺς κίονας καὶ ἄλλα κάτω εἰς τὸ δάπεδον.

Γαλάζια, πράσινα, σμαράγδινα, κόκκινα, κίτρινα, ροδόχροα, λευκὰ μάρμαρα ἀπὸ χίλιους τόπους καὶ χίλια λατομεῖα ἀποτελοῦν πολυανθισμένον κῆπον καὶ λαμποκοποῦν τὰ χρώματά των καὶ φέγγει ὅλος ὁ ναός.

Καὶ ἀπὸ τὰ εἴκοσι τέσσαρα μεγάλα παράθυρα τοῦ θόλου καὶ τὰ ἄλλα ἀδέλφια των τοῦ κτιρίου καταβαίνει τὴν ἥμέραν καὶ περιχύνεται εἰς δλον τὸν ναὸν ἀφθονον τὸ φῶς φωτίζει τὴν λαμπρὰν καὶ ὥραιαν διακόσμησιν, ποὺ νομίζεις ὅτι ἡ Ἀγία Σοφία εἶναι εἰς δλοφώτεινος ἥλιος, ποὺ ἐκπέμπει μυρίας ἀκτῖνας καὶ μυρίας λάμψεις!

**Κατοικία  
‘Υψίστου**

Τί μεγαλεῖον δὲν ἐνέπνεεν ὁ χῶρος τοῦ ναοῦ !  
 Οἱ ἐπισκέπτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας μὲ  
 τὴν φαντασίαν του ἀς ἀνάψῃ τώρα τοὺς  
 μεγάλους πολυελαίους καὶ τὰς ἀναριθμήτους κανδήλας,  
 ἀς ἐνθυμηθῇ τὰς θαυμασίας πομπὰς καὶ λειτουργίας, τὰς  
 στέφεις, τὰς συνόδους καὶ τότε θὰ ἐννοήσῃ τί ἦτο ἡ  
 ‘Αγία Σοφία !

‘Ο χριστιανός, λέγει κάποιος βυζαντινὸς χρονογράφος,  
 ἥσθανετο ὅτι ὁ Κύριος εἶναι κάπου ἐκεῖ πλησίον καὶ ὅτι  
 εὐχαρίστως παραμένει εἰς τὸν ναὸν τοῦτον, τὸν δποῖον ὁ  
 ἀνθρωπος οἰκοδόμησεν ὡς κατοικίαν τοῦ ‘Υψίστου ...

N. A. Κοντόπουλος





### 53. Ο ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Β' ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ

**Η πορεία του** Νέος δὲ βασίλειος ἥρχισε τοὺς ἀγῶνας του ἐναντίον τῶν Βουλγάρων. Χωρὶς νὰ τοὺς σταματήσῃ ποτὲ καὶ χωρὶς νὰ κουρασθῇ ποτὲ ὡς νὰ ᾖ το οὐρανός, τοὺς ἔξηκολούθησε μέχρις ὅτου ἐγήρασε· καὶ τότε μόνον, τὸ 1018 μ. Χ., κατώρθωσε νὰ δαμάσῃ τὸ σκληρὸν καὶ πολεμικὸν τοῦτο ἔθνος.

“Ολα τὰ βουλγαρικὰ φρούρια, τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο, εἴχον παραδοθῆ· δὲ τελευταῖος τσάρος εἶχε φονευθῆ· ἡ τσαρīνα μὲ τοὺς τρεῖς υἱούς της καὶ τὰς ἔξι θυγατέρας της εἶχε πέσει εἰς τοὺς πόδας τοῦ νικητοῦ εἰς τὴν Ἀχρίδα, τὴν μητρόπολιν τῆς Βουλγαρίας, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπιείκειάν του.

‘Η νίκη ἦτο πλήρης καὶ δραστική. Βουλγαρικὸν κράτος δὲν ὑπῆρχε πλέον!

‘Αντὶ ὅμως νὰ ἐπιστρέψῃ δὲ γηραιὸς πολεμιστὴς μέσω Θεσσαλονίκης εἰς τὴν πρωτεύουσαν, διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ἐπὶ

τέλους, αὐτὸς ἡκολούθησε τὴν πρὸς νότον ὁδόν. Τί ἔξήτει;  
Διατί τόσοι νέοι κόποι;

Ἄσφαλῶς ἥθελεν δὲ αὐτοκράτωρ νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς νοτίας ἐπαρχίας, διὰ νὰ δώσῃ μόνος του τὰς ὁδηγίας εἰς τὰς διαφόρους ἀρχὰς πᾶς νὰ φροντίσουν διὰ τὴν ἀνάρρωσιν τῆς κατεστραμμένης ἀπὸ τὰς συνεχεῖς βουλγαρικὰς ἐπιδομὰς χώρας. Ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἥθελε νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς Ἀθήνας.

Οταν ἔφθασεν εἰς Θεσσαλίαν, ἡ πορεία του μετεβλήθη εἰς ἀληθινὸν θρίαμβον. Οἱ ἀγρόται φαιδροὶ καὶ ἄδοντες προσήρχοντο εἰς τὸν δρόμον του κατὰ πλήθη, διὰ νὰ ἐπευφημήσουν τὸν ἀπεσταλμένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ βασιλέα, ὁ ὅποιος τοὺς ἀπίλλαξεν ἀπὸ τὸν μισητὸν ἐχθρὸν τοῦ λοιποῦ θὰ ἔσπειρον καὶ θὰ ἐθέριζον χωρὶς τὸν φόβον τῆς καταστροφῆς τοῦ κόπου των!

Διερχόμενος ἔπειτα τὸν Σπερχειὸν ἐστάθη νὰ θαυμάσῃ τὸ πεδίον τῆς μάχης, ὅπου πρὸ 24 ἑτῶν ὁ στρατηγός του Νικηφόρος Οὐρανὸς ἥφαντισεν εἰς μίαν νύκτα δλόκληρον βουλγαρικὴν στρατιὰν καὶ ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν ἄγριον τσάρον Σαμουήλ. Καὶ ἐκεῖθεν, ἀφοῦ ἐπέρασε τὴν Φωκίδα, τὴν Λοκρίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν, ἔφθασε καὶ ἐστάθμευσεν εἰς Ἀθήνας.

**Τὸ προσκύνημα** Αἱ Ἀθῆναι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχον σχεδὸν λησμόνηθῆ ἢσαν μία μικρὰ ἐπαρχιακὴ πόλις τῆς ἀπεράντου βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ μετάβασις ὅμως τοῦ Βασιλείου ἦτο μεγάλη τιμὴ δι' αὐτὴν καὶ φανερώνει ὅτι δὲν εἶχε σβήσει ἀκόμη ἡ δόξα της.

Οἱ πολεμιστὴς αὐτοκράτωρ ἡννόει καλῶς ὅτι αἱ νῖκαι του εἶχον ἐκμηδενίσει τὸν βουλγαρικὸν κόσμον καὶ ἐπομέ-

νως είζον φέρει τὴν νίκην εἰς τὸν ἐλληνικόν, τὸν Ἐλληνισμὸν διάλογον.

Τὰς Ἀθήνας λοιπὸν ὡς ἀντιρόσωπον τοῦ Ἐλληνισμοῦ ἦλθε νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ νὰ τιμήσῃ ὁ Ἐλλην βασιλεὺς· διότι καμμία ἄλλη πόλις τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶχε τὴν φήμην καὶ τὴν δόξαν τῶν Ἀθηνῶν.

Ἄλλὰ ὁ Βασίλειος εἶχε καὶ ἄλλον λόγον νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πόλιν.

Μετὰ τὰς Βλαχέρνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἐλατρεύετο ἡ θαυματουργὸς Ὅδηγήτρια Θεοτόκος, εἰς τὴν καρδίαν τῆς Παναγίας ἦσαν αἱ Ἀθῆναι. Ἡ Παναγία «ἡ Ἀθηνιώτισσα» δὲν ἦτο μόνον προστάτης τῆς πόλεως ἦτο καὶ ἐδῶ θαυματουργός.

Δι’ αὐτὸν αἱ Ἀθῆναι ἐθεωροῦντο οἱ πόλις καὶ ἡ Παναγία ἡ Ἀθηναία ἦτο οἱ πόλεων προσκύνημα· ὅχι μόνον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι ὀρθόδοξοι τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ τῆς Δύσεως καὶ τοῦ Βορρᾶ ἥρχοντο νὰ παρακαλέσουν τὴν Χάριν Της.

Ναὸς τῆς Παναγίας ἦτο ὁ Παρθενών, ὁ ὅποιος ἦτο ἀκόμη ἀκέραιος καὶ εἶχεν ὅλον τὸ ἀρχαῖον κάλλος· τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ περιφήμου μνημείου εἶχε μεταβληθῆ ἐις λαμπρὸν ναὸν τῆς Θεομήτορος.

Τὴν Παναγίαν λοιπὸν τὴν Ἀθηνιώτισσαν ἦλθε νὰ προσκυνήσῃ ὁ εὑσεβὴς Βασίλειος.

Αἱ Ἀθῆναι ἔγιναν διπλοῦν προσκύνημα διὰ τὴν δόξαν των, διὰ τὴν πίστιν των.

Ἡ λησμονημένη πόλις, ὅταν ἔξυπνησεν, εἶδε παλαιὰς ἥμέρας δόξης. Τὰ αὐτοκρατορικὰ τάγματα σκονισμένα ἀκόμη ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ τὴν πορείαν παρετάχθησαν μεγαλοπρεπῶς· αἱ σημαῖαι των μὲ τὸν δικέφαλον, ὑπερήφανοι



διὰ τὰς τόσας νίκας, ἐκυμάτιζον εἰς ὑψηλοὺς κοντοὺς χαιρετίζουσαι τὰς Ἀθήνας. Καὶ ὁ δαφνοστεφανωμένος βασιλεὺς παρέλαβε τὸν στρατόν του καὶ ἀνῆλθε μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

Ὕπακροπόλις, ὁ ἐνδοξότερος λόφος τοῦ κόσμου, ἐλαμπρύνθη μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ ἐνδοξοτέρου ἀνδρὸς τοῦ Βυζαντίου. Καὶ ὁ Παρθενών, ἡ καρδία τῆς Ἑλλάδος, εἶδε διὰ πρώτην φορὰν συγκεντρωμένα εἰς τὸν ιερὸν βράχον τὰ ἐκλεκτότερα τέκνα ὅλου τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἕως τὴν βορειοτάτην Μακεδονίαν καὶ τὴν νοτιωτάτην Κρήτην, τὰ ὅποια ἀπετέλουν τὰ παλαιάμαχα τάγματα τοῦ Βασιλείου. Τί εὐλογημένη εὐκαιρία!

Οἱ ἐπίσκοποι Ἀθηνῶν ὑπεδέχθη πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ Παρθενῶνος τὸν νικητὴν τῶν Βουλγάρων. Γῦρο ἀπὸ τὸν γηραιὸν αὐτοκράτορα ἥσαν συγκεντρωμένοι οἱ πρόκοιτοι καὶ ὄλαι αἱ ἀρχαὶ τῶν Ἀθηνῶν, διοικητικαί, δικαστικαί,

ἐκπλησιαστικαὶ καθὼς καὶ ὅλης τῆς βιοείου Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου.

Οἱ λόφοις τῆς Ἀκροπόλεως ἥκουσε τότε τοὺς πλέον θερμοὺς καὶ συγκινητικοὺς λόγους εὐγνωμοσύνης ὑπηκόων πρὸς τὸν ἄρχοντα, τὸν λυτρωτὴν τῆς πατρίδος ἀπὸ τοὺς ἔχθρούς· κάθε λόγον συνώδευον ζωηρόταται ἐπευφημίαι τοῦ λαοῦ καὶ τῶν προκρίτων.

Οἱ Βασίλειοις εἰσῆλθεν ἔπειτα εἰς τὸν ναὸν κατάφωτον ἀπὸ τὰ ἀναριθμητα φῶτα καὶ ἐγονάτισε πρὸ τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνος τῆς Παναγίας, διὰ νὰ προσφέρῃ τὰς εὐχαριστίας του διὰ τὴν νίκην . . .

Ἄλλὰ δὲν ἡρκέσθη μόνον εἰς ἀπλᾶς εὐχαριστίας· καὶ μὲ ἔργα ἔδειξε τὴν εὐγνωμοσύνην του.

Τοῦ ἄρχαιοτατον ἔθιμον νὰ ἀφιερώνεται ἐν μέρος τῶν λαφύρων εἰς τὸν Θεόν. Καὶ ὁ Παρθενῶν ἐδέχθη δύο φορὰς τὰ ἀφιερώματα δύο γενναίων τέκνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὰ ὅποια κατὰ σύμπτωσιν ἦσαν Μακεδόνες.

Οἱ Ἀλέξανδροις, πρὸ 1350 περίου ἐτῶν, ἔστειλεν ἀπὸ τὰ λάφυρα τῆς νίκης του τριακοσίας περσικὰς πανοπλίας ν' ἀναρτηθοῦν εἰς τὸν Παρθενῶνα, ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς· ἔξεδήλωνε τοιουτοτρόπως τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τοὺς Θεούς.

Καὶ ὁ Βασίλειος δὲν ὑστέρησεν. Αἱ εὐσεβεῖς αὐτοκρατορικαὶ χεῖρές του ἐπλούτισαν τὸν Παρθενῶνα, ναὸν τῆς Παναγίας τώρα, μὲ ἀνεκτίμητα κειμήλια, λάφυρα ἀπὸ τὸ βασιλικὸν βουλγαρικὸν θησαυροφυλάκιον τῆς Ἀχρίδος.

Αφθονα ἦσαν τὰ προσφερθέντα δῶρα, δῶπος ἀναφέρουν οἱ ιστορικοί. Μία χρυσῆ περιστερά, σύμβολον τοῦ ἀγίου πνεύματος, ἀνηρτήθη ὑπεράνω τῆς Ἀγίας Τραπέζης.

Εἰς χρυσοῦς λύχνος, ἀριστούργημα τέχνης, ἔκαιεν ἀκούμητος ως κανδήλα εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Ἀθηνιώτισσαν.

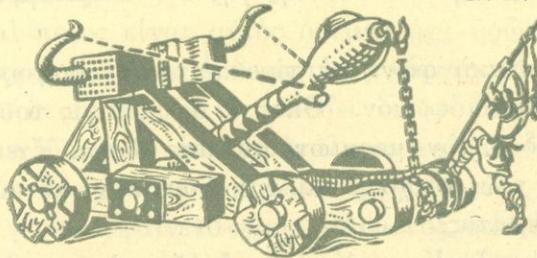
Μὲ βασιλικὴν δαπάνην ἐπεσκευάσθησαν ὅλοι οἱ ναοὶ τῆς πόλεως καὶ διὰ τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα τὸ ταμεῖον τοῦ βασιλέως μὲ γενναιοδωρίαν ἐφόροντισεν. Ἀσφαλῶς αἴ ψυχαι τῶν νικητῶν τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῆς Σαλαμῖνος ὥμιλησαν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ νικητοῦ τῶν Βουλγάρων! . . .

Τὸ προσκύνημα τοῦ Βασιλείου εἰς τὴν Παναγίαν μὲ ώραιίους στίχους ὑμνησε καὶ ὁ ποιητὴς Δροσίνης:

*Βαρειά, ἀπ' τὴν σαραντάχρονη καβάλλα σκονριασμένα,  
τῶν Προπυλαίων τὰ μάρμαρα πατῶντας ἀνδρειωμένα,  
τοῦ Βασιλιᾶ προσκυνητῆ βροντοῦν τὰ φτερονιστήρια.  
Στὴν Παναγίᾳ Ἀθηνιώτισσα φέρνει τὰ νικητήρια:  
Τὸ περιστέροι τὸ χρυσό, ποὺ τὰ φτερὰ ζυγίζει  
κι ἀνασαλεύει κρεμαστὸ χωρὶς νὰ φτερονιγίζῃ,  
καὶ τὸ χρυσό, μονόφωτο, θαυματουργὸ καντήλι,  
πού 'χει τὸ λάδι τον ἄσωστο κι ἄκαγο τὸ φυτίλι . . .*

Ο Βασίλειος, ἀφοῦ ἔξεπλήρωσε πλέον τὸν σκοπόν του, ἀπέπλευσε μὲ τὰ στρατεύματά του ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ διὰ τὴν βασίλισσαν πόλιν ἐκεῖ τὸν ἀνέμενεν ὁ λαμπρὸς καὶ δίκαιος θρίαμβος τοῦ νικητοῦ . . .

N. A. Κοντόπουλος





#### 54. Ο ΔΙΓΕΝΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Ο Διγενής ψυχομαχεῖ κι ἡ γῆ τόνε τρομάσσει.  
Βροντᾶ κι ἀστράφτει ὁ οὐρανὸς καὶ σειέται ὁ ἀπάνω κόσμος  
κι ὁ κάτω κόσμος ἄνοιξε καὶ τρίζουν τὰ θεμέλια,  
κι ἡ πλάκα τὸν ἀνατριχιᾶ, πῶς θὰ τόνε σκεπάσῃ,  
πῶς θὰ σκεπάσῃ τὸν ἀιτὸ τῆς γῆς τὸν ἀντρειωμένο.

Ἡ ἀνδρικὴ φωνὴ μὲ τὴν κρητικὴν προφορὰν ἥκουετο εἰς τὸ οαδιόφωνον. Ὁλος ὁ θαυμασμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ διὰ τὸν μεσαιωνικὸν μας ἥρωα ἔχει συγκεντρωθῆ εἰς τὸν στίχους καὶ τὴν μουσικὴν αὐτοῦ τοῦ δημοτικοῦ ἄσματος.

Ο γηραιὸς Κρητικός, τὸν δποῖον ἀκόμη ἀποκαλοῦν

καπετάν Μανώλην, κάθηται πλησίον τοῦ ραδιοφώνου μετὰ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας τῆς θυγατρός του. Πρὸ δὲ λίγων ἡμερῶν ἦλθεν ἐκ Κρήτης καὶ διέρχεται τὰς περιστοτέρας ὥρας μετὰ τῶν δύο ἐγγόνων του, τοῦ Γεωργίου καὶ τοῦ διδούλου του Μανώλη. Καὶ αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὅλοι παρακολουθοῦν τὴν ἐκπομπὴν τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ Ἀθηνῶν, ἡ ὅποια μεταδίδει δημοτικὰ κρητικὰ ᾔσματα.

Φαίγεται δτι πολὺ συνεκινήθη ὁ παλαιὸς ἀγωνιστής, διότι ἤκουος θη νὰ συνοδεύῃ τὸ ᾔσμα μὲ δλίγον τρέμουσαν, ἀλλ' ἀρμονικὴν φωνήν.

— Παπποῦ, πόσον ὥραῖα τραγουδᾶς! τοῦ εἶπεν ὁ μικρὸς Μανώλης, μόλις ἐτελείωσεν ἡ ἐκπομπή. Θὰ μᾶς εἰπῆς καὶ ἄλλα τραγούδια;

— Παιδιά μου, ποτὲ δὲν ὑπῆρξα καλὸς τραγουδιστής. Εἰς τὴν Κρήτην ὑπάρχουν πολλοὶ ἄριστοι τραγουδισταί, δπως ὑπάρχουν καὶ ἄριστοι πολεμισταὶ πολὺ ἀνώτεροι ἀπὸ ἐμένα. Ἀλλ' αὐτὸ τὸ τραγούδι τοῦ Διγενῆ τὸ ἐτραγουδούσαμεν ὅλοι, ὅταν ἐπιγαίναμεν εἰς τὸν πόλεμον. "Οσον γενναῖος καὶ ἄν ἦτο κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς, πῶς ἡδύνατο νὰ συγκριθῇ μὲ τὸν Διγενῆ μας;

‘Ο γέρων εἶπεν αὐτοὺς τοὺς λόγους ὡς νὰ ἥθελε νὰ δικαιολογηθῇ, διότι παρεσύρθη ἀπὸ τὴν συγκίνησίν του καὶ ἐτραγούδησε.

— Καὶ ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ Διγενής; ἡρώτησε τώρα ὁ μεγαλύτερος ἔγγονος, ὁ δεκαετής Γεώργιος.

— Ἀλήθεια, δὲν ἔχετε ἀκούσει διὰ τὸν Διγενῆ, τὸν μεγαλύτερον ἡρωα, ὁ ὅποιος ἐπάλαισε καὶ μὲ τὸν ἴδιον τὸν Χάροντα, δπως λέγει ἔνα ἄλλο τραγούδι;

‘Ο γέρων ἔφαίνετο παραξενευμένος διὰ τὴν ἀμάθειαν τῶν ἐγγόνων του. Αὐτὸς καὶ οἱ συνομήλικοί του εἶχον

μάθει τόσα καὶ τόσα διὰ τὸν Διγενῆ, πρὸν ὑπάγουν ἀκόμη εἰς τὸ σχολεῖον.

— Πότε καὶ ποῦ ἔζησε, παπποῦ, ὁ Διγενῆς; ἡρώτησε πάλιν ὁ Γεώργιος.

— Παιδί μου, ἐγὼ δὲν ἐπῆγα εἰς τὸ σχολεῖον περισσότερον ἀπὸ τρία ἔτη καὶ οὕτε ἀργότερον ἐφόροντισα νὰ μάθω περισσότερα διὰ τὸν Διγενῆ. Γνωρίζω μόνον ὅτι εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἥρως ἀπὸ ὅσους ἐγένενησεν ἡ Πατρίς μας. Καὶ ἔχω μάθει πολλὰ τραγούδια διὰ τὰ κατορθώματά του.

‘Ο κύριος Βασίλειος, ὁ γαμβρὸς τοῦ γέροντος καὶ πατὴρ τῶν δύο παιδίων, ὁ ὄποιος μέχρι τῆς στιγμῆς παρηκολούθει σιωπηλὸς τὴν συζήτησιν, ἀπεφάσισε νὰ ίκανοποιήσῃ τὴν περιέργειαν τῶν υἱῶν του.

« Παιδιά μου, ὅταν θὰ φοιτήσετε εἰς τὴν Πέμπτην τάξιν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, θὰ μάθετε τὴν ιστορίαν τοῦ Διγενῆ. Ἐγὼ τώρα θὰ σᾶς δώσω μόνον μερικὰς πληροφορίας.

» ‘Ο Διγενῆς ἦτο ἀκρίτας, δηλαδὴ φύλαξ τῶν συνόρων τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, καὶ ἔζησε πλησίον τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ. Ἐκεῖ τότε, κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα μ. Χ., ἤσαν τὰ σύνορα τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Ἀράβων. Καὶ καθημεριναὶ ἤσαν αἱ συγκρούσεις τῶν ἀκριτῶν πρὸς τοὺς ἀπελάτας, ὅπως ὠνομάζοντο οἱ Ἀραβες λησταί, οἱ ὄποιοι ἔκαμνον ἐπιδομὰς εἰς τὸ ἐλληνικὸν ἔδαφος, ἐφόνευον ἢ ἥγιαλώτιζον τοὺς κατοίκους καὶ ἐλεηλάτουν τὰς περιουσίας των.

» ‘Ο πατὴρ τοῦ Διγενῆ ἦτο Σαρακηνός, δηλαδὴ Ἀραψ, καὶ ὑπανδρεύθη τὴν Ἑλληνίδα σύζυγόν του, ἀφοῦ ἐδέχθη νὰ γίνῃ χειστιανὸς καὶ ὑπήκοος τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Διὰ τοῦτο ὁ υἱός των ὠνομάσθη Διγενής, διότι κατήγετο

ἀπὸ δύο γένη, ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν καὶ τὸ ἀραβικόν. Τὸ κύριον ὄνομά του ἦτο Βασίλειος.

» Τὰ κατορθώματα τοῦ Διγενῆ, ὅταν ἦτο ἀκόμη μικρός, κατέπληξαν τοὺς συγχρόνους του. Ἐφόνευσε λέοντας καὶ ἄλλα θηρία εἰς τὸ κυνήγιον εἰς ἡλικίαν, κατὰ τὴν δόποιαν μὲν παιγνίδια ἀσχολούμεθα.

» "Οταν ἐμεγάλωσε, τότε πλέον τὰ ἀνδραγαθήματά του ἦσαν ὑπεράνθρωπα. Οἱ περιφημότεροι ἀπελάται, οἱ δόποιοι εἶχον τρομοκρατήσει ὅλην τὴν περιοχήν, ἢ ἐφονεύθησαν ἢ ἐταπεινώθησαν ἀπὸ τὸν Διγενῆ. Τὸ δὲ καταπληκτικώτερον εἶναι, ὅτι αὐτοὶ ἐπολέμουν πενήντα καὶ ἑκατὸν μαζί, ἐνῷ ὁ Διγενῆς οὐδέποτε κατεδέχθη νὰ ἔχῃ καὶ ἕνα μόνον συνοδόν.

» Διὰ νὰ δεῖξῃ τὴν περιφρόνησίν του πρὸς τοὺς ἀπελάτας, ἔκτισεν ἕνα θαυμάσιον ἀνάκτορον εἰς τόπον ἐρημικόν, ἀλλ᾽ ὠραῖον, πλησίον τοῦ Εὐφράτου, ὃπου ἐγκατεστάθη μετὰ τῆς συζύγου του Εὔδοκιας.

» Τριακόσιοι ἀπελάται πηγαίνουν νὰ ἀρπάσουν τὴν Εὔδοκίαν, ἀλλὰ νικῶνται ἀπὸ μόνον τὸν Διγενῆ. Εἰς τρομερὸς δράκος μίαν ἡμέραν δομῇ νὰ τὴν κατασπαράξῃ, ἀλλὰ πίπτει ἀπὸ τὸ ξίφος τοῦ Διγενῆ.

» Ἡ φήμη του φαίνεται ὅτι ἐνοχλεῖ τὴν ὑπερήφανον καὶ ἀήττητον Μαξιμώ, βασίλισσαν τῶν Ἀμαζόνων, τῶν πολεμοχαρῶν γυναικῶν. Κι ἀποφασίζει νὰ μονομαχήσῃ μαζί του, ὅταν τὸν βλέπῃ νὰ ἀντιμετωπίζῃ μόνος καὶ αὐτὴν καὶ τοὺς συμμάχους της ἀπελάτας. Ἄλλὰ καὶ αὐτὴ νικᾶται καὶ σφέζεται μόνον ἐλαφρῶς τραυματισμένη εἰς τὴν χεῖρα, διότι ἦτο γυνὴ καὶ τὴν ἐλυπήθη ὁ Διγενῆς.

» Ο Διγενῆς ἀπέθανε εἰς ἡλικίαν τριάντα τριῶν ἐτῶν. Ἡτο νέος ως ὁ Ἀχιλλεύς, ρωμαλέος ως ὁ Ἡρακλῆς καὶ

ζηνδοξος ως ο Μέγας Ἀλέξανδρος, οπως ζηγραψε δι' αυτὸν εἰς σοφός.

»Ο ‘Ελληνικὸς λαὸς ὅμως, ὁ ὅποιος τόσον πολὺ ἐθαύμαζε τὰ κατορθώματά του, δὲν ἥδυνατο νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἀπέθανεν ὁ ἥρως ὅπως ἀποθνήσκουν οἱ κοινοὶ ἄνθρωποι. ‘Εφαντάσθη λοιπὸν ὅτι ἐπάλαισε μὲ τὸν Χάροντα καὶ μάλιστα παρ’ ὀλίγον νὰ τὸν νικήσῃ.

¶ Καὶ διὰ νὰ ὑμνήσῃ ὁ ‘Ελληνικὸς λαὸς τὰ κατορθώματα τοῦ Διγενῆ καὶ τῶν ἄλλων ἀκριτῶν, συνέθεσε πολλὰ ὠραῖα ἄσματα, τὰ ὅποια ἔδονται μέχρι σήμερον εἰς πολλὰ μέρη τῆς Πατρίδος μας. Εἰς τὴν Κοήτην, εἰς τὴν Κύπρον καὶ εἰς ὅσα μέρη ἔχουν ἐγκατασταθῆ Πόντιοι πρόσφυγες, ἐκεῖ πρὸ πάντων ἀκούονται καὶ σήμερον τὰ ἀκριτικὰ ἄσματα». |

‘Ο παππούς, τὰ δύο παιδιὰ καὶ ἡ μήτηρ των, ἡ κυρία Ἐλένη, παρηκολούθουν τὴν διήγησιν τοῦ κυρίου Βασιλείου ἀφωνοι. Φαίνεται ὅτι ἔκαμαν μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς αὐτοὺς τὰ κατορθώματα τοῦ Διγενῆ.

Γεώργιος Ν. Καλαματιανός





## 55. ΜΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ ΕΚΠΟΛΙΤΙΖΕΙ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Απερίγραπτος ύπηρξεν ἡ χαρὰ τοῦ Βασιλέως τῆς Γερμανίας "Οθωνος Α", ὅταν ἐπὶ τέλους ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννης Τσιμισκῆς ἀπεδέχθη τὴν πρότασίν του νὰ συνδεθοῦν διὰ συγγενείας αἱ δύο δυναστεῖαι. Ἡ πριγκίπισσα Θεοφανώ, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Βασιλείου, ὁ δόποιος ἀργότερον ἐπωνομάσθη Βουλγαροκόνος, θὰ ὑπανδρεύετο τὸν διάδοχον τῆς Γερμανίας "Οθωνα.

Τὴν μεγίστην χαρὰν τοῦ βασιλέως τῆς Γερμανίας καὶ τῶν ὑπηκόων του διὰ τὴν τιμήν, τὴν ὁποίαν ἔλαβον διὰ

τοῦ συνοικεσίου ἐκείνου, μαρτυροῦν μερικαὶ λεπτομέρειαι τῶν γάμων τοῦ Ὀθωνος μετὰ τῆς Θεοφανοῦς.

Οἱ ἀνώτεροι Γερμανοὶ μεγαλεῖσθαι τὰς ἑπτακαταπαύσεις μὲν ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἐπίσκοπον Θευδέριχον, δὲ ὁ ποιῶν ἵτο συγγενῆς τοῦ βασιλέως, εἶχον μεταβῆναι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ ζητήσουν τὴν χεῖρα τῆς Θεοφανοῦς.

Οἱ Ὀθωνοὶ ἐδέχετο νὰ καταπαύσῃ τὰς ἑχθροπραξίας κατὰ τῶν κτήσεων τοῦ Βυζαντίου εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν καὶ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὰ ἐκεῖ δικαιώματα τοῦ αὐτοκράτορος. Τοιουτοτρόπως δὲ Τσιμισκῆς ἔμενε μὲν ἐλευθέρος τὰς χεῖρας νὰ καταπολεμήσῃ τοὺς ἑχθρούς του εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Ἡ Θεοφανὼς μετὰ τῆς συνοδείας τῶν Γερμανῶν μεγιστάνων ἀνεχώρησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἔφθασεν εἰς Ρώμην, ὅπου τὴν ἀνέμενον δὲ πενθερὸς καὶ δὲ γαμβρός. Ἐκεῖ, εἰς τὸν μεγαλοπρεπῆ ναὸν τοῦ Ἅγιου Πέτρου, ἐτελέσθη τὸ μυστήριον τοῦ γάμου ὑπὸ τοῦ Πάπα Ἰωάννου ΙΓ' τῇ 14ῃ Ἀπριλίου 972.

Οἱ γάμοι ἐκεῖνοι τοῦ Ὀθωνος καὶ τῆς Θεοφανοῦς ἥτο πρωτοφανὲς γεγονός διὰ τὴν Δύσιν κατὰ τὸν μεσαίωνα. Ὄλοι οἱ μεγιστᾶνες τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰταλίας ἦσαν προσκεκλημένοι, ἀπειρον δὲ πλῆθος λαοῦ συνεκεντρώθη ἐντὸς τοῦ μεγαλυτέρου ναοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Οἱ βασιλεὺς Ὀθωνος Β' κατελήφθη ὑπὸ τόσου μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ, ὥστε ἐδώρησε δι' ἐπισήμου ἐγγράφου εἰς τὴν νύμφην του τὰς ἐπαρχίας Ἰστρίαν καὶ Πεσκάραν τῆς Ἰταλίας, μερικὰς νήσους εἰς τὰς Κάτω Χώρας καὶ πολλὰ κτήματα παρὰ τὸν Ρήνον εἰς τὴν Γερμανίαν.

Αἱ λεπτομέρειαι τῶν βασιλικῶν γάμων, τὰς ὁποίας ἀνεφέραμεν, δι' ἡμᾶς σήμερον δὲν ἔχουν βεβαίως μεγάλην

σημασίαν. Μεγάλην ὅμως ἴστορικὴν σημασίαν ἔχει ἡ δρᾶσις τῆς ποιγκιπίσσης καὶ ἀργότερον βασιλίσσης Θεοφανοῦς.

Ἡ μόλις δεκαοκταέτις Ἑλληνὶς ποιγκίπισσα διεκρίνετο ὅχι μόνον διὰ τὴν σωματικὴν ὥραιότητα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πνευματικὴν μόρφωσιν καὶ πὸ πάντων διὰ τὴν ψυχικὴν εὐγένειαν. Αἱ μεγαλοπρεπεῖς τελεταὶ καὶ ἡ γενναιοδωρία τοῦ πενθεροῦ τῆς δὲν τὴν ἐθάμβωσαν. Ἐκείνη ἔβλεπεν ὅτι ἔφευγεν ἀπὸ τὴν τότε πρωτεύουσαν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ μετέβαινεν εἰς μίαν χώραν, ὅπου ἐβασίλευεν πυκνὸν σκότος ἀμαθείας. Ἀντελαμβάνετο λοιπὸν ὅτι εἶχε μέγα ἔργον νὰ ἔκτελέσῃ.

Εἰς τὴν νέαν πατοίδα τῆς ὅχι μόνον πανεπιστήμιον ἀνάλογον πρὸς τὸ περίφημον πανδιδακτήριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλ’ ἦτο σπάνιον φαινόμενον νὰ συναντήσῃ κανεὶς ἀνθρωπὸν μορφωμένον. Ἐλάχιστοι ἀνώτεροι αἱληρικοὶ ἐγνῶριζον ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, οἵ δὲ εὐγενεῖς ἔζων εἰς ἐρημικοὺς πύργους καὶ ἡσχόλοῦντο μόνον μὲ τὰς πολεμικὰς ἀσκήσεις καὶ τὸ κυνήγιον. Καὶ αἱ πόλεις εἰς ἓν κάτοικον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔδιδον τὴν ἐντύπωσιν μεγάλων, ἀλλὰ πτωχῶν χωρίων.

Εἰς αὐτὴν τὴν νέαν πατοίδα τῆς ἤλθεν ἡ Θεοφανὼς καὶ τὴν ἡγάπησε μὲ δῆλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς τῆς.

Οὐ αὐτοκράτωρ εἶχε στείλει ὡς συνοδοὺς τῆς ποιγκιπίσσης μερικοὺς Ἑλληνας σοφούς, οἵ δοποῖοι διὰ πρώτην φρονὰν ἔδίδαξαν τὰ ἔλληνικὰ γράμματα εἰς τοὺς ἀμαθεῖς Γερμανούς καὶ τοὺς ἄλλους ὑπηκόους τοῦ Ὁθωνος. Οταν δὲ οἱ κάτοικοι τῆς Δύσεως ἡδυνήθησαν νὰ μελετήσουν τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς, ἥρχισαν νὰ παρουσιάζουν μικρὰν κατ’ ἀρχὰς καὶ μεγαλυτέραν ἀργότερον πνευματικὴν πρόοδον.

Ἡ κομψότης τῆς ἐνδυμασίας, ἡ εὐγένεια τῶν τῷόπων

καὶ πρὸ πάντων ἡ φιλανθρωπία, ἡ ὁποία ἦτο πολὺ ἀνεπιγμένη εἰς τὸ Βυζάντιον, εἰσήχθησαν εἰς τὴν Δύσιν ὑπὸ τῆς Θεοφανοῦς.

Οἱ ὑπήκοοι τοῦ "Οὐθωνος Β'" ἥγαπησαν τὴν νεαρὰν πριγκίπισσαν, διότι ἔξετίμησαν τὰ μεγάλα ψυχικά της χαρίσματα. Καὶ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ὅταν ἔβλεπον τὰ πολλὰ καλά, τὰ ὅποια ὕφειλεν ἡ πατρίς των εἰς αὐτήν, ἡ ἀγάπη των μετεβλήθη εἰς πραγματικὴν λατρείαν. ¶

"Ἐν ᾧ τοις μετὰ τὸν γάμον ἀπέθανεν ὁ "Οὐθων Α'" καὶ ἀγηγορεύθη βασιλεὺς ὁ "Οὐθων Β'", ὁ σύζυγος τῆς Θεοφανοῦς. Ἄλλὰ καὶ ἐκεῖνος ἔζησεν ὀλίγα ἔτη καὶ ἡ Θεοφανὼς ἔμεινε χήρα καὶ ἐπίτροπος τοῦ νίοῦ της "Οὐθωνος Γ'" ἀρκετὰ νέα ἀκόμη.

Μὲ ἀληθινὴν βασιλικὴν ἀξιοπρέπειαν κατέπνιξε τὸν πόνον της διὰ τὸν πρόωρον θάνατον τοῦ συζύγου της καὶ ἀφώσιώθη εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως - νίοῦ της καὶ εἰς τὸν ἐκπολιτισμὸν τοῦ λαοῦ της. Ἡ Γερμανία ἦτο πλέον δι' αὐτὴν ἡ πατρίς, διὰ τὴν ὅποιαν ὕφειλε νὰ μὴ ὑπολογίζῃ οὕτε κόπους οὕτε χρήματα.

Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν μεγάλον σκοπόν της ἡ Θεοφανὼς, ἔπρεπε νὰ ζητῇ διαρκῶς τὴν βοήθειαν τῆς πρώτης πατρίδος της, τοῦ Βυζαντίου. Οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ ἄλλοι Εὐρωπαῖοι ὑπήκοοί της ἤδυναντο νὰ προσφέρουν μόνον χρήματα. Ἄλλ' ἐχρειάζετο καὶ ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι δὲν εὑρίσκοντο ἐκεῖ. Ἔκάλεσε λοιπὸν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν σοφοὺς καὶ ὁργανωτὰς τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν φιλανθρωπικῶν ἴδρυμάτων.

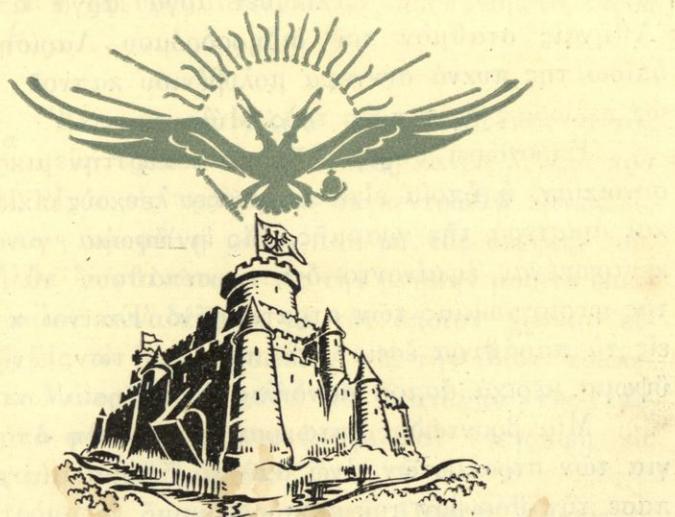
Τὰ καλὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ ἔργου τῆς Θεοφανοῦς δὲν ἤργησαν νὰ φανοῦν. Ὁ δὲ νίδες αὐτῆς ἐμορφώθη μὲ τόσην φροντίδα ὑπὸ τῶν σοφῶν διδασκάλων του, ὥστε ἐπώνομάσθη « θαῦμα τοῦ κόσμου ». Καὶ ἐβασίλευσεν

όχι πλέον ώς ό τραχὺς μεσαιωνικὸς βασιλεὺς τῆς Δύσεως, ἀλλ’ ώς εἰς τῶν καλυτέρων συγγενῶν τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Διὰ πρώτην φορὰν ἐπὶ τῆς βασιλείας του δύνανται καὶ οἱ Δυτικοὶ νὰ καταταχθοῦν μεταξὺ τῶν πολιτισμένων λαῶν τοῦ μεσαίωνος. Διὰ τοῦτο ἡ ἴστορία τὸν ἀγεκήρυξε μέγαν.

Οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως καὶ μαζὶ μὲ αὐτοὺς ὅλοι οἱ σημερινοὶ λαοὶ τοῦ κόσμου, οἱ ὅποιοι ἀργότερον ἐφωτίσθησαν ἀπὸ τὴν Δύσιν, πόσην εὐγνωμοσύνην ὀφείλουν εἰς τὴν Ἑλληνίδα πριγκίπισσαν καὶ Γερμανίδα βασίλισσαν Θεοφανώ!

Καὶ ἡμεῖς οἱ Ἑλληνες τιμῶμεν τὴν μνήμην τῆς ἀνταξίας ἀδελφῆς τοῦ Βασιλείου Βουλγαροκτόνου, διότι ώς πραγματικὴ Χριστιανὴ καὶ Ἑλληνὶς ὑπῆρξεν μία μεγάλη εὐεργέτις τῆς ἀνθρωπότητος.

*Γεώργιος Ν. Καλαματιανός*





## 56. ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΛΑΡΙΣΑΝ

**Συνταξιδιώτης** ‘Η άμαξοστοιχία πλήρης στρατιωτῶν ἔξεκίνησεν ἀργά ἀργά ἀπὸ τὸν ἐν Ἀθήναις σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου Λαρίσης ἀφηνεν δόπιστο τῆς πυκνὰ σύννεφα μολυβένιου καπνοῦ καὶ ἐχύθη ώς πελώριος ὄφις πρὸς τοὺς Μύλους.

Ἐπροχώρει θιρυβωδῶς μέσα εἰς τὴν μικρὰν λαϊκὴν συνοικίαν, ἡ δοποία εἶχε παρατάξει λευκοὺς οἰκίσκους δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς γραμμῆς. Εἰς ἐν ὑψωμα γυναῖκες συγκεντρωμέναι ἐφαίνοντο ὅτι προσεπάθουν νὰ συλλάβουν τὰς φυσιογνωμίας τῶν στρατιωτῶν. Ἐκεῖνοι κρεμασμένοι εἰς τὰ παράθυρα ἔσειον τὰ πτηλήκια των, ἐνῷ ἀπὸ τὸ ὑψωμα μερικὰ ἀσπρα μανδήλια ἐκινήθησαν σπασμωδικά.

Μία βροντώδης ζητωκραυγὴ ἥκουσθη ἀπὸ τὰ βαγόγια τῶν στρατιωτῶν, ἐνῷ ἀπὸ τὸ ὑψωμα μία εὐχὴ ἐσκέπασε τὸν θόρυβόν τοῦ σιδηροδρόμου :

— Στὸ καλό ! . . .

‘Η πόλις ἔχανετο ἥδη ὀπίσω μας. Ἐπὶ τέλους ἡ ἀτμο-  
μηχανὴ ὁρμησεν εἰς τὸν στενὸν λαιμὸν τῆς Πάρνηθος καὶ  
αἱ Ἀθῆναι δὲν ἐφαίνοντο πλέον. Γῦρό μου ἐβομβοῦσεν  
ὁ εὔθυμος θόρυβος τῶν στρατιωτῶν.

“Αφηνα ὀπίσω μου μίαν πόλιν, τὴν δποίαν ἔτρωγεν  
ὅ νύψηλὸς πυρετὸς τοῦ πολέμου. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ ἐψι-  
θυρίσθη ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔκλεισε δυμαχίαν μὲ τὰ τοία βαλ-  
κανικὰ κράτη, μόλις εἶχον περάσει ὀλίγαι ἑβδομάδες.

Καὶ εἰς τὸ μεταξὺ αὐτὸ αἱ ἑτοιμασίαι, μυστικαὶ καὶ  
φανεραὶ, ἐβροντοφάγουν ὅτι ἀπὸ τὴν μίαν ἔως τὴν ἄλλην  
στιγμὴν ἥμπορεῖ ν’ ἀκουσθῇ τὸ τουφέκι.

¶Ολη ἡ Ἑλλὰς εἶχε σκεπασθῆ ἀπὸ χακί. Κάτω ἀπὸ  
τὸ πηλήκιον τοῦ ἐφέδρου ἐφαίνοντο πλέον δλα τὰ γνωστὰ  
καὶ ἄγνωστα πρόσωπα καὶ ἐκάστην νύκτα οἱ κοιμισμένοι  
δρόμοι ἔξυπνοῦσαν ἀπὸ τὸν βαρὺν ἥχον τῶν τροχῶν τῶν  
τηλεβόλων, ποὺ ἐφευγον ἀτελείωτα, διευθυνόμενα πρὸς  
τὰ σύνορα. †

‘Ο **ράματα** ἔκλεισα τὰ μάτια μου. Εἶναι καὶ αὐτὸς  
εἰς τρόπος νὰ μὴ ἀκούῃ κανείς. Ἄλλὰ πρὸ  
πάντων αὐτὸ εἶναι εἰς τρόπος νὰ συγκεντρωθῇ κανεὶς εἰς  
τὸν ἑαυτόν του, νὰ μείνῃ μόνος του μὲ τὰς σκέψεις του.

Μοῦ ἤλθε ζωντανότατα εἰς τὴν μνήμην μου τὸ ἐπει-  
σόδιον τοῦ καλοῦ συναδέλφου, μὲ τὸν δποῖον χρόνια εἴ-  
χον ἐργασθῆ εἰς τὸ ἴδιον γραφεῖον, εἰς τὴν ἴδιαν τράπε-  
ζαν μάλιστα. Μόλις ἐδημοσιεύθη τὸ διάταγμα τῆς ἐπι-  
στρατεύσεως, ὁ συνάδελφός μου ἐπῆγε καὶ ἐνεγράφη εἰς  
τὸν κατάλογον τῶν ἐθελοντῶν.

Τὸν ἐτρόμαζεν ὅμως μία σκέψις. Πῶς θ’ ἀνήγγειλε  
τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν πατέρα του, ἔνα σεβαστὸν καὶ ἔοημον

γέροντα, ὁ ὅποιος δὲν εἶχεν ἄλλον εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ αὐτὸ τὸ παιδί. Ἡτο βέβαιον ὅτι αὐτὴ ἡ ἀγγελία θὰ ἐφό-  
νευε τὸν γέροντα ἔκεινον.

Ἐν τούτοις ὁ συνάδελφός μου ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν.  
Καὶ μίαν ἑσπέραν, ὅταν ὅλα πλέον ἦσαν ἔτοιμα καὶ οἱ  
ἐθελονταὶ συνεκεντρώνοντο εἰς τὸν στρατῶνα, ὁ συνάδελ-  
φός μου ἔξωμοιογήθη τὸ διάβημά του εἰς τὸν πατέρα του  
καὶ τοῦ ἔζητησεν τὴν εὐχήν του.

Ἀδάκρυτος ὁ γέρων κρύπτων τὴν συγκίνησίν του  
ἀπεχαιρέτησε τὸν υἱόν του μὲ λόγια, τὰ δοποῖα θὰ ἔζη-  
λευ Σπαρτιάτης τῆς ἐποχῆς τοῦ Λυκούργου :

— Πήγαινε, παιδί μου, στὴν εὐχή μου. Εἶπεν. Ἡ ὑπο-  
χρέωσις πρὸς τὴν Πατρίδα εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν ὑπο-  
χρέωσιν πρὸς τὸν πατέρα. Κοίταξε νὰ κάμης τὸ καθῆκόν  
του. Ἄν μάθω ὅτι ἐσκοτώθης, πιθανὸν νὰ μὴ πεθάνω.  
Ἄν μάθω ὅτι ἐδειλίασες, θὰ πεθάνω ἀπὸ ἐντροπήν.

Καὶ πῶς νὰ λησμονήσω τὴν ἄλλην σκηνήν, ποὺ εἶδα  
μίαν ἑσπέραν, ὅταν τὸ πρῶτον σκότος τῆς νυκτὸς κατέβαινε  
πρὸς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὴν θύραν ἐνὸς οἰκίσκου μία μάννα  
ἀπεχαιρέτα τὸ παιδί της, ποὺ ἔφευγε διὰ τὰ σύνορα ;

— Στὸ καλό ! Τοῦ εἶπε. Κοίταξε νὰ γυρίσῃς, ὅπως σὲ  
θέλομε ὅλοι. Ἄν σκοτωθῆς, πάλι θὰ ίδωθοῦμε γρήγορα.

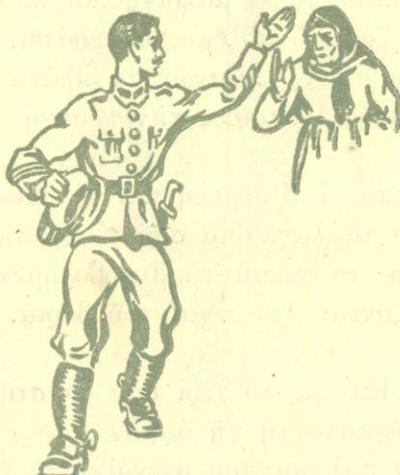
Ἡ μάννα, ποὺ ἔλεγεν αὐτὰ τὰ λόγια, δὲν ἦτο Λά-  
καινα σύγχρονος τοῦ Λεωνίδου. Ἡτο γυναικούλα τῶν Ἀθη-  
νῶν ἀπὸ ἔκεινας, ποὺ ἀπαντῶμεν εἰς πᾶσαν στιγμὴν εἰς  
τὸν δρόμον μας, χωρὶς νὰ ὑποπτευώμεθα ὅτι κρύπτεται  
μέσα εἰς τὴν ψυχήν των ὁ ήρωϊσμός, ποὺ ἀναφέρεται πα-  
ραδειγματικῶς εἰς τὴν ἴστορίαν. |

**Η ιστορία** | Έπι εἴκοσιν ήμέρας, ἀφ' ὅτου εἶχεν ἀρχίσει  
ἡ ἐπιστράτευσις, αὐτὰ τὰ παραδείγματα  
τῆς προθυμίας τῶν νέων, τοῦ ἡρωϊσμοῦ τῶν γονέων ἥρ-  
χοντο ἀτελείωτα καὶ ἀλληλένδετα ὡς κρίκοι μιᾶς ἀλύσεως.  
Ἐσκόρπιζον ἐλπίδας, ἐνέπνεον θάρρος καὶ εἶναι παραδει-  
γματικαὶ ίστοριαὶ σελίδες. |

Η ίστορία τῶν πολέμων 1912 - 1913 δὲν θὰ γραφῇ  
βεβαίως συντόμως. Μία ίστορία ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ στοιχεῖα,  
τὰ δποῖα δὲν ὑπάρχουν ἀκόμη οὕτε θὰ ὑπάρξουν γρή-  
γορα. Ἄλλ' ὅταν ἡ ίστορία αὐτὴ θὰ γραφῇ, θὰ ἀποτε-  
λέσῃ ἕνα τόμον ἄξιον νὰ ταχθῇ εἰς τὴν βιβλιοθήκην πα-  
ραπλεύρως τοῦ τόμου, ποὺ περιγράφει τοὺς Μηδικοὺς πο-  
λέμους καὶ τοῦ ἄλλου, ποὺ ἀναφέρει τοὺς Βουλγαροκτό-  
νους, τοὺς Ἡρακλείους καὶ τοὺς Κομνηνοὺς καὶ τοῦ τρί-  
του, ποὺ διηγεῖται τὰ κατορθώματα τοῦ 1821.

«Ἀπὸ τὰ πεδία τῶν μαχῶν»

Γεώργιος Τσοκόπουλος





## 57. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΟΝ ΜΑΣ

(Μετά τοὺς νικηφόρους πολέμους 1912 - 1913)

Ἄφηκες κάθε γώρα μακρινή καὶ κάθε γῆ,  
ποὺ τῆς ζωῆς δὲ πόλεμος σ' ἐκράτει,  
κι ἐπάνω στῶν Ὁκεανῶν τὰ πλάτη  
ἔτρεξες στῆς Πατρίδος τὴν κραυγή.

Ἄρδες ἀπὸ τὴν Ρούμελη καὶ τὸ Μωριᾶ  
μέσον ἀπὸ τὰ λαγκάδια σου τ' ἀγαπημένα,  
ἥρθες ἀπὸ τὰ νησιὰ τὰ μυροβολημένα,  
ποὺ λούζονται στὸ κῦμα τοῦ βιοῦ.

Ἄρδες ! Καὶ μὲν τὸ χέρι σου τὸ στιβαρό,  
ποὺ ἀκούραστο τὴν γῆ δργάνει,  
ποὺ στὴν παλάμη του στενάζει τὸ τιμόνι,  
φουκτώνεις τὸ δύπλο τὸ ίερό.

Σὰν τὴν ἀνεμοζάλη, σὰν ἀστραπὴ  
γκρεμίζεις τῆς σκλαβιᾶς τὸ καταχθόνιο κτίριο  
καὶ θεμελιώνεις μ' ἄσμα νικητήριο  
τῆς λευθεριᾶς τὸν πύργο τὸν φωτολαμπῆ.

Χαῖρε, νεότης, ποὺ ἀνασύρεις τολμηρὴ  
τὸ καταπέτασμα τοῦ χρόνου τὸ βαρὺ  
κι ἀνοίγεις ἔξαφνα στὰ θαυμωμένα μας μάτια  
κατάφωτα τοῦ μέλλοντος παλάτια.

«Ποιήματα»

Αριστομένης Προβελέγγιος





## 58. Η ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΟΤΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΙΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΤΩΝ

Είναι ἀναμφισβήτητον, ὅτι, παρὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἔχθρου εἰς ὁπλισμὸν καὶ ἀριθμὸν τόσον εἰς τὸ Βορειοπειρωτικόν, ὅσον καὶ εἰς τὸ Μακεδονικὸν Μέτωπον, ὁ Ἑλλην στρατιώτης διετήρησεν ἃ καὶ μπτον τὴν ἀποφασιστικότητά του μέχρι τέλους διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῶν δικαίων τῆς Πατρίδος του.

Κατωτέρῳ παραθέτομεν δύο ἡμερησίας διαταγὰς Διοικητῶν Ἑλληνικῶν Στρατιωτικῶν Τμημάτων, αἱ ὁποῖαι τόσον λιτῶς, ἀλλὰ καὶ τόσον κατηγορηματικῶς ἐκφράζουν τὴν θέλησιν τῶν ἡρωϊκῶν ἀγωνιστῶν μας.

Ἡ πρώτη εἶναι τοῦ θρυλικοῦ συνταγματάρχου Κωνσταντίνου Δαβάκη, διοικητοῦ τοῦ ἀποσπάσματος Πίνδου. Ἐξεδόθη εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν σύναρτον ἀμυναν, τὴν ὁποίαν ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας ἀντέταξαν, καὶ εἰς τὴν ὑπεροχὸν καὶ ἀποτελεσματικὴν ἀνιεπίθεσιν, τὴν ὁποίαν ἐπὶ ἄλλας τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας εὐθὺς ἀμέσως διενήργησαν τὰ ὑπέρ αὐτὸν στρατεύματα.

Ἡ δευτέρα εἶναι τοῦ ἀντιστρατήγου Κωνσταντίνου Μπακοπούλου, διοικητοῦ Τμήματος Στρατιᾶς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας. Ἐξεδόθη ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς γερ-

μιανικῆς ἐπιθέσεως καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν γνησίαν ἑλληνικότητα τῆς Μακεδονικῆς γῆς καὶ τῶν κατοίκων της καὶ εἰς τὴν ὑποχρέωσιν τῶν τέκνων τῆς Ἑλλάδος νὰ φανοῦν ἀντάξιοι συνεχισταὶ τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου τῶν προγόνων των.

Α' ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΟΣ ΠΙΝΔΟΥ 4—11—40

ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΙ καὶ διπλῖται,

Ο Διοικητής σας Συνταγματάρχης Δαβάκης Κωνσταντίνος, τραυματισθεὶς ἀναγκάζεται ν' ἀποχωρισθῇ προσωρινῶς ὑμῶν. Σᾶς ἀπευθύνει τὰ συγχαρητήριά του καὶ τὰς εὐχαριστίας του, διότι ἐπὶ τοία συνεχῇ ἡμερονύκτιαι 28 - 29 - 30 Οκτωβρίου 1940, ὑπὸ κλιματολογικὰς συνθῆκας δυσμενεῖς τάσεις, μὲ ἐλάχιστον πυροβολικόν, μὲ ἀνεπαρκῆ πυρομαχικὰ ἐκρατήσατε ἀμυντικὸν ἀγῶνα ἐπιτυχῇ ἐναντίον ἔξαπλασίων ἐκλεκτῶν ιταλικῶν δυνάμεων.

Μετὰ σύντομον ἀναδιοργάνωσιν τὴν νύκτα τῆς 30ῆς πρὸς τὴν 31ην ἐκινήθητε ἐμπρὸς καὶ ἐνηργήσατε ἐπὶ τοιήμερον ἀντεπίθεσιν δρμητικὴν καὶ θαρραλέαν μέχρι τῶν ἐχθρικῶν θέσεων, τὰς δοπίας καὶ κατελάβατε κατόπιν ἀγώνος ἐκ τοῦ σύνεγγυες. Ἐπεφέρατε τὴν ἀποσύνθετην εἰς τὸν ἐχθρόν, ἐπροξενήσατε βαρυτάτας ἀπωλείας εἰς αὐτόν, συνελάβατε αἰχμαλώτους, ἀξιωματικούς καὶ στρατιώτας, ἐκερδίσατε πλεῖστα λάφυρα, διπλα καὶ ἄλλα.

Μὲ τὴν στάσιν σας ἐσώσατε τὴν Ἑλλάδα.

Νὰ εἰσθε ὑπερήφανοι καὶ νὰ ἔξακολουθήσετε μὲ τὸ αὐτὸν θάρρος καὶ τὴν αὐτὴν ἀνδρείαν καὶ ὑπομονὴν πολεμοῦντες τὸν ἐχθρὸν μέχρι τῆς ὁλοκληρωτικῆς νίκης.

Μερικοὶ ἀπὸ σᾶς ἐτραυματίσθησαν. Ἄλλοι ἐπεσαν κατὰ τὸν ίερὸν τοῦτον ἀγῶνα. Αἱ εὐχαί μου συνοδεύουν τὰς

ψυχὰς τῶν τελευταίων τούτων, τῶν ὁποίων ἡ μνήμη ἄς εἶναι αἰώνια.

‘Ο Διοικητής σας εἶναι ὑπερήφανος δι’ ὅλους σας.

Συνταγματάρχης  
Κωνσταντῖνος Δαβάκης

Β' ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΙΑΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑ-  
ΚΕΔΟΝΙΑΣ 8—5—41

Ἡ Μακεδονία ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑπῆρξε χώρα καθαρῶς ΕΛΛΗΝΙΚΗ. Ἀ ψευδὴς μάρτυς τούτου δὲν εἶναι μόνον ἡ ἴστορία, ἀλλὰ καὶ τὰ πάμπολα μνημεῖα, τὰ ὅποια εὑρέθησαν καὶ συνεχῶς εὑρίσκονται ὑπὸ τὸ ἔδαφος αὐτῆς.

Οἱ πρὸ 2000 ἑτῶν π. Χ. κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν “Ελληνες δωρικῆς καταγωγῆς. Λόγῳ ὅμως τῆς γεωγραφικῆς θέσεως ταύτης καὶ τῆς εὐφορίας τοῦ ἐδάφους της ὑπέστη κατὰ καιροὺς πολυαρίθμους ἐπιδρομὰς ἐκ μέρους διαφόρων βαρβάρων λαῶν, οἱ δοποῖοι ἐκ περιποτῆς καὶ κατὰ περιόδους κατώρθωνταν νὰ τὴν ὑποδουλώνουν.

‘Ἄλλ’ οὐδεὶς τούτων παρὰ τὰ σκληρὰ καὶ βίαια μέτρα, τὰ ὅποια μετήρχετο, κατώρθωσε νὰ μεταβάλῃ τὸν Ἐλληνικὸν χαρακτῆρα αὐτῆς καὶ τὸ Ἐθνικὸν αἰσθημα τῶν κατοίκων της.

Τοιαύτης χώρας ἡ Πατρὶς καὶ ὁ Βασιλεὺς μᾶς ἐνεπιστεύθη τὴν φρούρησίν της. Τῆς μεγάλης αὐτῆς τιμῆς πρέπει νὰ φανῶμεν πάντες ἀντάξιοι. Βαρὺ καὶ δύσκολον τὸ ἔργον, ἀλλ’ ἀνάλογος θὰ εἶναι καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα ὅλων μας καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη τῆς Πατρίδος.

Πιστεύω ὅτι οὐδεὶς θὰ θελήσῃ ν’ ἀπειλήσῃ ἀπὸ Βορρᾶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Πατρίδος μας. ‘Άλλ’ ἐὰν ὅμως τολμήσῃ, πρέπει νὰ ύποστῇ καὶ οὗτος τὴν τύχην τοῦ ἀντιπά-

λου μας, δούτοις ἐπεγείρησε δὲώς αἰφνιδιαστικῶς νὰ παραβιάσῃ τὰ Ἡπειρωτικὰ σύνοιοά μας, διὰ νὰ υποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ σήμερον ἀντὶ νὰ ενδίσκεται οὗτος ἐντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, δῆλος ὑπελόγιζε καὶ ἦτο βέβαιος περὶ αὐτοῦ, ενδίσκεται ἡ τημένος εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀλβανίας.

Πρὸ τῆς ἀκατασχέτου σοληνῶν κτυπημάτων τοῦ ἡρωϊκοῦ στρατοῦ μας διωρόμενος καταβάλλει ἀπεγνωσμένης προσπαθείας, δῆλος συγκρατήσῃ τὸν πανικόβλητὸν καὶ ἔντρομον στρατόν του.

Καὶ δούτοις τῆς Μακεδονίας, ἐάν αἱ περιστάσεις ἐπιβάλλονται νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ ὑψιστὸν πρόστιμο τὴν Πατρίδα καθηκόν του, εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ φανῇ ἀντάξιος τῆς μεγάλης ἀποστολῆς του καὶ ἀντάξιος τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ ἀγωνιζομένου σήμερον ἡρωϊκοῦ στρατοῦ μας.

Μὲ τὴν ἀπόλυτον ταύτην πεποίθησιν ἀναλαμβάνων τὴν Διοίκησιν τούτου ἀπευθύνω εἰς πάντας ἐγκάρδιον χαιρετισμόν.

Ο Ἀντιστράτηγος  
Κωνσταντῖνος Μπακόπουλος





## 60. ΕΜΠΡΟΣ

Γιὰ τὴ νίκη ἐμπρὸς  
εῖν' ὁ δρόμος λαμπρός.  
Νά ἡ δόξα, ποὺ ἀνοίγει στὴ μάχη  
τὰ χρυσᾶ της πτερά,  
σὰν μιὰν ἄλλη φορὰ  
στῶν Ψαρῶν τὴν ὀλόμαυρη φάγη.

Κι ἂν εῖν' σκοτεινιά  
καὶ βαρειά καταχνιά  
κι ἂν ἡ νύκτα δὲν ἔχῃ φεγγάρι,  
λαμπρὸ φῶς ὁδηγεῖ  
στὴ δαφνόσπαρτη γῆ  
ὁ δαυλὸς τοῦ Κανάρη.

*Tīμos Μωραϊτίνης*



Γ' ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

## 60. ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟΝ

Πέντε μῆνας τώρα λείπει εἰς τὰ ξένα τὸ ναυτόπουλον.  
Σωστοὺς πέντε μῆνας, ἄγ! πόσον ἐπεθύμησε τὴν πατρίδα του!

‘Ο «Ἄγιος Νικόλαος», τὸ ἐμπορικὸν πλοῖον ἐπὶ τοῦ  
ὅποιουν ὑπηρέτει, ἐπῆγεν εἰς μακρινὰς χώρας, προσωριμίσθη  
εἰς πολλοὺς λιμένας, ἀλλὰ τώρα γυρίζει ὁπίσω. Νύκτα καὶ  
ἡμέρα ταξιδεύουν καὶ ὁ καιρὸς εἶναι τριχυμιώδης, ὁ ἄνεμος  
συρίζει ἀγριωπὸς μέσα εἰς τὰ ἡρακλεῖαν αἰγαίωνα, φουσκώνει τὰ πα-  
νιά, τὰ κύματα ἀφρισμένα κτυποῦν τὸ πλοῖον, ἀλλὰ τὸ ναυ-  
τόπουλον δὲν φοβεῖται. Εἶναι γενναῖον ναυτόπουλον καὶ μό-  
λις προστάξῃ ὁ πλοίαρχος, ἀναρριχᾶται εἰς τὰ ξάρ-  
τια καὶ λύνει ἥδεν τὰ πανιά.

“Οταν τελειώνῃ τὴν ὑπηρεσίαν του, ἔρχεται εἰς τὴν  
πρᾶφαν τοῦ πλοίου, στηρίζει τὸν ἀγκῶνά του εἰς τὸ πα-

ρα πέτον, βυθίζει τὸ βλέμμα του εἰς τὴν ἀπέραντον θάλασσαν καὶ συλλογίζεται τὴν γλυκεῖάν του πατοίδα.

Ἐτσι καὶ τώρα, ποὺ γνωρίζει ὅτι πλησιάζουν, στέκει ἀκουμπισμένον εἰς τὸ παραπέτον καὶ παρατηρεῖ μακράν, δσον ἡμπορεῖ νὰ φθάσῃ τὸ βλέμμα του. Κοιτάζει μήπως εἰς τὴν ἄκραν τοῦ δρίζοντος, δύσιστον ἀπὸ τὰ σύννεφα, διακρίνῃ τὰ γνώριμα ἀκρογιάλια τοῦ χωρίου του, τὸ σπιτάκι των, δπου τὸν περιμένει ἡ χήρα ἡ μητέρα του καὶ τὰ δραγανὰ ἀδελφάκια του, καὶ τοῦ ἔρχονται δάκρυα εἰς τὰ μάτια του.

Πέντε μῆνας τώρα λείπει εἰς τὰ ξένα· ἄχ! πότε τέλος θὰ φθάσῃ; Μὲ ποίαν λαχτάραν θ' ἀναβῆ τὴν μικρὰν κλίμακα τῆς οἰκίας των καὶ θὰ δρμήσῃ εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς μητρός του καὶ τῶν ἀδελφῶν του.

Καὶ ἔπειτα, τὸ βράδυ, πλησίον τῆς ἑστίας, εἰς τὴν δποίαν θὰ λάμπῃ ζεστὴ ἡ φωτιά, ἐνῷ θὰ εἶναι ὅλοι τριγῦρο του, θὰ τοὺς διηγηθῇ εἰς ποῖα μέρη ἐταξίδευσε, ποῖα καὶ πόσα πράγματα εἶδεν εἰς τοὺς μακρινοὺς ἐκείνους τόπους. Εἶναι πολὺ ώραῖοι οἱ τόποι ἐκεῖνοι, ἀλλ' ὅχι διὰ τὸ ναυτόπουλον, διότι διὰ τὸν ξενιτευμένον, δ ὅποῖος ἔχει ἀγαπημένα δυντα καὶ τὸν περιμένον, ποτὲ δὲν εἶναι ώραία ἡ ξενιτειά.

Πότε, πότε θὰ φθάσῃ! Ἐπιθυμεῖ τοῦτο καὶ δι' ἄλλον λόγον. Μὲ ἐν μέρος ἀπὸ τὰ χρήματα, τὰ δποῖα ἔλαβεν ώς μισθόν του, ἔχει ἀγοράσει δι' ὅλους κάτι τι διὰ τὸ ἐν ἀδελφάκι του ἐν ζεῦγος παπούτσια, διὰ τὸ ἄλλο ἔνα ώραῖον καπέλλον, διὰ τὴν μικράν του ἀδελφήν ἔνα χρώματιστὸν μανδήλιον τῆς κεφαλῆς καὶ διὰ τὴν μητέρα του διλίγους πήγεις ὑφάσματος νὰ φάψῃ νέον φόρεμα.

Μὲ ποίαν χαρὰν θὰ δώσῃ εἰς τὸν καθένα τὸ δῶρόν του καὶ μὲ ποίαν χαρὰν θὰ τὸ πάρῃ καθένας! Καὶ ἔπειτα ἐνῷ

ή μητέρα του θὰ τὸν ἀσπάζεται τρυφερά, ἐκεῖνος θὰ βγάλῃ ἀπὸ τὴν τσέπην τοῦ πανταλονιοῦ του δεμένα εἰς ἔνα κόμβον τοῦ μανδηλίου του καὶ τὰ χρήματα, τὰ δύοια τοῦ ἔμειναν, καὶ θὰ τὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν ν' ἀγοράσῃ σιτάρι, κρέας καὶ ὅ, τι ἄλλο χρειάζεται.

Ἐνῷ αὐτὰ ἔχει εἰς τὸν νοῦν τὸ ναυτόπουλον, κοιτάζει πάντοτε ἐμπρός πρὸς τὸ ἄκρον τῆς θαλάσσης, ἐκεῖ δου γνωρίζει ὅτι κεῖται τὸ ἀγαπητόν του χωρίον. Καὶ νά ! Τὰ σύννεφα, τὰ δύοια τοῦ ἀπέκουπτον ἔως τώρα τὸ ἄκρον τοῦ ὁρίζοντος, φεύγουν διωγμένα ἀπὸ τὸν ἄνεμον καὶ ἔξαφνα διακρίνει τὴν πολυπόθητον ἀκτήν.

”Α ! πῶς κτυπᾷ τώρα ή καρδία του ! ”Εφθασαν τέλος πάντων ! ’Ιδοὺ ξεχωρίζει εἰς τὸ κυανοῦν τοῦ ουρανοῦ ή κορυφὴ τοῦ Προφήτου Ἡλία καὶ μετ' ὀλίγον θὰ φανῇ καὶ τὸ ἀσπρὸν ἐκκλησιδάκι τοῦ Ἀγίου μὲ τὰ σπιτάκια τοῦ χωρίου του σκορπισμένα πρὸς τὸν κατήφορον ἔως τὴν θάλασσαν. Δὲν βλέπει κανένα ἀκόμη ἀπὸ τὰ σπιτάκια τὸ ναυτόπουλον, ὅλλα γνωρίζει ὅτι εἶναι ἐκεῖ. Καὶ οἱ ὀφθαλμοί του στηλώνονται μὲ προσοχὴν καὶ προσπαθοῦν νὰ τὰ διακρίνουν.

”Α ! πόσον ἀργά νομίζεις ὅτι προγωρεῖ τὸ καράβι. ”Ας ἡμποροῦσε τὸ ναυτόπουλον νὰ είληγε πτερά ! ”Ας ἡμποροῦσε νὰ ἥτο ἔνας ἀπὸ τοὺς γλάρους, οἱ δύοιοι ἥλθαν νὰ τοὺς ὑποδεχθοῦν, νὰ ὀρμήσῃ ὡσὰν βέλος ἐπάνω ἀπὸ τὰ κύματα καὶ νὰ πετάξῃ χωρὶς ἀναπνοὴν πρὸς ἔνα ἀσπρὸ σημάδι, ἐκεῖ κοντὰ εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, ποὺ δὲν τὸ βλέπει ἀκόμη, ὅλλα τὸ μαντεύει, τὸ μαντεύει !

Τὸ πλοῖον προχωρεῖ ὀλονέν, προχωρεῖ καὶ ή ἀπόστασις ὀλιγοστεύει. ’Ο ἀνεμος ὡσὰν νὰ ἔννοιῇ τὴν ἀνυπομονησίαν τοῦ μικροῦ φυσᾶ ὁ ψριτιος μὲ ὄλας του τὰς δυνάμεις, φουσκώνει ὄλα τὰ πανιά καὶ τὸ πλοῖον σχίζει ὀρμητικὰ μέσα εἰς λευκοὺς ἀφροὺς τὰ κύματα.

Νά ! Έφανη ἡ ἐκκλησία, ἥρχισαν νὰ ἔπειθαντο  
τώρα μία μία λευκαὶ ώστὲν μικρὰ πρόβατα, τὰ ὅποια βό-  
σκουν εἰς τὴν πρασινάδα, αἱ οἰκίαι τοῦ χωρίου του.

Δάκρυα ἀναβλύζουν εἰς τὰ μάτια τοῦ μικροῦ καὶ θο-  
λώνουν τὰ βλέμματά του.

Νά το ! Νά το ! Νά ἡ καπνοδόχος, ποὺ καπνίζει ἐλα-  
φρὰ ἐλαφρά, νά καὶ τὸ κυπαρίσσι, τὸ ὅποιον ἔχει φυτεύσει  
ὅ μακαρίτης ὁ πάππος του.

Καὶ τὸ ναυτόπουλον συλλογίζεται. Ποῦ νὰ εῖναι ἄδρά  
γε τὴν ὥραν αὐτὴν οἱ δικοί του ; Ἡ μητέρα του θὰ ὑφαίνῃ  
καθισμένη εἰς τὸν ἀργαλειόν. Ἡ μήπως ἐπῆραν εἰδήσιν, ὅτι  
ἔμβαίνει εἰς τὸν λιμένα τὸ πλοῖον ; Τότε θὰ εῖναι εἰς τὸ  
παράθυρον τῆς τραπέζαρίας πρὸς τὴν θάλασσαν.

Καὶ τὸ ναυτόπουλον καθαρίζει τὰ μάτια του, ἐντείνει  
μὲ καρδιοκτύπι τὰ βλέμματά του πρὸς τὰ παράθυρα τῆς οἰ-  
κίας των καὶ προσπαθεῖ νὰ διακρίνῃ. Ἄλλ’ ἀπὸ τὴν προσή-  
λωσίν του τὸν ἀποσπᾶ ἔξαφνα ἡ βροντώδης φωνὴ τοῦ  
πλοιάρχου.

Ἐχουν πλησιάσει πολὺ τώρα, πρέπει νὰ μαζεύσουν τὰ  
πανιά, νὰ ἐλαττώσουν τὴν ταχύτητα τοῦ πλοίου.

Τὸ ναυτόπουλον καὶ οἱ ἄλλοι ναῦται σκορπίζονται γρή-  
γορα εἰς τὰ κατάρτια καὶ ἀρχίζουν νὰ συστέλλουν τὰ ἴστια.

Οὐ ! ἐπλησίασαν πολύ. Γκρρρ ! ἔρριψαν τὴν ἄγκυραν.

Μετ’ ὀλίγον σύρουν πλησίον τοῦ πλοίου τὴν βάρκαν, ἡ  
ὅποια παρακολουθεῖ τὸν «Ἄγιον Νικόλαον», δεμένη μὲ  
χονδρὸν π α λ α μ ἄ ρ. Ἐμβαίνει ὁ πλοίαρχος καὶ τρεῖς ναῦ-  
ται, πηδᾶ τελευταῖον καὶ τὸ ναυτόπουλον εἰς αὐτήν. Κάθη-  
ται εἰς τὸν πάγκον καὶ κωπηλατεῖ μὲ ὅσην δύναμιν ἔχει,  
ἄλλὰ τὸ κεφάλι του διαρκῶς στρέφεται πρὸς τὰ ὄπιστα, πρὸς  
τὴν ἀκρογιαλιάν, ὅπου ἥρχισαν ἥδη νὰ μαζεύωνται μερικοὶ  
ἄνθρωποι.

"Αχ ! πῶς ἀνησυχεῖ τώρα ! πῶς κτυπᾷ ἡ καρδιά του ώσταν νὰ θέλῃ νὰ σπάσῃ ! Εἶναι ἄρα γε δλοι καλὰ εἰς τὸ σπιτάκι των ; Μήνη ἔπαθε κανεὶς τίποτε ; Μήπως εἶναι ἄρρωστη ἡ μητέρα του, κανὲν ἀδελφάκι του ; πῶς ἀνησυχεῖ !

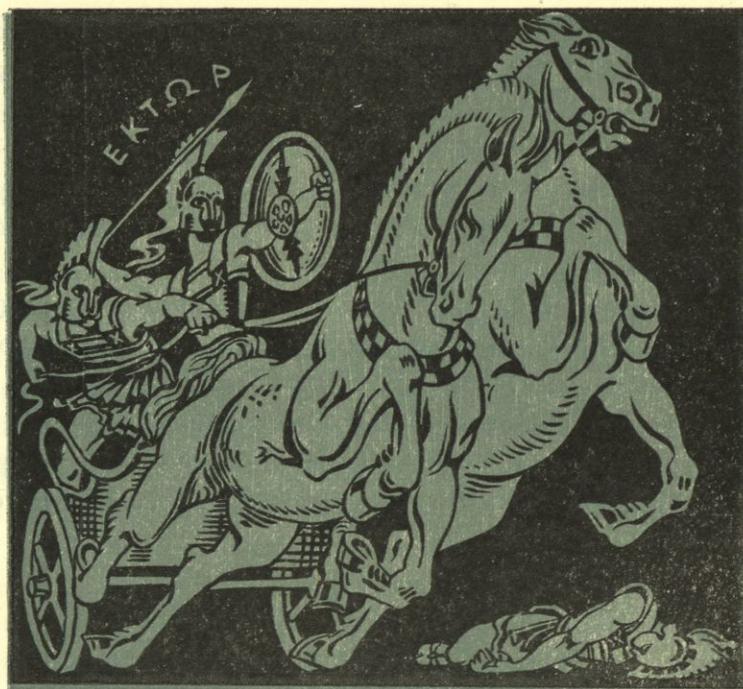
"Αλλὰ ποία εἶναι ἀνάμεσα εἰς τὸ πλῆθος ἡ μαυροφόρεμένη ἐκείνη γυναικα μὲ τὰ τρία παιδάκια, τὰ δποτα ξεφωνίζουν χαρούμενα εἰς τὸ πλάι της ;

"Α ! τοὺς γνωρίζει. Τοὺς γνωρίζει. Εἶναι ἡ μητέρα του, ἡ ἀγαπημένη του μητέρα, εἶναι τ' ἀδελφάκια του, τ' ἀγαπημένα του ἀδελφάκια !

"Η βάρκα προσήγγισε πλέον εἰς τὴν ξηράν, ἔξερχεται ὁ πλοιάρχος, ἔξερχονται οἱ ναῦται, καὶ τὸ ναυτόπουλον ὅμοι εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς μητέρας του καὶ τῶν μικρῶν του ἀδελφῶν ! . . .

*Αριστοτέλης Κουρτίδης*





## 61. ΕΚΤΩΡ ΚΑΙ ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Ἡ συνάντησις | Ἡ ἀγρία μάχη εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἰλίου ἔχει κοπάσει. Ὁ ἀτρόμητος Ἐκτωρ ὁδηγῶν τοὺς Τρῶας ἔχει ἀναχαιτίσει τὴν ὁριὴν τῶν ἀνδρείων Ἑλλήνων. Ἄλλὰ ἡ παροδικὴ αὐτὴ ὑποχώρησις τῶν ἔχθρῶν δὲν τὸν ἡσυχάζει. Σπεύδει εἰς τὴν πόλιν, ἵνο συστήσῃ νὰ προσφέρουν θυσίας εἰς τοὺς θεούς, τῶν ὁποίων φοβεῖται τὴν ὁργήν.

Μετὰ τοῦτο ἔσπευσε εἰς τὸ ἀνάκτορόν του, ἀλλὰ δὲν εὗρεν ἔκει τὴν καλὴν γυναικά του. Ἡ Ἀνδρομάχη μὲ τὴν

τροφὸν καὶ μὲ τὸ βρέφος της εἶχεν ἀναβῆ εἰς τοὺς πύργους τῶν τειχῶν καὶ ἔκλαιεν ἀπαρηγόρητος, διότι δὲν ἐγνώριζε διὰ τὴν τύχην κατὰ τὴν τελευταίαν μάχην τοῦ δοξασμένου συζύγου της.

Μόλις τὸ ἐπληροφορήθη ὁ Ἐκτωρ ἀπὸ τὴν συνετὴν οἰκονόμιον τοῦ ἀνακτόρου, ὃς ἀστραπὴ ἐχύθη εἰς τοὺς δοόμους τῆς ώραίας πατρίδος του· γρήγορα ἐφθασεν εἰς τὰς Σκαιὰς πύλας, ὅπου συνήντησε τὴν ἀπαρηγόρητον Ἀνδρομάχην καὶ τὸν μονάκριβον Ἐκτορίδην Σκαμάνδριον εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς τροφοῦ.

Θλιβερὸν μειδίαμα ἤλθεν εἰς τὰ χεύλη τοῦ Ἐκτορος, διαν τὸν ἐπλησίασε καὶ ἐστάθη ἀμίλητος. Καὶ ἡ ώραία Ἀνδρομάχη δακρυσμένη τοῦ ἐσφιγξε τὴν χεῖρα καὶ τοῦ εἶπεν:

**Συγκινητικοὶ λόγοι** — Καλέ μου Ἐκτορ, ἡ μεγάλη σου τόλμη καὶ φιλοτιμία θὰ σὲ καταστρέψουν. Εἰπέ μου, δὲν πονεῖς τοῦτο τὸ ἀθόν βρέφος; Θέλεις νὰ μείνῃ ὁρφανόν; Δὲν συλλογίζεσαι ἐμὲ τὴν κακότυχον, ἡ ὁποία θὰ μείνω χήρα, ἔρημος καὶ ἀποστάτευτος; Δὲν βλέπεις ὅτι ὅλοι οἱ Ἀχαιοὶ θὰ τρέξουν καὶ θὰ σὲ σφάξουν;

Μεῖνε λοιπὸν εἰς τὰ τείχη, διὰ νὰ ζήσῃς καὶ σὺ καὶ ἡμεῖς. Διότι, ἂν μοῦ μέλῃ νὰ σὲ χάσω, καλύτερα νὰ μὴ χαρῷ πλέον τὴν ζωήν τὰ μαῦρα χώματα ἢ χαροῦν τὴν νεότητά μου· ἂν ἀποθάνης καὶ σύ, καλέ μου Ἐκτορ, δὲν θὰ μοῦ ἀπομείνῃ καμμία παρηγορία παρὰ πικρίαι καὶ βάσανα. Μήπως ἔχω τοὺς πολυαγαπημένους μου γονεῖς; Τὸν πατέρα μου ἐφόνευσεν ὁ θεῖος Ἀχιλλεὺς καθὼς καὶ τοὺς ἑπτὰ ἀδελφούς μου. Τὴν πολυπικραμένην μητέρα μου τὴν ἐθέρισεν ἡ Ἀρτεμίς μὲ τὰ βέλη της εἰς τὸ πατρικὸν ἀνάκτορον.

“Εκτορ, σὺ εἶσαι πλέον δι’ ἐμὲ καὶ πατέρας καὶ μητέρα καὶ ἀδελφὸς καὶ ἀγαπημένος σύντροφός μου !

— Ἀνδρομάχη, ἀπήντησεν δὲ Ἔκτωρ, μὴ μὲ πικραίνῃς· ὅλα τὰ αἰσθάνομαι καὶ ἔγώ· δὲν εἴμαι ἀναίσθητος. Ἐντρέπομαι ὅμως νὰ φανῶ ἄνανδρος καὶ νὰ φύγω ἀπὸ τὸν πόλεμον· μὲ τί πρόσωπον θὰ ἐμφανισθῶ, ἂν θὰ κλεισθῶ εἰς τὰ τείχη, εἰς τὰς σεβαστὰς μητέρας τῶν πολεμιστῶν μας καὶ εἰς τοὺς γενναίους Τρῶας;

‘Αλλὰ καὶ ἡ καρδία μου δὲν ἐπιθυμεῖ μίαν τοιαύτην πρᾶξιν ἀναξίαν ἐμοῦ. Συνήθισα νὰ εἴμαι πάντοτε γενναῖος καὶ νὰ μάχωμαι πρῶτος ὑπερασπίζων τὸν πατρικὸν θρόνον, τὴν τιμήν μου καὶ τὴν οἰκογένειάν μου. Τὸ γνωρίζω, ναί· μὲ βεβαιότητα τὸ προλέγει ἡ ψυχή μου· θὰ ἔλθῃ γρήγορα ἡ κακὴ ἡμέρα, δπου θὰ χαθῇ ἡ πατρίς μου Τροία καὶ ὁ σεβαστός μου πατήρ Πρίαμος καὶ ὁ ξακουστὸς λαός του.

Δὲν μοῦ πληγώνει ὅμως τόσον τὴν καρδίαν οὕτε ἡ καταστροφὴ τῆς ὀνομαστῆς Τροίας οὕτε ὁ καμὸς προσφιλῶν γονέων οὕτε ὁ φόνος ἀνδρείων ἀδελφῶν, δσον ἡ ἴδική σου πικρία. Ἀναλογίζομαι ὅτι ἡμπορεῖ κανεὶς ἐκ τῶν ἔχθρῶν νὰ σὲ σύρῃ εἰς τὴν ἄτιμον δουλείαν, ἐνῷ σὺ θὰ κλαίῃς καὶ θὰ ὀδύρεσαι ἀπαρηγόρητος διὰ τὴν μεγάλην σου συμφοράν. Καὶ ἔκει κάποια Δέσποινα, εἰς τὸ πολυθρούλητον “Αργος, ἡ δοπία θὰ σὲ ἔχῃ σκλάβαν της, θὰ σὲ στέλλῃ νὰ φέρῃς νερὸν ἀπὸ μακρινὴν πηγὴν ἥ θὰ σὲ βάζῃ διὰ τῆς βίας νὰ ὑφαίνῃς εἰς τὸν ἀργαλειόν, χωρὶς νὰ ἀναπαύεσαι ποτέ.

Καὶ ὅταν σὲ βλέπουν οἱ Ἀργεῖοι νὰ περνᾶς δακρυσμένη καὶ θλιψμένη μὲ τὴν στάμναν εἰς τὸν ὅμον, « Νά, θὰ λέγουν, ἡ σύζυγος τοῦ πρώτου πολεμάρχου τῶν Τρώων, τοῦ ἀνδρείου Ἔκτορος ». Τοιαῦτα ἀσφαλῶς θὰ λέγουν καὶ ὁ πόνος σου θὰ αὐξάνῃ, ὅταν σκέπτεσαι ὅτι δὲν ζῇ ὁ καλός

σου Ἐκτωρ, διὰ νὰ σοῦ ἀποδώσῃ τὴν ποθητὴν ἐλευθερίαν.  
Αλλὰ ὁ τάφος μου γρήγορα ν' ἀνοίξῃ καὶ τὰ μαῦρα χώματα  
νὰ μὲ σκεπάσουν παρὰ νὰ ἴδω νὰ σὲ σύρουν θρηνοῦσαν εἰς  
τὴν αἰχμαλωσίαν.

Ἐτελείωσεν δὲ Ἐκτωρ καὶ πρὸς στιγμὴν ἐστάθη σιω-  
πηλός. Κατόπιν ἥπλωσε τὰς δύο του χεῖρας, διὰ νὰ πάρῃ  
τὸν μικρὸν Ἐκτορίδην. Μὲ φωνὰς τρόμου τὸ βρέφος ἐκρύβη  
εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς τροφοῦ του ἐφοβήθη τὸν πατέρα του,  
καθὼς εἶδε ν' ἀστράπτουν τὰ χάλκινα ὅπλα του καὶ νὰ ἀνε-  
μίζῃ ἄγρια ὁ λόφος τοῦ λαμπροῦ κράνους. Μειδίαμα ἀνῆλθε  
τότε εἰς τὰ χεῖλη τοῦ στοργικοῦ πατρὸς καὶ τῆς θλιμμένης  
μητρός.

Ἄφιγρεσε λοιπὸν δὲ Ἐκτωρ τὸ ἀπαστράπτον κράνος  
ἀπὸ τὴν κεφαλήν του, ἀφοῦ μὲ τὴν λάμψιν του καὶ μὲ τὰς  
κινήσεις τοῦ λοφίου ἐφόβιζε τὸ ἀγαπημένον του τέκνον, καὶ  
τὸ ἀφῆκεν ἐπάνω εἰς μίαν πέτραν. Ἐπῆρεν ἔπειτα τὸ μικρὸν  
καὶ τὸ ἐφίλησε τρυφερά, τὸ ἐχόρευσεν ἀπαλὰ εἰς τὰς χεῖράς  
του καὶ ὑψώνων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐδείηθη εἰς τοὺς θεούς :

— Ζεῦ Πάτερ καὶ σεῖς ἐπουράνιοι θεοί, ἀς δώσῃ ἡ γάρις  
σας νὰ μὴ χαθῇ ἡ πατρίς μου· ἀς δώσῃ καὶ εἰς τὸν υἱόν μου,  
ὅπως ἔδωκε καὶ εἰς ἐμέ, νὰ λάμψῃ εἰς τὸ γένος μου καὶ νὰ  
δοξασθῇ ὡς ἄριστος καὶ ἄξιος βασιλεὺς τῆς Τροίας. Καὶ  
ὅταν ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὸν πόλεμον κατάφορτος ἀπὸ λάφυρα,  
τὰ δόποια ἐπῆρε πολεμῶν πρῶτος τοὺς ἐχθρούς του, νὰ τὸν  
χαιρετῷ ὁ λαός του φωνάζων : « Αὔτὸς εἶναι ἀνδρειότερος  
καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα του ἀκόμη, τὸν Ἐκτορα! ». Νὰ καμα-  
ρώνῃ δὲ καὶ νὰ χαίρῃ, ὅταν τὸ βλέπῃ καὶ τὸ ἀκούῃ ἡ στορ-  
γική του μήτηρ.

Ἀφοῦ εἶπεν αὐτά, ἔδωκε τὸ τέκνον του εἰς τὴν Ἀνδρο-

μάχην, ἡ δοία τὸ ἔσφιγξεν εἰς τὴν μητρικὴν ἀγκάλην μὲ βαθὺν ἀναστεναγμόν, ἐνῷ ἀπὸ τοὺς ὄφθαλμούς της ἐκυλί-οντο ἀφθονα δάκρυα, πικρὸν δὲ μειδίαμα ἀνέβη εἰς τὰ γείλη της.

Μόλις τὴν εἶδεν ὁ Ἔκτωρ νὰ κλαίῃ, τὴν ἐλυπήθη καὶ μὲ τρυφερότητα τὴν ἐθώπευσε καὶ τῆς εἶπεν :

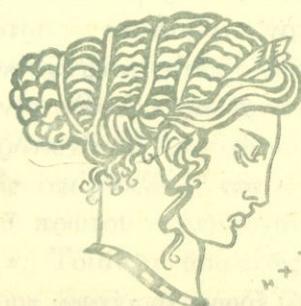
— Ἀγαπητή μου Ἀνδρομάχη, μὴ μοῦ θλίβεσαι· μὴ λη-σμονῆς ὅτι εἰς τὸν Ἄδην κανεὶς δὲν ἡμπορεῖ νὰ μὲ στείλῃ· ἀν δὲν ἔλθῃ ἡ ὥρα μου· ὁ ἄνθρωπος εἴτε γενναῖος εἶναι εἴτε δειλὸς δὲν δύναται ν' ἀποφύγῃ ὅτι γράφει ἡ μοῖρά του. Πίγαινε λοιπὸν εἰς τὸ ἀνάκτορόν σου καὶ ἔχε τὸν νοῦν σου νὰ ἐργάζωνται μὲ προσοχὴν καὶ ἐπιμέλειαν αἱ θεραπαι-νίδες εἰς τὴν ρόκαν καὶ τὸν ἀργαλειόν. Ἐγὼ δὲ πρῶτος μὲ τοὺς ἄλλους ἀνδρείους Τρῶας θ' ἀναλάβω τὰ βάρη τοῦ φο-βεροῦ πολέμου.

Αὐτὰ εἶπεν ὁ Ἔκτωρ καὶ ἐφόρεσε πάλιν τὸ κράνος. Καὶ ἡ Ἀνδρομάχη περίλυπος ἐξεκίνησε διὰ τὸ ἀρχοντικόν της χύνουσα πικρὰ καὶ μαῦρα δάκρυα καὶ στρέφουσα πολ-λάκις πρὸς τὰ ὅπιστα, διὰ νὰ ἴδῃ ἄλλην μίαν φορὰν τὸν ἀγα-πημένον σύζυγόν της . . .

«Ομήρου Ἰλιάς, Ζ»

Διασκευὴ

N. A. Κοντόπουλος





## 62. ΔΑΜΩΝ ΚΑΙ ΦΙΝΤΙΑΣ

Ο εἰς ἀντὶ | Ο Δάμων καὶ δ Φιντίας ἦσαν δύο ἀδελφοί φύλοι καὶ ἔζων εἰς τὰς Συρακούσας, τοῦ ἄλλου πρωτεύουσαν τῆς Σικελίας.

Ἐξ αὐτῶν δ Φιντίας κατηγορήθη ὡς ἔνοχος συνωμοσίας κατὰ τοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν Διονυσίου καὶ κατεδικάσθη εἰς τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἶχεν ἀνάγκην νὰ τακτοποιήσῃ τὰς οἰκογενειακάς του ὑποθέσεις, ἔζήτησε τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ Διονυσίου νὰ ἀποφύλακισθῇ ἐπί τινας ἡμέρας, διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ εἰς τὴν ἔξοχὴν τὴν οἰκογένειάν του. Ὑπεσχέθη δὲ νὰ παρουσιάσῃ ἀντ' αὐτοῦ ἄλ-

λον εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὁ ὅποῖς θὰ ἐδέχετο νὰ θανατωθῇ,  
ἄν αὐτὸς δὲν ἥθελεν ἐμφανισθῇ κατὰ τὴν ὕρισμένην ἡμέραν.

Ο τύραννος, τοῦ ὅποίου ἡ καρδία δὲν ἐγνώριζε παρὰ  
τὸ αἴσθημα τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τοῦ φόβου, ἵτο πεπεισμένος  
ὅτι ἵτο ἀδύνατον νὰ εὔρῃ ὁ Φιντίας τοιοῦτον ἐγγυητήν· μὲ  
τὴν πεποίθησιν δὲ αὐτὴν εἶπεν ὅτι παραχωρεῖ τὴν ἄδειαν,  
ἄν παρουσιάσῃ ἄλλον, ὁ ὅποῖς θὰ ἀνελάμβανε τὴν καταδί-  
κην ἐν ἐλλείψει αὐτοῦ.

Μεγίστη ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξις τοῦ Διονυσίου, ὅταν εἶδε  
νὰ παρουσιάζεται εἰς τὸ δεσμωτήριον ὁ Δάμων, ὁ ὅποῖς  
προθύμως ἐδέχετο τὴν θέσιν τοῦ φύλου του.

Ο Φιντίας τότε ἀποφυλακίζεται καὶ ἐλεύθερος ἀναχω-  
ρεῖ ν̄ ἀνταμώσῃ τὴν οἰκογένειάν του· τὰ δεσμά του εύχαρι-  
στως ἀναλαμβάνει ὁ φύλος του Δάμων.

Η προσδιωρισμένη ὅμως διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς θανα-  
τικῆς ποινῆς ἡμέρα φθάνει καὶ ὁ Φιντίας δὲν φαίνεται.

Διὰ τοῦτο, ὅταν ἡ ὥρα τῆς ἐκτελέσεως ἐπλησίασεν,  
ἀντὶ τοῦ Φιντίου διδηγεῖται ὁ Δάμων σιδηροδέσμιος εἰς τὸν  
τόπον τῆς καταδίκης. \*

**Σωτηρία**      “Ολος ὁ λαὸς τῶν Συρακουσῶν ἀγανακτεῖ  
καὶ τῶν δύο      τότε διὰ τὴν αἰσχρὰν προδοσίαν τοῦ Φιντίου,  
βλέπων τὸν πέλεκυν τοῦ δημίου ἔτοιμον νὰ  
πέσῃ ἐπὶ τοῦ ἀθώου τραχήλου τοῦ Δάμωνος. Ο τύραννος  
μειδιᾶται μὲ σαρκασμὸν καὶ ἐμπαίζει καὶ τὴν μωρίαν τοῦ Δά-  
μωνος καὶ τὴν ψευδοφιλίαν τοῦ Φιντίου.

Μόνον ὁ Δάμων ἀτάραχος καὶ φαιδρὸς βλέπει νὰ πλη-  
σιάζῃ ἡ στιγμή, κατὰ τὴν ὅποίαν διὰ τῆς ἴδικῆς του ζωῆς  
ἥλπιζε νὰ σώσῃ τὴν ζωὴν τοῦ φύλου του. Άλλὰ ἡ γαρά του

δὲν ἦτο πλήρης ἐγνώριζε καλῶς τὴν ἀρετὴν τοῦ Φιντίου καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐπερίμενε τὴν ἐμφάνισίν του.

Ἐπὶ τέλους δὲ δήμιος ἑτοιμάζεται καὶ λαμβάνει εἰς τὰς χεῖρας τὸν πέλεκυν· ἡ τρομερὰ στιγμὴ ἔφθασεν. Ἐξαίφνης κραυγὴν θορυβώδεις ἀκούονται :

—Ο Φιντίας! Ο Φιντίας!

Συγχρόνως ἀσθμαίνων καὶ δρομαῖος διασχίζει δὲ Φιντίας τὰ πλήθη καὶ μὲν δάκρυα πίπτει εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ φίλου του· ζητεῖ τώρα νὰ λάβῃ τὴν θέσιν του κάτω ἀπὸ τὸν πέλεκυν τοῦ δημίου. Ἄλλ’ ὁ Δάμων, ὁ ὅποιος ἥθελε νὰ σώσῃ τὸν φίλον του, φιλονικεῖ πρὸς αὐτὸν διὰ τὴν θέσιν ἰσχυρίζομενος ὅτι τοῦ ἀνῆκεν, διότι εἶχε παρέλθει ἡ προθεσμία διὰ τὴν θανάτωσίν του. Ο Φιντίας τότε ἐπαναλαμβάνει ζωηρότερον τὴν ἀπαίτησίν του, ἀλλὰ καὶ ὁ Δάμων ἐπιμένει σταθερῶς εἰς τὴν ἄρνησίν του.

Ἐκθαμβωτοὶ καὶ μὲν δακρυσμένοις ὀφθαλμοῖς θεωροῦν ὅλοι τὸ ὑψηλὸν αὐτὸν θέαμα τῆς πάλης τῶν δύο φίλων περὶ θανάτου.

Καὶ αὐτὸς ὁ σκληροκάρδιος τύραννος συγκινεῖται ἐπὶ τέλους· θαυμάζει τὸ ὑψος καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀληθοῦς φιλίας, τῆς ὅποιας τὴν δύναμιν οὐδέποτε εἶχεν αἰσθανθῆ, οὐδέποτε ἔιχε φαντασθῆ.

Ἀναγκάζεται λοιπὸν νὰ σεβασθῇ τὴν ὕπαρξιν τοιούτου ἵεροῦ δεσμοῦ, τὸν ὅποιον ὁ πέλεκυς τοῦ δημίου του ἐπρόκειτο νὰ διαρρήξῃ· χαρίζει τὴν ζωὴν εἰς τὸν Φιντίαν καὶ τὸν Φιντίαν εἰς τὸν Δάμωνα καὶ καταπαύει τὴν εὐγενῆ των πάλην.

« Γεροστάθης, τόμ. Γ' »

Λέων Μελᾶς



### 63. ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΟΥ ΑΥΓΕΡΙΝΟΥ

Ανάμεσα  
άποκιβώτια

Έβραδυνες, παιδί μου! Είπεν ή κ. Εύφροσύνη, μόλις έπέστρεψεν δικηγόρος από το άπογευματινό του μάθημα.

Διατί; Πότε θὰ διαβάσῃς;

— Ναί, μητέρα! Κάτι μοῦ συνέβη: θὰ σου είπω καὶ έλπιζω νὰ μὲ συγχωρήσῃς.

— Λέγε καὶ θὰ ίδω.

— Εἰς τὸν δρόμον μου, καθὼς ἐπερνοῦσα ἀπὸ ἐν ὁπωροπωλεῖον, εἶχε σταματήσει ἐν αὐτοκίνητον καὶ ἔξεφόρτωνεν.

“Ηκουσα νὰ φωνάζουν τὸ δύνομά μου καὶ ἐσταμάτησα. Εἶδα τότε τὸν συμμαθητήν μου Αύγερινὸν ἰδωμένον, ἀλλὰ γελαστόν, νὰ παραλαμβάνῃ ἐμπόρευμα. Εἰς ὅργατης ἐπάνω ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητον τοῦ ἔδιδε μικρὰ κιβώτια μὲ δψιμα σταφύλια καὶ αὐτὸς τὰ ἐτοποθέτει μὲ σειρὰν εἰς τὸ πεζοδρόμιον.

Τὸν ἔχαιρέτησα καὶ ἐστάθη παράμερα θιρυβημένος. “Οταν ἔφυγε τὸ αὐτοκίνητον, τὸν ἡρώτησα:

— Τί κάνεις ἔδῶ, Αύγερινέ;

— Δὲν τὸ βλέπεις; Μοῦ ἀπήντησε γελῶν, ἐνῷ ἥπλωνε τὰ γέρια του νὰ πάρῃ ἐν κιβώτιον μελετῶ τὸ μάθημά μου.

Ἐγέλασα καὶ ἐγὼ διὰ τὸ ἀστεῖον. Αὐτὸς ὅμως ὁμίλει σοβαρῶς καὶ ἐνῷ μετέφερε τὸ κιβώτιον νὰ τὸ τοποθετήσῃ εἰς τὸ βάθος τοῦ ὀπωροπωλείου, ἥρχισε νὰ λέγῃ χαμηλοφόρωνας :

— Ο παρατατικὸς τῶν οημάτων σχηματίζεται, ἀφοῦ βάλωμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ θέματος τὴν αὔξησιν . . .

“Οταν ἐτελείωσε τὴν μεταφοράν, μοῦ εἶπεν :

— Τί νὰ κάμω ; Λέγω τὸ αὐριανόν μου μάθημα. Πατέρα δὲν ἔχω καὶ ἡ μητέρα μου εἶναι ἀσθενής καὶ δὲν ἐργάζεται. Εἴμεθα, ὅπως γνωρίζεις, πτωχοί. Ἐπέρωασα λοιπὸν ἀρκετὰ καταστήματα ζητῶν ἐργασίαν, ἀλλὰ δὲν εἶχον νὰ μοῦ δώσουν.

“Ηλθα τέλος εἰς τὸν καλὸν αὐτὸν ἄνθρωπον — καὶ μοῦ ἔδειξε τὸν ἴδιοκτήτην σκυμμένον εἰς τὰ τετράδιά του — καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ ἐργάζωμαι τὰ ἀπογεύματα μετὰ τὸ μάθημα. Μὲ ἐλυπήθη καὶ μὲ ἐδέχθη, ἢν καὶ εἶχε καὶ ἄλλον μικρόν.

“Επρεπε νὰ ἐργασθῶ ἐγώ, διὰ νὰ συντηρῶ τὴν μητέρα μου καὶ τὸν μικρόν μου ἀδελφόν. Φεύγω λοιπὸν τὰ ἀπογεύματα, ἀφοῦ ἐζήτησα ἀδειαν, χωρὶς νὰ λαμβάνω μέρος εἰς τὸ συνηθισμένον ποδόσφαιρον τοῦ σχολείου, καὶ ἔρχομαι ἐδῶ. Καὶ διὰ νὰ μὴ χάνω καιρὸν τὴν δραν τῆς ἐργασίας παρασκευάζω τὸ μάθημά μου.

Σήμερον ὅμως τὸ διακόπτω συνεχῶς δὲν ἔχω τύχην. Μόλις ἐκάθησα νὰ γράψω ἐκεῖ εἰς τὴν γωνίαν, ἥλθε τόσος κόσμος νὰ ψωνίσῃ. Τώρα ἥλθε τὸ αὐτοκίνητον καὶ γρήγορα θὰ καταφθάσουν πελάται. Ἄλλὰ δὲν πειράζει, θὰ τὸ συμπληρώσω τὸ βράδυ μὲ τὴν λάμπταν εἰς τὴν οἰκίαν μου.

Σὺ εἶσαι εὐτυχισμένος, μοῦ εἶπε χωρὶς πικρίαν, ποὺ ἔχεις ὅλον τὸν καιρὸν νὰ μελετᾶς, νὰ παίζῃς καὶ νὰ πηγαίνῃς περίπατον μὲ τοὺς γονεῖς σου . . .

Δὲν εἶχε καλὰ καλὰ τελειώσει καὶ τὸν ἐφώναξαν πάλιν

ἀπὸ ἐν ἄλλο αὐτοκίνητον νὰ πάρῃ μερικὰ νέα κιβώτια μὲ μῆλα.

— Τώρα δὲν ἡμπορῶ νὰ σὲ κρατήσω ἄλλο· μου εἶπεν. Βλέπεις πρέπει νὰ ἐργασθῶ. Σὲ εὐχαριστῶ, ποὺ ἔμεινες νὰ μὲ Ἰδῆς. Χαῖρε, λοιπόν, Κωστάκη μου, καὶ σοῦ εὔχομαι νὰ εἶσαι πάντοτε εύτυχισμένος.

‘Ηθέλησα νὰ τοῦ ἀπαντήσω γάτι διὰ τὴν ἐργασίαν του καὶ νὰ τοῦ εὐχηθῶ καὶ ἐγώ, ἀλλὰ αὐτὸς ἔτρεξε νὰ παραλάβῃ τὰ κιβώτια. Τὸ πρόσωπόν του ἦτο γελαστὸν καὶ φοδοκόκκινον, ποὺ ἦτο χαρὰ Θεοῦ νὰ τὸν κοιτάζῃ κανείς. Καὶ ἡξεύρεις, μητέρα, εἶναι ὁ πρῶτος μαθητὴς τῆς τάξεως !

**Μάθημα Η κ. Εὐφροσύνη εὐχαριστημένη ἔχαμογέδι’ δλούς** — Σὲ συγχωρῶ, μόνον διότι ἐβράδυνες δι’ αὐτὴν τὴν αἰτίαν. Βλέπεις μὲ πόσον θάρρος καὶ πόσους κόπους γερδάζει τὸν ἄρτον του καὶ τὸν ἄρτον τῆς οἰκογενείας του ὁ συμμαθητής σου. Εῦγέ του ! Αὔριον θὰ γίνη δραστήριος καὶ καλὸς πολίτης, διότι ἀπὸ τώρα ἔμαθε νὰ ἐργάζεται. Μὲ τὸν ἴδρωτά του βάζει τὰ θεμέλια τῆς εύτυχίας του.

Τὸ μάθημα τοῦ Αὐγερινοῦ εἶναι μάθημα δι’ δλους. ‘Η ἐργασία δὲν εἶναι ἐντροπή, εἶναι τιμὴ καὶ καύχημα. Θὰ σὲ παρακαλέσω νὰ τὸν καλέσῃς μίαν Κυριακὴν εἰς τὸ σπίτι μας διὰ γεῦμα νὰ τὸν γνωρίσω καὶ ἐγὼ καὶ σὺ νὰ εὐχαριστήσῃς τὸν ἔξαίρετον συμμαθητήν σου.

— Ναί, μητέρα ! Αὐτὸς ἐσκεπτόμην καὶ ἐγὼ νὰ κάμω μὲ τὴν ἄδειάν σου .

N. A. Κοντόπουλος



#### 64. ΦΙΛΟΣΤΟΡΓΙΑ ΠΕΛΑΡΓΟΥ

Εἰς ἓν χωρίον τῆς Θεσσαλίας, ἐπὶ τῆς στέγης παλαιᾶς οἰκίας, ὑπῆρχε μεγάλη καὶ ἄτεχνος φωλεὰ κατεσκευασμένη ἐκ κλάδων καὶ ξηρῶν χόρτων. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀνοιξεως ἔβλεπον οἱ χωρικοὶ ζεῦγος πελαργῶν νὰ ἔρχεται καὶ νὰ ἐγκαθίσταται εἰς τὴν ἀγαπητήν των στέγην. Ἰσταντο ἐκεῖ καὶ οἱ δύο ἐπὶ τοῦ ἐνὸς ποδὸς καὶ ἐκροτάλιζον μὲ τὸ φάρμακο των ὡς νὰ ἔχαιροτεν τὴν ἀγαπητήν των κατοικίαν, δπου εἶχον ἀναθρέψει τόσα τέκνα ἔως τότε.

Μίαν πνιγηρὰν ἡμέραν τοῦ θέρους οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου χεῖσαν εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ἐθέριζον. Αἴφνης ἴσχυροὶ κωδωνισμοὶ ἐκ τοῦ κωδωνοστασίου τῆς ἐκκλησίας ἀναγγέλλουν κίνδυνον. Μετ' ὀλίγον μία φωνὴ ἀκούεται μυριόστομος.

« Πυρκαϊά ! Πυρκαϊά ! ».

Οἱ χωρικοὶ ἔντρομοι τρέχουν ἐκ τῶν ἀγρῶν εἰς τὸ χωρίον, διὰ νὰ σώσουν τὰς οἰκίας των. Ἡνταν φθάνουν εἰς τὸν τόπον τῆς πυρκαϊᾶς, βλέποντας ὅτι μόνον ἡ οἰκία, ἐπὶ τῆς δοιάς οἱ πελαργοὶ εἶχον κτίσει τὴν φωλεάν των, ἔχει περικυλλωθῆ ύπὸ τῶν φλογῶν. Τότε ὅλοι μὲ μεγίστην προθυμίαν προσπαθοῦν νὰ σώσουν τὴν οἰκίαν ἐκείνην.

Ἄλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι εὔκολον πρᾶγμα. Τὸ πῦρ εἶχε διαδοθῆ. Αἱ φλόγες ἔξηρχοντο ἐκ τῶν παραθύρων καὶ ἡ στέγη ἥρχισε νὰ ἀναφλέγεται.

Ἐνῷ δὲ οἱ χωρικοὶ κατεγίνοντο νὰ σώσουν δ, τι ἦτο δυνατὸν ἐκ τῆς καιομένης οἰκίας, αἴφνης εἰς πελαργὸς ἔρχεται δρμητικῶς πετῶν ἐκ τοῦ λειψανοῦ καὶ διευθύνεται πρὸς αὐτήν. Εἶναι ἡ μήτηρ τῶν μικρῶν πελαργῶν, οἱ ὅποιοι εὑρίσκονται ἐντὸς τῆς φωλεᾶς ἐπὶ τῆς στέγης. Οἱ δυστυχεῖς νεοσσοί των περικυκλωμάτων ἀπὸ τὸν καπνὸν καὶ τὰς φλόγας κινδυνεύουν ν' ἀποθάνουν.

Ἡ δυστυχὴς μήτηρ ἔντρομος πετᾶ πέριξ τοῦ καπνοῦ καὶ τῶν φλογῶν. Τέλος λαμβάνει τολμηρὰν ἀπόφασιν. Εἰσοδημᾶς διὰ μέσου τῶν φλογῶν καὶ μετ' ὀλίγον ἔξερχεται. Κρατεῖ εἰς τὸ ράμφος τῆς μικρὸν πελαργόν, τὸν ὅποιον ἀποθέτει εἰς τὴν φίλαν ἐνὸς δένδρου. Εὐθὺς ὑψώνεται πάλιν καὶ εἰσοδημᾶς ἐκ νέου εἰς τὰς φλόγας, αἱ ὅποιαι ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον γίνει δυνατώτεραι καὶ μετ' ὀλίγον ἔξερχεται μὲν δεύτερον νεοσσόν. Τώρα αἱ πτέρυγές της ἐκάησαν ὀλίγον, ἀλλ' ἡ φιλόστοργος μήτηρ δὲν ἀνησυχεῖ διὰ τὰς πτέρυγάς της. Ἀφήνει τὸ τέκνον της πλησίον τοῦ πρώτου καὶ δρμᾶς ἀκράτητος διὰ τρίτην φορὰν διὰ μέσου τοῦ καπνοῦ καὶ τῶν φλογῶν εἰς τὴν φωλεάν, διὰ νὰ σώσῃ καὶ τοὺς ἄλλους δύο νεοσσούς.

Οἱ χωρικοὶ ἀνέμενον μὲν βαθεῖαν συγκίνησιν νὰ ἴδουν τὴν ἥρωικὴν μητέρα νὰ ἔξερχεται, ἀλλ' αὐτῇ δὲν ἔξηλθε πλέον. Ἐσκέπασε μὲν τὰς πτέρυγάς της τοὺς δύο νεοσσούς της, οἱ ὅποιοι ἐκαίοντο καὶ ἐκάη μὲ τὰ ἀγαπητὰ τέκνα της, ἀφοῦ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τὰ σώσῃ.

<sup>1</sup>Αριστοτέλης Κουρτιδης



### 65. Η MANNA

«Μάννα» κράζει τὸ παιδάκι,  
«μάννα» ὁ νιὸς καὶ «μάννα» ὁ γέρος.  
«μάννα» ἀκοῦς σὲ κάθε μέρος·  
ᾶ ! τί ὅνομα γλυκό !

Τὴ χαρά σου καὶ τὴ λύπη  
μὲ τὴ μάννα τὶ μοιράζεις,  
ποθητὰ τὴν ἀγκαλιάζεις,  
δὲν τῆς κρύβεις μυστικό.

Εἰς τὸν κόσμον ἄλλο πλάσμα  
δὲν θὰ βρῆς νὰ σὲ μαντεύῃ  
σὰν τὴ μάννα, ποὺ λατρεύει,  
σὰν τὴ μάννα, ποὺ πονεῖ.

Τὴν ὑγειά της, τὴν ζωή της,  
ὅλα ἡ μάννα τ' ἀψηφάει,  
γιὰ τὸ τέκνο, π' ἀγαπάει,  
γιὰ τὸ τέκνο, ποὺ φιλεῖ.

“Οπου τρέχεις πάντα ἡ μάννα  
μὲ τὸ νοῦ σὲ συντροφεύει,  
σὲ προσμένει, σὲ γυρεύει  
μ' ἀνυπόμονη καρδιά.

Κι ἀν σκληρὸς ἐσὺ φαρμάκια  
τὴν ποτίζῃς τὴν καημένη,  
πάντα ἡ μάννα σ' ἀπανταίνει  
μὲ τὰ διλόθεομα φιλιά.

Δυστυχῆς ὅποιος τὴν χάνει !  
‘Ο καημὸς εἶναι μεγάλος !  
Σὰν τὴ μάννα δὲν εἶν’ ἄλλος  
εἰς τὸν κόσμο θησαυρός.

Κι ὅποιος μάννα πιὰ δὲν ἔχει,  
«μάννα» κράζει στ' ὄνειρό του·  
πάντα «μάννα» στὸν καημό του  
εἶν’ ό μόνος στεναγμός !

Γεώργιος Μαρτυρέλλης



## 66. Ο ΚΟΙΝΟΤΑΡΧΗΣ

Κατὰ τὰς τελευταίας δημοτικὰς ἐκλογὰς ὁ Παῦλος Λε-  
κός ἔξελέγη πρόεδρος τῆς Κοινότητος εἰς τὴν ἴδιαιτέραν πα-  
τρίδα του. Δὲν ἦτο οὔτε ὁ πλουσιώτερος οὔτε ὁ γεροντότε-  
ρος οὔτε ὁ πλέον ἐγγράμματος τῆς κωμοπόλεως. Ήτο δῆμος  
ὅ ἀγαπητότερος μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν του. Ήτο τὸ «κα-  
λὸ παιδί», ὅπως τὸν ἔλεγον ὅλοι, καὶ ὅταν ἦτο μικρὸς καὶ  
τώρα ποὺ ἦτο μεγάλος.

Μετὰ τὴν ἐκλογὴν οἱ συμπολῖται του παρέθεσαν εἰς  
αὐτὸν τιμητικὸν γεῦμα, εἰς τὸ ὅποῖον προσεκλήθη νὰ παρα-  
στῇ καὶ ὁ γηραιός διδάσκαλος τῆς κωμοπόλεως, ὁ ὅποιος  
ὑπῆρξε διδάσκαλός του, ὅπως καὶ τῶν περισσοτέρων κατοί-  
κων τῆς Κοινότητος. Μὲ πόσην συγκίνησιν ἐδέχθη τὴν  
πρόσκλησιν ὁ σεβαστὸς γέρων! Ή τιμῇ, ἡ ὅποία ἀπενέμετο  
πρὸς τὸν μαθητήν του, ἀπετέλει δι' αὐτὸν τὴν μεγαλυτέραν  
ἴκανοποίησιν. Καὶ κατὰ τὰ ἐπιδόρπια, μόλις συγκρατῶν  
τὴν συγκίνησίν του, ὑψωσε τὸ ποτήριόν του καὶ προέπιε εἰς  
նγείαν τοῦ νέου Κοινοτάρχου μὲ τὰ ἔξῆς ὥραῖα λόγια:

— Πρὸιν ἐκλέξετε, κύριοι, πρόεδρόν σας τὸν Παῦλον Λε-

κόν, τὸν εἶχεν ἐκλέξει πρόεδρόν του πρὸς εἴκοσιν ἑτῶν τὸ δημοτικὸν σχολεῖον τῆς Κοινότητός μας. Οἱ περισσότεροι ἔξι οὐδὲν ἥσθε τότε συμμαθηταί του καὶ μαθηταί μου. Σήμερον δὲν ἐκάμετε ἄλλο τίποτε, παρὰ νὰ ἐπαναλάβετε τὴν παλαιὰν ἐκείνην ψηφοφορίαν.

— Μάλιστα, μάλιστα! τὸν διέκοψαν πολλαὶ φωναί.

— . . . Διότι—έξηκολούθησε δακρύων ἀπὸ συγκίνησιν ὁ γηραιὸς διδάσκαλος—ό Κοινοτάρχης Παῦλος Λεκός ἔξακολουθεῖ νὰ εἶναι καὶ σήμερον «ὁ καλὸς Παυλάκης», ὁ μαθητὴς τῆς θης τοῦ δημοτικοῦ. Διότι ἐκεῖνο, ποὺ εἶναι κανεὶς εἰς τὸ σχολεῖον, ἔξακολουθεῖ, δσα ἔτη καὶ ἀν περάσουν, νὰ εἶναι ἀργότερον καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς παρουσιάσω ἐγὼ τὸν παλαιὸν μαθητήν μου. Τὸν γνωρίζετε οἱ περισσότεροι. Ἀλλά, καὶ δσοι δὲν τὸν ἐγνωρίσατε τότε, εἶναι ως νὰ τὸν ἐγνωρίσατε. Διότι, δπως εἴπομεν, ἔξακολουθεῖ νὰ εἶναι ὁ ἴδιος: «Ο «καλὸς Παυλάκης» . . .

— Ζήτω τοῦ Παυλάκη! ἡκούσθη μία φωνή.

“Ολοι ἐγέλασαν διὰ τὴν διακοπὴν καὶ ὁ γηραιὸς διδάσκαλος ἔξηκολούθησεν :

— Ενθυμεῖσθε πόσον καλὸς καὶ πρόθυμος ἦτο ἀπέναντι ὅλων τῶν συμμαθητῶν του. “Ο, τι εἶχε τὸ ἐμοιράζετο μαζί τους. Καὶ τοὺς βαθμούς του ἀκόμη.

— Καλὸς μαθητὴς αὐτός, ἐβοηθοῦσε τοὺς πλέον ἀδυνάτους εἰς τὰ μαθήματα, ὥστε νὰ πάρουν καὶ ἐκεῖνοι καλὸν βαθμόν. Δὲν ἔφαγε ποτὲ μόνος του τὸ πρόγευμα, τὸ δποῖον τοῦ ἔβαζε ἡ μήτηρ του εἰς τὴν σάκκαν του. Τὸ ἐμοιράζετο καὶ αὐτὸ μὲ τοὺς πτωχοτέρους τῆς τάξεως. “Οταν ἔχανε κανεὶς τὸ μολύβι του, αὐτὸς τοῦ ἐδάνειε τὸ ἴδικόν του, δταν εἶχε λησμονήσει κανεὶς εἰς τὸ σπίτι του τὸν χάρακά του, αὐτὸς τοῦ ἔδιδεν ἄλλον, δταν τὸ μελανοδοχεῖον κανενὸς δὲν εἶχε μελάνην, αὐτὸς πάλιν τοῦ τὸ ἐγέμιζεν ἀπὸ τὸ ἴδικόν

του. Καὶ ὅταν κάποιος πτωχὸς συμμαθητής του δὲν εἶχε τὰς ὀλίγας δραχμάς, τὰς ὁποίας ἔχοιειάζοντο, διὰ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν σχολικὴν ἐκδρομήν, αὐτὸς πάλιν ἐζήτει ἀπὸ τὴν μητέρα του χρήματα καὶ τὰ ἔδιδε μυστικὰ εἰς τὸν συμμαθητήν του, διὰ νὰ μὴ τὸν προσβάλῃ.

— Ἀπὸ τὰ μικρὰ αὐτὰ πράγματα ἐφαίνετο ποῖος ἦτο ὁ μικρὸς ἐκεῖνος μαθητής. Διότι δὲν χρειάζονται μεγάλα πράγματα, διὰ νὰ φανῇ ὁ καλὸς καὶ ὁ κακός. Καὶ ὁ Παῦλος ἦτο καλός.<sup>3</sup> Ήτο ὁ «καλὸς Παυλάκης». Διὰ νὰ τὸν ἐκλέξετε σήμερον πρόεδρόν σας, σημαίνει ὅτι ἐξακολουθεῖ νὰ εἴναι ὁ ἴδιος.

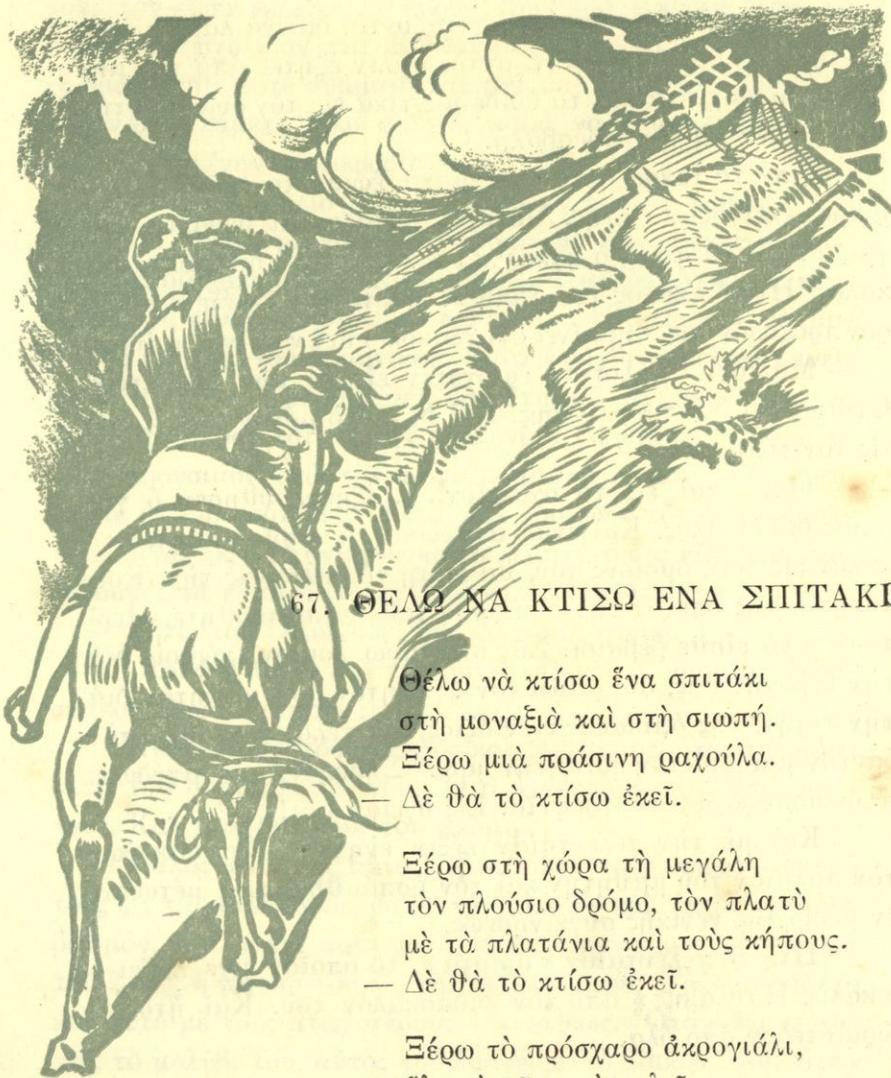
— Μάλιστα, μάλιστα! ἐφώναξεν εἰς ἐκ τῶν ἀκροατῶν. Θυσιάζεται διὰ τοὺς ἄλλους. Καὶ δι’ αὐτὸν μόνον φίλους ἔχει εἰς τὸν τόπον.

— Ὁπως καὶ εἰς τὸ σχολεῖον . . . ἐξηκολούθησεν ὁ γηραιὸς διδάσκαλος. Καὶ ἔνας ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος κάμνει τὸ καλὸν εἰς τοὺς δόμοίους του, θὰ κάμῃ τὸ καλὸν εἰς τὴν Κοινότητα, τῆς ὁποίας τὴν διοίκησιν τοῦ ἐνεπιστεύθητε. Περὶ τούτου νὰ εἴσθε βέβαιοι. Σᾶς συγχαίρω λοιπόν, κύριοι, διὰ τὴν ἐκλογήν σας, συγχαίρω τὸν ἀγαπητόν μου μαθητὴν διὰ τὴν τιμήν, τῆς ὁποίας ἔγινεν ἄξιος, καὶ τέλος συγχαίρω τὸν ἔαυτόν μου διὰ τὸν μαθητὴν μου. Σήμερον μοῦ ἀπέδωσε πλουσιοπαρόχως τὰ τροφεῖα. Εἰς ὑγείαν του!

Καὶ μὲ τὴν τελευταίαν λέξιν ἐνηγκαλίσθη δακρύων τὸν παλαιόν του μαθητὴν καὶ τὸν ἡσπάσθη εἰς τὸ μέτωπον ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς συγκινήσεως.

— Ήτο τὸ τελευταῖον «ἄριστα», τὸ ὁποῖον εἶχε λάβει ὁ «καλὸς Παυλάκης» ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν του. Καὶ ἦτο τὸ ὄραιότερον ἀπὸ ὅλα.

*Παῦλος Νιοβάνας*



### 67. ΘΕΛΩ ΝΑ ΚΤΙΣΩ ΕΝΑ ΣΠΙΤΑΚΙ

Θέλω νὰ κτίσω ἔνα σπιτάκι  
στὴ μοναξιὰ καὶ στὴ σιωπή.

Ξέρω μιὰ πράσινη φαχούλα.

— Δὲ θὰ τὸ κτίσω ἐκεῖ.

Ξέρω στὴ χώρα τὴ μεγάλη  
τὸν πλούσιο δρόμο, τὸν πλατὺ  
μὲ τὰ πλατάνια καὶ τοὺς κήπους.

— Δὲ θὰ τὸ κτίσω ἐκεῖ.

Ξέρω τὸ πρόσχαρο ἀκρογιάλι,  
ὅλο τὸ κῦμα τὸ φιλεῖ,

κριγόσπαρτη εἶναι ἡ ἀμμουδιά του.

— Δὲ θὰ τὸ κτίσω ἐκεῖ.

Ατέλειωτη τραβάει μιὰ στράτα,  
σχίζει μιὰ χέρσα ἀπλοχωριά,  
σκληρὰ τὴ δέρνει τ' ἄγριοκαίρι  
καὶ ὁ ἥλιος τὴ κτυπᾷ.

Μιὰ στράτα χιλιοπατημένη  
τὸν καβαλλάρη νηστικό,  
τὸ πεζοπόρο διψασμένο  
θάφτει στὸν κορνιαχτό.

Ἐκεῖ τὸ σπίτι μου θὰ κτίσω  
μὲ μιὰ βρυσούλα στὴν αὐλή,  
πάντα ἡ γωνιά του νὰ καπνίζῃ  
κι ἡ θύρα του ἀνοικτή.

Πανεπιστήμιο

*Κωστής Παλαμᾶς*





### 68. ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΡΣΑΚΗΣ

|| Ο Ἀπόστολος Ἀρσάκης εἶναι εἰς τῶν μεγάλων ἐθνικῶν εὐεργετῶν, οἱ δόποῖοι προσέφεραν μεγάλας περιουσίας εἰς τὴν πτωχὴν πατρίδα μας διὰ τὴν Ἰδρυσιν σχολῶν, νοσοκομείων καὶ δι' ἄλλους ἀγαθοεργοὺς σκοπούς.

Ἐγεννήθη, ὅτε ἡ πατρίς μας ἦτο ἀκόμη ὑπόδουλος, τὴν 6ην Ἰανουαρίου τοῦ 1792 εἰς τὸ μικρὸν χωρίον τῆς Βορείου Ἡπείρου Χοτάχοβον.

Ο πατήρ του Κυριάκος Ἀρσάκης ἦτο εὗπορος κτηματίας. Δι' αὐτὸ δύμως ἔκινδύνευε νὰ θανατωθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων καὶ νὰ χάσῃ ἡ οἰκογένειά του τὴν

περιουσίαν του. Ἡναγκάσθη λοιπὸν νὰ παραλάβῃ τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του, καὶ χωρὶς νὰ υπολογίσῃ τὴν ἀπώλειαν τῆς περιουσίας, νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ Βουκουρέστιον, ὅπου εἶχον ἐγκατασταθῆ ὁ ἀδελφός του καὶ πολλοὶ συγγενεῖς καὶ πατριῶται του.

Ο μικρὸς Ἀπόστολος μετέβη ἐκεῖ ὄκταετής μόλις. Ἀπὸ τὴν ἡλικίαν ὅμως αὐτὴν διεκρίνετο διὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν ἀρετὴν του. Ὁ θεῖος του Γεώργιος τὸν ἡγάπησε ἴδιαιτέρως καὶ ἀνέλαβε νὰ τὸν μορφώσῃ. Εἰς τὸ Βουκουρέστιον ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα γράμματα. Καὶ δὲ τὸ 1804 ἐστάλη ὑπὸ τοῦ θείου του εἰς τὴν Βιέννην, ὅπου ἐδιδάχθη τὰ Ἑλληνικὰ καὶ τὰ ἄλλα γυμνασιακὰ μαθήματα προαγόμενος πάντοτε μὲ τὸν βαθμὸν « ἄριστα ».

Κατὰ τὸ 1810 ἐνεγράφη εἰς τὴν ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς γερμανικῆς πόλεως Ἀλλης. Καὶ ἐκεῖ διεκρίθη καὶ ἔλαβε τὸ δίπλωμά του μὲ τὸν βαθμὸν « ἄριστα ». Ἐξέδωκε μάλιστα καὶ ἐπιστημονικὴν μελέτην, ἥ ὅποια ἐθαυμάσθη ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους σοφοὺς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1814 ἐπέστρεψεν εἰς τὸ Βουκουρέστιον, ὅπου διεκρίθη ὡς ἱατρὸς καὶ ταχέως κατέλαβε μεγάλα δημόσια ἀξιώματα.

Ἐκτὸς τῆς μεγάλης ἐπιστημονικῆς ἀξίας του ὁ Ἀρσάκης διεκρίθη καὶ ὡς τέλειος σύζυγος καὶ πατήρ. Ἐπίστευεν ὅτι τότε μόνον εὐτυχεῖ μία κοινωνία, ὅταν ἀποτελῇται ἀπὸ ἡθικὰς οἰκογενείας, τῶν ὅποιων τὰ μέλη ἀγαπῶνται μεταξύ των. Αὐτὴ ὅμως ἥ οἰκογενειακὴ ἀρμονία ἐπίστευεν ὅτι ὀφείλεται περισσότερον εἰς τὴν μητέρα. Ἐποεπε λοιπὸν νὰ ἀνατρέφωνται καὶ νὰ ἐκπαιδεύωνται μὲ μεγάλην προσοχὴν αἱ θυγατέρες, διὰ νὰ γίνουν μίαν ἡμέραν καλαὶ μητέρες. Ἡ πατρὶς μας εἶχε τότε ἐλευθερωθῆ πρὸ δλίγων ἐτῶν. Ὅλα τὰ τέκνα τῆς ἐπροσπαθούσαν μὲ κάθε τρόπον νὰ βοηθήσουν

τὴν ἀνάπτυξίν της. Ἀλλ' ἂς μὴ λησμονῶμεν δτι τετρακόσια  
ἔτη δουλείας καὶ δέκα ἔτη ἐπαναστάσεως εἶχον προξενήσει  
μεγάλας καταστροφάς.

Τότε εἰς τὰς Ἀθήνας μερικοὶ μορφωμένοι καὶ φιλο-  
πάτριδες πολίται εἶχον ίδρυσει τὴν Φιλεκπαιδευτικὴν Ἐται-  
ρείαν. Ὁ σκοπός των ἦτο νὰ συγκεντρώνουν εἰς σχολεῖα θη-  
λέων τὰς νεαρὰς Ἑλληνίδας τοῦ ἐλευθέρου καὶ τοῦ ὑποδού-  
λου Ἐθνους μας, διὰ νὰ μορφώνωνται διδασκάλισσαι, αἱ  
δποῖαι θὰ ἐδίδασκον τὰ μικρὰ Ἑλληνόπουλα. Τὰ ἔσοδά των  
δμως ἥσαν περιωρισμένα. Ἐστήριζον πρὸ παντὸς τὰς ἐλπί-  
δας των εἰς τὰς συνδρομὰς τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ. Μόλις συν-  
εκέντρωσαν ἐν ποσὸν χρημάτων, ἥρχισαν τὴν οἰκοδομὴν  
τοῦ μεγάρου τῆς ὁδοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλὰ μόλις ἐκτίσθη-  
σαν τὰ θεμέλια, εἶχον ἔξοδευθῆ τὰ ὀλίγα χρήματα τῆς Φι-  
λεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας.

Ο Ἀρσάκης εἶδομεν δτι ἐσκέπτετο πῶς θὰ βοηθήσῃ  
τὴν μόρφωσιν τῶν Ἑλληνίδων, ἄν καὶ δὲν εἶχεν ἐπισκεφθῆ  
τὴν Ἑλλάδα. Ὅταν λοιπὸν ἐπληροφορήθη τὴν ίδρυσιν τῆς  
Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας καὶ τὰς χρηματικὰς στενοχω-  
ρίας της, μόνος του ἔγραψεν εἰς τὰ μέλη της δτι ἀναλαμ-  
βάνει ὅλα τὰ ἔξοδα τῆς οἰκοδομῆς τοῦ μεγάρου. Καὶ πρά-  
γματι ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἦτο ἔτοιμον τὸ κτίριον, τὸ δποῖον  
σφέται μέχρι σήμερον καὶ φέρει τὸ ὄνομά του: «Ἀρσά-  
κειον». Ἐντὸς αὐτοῦ ἐκτίσθη καὶ μικρὸς ναός, ᾧ Ἄγια Ἀνα-  
στασία, διότι Ἀναστασία ώνομάζετο ἡ ἐνάρετος σύζυγός του.

Διὰ νὰ ἐκτιμήσωμεν τὴν μεγάλην αὐτὴν εὐεργεσίαν  
τοῦ Ἀρσάκη, πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν δτι χιλιάδες Ἑλληνί-  
δες διδασκάλισσαι ἐμορφώθησαν εἰς τὸ Ἀρσάκειον καὶ ἐστά-  
λησαν νὰ μορφώσουν τὰ Ἑλληνόπουλα ὅχι μόνον εἰς τὴν  
μικρὰν ἐλευθέραν Ἑλλάδα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀλλὰ καὶ εἰς  
τὴν ὑπόδουλον.

Πολλαὶ ἀπὸ αὐτὰς ἡγωνίσθησαν νὰ διδάξουν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς χωρία τῆς Μακεδονίας, εἰς τὰ δόποια οἱ Ἑλληνες κάτοικοι εἶχαν σχεδὸν λησμονήσει τὴν Ἐθνικὴν γλῶσσαν.

Εἰς τὸ Ἀρσάκειον ἐμορφώθησαν καὶ αἱ περισσότεραι Ἑλληνίδες, αἱ δόποιαι κατόπιν διεκρίθησαν εἰς τὸν οἰκογενειακὸν καὶ κοινωνικόν των βίον.

Καὶ εἰς τὸ Βουκουρέστιον διέθεσε πολλὰ χρήματα δι’ εὐεργεσίας δὲ Ἀρσάκης. Ἐκεῖ ἔξελέγη καὶ βαυλευτής. Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν ἐκάλεσεν δὲ βασιλεὺς Ὁθων, διὰ νὰ τοῦ δῶσῃ μεγάλα ἀξιώματα. Ἐκεῖνος δικαῖος δὲν ἔδεχθη. Δὲν ἤθελε νὰ πληρωθῇ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν, τὴν δόποιαν προσέφερεν εἰς τὴν πατρίδα του.

Ἡ δὲ μεγαλυτέρα χαρὰ τοῦ μεγάλου τούτου εὐεργέτου, ὅπως δὲ ἴδιος ὁμολόγησεν εἰς ἓνα φίλον του, ἵτο ἡ ἐπιστολὴ μιᾶς μικρᾶς μαθήτριας τοῦ Ἀρσακείου, ἡ δόποια τοῦ ἔγραφεν διτὶ κατὰ τὴν καθημερινὴν προσευχήν της παρεκάλει τὸν Θεὸν νὰ τοῦ χαρίζῃ τὴν ὑγείαν του.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀρσάκη ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλοι Ἕθνικοι εὐεργέται καὶ ἐβοήθησαν μὲ τὰ χρήματά των τὸ Ἕθνικὸν ἔργον τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας.

(Σήμερον ἔχει σχολεῖα καὶ εἰς τὰς Πάτρας καὶ εἰς τὴν Κέρκυραν. Εἰς τὸς Ἀθήνας πρὸ δὲ λίγων ἐτῶν ἔκτισε νέα οἰκήματα εἰς τὸ ὡραῖον προάστιον Ψυχικόν, ὅπου φοιτοῦν μαθήτριαι ἐκ τῶν καλυτέρων οἰκογενειῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἐξακολουθοῦν δικαῖος νὰ διατηροῦν δικαίως δλα τὰ σχολεῖα τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας τὸ ὄνομα «Ἀρσάκειον»).



## 69. ΑΙ ΠΕΝΤΕ ΑΙΣΘΗΣΕΙΣ

Βρέφος μόλις πρὸ δὲ ὀλίγου ἐγεννήθη εἰς τὴν μικράν του κούνιαν. Ἀφοδὲ ἀπὸ πέπλους τὸ σκεπάζει. Ἡρεμα ἥρεμα καὶ ἔλαφρὰ ἀνασηκώνεται τὸ ἀπαλόν του στῆθος. Εἰς τὰ χεῖλη του ζωγραφίζεται τὸ πρῶτον ἀθῆν χαμόγελον, τὸ δοποῖον ἀνατέλλει εἰς τὴν χαραυγὴν τῆς ζωῆς του.

Τότε παρουσιάσθησαν ἐκεῖ αἱ πέντε αἰσθήσεις, τὰς δοποίας δὲ Θεός ἐδώρει εἰς τὸν νεοελθόντα εἰς τὸν κόσμον καὶ ἡ τοιμάσθησαν νὰ ἀναλάβῃ ἡ κάθε μία ἀπὸ αὐτὰς τὴν ὄρισμένην λειτουργίαν.

Πρώτη ἀπὸ δλας ἐπροχώρησεν ἡ ὅρασις καὶ εἶπεν:

— Είμαι τὸ πολυτιμότερον ἀπὸ τὰ δῶρα, ποὺ σοῦ ἔχάρισεν δὲ Θεός. Είμαι ἡ βασίλισσα τῶν αἰσθήσεων. Δι᾽ ἐμοῦ θὰ ἴδης τὸ φῶς τοῦ ἥλιου καὶ τὰς καλλονὰς τῆς φύσεως. Δι᾽ ἐμοῦ θὰ ἀπολαμβάνῃς τὰς ἑορτὰς καὶ τὰ θεάματα. Δι᾽ ἐμοῦ θὰ γνωρίσῃς καὶ θὰ ἐκτιμήσῃς τὰ θαυμαστὰ προϊόντα τῆς ἀνθρωπίνης τέχνης. Τόσον θὰ σοῦ εἴμαι ἀγαπητή, ώστε δὲ ὁ ἰερώτερος ὅρκος σου θὰ ἀναφέρεται εἰς τὴν διατήρησίν μου.

“Επειτα ἥλθεν ἡ ἀκοή.

— Καὶ ἐγώ, εἶπεν αὐτή, δὲν θὰ σοῦ εἴμαι ὀλιγάτερον πολύτιμος ἀπὸ τὴν ἀδελφήν μου. Χωρὶς ἐμὲ δὲ λόγος, τὸ πολυτιμότερον χάρισμα εἰς τὸν ἀνθρωπὸν, θὰ ἦτο ἀνωφελῆς. Χωρὶς ἐμὲ θὰ ζῆς ἀναίσθητος ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους καὶ θὰ σὲ περιβάλλῃ θλιβερὰ ἀπομόνωσις. Δι᾽ ἐμοῦ θὰ ἀκούσῃς τὸ ἄσμα τῆς ἀηδόνος, τὸν ψίθυρον τῆς αὔρας, τὸν φλοῖσβον τῆς θαλάσσης καὶ τὴν ἐνθουσιώδη ἀρμονίαν τῆς μουσικῆς. Δι᾽ ἐμοῦ θὰ γνωρίσῃς τὴν προσφιλῆ φωνὴν τοῦ φίλου σου καὶ τῶν ἱδικῶν σου.

Τοίτη ἐπλησίασεν ἡ δσφρησις.

— Είμαι ἡ ποιητικωτέρα μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν μου, εἶπε. Τὸ ιράτος μου εἶναι περιωρισμένον, ἀλλὰ πόσον εἶναι εὐγενές. “Αν ἔλειπον ἐγώ, τὰ ρόδα καὶ αἱ τσουκνίδαι θὰ εἰχον τὴν ίδιαν ἀξίαν. Τὸ ἄρωμα τῶν ἀνθέων, τὴν μεθυστικὴν ὁσμὴν τῶν μύρων, τὴν εὔσημον κνίσαν, τὴν δοπίαν ἀναδίδουν τὰ ἐκλεκτὰ φαγητά, ἐγὼ θὰ σὲ κάμω νὰ τὰ ἀπολαύσῃς.

“Επειτα ἀπὸ αὐτὴν ἔλαβε τὸν λόγον ἡ γεῦσις, ἡ δοπία ἐπροχώρησε μὲ δψιν θαλερὸν καὶ εὐχαριστημένην.

— “Ο, τι παράγει τὸ ἀπέραντον βασίλειον τῆς φύσεως, δ, τι ἐφεῦρεν ἡ τέχνη τῶν λαιμάργων ἐγὼ θὰ τὰ δοκιμάσω καὶ θὰ ἐκτιμήσω τὴν ἀξίαν των. Καὶ δταν αἱ ἄλλαι εὐχαριστήσεις τῆς ζωῆς σὲ ἀποχαιρετήσουν, ἐγὼ θὰ ἐξακολουθῶ νὰ σὲ παρηγορῶ καὶ νὰ σὲ εὐφραίνω.

Τελευταία ἐπροχώρησε δειλή καὶ συνεσταλμένη ἡ ἀφή.  
— Νὰ ἀκούσωμεν καὶ σὺ τί θὰ ύποσχεθῆς καὶ θὰ τοῦ  
χαρίσῃς, εἴπαν αἱ ἄλλαι ἐμπαικτικά.

— Τίποτε δὲν ἔχω νὰ χαρίσω, εἴπε μὲ μετριοφροσύνην ἡ  
ἀφή. Ὑπόσχομαι δμως νὰ τοῦ μείνω μέχρι τέλους ἡ πιστο-  
τέρα ἀπὸ ὅλας σας.

Καὶ τὰ ἔτη ἐπέρασαν. Τὸ βρέφος ἔγινε παῖς, ἔγινε  
νέος, ἔγινεν ἀνήρ. Ἀνέβη μὲ γοργὸν βῆμα τὸν ἀνωφερῆ  
δρόμον, τὸν δποῖον καταυγάζει τὸ φῶς τῆς ἐλπίδος.  
Ἐφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν γεμάτος σφρίγος καὶ ζώμην καί,  
χωρὶς νὰ σταματήσῃ οὔτε στιγμήν, ἥρχισε νὰ καταβαίνῃ.  
Καὶ δσον κατέβαινε τόσον ἡ ὁδὸς ἐγίνετο δύσκολος καὶ ἀκαν-  
θώδης. Ὁσον ἐπροχώρει τόσον ὁ ὁρίζων τῆς ζωῆς του ἐγί-  
νετο σκοτεινός. Αἱ ἀπολαύσεις ἥρχισαν νὰ γίνωνται σπάνιαι.  
Οἱ ἔως τώρα στιβαροὶ δμοί του ἥρχισαν νὰ κυρτοῦνται. Τὸ  
γῆρας ἥρχισε νὰ ἐπαργυρώνῃ τὴν κόμην του καὶ αἱ φυτίδες  
νὰ αὐλακώνουν τὸ λεῖον μέτωπόν του.

— Καὶ ἔξηκολούθει νὰ καταβαίνῃ.  
— Αἱ πρότερον ἀκμαῖαι αἰσθήσεις του ἥρχισαν νὰ ἔξα-  
σθενίζουν. Πρώτη ἀπὸ ὅλας ἐκουράσθη ἡ δραστική.

— Ἡρχισα νὰ βαρύνωμαι, εἴπεν. Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐθό-  
λωσαν. Ποῦ εἶναι τὰ θεάματα, αἱ ἑορταὶ καὶ αἱ διασκεδά-  
σεις; Ὁλα τὰ βλέπω παρηλλαγμένα. Τίποτε δὲν μὲ εὐχαρι-  
στεῖ. Αὐτὰ ἔλεγεν ἡ δραστική, ἔως ὅτου μίαν ἡμέραν ἔξηφα-  
νίσθη ἔντελῶς.

— Ο γέρων εὑρέθη ἔξαφνα εἰς τέλειον σκότος.  
— Επειτα ἥλθεν ἡ σειρὰ τῆς ἀκοῆς, ἡ ὁποία τὸν ἐγκα-  
τέλειψεν καὶ αὐτή. Μετ' ὀλίγον ἡ σειρὰ τῆς ὁσφρήσεως, τὴν  
ὅποιαν ἔπνιξεν ὁ γεροντικὸς κατάρροος καὶ ἔπειτα καὶ τῆς  
γεύσεως. Ο γέρων δὲν εἶχεν ὀδόντας καὶ ἔτρωγε μόνον χυλόν.

Μόνος πλέον μέσα εἰς ἓνα θάλαμον ἐκάθητο ἐπὶ ἑνὸς  
ἀνακλίντος.

Οἱ ὄφθαλμοὶ του δὲν ἔβλεπον τὸ ζωογόνον φῶς τοῦ  
ἡλίου. Τὰ ὥτα του δὲν ἤκουον τὴν ἐκ τοῦ κήπου προερχο-  
μένην φαιδρὰν συναυλίαν τῶν πρωΐνῶν ἀσμάτων τῶν πτη-  
νῶν, τὸν βόμβον τῶν ἐντόμων, τὰς χαριμοσύνους οραυγὰς  
τῶν παιδίων.

‘Η γίς του δὲν ὠσφραίνετο τὸ τερπνὸν ἄρωμα τῶν ἀγ-  
θέων τοῦ κήπου.

Ἐπὶ μιᾶς τραπέζης ἀνέμενεν αὐτὸν τὸ πρωΐνόν του ρό-  
φημα, τὸ ὅποῖον δὲν τοῦ ἐπροξένει καμμίαν εὐχαρίστησιν.

Εἰς τὸ ἔτοιμοθάνατον ἐκεῖνο σαρκίσθη μόνον ἡ μνήμη  
ἔζη ἀκόμη καὶ προσεπάθει νὰ διακρίνῃ μέσα εἰς τὴν ὅμι-  
χλην τοῦ παρελθόντος τὰς παλαιὰς εὐτυχεῖς ἡμέρας.

Ἐξαφνα ωραῖον κοράσιον ἦνοιξε τὴν θύραν τοῦ θα-  
λάμου. Ἐπροχώρησε πρὸς τὸν γέροντα καὶ ἀνερριχήθη εἰς  
τὰ γόναια του. Ἡπλωσε τοὺς μικρούς του βραχίονας καὶ  
περιέβαλε τὴν λευκὴν κεφαλήν του. Ἐπειτα ἐπλησίασε τὰ  
μικρὰ ρόδινα χεῖλη του ἐπὶ τοῦ ώχροῦ μετώπου τοῦ γέρον-  
τος καὶ τὸν ἐφίλησεν.

‘Ο γέρων ἀντιληφθεὶς τὸν ἐναγκαλισμὸν τῆς ἐγγονῆς  
του ἀνεσκίρτησε. Καὶ ἐνῷ αἱ ἄτονοι χεῖρες του ἐπετί-  
θεντο θωπευτικῶς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ παιδίου καὶ τὰ  
ἄχροα χεῖλη του ἐφίλουν τὰς ἀγνὰς παρειάς του, ἄρρητος  
ἴλαρότης ἐχύθη ἐπὶ τῆς μορφῆς του.

‘Η ἀφὴ δὲν εἶχε φύγει ἀκόμη. Ἐκράτησε τὴν ὑπόσχε-  
σίν της.

*Χαράλαμπος Αννινός*



## 70. ΟΙ ΔΥΟ ΠΤΩΧΟΙ

Σὲ μιὰ γωνιὰ περαστικὴ γέρος φτωχὸς ἔχει καθήσει.  
Κόσμος πολὺς περνᾷ ἀπ' ἐκεῖ καὶ ἵσως θὰ τὸν ἐλεήσῃ  
καμμιὰ ψυχή, ποὺ ἔχει μάθει  
νὰ συμπονῇ τὰ ἔνα πάθη.

Σὲ λίγο δλος προσοχῆ ἔφερ' ἐκεῖ τὰ βήματά του καὶ ἄλλος φτωχός.—τὸ δυστυχῆ!  
Μὲ δλη τὴ νεότητά του ἔχει στὸ φῶς του μαύρη σκέπη·  
εἶναι τυφλός! τυφλός! Δὲ βλέπει!

"Αχ! τί ζευγάρι θλιβερό!  
Τὰ νιᾶτα τὰ δυστυχισμένα  
κι ἀπὸ τὸν ἄγριο καιρὸ  
τὰ γηρατεὶὰ τὰ μαραμένα  
βλέπει ἐκεῖ ὅποιος περνάει  
νὰ ζητιανεύουν πλάϊ πλάϊ.

223  
“Ομως καθεὶς τὰ γηρατειά  
τὰ χιονοσκέπαστα λυπᾶται !  
Στὸ γέρο φίχνουν μιὰ ματιὰ  
τὸν ἐλεοῦντας οἱ διαβάται,  
μὰ οὕτε ἔνας τους δὲ δίνει  
καὶ στὸν τυφλὸν ἐλεημοσύνη.

Μὲ πονεμένη τὴν καρδιὰ  
ἀνασηκώνεται νὰ πάῃ . . .  
“Αχ ! θὰ περάσῃ τὴ βραδιὰ  
καὶ σήμερα χωρὶς νὰ φάῃ . . .  
Γι’ αὐτὸ τοὺς ἄλλους τί τοὺς νοιάζει ;  
Καὶ ὁ τυφλὸς ἀναστενάζει . . .

Μὰ ἔξαφνα κάποιος ζητᾷ  
μέσ’ στὴν παλάμη νὰ τοῦ δώσῃ  
χρήματα λίγα, μ’ ἀρκετὰ  
ἔνα ψωμὶ γιὰ νὰ πληρώσῃ.  
— «Σοῦ εὔχετ’ ἡ φτωχὴ καρδιά μου  
τιμὲς καὶ δόξες, ἀρχοντά μου ! »

Εἶπεν ἔκεινος, ἐπειδή,  
τυφλὸς ποὺ ἦταν, δὲν μποροῦσε  
μὲ δάκρυα χαρᾶς νὰ ιδῇ  
πῶς σπλαχνικὰ τὸν ἐλεοῦσε  
ὅ γέρος, ἐλεῶντας πάλι  
καθὼς τὸν ἐλεῆσαν ἄλλοι.



Γεώργιος Δροσίνης



Δ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΤΑΣ ΑΣΧΟΛΙΑΣ  
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

## C 71. ΤΟ ΟΡΓΩΜΑ

**Ο Πανάγος** Ο ήλιος λάμπει ἐπάνω ἀπὸ τὰ βρεγμένα χωράφια καὶ τὰ φρεσκοπλυμένα πεῦκα. Τοὺς χαμογελῷ ώς παλαιὸς βασιλεὺς εὐχαριστημένος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους του.

Ἔπος απέναντι ἡ θάλασσα στέλλει τὴν μυρωμένην ἄλμην τῆς νὰ ἔνωθῇ μὲ τὸ ἄρωμα τῶν μύρτων καὶ τῶν σκοίνων. Μέσα εἰς τὴν γαλήνην τῆς ἔξοχῆς, φλῶδοι, καρδερῖναι καὶ σπίνοι καθισμένοι εἰς τοὺς κλώνους τῶν θάμνων δοκιμάζουν νέα κελαδήματα. Καὶ πέραν εἰς τὰ πλάγια τοῦ βουνοῦ ὁ βοσκὸς βόσκει τὰ πρόβατά του καὶ παίζει τὴν φλογέραν του.

‘Ο κύριος Πανάγιος φυθάνει εἰς τὸν ἀγρόν του μὲ τὰ δύο ἔλογά του, τὸν Ψαρῆν καὶ τὸν Ντορῆν, καὶ μὲ τὸ ἄροτρον. Ἀφήνει εἰς τὴν οἰζαν τοῦ πεύκου, ποὺ ὑψώνεται εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀγροῦ, τὸ σακκίδιον μὲ τὸ λιτὸν φαγητόν του, τὴν στάμναν μὲ τὸ νερόν καὶ τὸν σάκκον μὲ τὴν τροφὴν τῶν ζώων. Δίπλα ἔξαπλώνεται ὁ σκύλλος μὲ τὸ ωγύχος ἀνάμεσα εἰς τοὺς δύο πόδας του ἀγρυπνος φρουρόδος τῶν ἀγαθῶν τοῦ κυρίου του.

Πρὸς ἀρχήν τὸ ἔργον ὁ Πανάγιος, ἀφαιρεῖ τὸν σκοῦφόν του καὶ κοιτάζει πρὸς τὰ οὐράνια κατὰ τὴν ἀνατολήν. Παρατηρεῖ μὲ θάρρος, ώσταν νὰ βλέπῃ παλαιὸν φίλον καὶ γνώριμον ἐκεῖ ὑψηλὰ εἰς τὸν οὐρανόν. Κάμνει τρεῖς φοράς τὸν σταυρόν του καὶ τὰ χείλη του ψιθυρίζουν μὲ συγκίνησιν τὴν ἀφελῆ προσευχήν του.

— Εὐλογημένος ὁ ἔρχομενος!... Καὶ τοποθετεῖ πάλιν τὸν σκοῦφον εἰς τὴν κεφαλήν του.

Ἐρευνᾷ ἔπειτα μὲ τὸ βλέμμα τὴν παλαιὰν γραμμὴν τῶν αὐλάκων τοῦ ἀγροῦ, διὰ νὰ ὅργωσῃ τώρα σταυρωτά, καὶ ἀρπάζει τὴν χειρολαβὴν τοῦ ἀρότρου μὲ τὴν στιβαρὰν χειράν του.

— Ελα, Ψαρῆ μου! Ελα, Ντορῆ μου! Αἴντε, πουλιά μου!... Δίδει τὸ σύνθημα εἰς τοὺς δύο συντρόφους του μὲ τόνον πολὺ φιλικὸν καὶ ἀρχίζει τὸ ἔργον του.

*Mέσαν της αγρού τοι γίνεται τοποθετητικόν τον ακάτειδόν την μηδενί*  
Τὰ δύο ζῷα φιλότιμα καὶ ψυχωμένα προ-  
Τὸ ἔργον βαίνουν μὲ κόπον. Οπισθέν των τὸ ὑπίον  
ἀναποδογυρίζει τοὺς βώλους καὶ αὐλακώνει βαθέως τὴν γῆν.

Κάθε τόσον ὁ Πανάγιος κοιτάζει ὅπισω του τὰ αὐλάκια, ποὺ ἀφήνει τὸ ἄροτρόν του, ἐνῷ ἡ φωνή του γλυκεῖα ἐνθαρρύνει τὰ ζῷα.

— Ελα, Ντορῆ μου! Αἴντε, Ψαρῆ μου!...

Τὰ δύο ἄλογα προχωροῦν, ἐνῷ λάμπουν ἀπὸ τὸν  
ἰδρῶτα, τὸν δόποιν χύνουν.

Πόσον θαυμάζω τὸ προαιώνιον ἔργον τοῦ κυρίου Πανάγου.  
Μοῦ φαίνεται ἔξαφνα δτὶς ὁ γέρων μεγαλώνει καὶ δτὶς ἐγγί-  
ζει τὸν θόλον τοῦ οὐρανοῦ· δλα τὰ ἄλλα φαίνονται μικρὰ  
ἔμπροδς εἰς αὐτόν. Μικρὰ εἶναι ἡ πολιτεία ἐκεῖ πέραν μὲ τοὺς  
θορύβους τῆς· μικροὶ οἱ κύριοι καὶ αἱ κυρίαι, ποὺ περνοῦν  
αὐτὴν τὴν στιγμὴν μὲ τὰ αὐτοκίνητα συζητοῦντες· μικροὶ  
καὶ οἱ ἀργόσχολοι, ποὺ πηγαίνουν περίπατον εἰς τὴν ἔξοχήν.

Μόνον ὁ γέρων γεωργὸς εἶναι πράγματι μεγάλος. Οἱ  
ῆλιοις χρυσώνει τὸ ιδρωμένον καὶ ψημένον μέτωπόν του· ὁ  
πρωΐνος ἀληρεῖσέρχεται ἀπὸ τὸ ἀνοικτὸν εἰς τὸ στῆθος ὑπο-  
κάμισόν του καὶ θωπεύει τὸ γεροδεμένον σῶμά του.

Καὶ αὐτὸς ἐπαναλαμβάνει συχνά:

— "Ελα, Ψαρῆ μου!" Ελα, Ντορῆ μου!" Αὕτε, πουλιά μου!..

Τὸ ὑψηλὸν πεῦκον τὸν καρτερεῖ τὴν μεσημβρίαν. Θά-  
καθήσῃ εἰς τὴν σκιάν του, θὰ φάγῃ καὶ θὰ κατακλιθῇ ὀλί-  
γον ν' ἀναπαυθῇ· ὡς στρῶμα καὶ προσκέφαλον θὰ ἔχῃ μυ-  
ρωμένους κλάδους ἀπὸ σχοῖνα. Καὶ δταν γλυκὰ γλυκὰ θὰ  
ἔλθῃ ὁ ὑπνος, θὰ ἀπλωθῇ ἔμπροδς εἰς τὰ μάτια του δλόξαν-  
θον ὅνειρον ἀπὸ στάχυα, ποὺ κυματίζουν μεστωμένα.

Στέκω νὰ τὸν θαυμάσω ἀκόμη μίαν φοράν... Γυρίζει  
καὶ μὲ βλέπει ἀποκαλύπτομαι.

— Γειά σου! Μοῦ λέγει μὲ ἀφέλειαν νομίζων δτὶς τὸν  
καλημερίζω.

Ἄλλ' αὐτὸς δὲν ἦτο μία ἀπλῆ καλημέρα. Ἡτο ὁ βαθὺς  
σεβασμὸς πρὸς τὸν θεῖον γέροντα, τὸν ἔργατην τῆς γῆς· εἴ-  
χον ἀποκαλυφθῇ, δπως ἀκοκαλυπτόμεθα εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

\*Εφημερίς «Ἐλεύθερον Βῆμα»  
Διασκευὴ N. A. Κοντοπούλου

Σπῦρος Μελᾶς



## 72. Ο ΖΕΥΓΑΣ

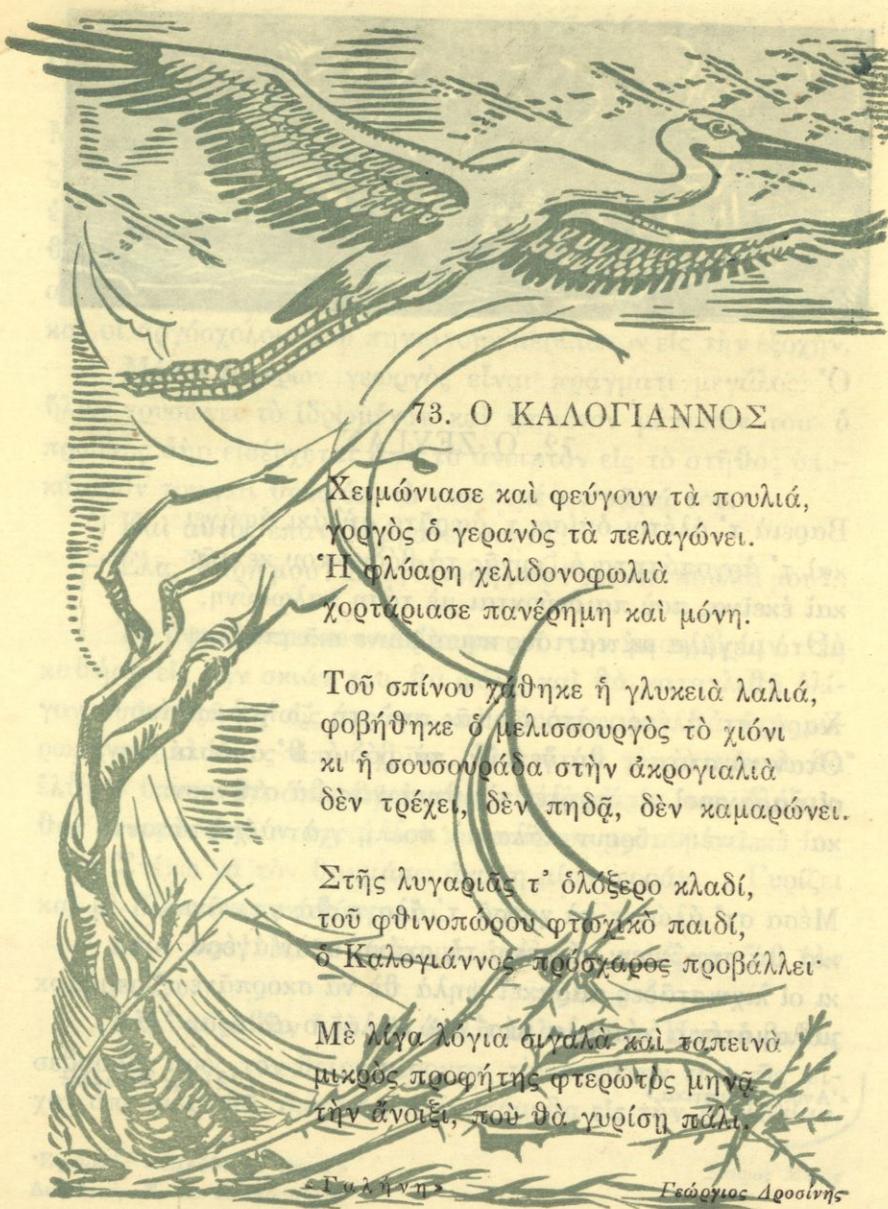
Βαρειὰ τ' ἀλέτοι ὅπισω τ' ἄφραῦτο αὐλάκι ἀφήνει  
καὶ τ' ἀργοπάτητα δ' ζευγᾶς τὰ βόδια του κεντᾶ·  
καὶ ἔκεῖνα, ποὺ παιδεύονται μὲ τόση καλωσύνη,  
μὲ τὰ μεγάλα μάτια τους κοιτάζουνε σκυφτά.

Χαρὸ στ' ἀλέτοι, στὸ ζευγᾶ, ποὺ τὴ ζωὴ μᾶς δίνουν.  
“Οταν τὰ στάχνα θὰ γενοῦν, τὰ βόδια θ’ ἀποστάσουν,  
οἱ παραγυιοὶ τὶς ὑψηλὲς τὶς θημωνὶες θὰ στήνουν  
καὶ ἔκεῖνα θαῦρουν καλαμιὰ πολλὴ γιὰ νὰ χορτάσουν.

Μέσα στ' ἀλώνια τὰ χρυσᾶ τ' ἄλογα θὰ γυρνᾶνε  
καὶ θὰ σηκώνουν σύννεφο τὴ σκόνη στὸν ἄγέρα  
κι οἱ λιχνιστᾶδες παρακεῖ ψηλὰ θὲ νὰ σκορπᾶνε  
μαλαματένια κότσαλα μέσ’ στὸ γαλάζιο αἰθέρα.

«Ανοιχτὰ μυστικὰ»

<sup>2</sup>Αλέκος Φωτιάδης



### 73. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Χειμώνιασε καὶ φεύγουν τὰ πουλιά,  
γοργὸς δὲ γερανὸς τὰ πελαγώνει.

Ἡ φλύαρη χελιδονοφωλιὰ  
χορτάριασε πανέρημη καὶ μόνη.

Τοῦ σπίνου χαθήκε ἡ γλυκειὰ λαλιά,  
φοβήθηκε δὲ μελισσοφόγος τὸ χιόνι  
καὶ ἡ σουσουράδα στὴν ἀκρογιαλιὰ  
δὲν τρέχει, δὲν πηδᾷ, δὲν καμαρώνει.

Στῆς λυγαριᾶς τὸ δλόξερο κλαδί,  
τοῦ φινινοπάρου φτωχικό παιδί,  
οὐ Καλογιάννος πρόσχαρος προβάλλει.

Μὲ λίγα λόγια σιγαλά καὶ ταπεινὰ  
μικρὸς προφήτης φτερώτος μηνᾶ  
τὴν ἄνοιξι, ποὺ θὰ γυρίσῃ πάλι.

Γαλάνη

Γεώργιος Λαζαρίδης



#### 74. ΜΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ

‘Απροσδόκητος  
έπισκεπτης

Τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς χιονιᾶς ἤκουσα  
ἔνα μικρὸν θόρυβον, ὃς νὰ ἔρχεται λιθά-  
ργία εἰς τὸν ὑαλοπίνακα τοῦ παραθύρου  
μου. Στρέφω καὶ βλέπω ἔνα σπουργίτην νὰ κάθεται εἰς  
τὸ κατώφλιον τοῦ παραθύρου.

Ἐγνώριζον ἀπὸ ἀναγνώσεις ὅτι τὰ πτηνὰ κάμνουν  
τοιαύτας ἐπισκέψεις εἰς τὸν καιρὸν τῆς χιονιᾶς. Ἀληθῶς  
ὅμως αὐτὸς μοῦ ἐκτύπησε μὲ τὸ φάμφος του τὸν ὑαλοπί-  
νακά; Τὴν ἀμφιβολίαν μου διέλυσε νέον φάμφισμα, τὸ  
ὅποιον εἶδα τώρα μὲ τὰ μάτια μου. Καὶ τὸ πρᾶγμα μὲ συν-  
εκίνησε καὶ μάλιστα, ἀν̄ θέλετε, μὲ ἐκολάκευσεν. ‘Ο καη-  
μένος δ σπουργίτης μοῦ ἔκαμνε μίαν τιμητικὴν διάκοισιν νὰ  
μὲ θεωρῇ ὃς ἀγίκανον νὰ τοῦ κάμω κακὸν καὶ ἵκανὸν νὰ  
τὸν λυπηθῶ.

Ἐπλησίασα σιγὰ σιγὰ εἰς τὸ παράθυρον.

Ο σπουργίτης, ἀφοῦ ἐτίναξε τὰ πτερά του, ἔκαμε μικρὸν κίνημα πρὸς τὰ ὄπιστα. Ἐπειτα ἐστάθη καὶ μὲ παρετήρησε μὲ τὴν μεγάλην περιέργειαν, τὴν ὅποιαν ἔχει κάποτε τὸ βλέμμα τῶν πτηνῶν.

Ἄπειχον τώρα ἀπὸ τὸ παράθυρον δύο βῆματα.

Ο σπουργίτης ἔξηκολούθει νὰ μὲ παρατηρῇ. Ἐπειτα ἔκαμε κίνημα τῆς κεφαλῆς του ὡς χαιρετισμόν. Ἄλλ' ὅταν ἔφθασα εἰς τὸ παράθυρον καὶ ἥπλωσα τὴν χεῖρα πρὸς τὸν σύρτην, δ σπουργίτης ἐπέταξεν. Ἀδύνατον νὰ πιστεύσῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀγαθότητα.

**Συμφιλίωσις**      "Ερριψα ψίχουλα εἰς τὸ μάρμαρον τοῦ παραθύρου, τὸ ὅποιον ἐκαθάρισα ἀπὸ τὴν χιόνα, καὶ ἔκλεισα τὸ παράθυρον. Μετ' ὀλίγον εἴδα τὸν σπουργίτην νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὸ παράθυρον καὶ ν' ἀρχίζῃ νὰ τρώγῃ λαιμάργως τὰ ψιχία.

Καὶ ἀφοῦ ἐτελείωσεν, ἔκαμε νέον χαιρετισμόν· ἐπειτα ἔρριμφισε τὸν ὑαλοπίνακα καὶ ἔκίνει δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὴν κεφαλήν, ὡς νὰ προσεπάθει νὰ διακρίνῃ τί ἐγίνετο μέσα εἰς τὸ δωμάτιον. Ἄλλ' ὅταν ἐπλησίασα ν' ἀνοίξω ἐπέταξε πάλιν φοβισμένος.

"Ερριψα νέα ψιχία εἰς τὸ μάρμαρον τοῦ παραθύρου, ἔρριψα καὶ ἄλλα εἰς τὸ πάτωμα κάτω ἀπὸ τὸ παράθυρον καὶ ἐκάθισα εἰς τὸ βάθος τοῦ δωματίου ἀφήσας ἀνοικτὸν τὸ παράθυρον.

Δὲν ἐπέρριψαν πολλὰ λεπτὰ καὶ δ σπουργίτης ἐπανῆλθε. Μετὰ διαφόρους δισταγμοὺς ἐπήδησε καὶ μέσα εἰς τὸ δωμάτιον καὶ ἔξηκολούθησε νὰ τρώγῃ τὰ σκορπισμένα εἰς τὸ

πάτωμα ψιχία· ἥτο δῆμος ἀνήσυχος πάντοτε καὶ ἔτοιμος νὰ πετάξῃ.

Ἐπειταὶ μὲν ἐν πτερύγισμα ἀνέβη εἰς τὸ γραφεῖόν μου καὶ ἐκεῖθεν ἐστράφη καὶ μὲ παλετήρει· μὲ παρετίγρει σχεδὸν πέντε λεπτά. Καὶ μοῦ ἐφάνη ὅτι εἰς τὰ μάτια του ὑπῆρχε μία λάμψις μειδιάματος.

Ἄλλὰ μόλις ἐκινήθην, ἐπέταξε καὶ δὲν ἐπανῆλθε πλέον. Οὔτε καὶ ἐγὼ ἡδυνάμην νὰ ἔχω τὸ παράθυρον περισσότερον ἀνοικτόν.

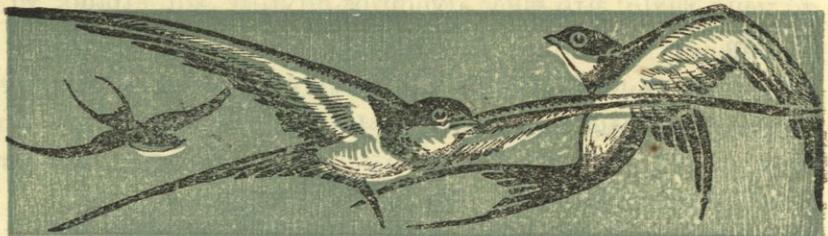
Ἀνέμενον τὴν ἐπομένην ἀνέμενον καὶ τὴν μεθεπομένην ν' ἀκούσω τὸ ὁμοφίσμα του εἰς τὸ παράθυρον. Ἐπεθύμουν νὰ συνεχίσωμεν τὰς σχέσεις μας, νὰ γίνωμεν φίλοι. Τὰ στρουθία, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἔχουν τὴν χάριν δλων τῶν μικρῶν πτηνῶν, ἐνθυμίζουν καὶ τὴν προφότητα καὶ ἀγαθότητα. Ἐκείνου, ὁ ὄποιος συχνὰ τὰ ἀνέφερε εἰς τὰς παραβολάς του.

Ἄλλὰ δὲν ἦλθεν.....

Ἐφημερίς «Εμπρός»  
Διασκευή N. A. Κοντοπούλου

Ιωάννης Κονδυλάκης





## 75. ΑΙ ΧΕΛΙΔΟΝΕΣ

Προάγγελοι  
τῆς ἀνοίξεως

Τὰ πρωΐνα κελαδήματα, τὰ ὅποια χαιρετίζουν τὸν ἥλιον καὶ δοξολογοῦν τὸν Πλάστην, ἀντηχοῦν ἀπό τινος ζωηρότερα, πολυπληθέστερα. Ἡ συναυλία τῶν μὲ εὐφραίνει κάθε αὐγήν, ὅταν ἔξυπνῶς καὶ ἀνοίγω τὸ παράθυρόν μου.

Απέναντι ἔχω ἐν δένδρον ὑψηλόν, τοῦ ὅποιου οἱ κλάδοι τώρα ἥρχισαν νὰ φουντώνουν καὶ νὰ πρασινίζουν. Ἐπὶ τοῦ δένδρου τούτου τονίζουν τὸν πρωΐνόν των ὕμνον οἱ πτερωτοὶ ψάλται τῆς περιοχῆς μας. Καὶ γῦρο πρασινίζουν τὰ φυτὰ καὶ τὰ δενδράκια τῆς αὐλῆς καὶ εἶναι μία μικρὰ εἰκὼν ἀνοίξεως αὐτή, ἡ ὅποια παρουσιάζεται ἐμπρός μου κάθε πρωΐ, ὅταν ἀνοίγω τὸ παράθυρον.

Ναί, ἡ ἀνοίξις ἥλθεν! Μᾶς τὸ λέγει ὁ γαλανὸς οὐρανός, μᾶς τὸ ἐπαναλαμβάνει τὸ πράσινον τῆς γῆς, μᾶς τὸ βεβαιώνει τὸ κελάδημα τῶν πτηνῶν.

<sup>3</sup> Ήλθεν ἡ ἀνοίξις καί, ὅπως πάντοτε, τὸ ἀνθοστόλιστον ἄρμα τῆς τὸ ἔσυραν αἱ χελιδόνες. "Ω, τ' ἀγαπημένα, τὰ λατρευτὰ πτηνά, οἱ προάγγελοι τῶν ωραίων ἡμερῶν!

Τὰς εἴδατε; Τὰς εἴδατε πάλιν νὰ διασχίζουν μὲ τὴν χαριτωμένην τῶν πτῆσιν τὸν γαλάζιον ἀέρα καὶ νὰ τὸν γε-

μίζουν μὲ τὴν ἀρμονίαν τῶν τερετισμῶν των; Καὶ ἐπληρώθη ἀπὸ χαρὰν ἡ ψυχή σας εἰς τὴν συνάντησιν τῶν καλῶν καὶ πιστῶν φίλων, αἱ δόποιαι ἐπανέρχονται εἰς τὰς παλαιάς των φωλεάς, διὰ νὰ μείνουν μαζί μας, ὅσον θὰ διαρκέσῃ ἡ ὥραία ἐποχή;

Ναὶ· δὲν ὑπάρχει ἀγαπητότερον πτηνὸν ἀπὸ τὴν χελιδόνα! "Ερχεται μαζὶ μὲ τὴν ἄνοιξιν καὶ εἶναι τὸ σύμβολον τῆς ἀναγεννήσεως τῆς ζωῆς.

**Αρεταὶ της** Ἡ χελιδὼν εἶναι φίλη τοῦ ἀνθρώπου καὶ κατὰ προτίμησιν στήνει τὴν φωλεάν της πλησίον εἰς τὰς κατοικίας τῶν ἀνθρώπων καὶ πολλάκις μέσα εἰς αὐτάς.

Δίδει τὸ μέγα παράδειγμα τῆς φιλοπονίας, τῆς οἰκογενειακῆς ἀγάπης, τοῦ κοινωνικοῦ αἰσθήματος, διότι εἶναι πολὺ φιλόπονος, φιλόστοργος καὶ κοινωνική. Ἡ παρουσία της θεωρεῖται ως καλὸς οἰωνὸς καὶ γίνεται παντοῦ δεκτὴ ως εὐλογία Θεοῦ.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον σιολισμός· δὲν μᾶς εὐχαριστεῖ ἀπλῶς μὲ τὴν χάριν τῆς πτήσεώς της καὶ μὲ τὴν γλυκύτητα τοῦ ἄσματός της. Εἶναι καὶ εὐεργέτις τοῦ ἀνθρώπου· διότι καθαρίζει τὴν ἀτμόσφαιραν ἀπὸ τοὺς κώνωντας καὶ τὰ ἄλλα βλαβερὰ ἔντομα, τὰ δόποια ἀποτελοῦν κυρίως τὴν τροφήν της.

"Επειτα χρησιμεύει κάποτε καὶ ως εἶδος βαρομέτρου. Οἱ χωρικοὶ μάλιστα, οἱ δόποιοι δὲν ἔχουν ἄλλο, μεταχειρίζονται τὴν χελιδόνα· ὅταν πετῷ χαμηλά, προμηνύει βροχήν· ὅταν πετῷ ὑψηλά, προμηνύει καλοκαιρίαν.

Αἱ χελιδόνες εἶναι ὅχι μόνον εὐχάριστοι φίλοι, ἀλλὰ καὶ ὀφέλιμα καὶ εὐεργετικὰ πτηνά.

« Διάπλασις τῶν Παιδῶν » Γεργόριος Ξενόπονλος



## 76. Ο ΜΑΪΟΣ

“**Ηλθεν ό Μάιος.**

Μεγάλη ἑορτὴ εἰς τὸν δροσερὸν καὶ ἀνθεστόλιστον κῆπον. Ἀνθη εἰς τὰ δένδρα, ἀνθη εἰς τοὺς θάμνους, ἀνθη εἰς τὴν χλόην, ἀνθη παντοῦ. Τὰ χρώματα συνδυάζονται ἐναρμονίως μὲ τὰ ἀρώματα. Άι κατακόκκιναι παπαροῦνται ἀδελφώνονται μὲ τὰς λευκὰς μαργαρίτας καὶ τὸ βαρὺ ὄρωμα τῶν κρίνων μὲ τὴν λεπτὴν εὐώδίαν τῶν ρόδων. Καὶ ἡ πρωΐη δρόσος κατακοσμεῖ τὰ φύλλα καὶ τὰ πέταλα μὲ ἀδάμαντας μὲ τοὺς δποίους παιζουν φαιδρῶς αἱ πρῶται ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου.

Εἰς τὴν καθαράν, τὴν γαλανήν, τὴν εὐώδη ἀτμόσφαιραν τοῦ κήπου πετοῦν ἀναρίθμητα ἔντομα καὶ πτηνὰ βομ-

βοῦντα, τερετίζοντα, κελαδοῦντα. Ἡ συναυλία των ἡ πανηγυρικὴ συμπληροῖ τὴν ὄψιν τοῦ κήπου τὴν ἐօρτάσιμον· ἀντὶ τῶν ἀφθόνων ἀνθέων, τὰ δόποια κοιτάζουν μὲ ἀγάπην καὶ θαυμασιμόν, ψάλλουν τὰ πτηνὰ τὸν ὑμνον τοῦ Μαΐου. Καὶ ἐνῷ πετοῦν μὲ κελαδήματα, πλησιάζουν τὰ ἀνθη ὡς διὰ νὰ αἰσθανθοῦν αὐτὰ τὴν εὐωδίαν των, ὡς διὰ ν' ἀκούσουν ἔκεινα τὸ ἄσμά των.

Καὶ λέγουν τὰ ἀνθη πρὸς τὰ πτηνά:

— Σᾶς ζηλεύομεν καὶ σᾶς μακαρίζομεν. Πόσον εἶσθε εὐτυχισμένα, ποὺ ἔχετε λάρυγγα μουσικὸν καὶ ἡμπορεῖτε νὰ τονίζετε ἄσματα πρὸς τὸν Δημιουργόν μας! Ήμεῖς εὐωδιάζομεν καὶ αἰσθανόμεθα· ἀλλὰ δὲν ἡμποροῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν δ, τι αἰσθανόμεθα μὲ ἄσματα.

Καὶ ἀπαντοῦν τὰ πτηνὰ πρὸς τὰ ἀνθη:

— Ἡ εὐωδία σας ἐκφράζει τὰ αἰσθήματά σας. Ήμεῖς προσευχόμεθα μὲ ἄσματα εἰς τὸν μέγαν αὐτὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ! Ἀλλὰ σεῖς εἶσθε τὰ θυμιατήρια, ἐκ τῶν δόπιών ἐκπέμπεται πρὸς τὸν οὐρανὸν μαζὶ μὲ τὴν προσευχὴν ἡ εὐωδία τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης!

Καὶ τὸ ἀγνὸν παιδίον, τὸ δόποιον ἔρχεται τὴν πρωΐνην ἔκεινην ὥραν, διὰ νὰ δρέψῃ τὰ ἀνθη τοῦ Μαΐου, ἀκούει, ἔννοει τὴν γλώσσαν τῶν ἀνθέων καὶ τῶν πτηνῶν καὶ λέγει:

— Νά, ὁ κῆπος αὐτὸς εἶναι ναός, εἰς τὸν δόποιον δοξάζεται καὶ ὑμνεῖται δ Δημιουργός. Σήμερον εἶναι ἡ μεγίστη τῶν ἐօρτῶν. Ἔօρτάζει ἡ φύσις. Τὰ πτηνὰ διηγοῦνται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ θυμιατήρια τῶν ἀνθέων ἐκπέμπουν πρὸς Αὐτὸν τὸν λιβανωτὸν τῆς λατρείας καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης.

*Γρηγόριος Ξενόπουλος*



## 77. ΠΡΩΤΗ ΜΑΪΟΥ

Τοῦ Μαγιοῦ ροδοφαιίνεται ἡ μέρα,  
ποὺ ὠραιότερη ἡ φύσι ἔυπνάει  
καὶ τὴν κάνουν λαμπρὰ καὶ γελάει  
πρασινάδες, ἀχτῖνες, νερά.

”Ανθη κι ἄνθη βαστοῦνε στὸ χέρι  
παιδιὰ κι ἄντρες, γυναῖκες καὶ γέροι·  
ἀσπροντύματα, γέλια καὶ κρότοι,  
ὅλοι οἱ δρόμοι γεμάτοι χαρά.

Ναί, χαρῆτε τοῦ χρόνου τὴν νιότη  
ἄντρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιά!

«Απαντά»

Διονύσιος Σολωμός



## 78. ΟΙ ΑΣΤΑΚΟΙ

«'Αστακοί! 'Αστακοί! Ζωντανοί ἀστακοί!».

Εἶναι πολὺ φυσικὸν ἔγω, δο δποῖος κατάγομαι ἀπὸ ἀστακοτρόφον νῆσον, νὰ συγκινοῦμαι περισσότερον ἀπὸ τὰς φωνὰς τῶν πλανοδίων πωλητῶν τῶν ἀστακῶν. Ἀφήνω τότε τὴν ἐργασίαν μου καὶ σπεύδω πρὸς τὸ παράθυρον, ἵνα ἀπολαύσω διὰ τῶν ὄφθαλμῶν μου τὰ θαλασσινὰ τῆς πατρίδος μου.

Καὶ φαντάζομαι τότε τὸ ἐκλεκτὸν αὐτὸ δστρακόδεομον δχι εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν ἰχθυαγοράν, ἀλλ' εἰς τὴν μοσχοβολοῦσαν ἀκτὴν τῆς νήσου μου, εἰς τὴν πρῷαν ἀλιευτικοῦ πλοιαρίου. Βλέπω μὲ τὴν φαντασίαν μου διαφόρους ἡλικίας καὶ μεγέθους ἀστακούς ἐφήβους, νεοσυλλέκτους ἢ γηραιούς, δλόκληρον λόχον. "Ολοι εἶναι ὠπλισμένοι, δλοι μοῦ φαίνονται ὅτι ἀναπαύονται, ως νὰ ἥρχοντο ἀπὸ μεγάλα στρατιωτικὰ γυμνάσια, ἐπάνω εἰς τὴν πρῷαν τοῦ πλοίου. Θαυμάζω τοὺς ἀγκυλωτοὺς καὶ γαμψωνύχους ἀμετρή τους πόδας των —δέκα ἔκαστος!

"Ολοι εἶναι ὠπλισμένοι μὲ τὸν ἀκανθώδη ὀπλισμόν, τὰ πιστόλια των, τὰ μαχαίρια των, τὰ γιαταγάνια των! Καὶ

ὅλοι εἶναι θωρακισθόδοι προστατευόμενοι ἀπὸ ἀκανθωτὸν θώρακα, ὁ δοῦλος περιβάλλει ἵσχυρῶς τὰ νῶτά των, ἀπὸ οὐ-  
γὰν δστρακοειδῆ καὶ δύο ἀεικινήτους κεραίας ἐμπρὸς  
μακρὰς ὡς δύο δόρατα.

“Ω! ἔκεινος ὁ χρωματισμός των! Τί μαγεία! Ὁλαι αἱ  
εὐγενέστεραι ἀποχρώσεις τοῦ πορφυροῦ.

«Ἀστακοί! Ἀστακοί! Ζωντανοὶ ἀστακοί!».

Παρετήρησα δτι αἱ φωναὶ αὐταὶ τῶν πλανοδίων πω-  
λητῶν ἀντηχοῦν συνήθως κατὰ Παρασκευήν. Διότι τὴν ἥμέ-  
ραν αὐτὴν καταπλέει τὸ ἀτμόπλοιον ἀπὸ τὴν Σκῦρον, τὴν  
κατ’ ἔξοχὴν ἀστακοτρόφον νῆσον.

“Ισως νὰ ὑπῆρχεν ἀρχαῖος μῆθος περὶ γενεαλογίας τῶν  
ἀστακῶν, ὁ δοῦλος νὰ ἐλησμονήθῃ. Ἀσφαλδὸς δ μῆθος αὐτὸς  
θὰ ἔλεγεν: «ὅτι ὁ Κίμων, καθυποτάξας ποτὲ τὴν νῆσον  
Σκῦρον ὑπὸ τὴν ἀθηναϊκὴν κυριαρχίαν, ἔπινξεν ὅλους τοὺς  
ἀρχαίους τῆς νῆσου κατοίκους, τοὺς ἀγρίους Δόλοπας, παρα-  
δοθέντας ἐνόπλως εἰς αὐτόν. Ισως οἱ Δόλοπες οὗτοι κατὰ  
τὸν μῆθον νὰ εἶναι οἱ σύγχρονοι ἀστακοί.» Εκεῖθεν θὰ δι-  
εδόθῃ τὸ δστρακόδερμον τοῦτο θαλασσινὸν εἰς δλας τὰς  
Σποράδας, εἰς δλας τὰς νῆσους τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ εἰς  
τὰς λοιπὰς τῆς Ἐλλάδος παραλίας.

‘Ἄλλ’ εἰς τὴν Σκῦρον ἡ ἄλιεία τῶν ἀστακῶν εἶναι  
πλουσιωτάτη. Εἰς τὴν ἐρημικὴν ἔκεινην θάλασσαν τῆς νῆ-  
σου διατῶν ταὶ χιλιάδες χιλιάδων ἀστακοί. Γίνεται δὲ  
ῶς ἔξης ἡ ἄλιεία των.

Οἱ ἄλιεῖς ἔχουν ἔκει ἐπίτηδες δίκτυα δι’ ἀστακοὺς μὲ  
μεγάλας ὅπας, διὰ τῶν δοπίων συλλαμβάνονται τὰ θαυμά-  
σια αὐτὰ θαλασσινὰ εὔκολώτατα, δταν ἔξέρχονται εἰς βο-  
σκήν. Τὰ δὲ ὅπλα των ἔκεινα τὰ πολλὰ καὶ φοβερά, οἱ γαμ-  
φοι δνυχεῖς καὶ αἱ ὅλαι ἀκανθοί τοῦ θώρακός των, χρησι-  
μεύουν μόνον διὰ τὴν ἀσφαλεστέραν σύλληψίν των.

Τοὺς αἰχμαλώτους των αὐτοὺς τοὺς μεταφέρουν οἱ ἄλιεῖς καὶ τοὺς φίπτουν εἰς θαλασσίας μάνδρας, τὰς δποίας ἐπίτηδες ἔχουν εἰς τοὺς πλέον ἡσύχους δρμους τῆς νήσου, οἵα διατηρῶνται ζωντανοὶ μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ ἀτμοπλοίου. Τότε δὲ τοὺς τοποθετοῦν μὲ προσοχὴν ἐντὸς καλάθων μεγάλων, τοὺς δποίους σκεπάζουν διὰ κλώνων σχοίνων ἢ ἄλλων θάμνων.

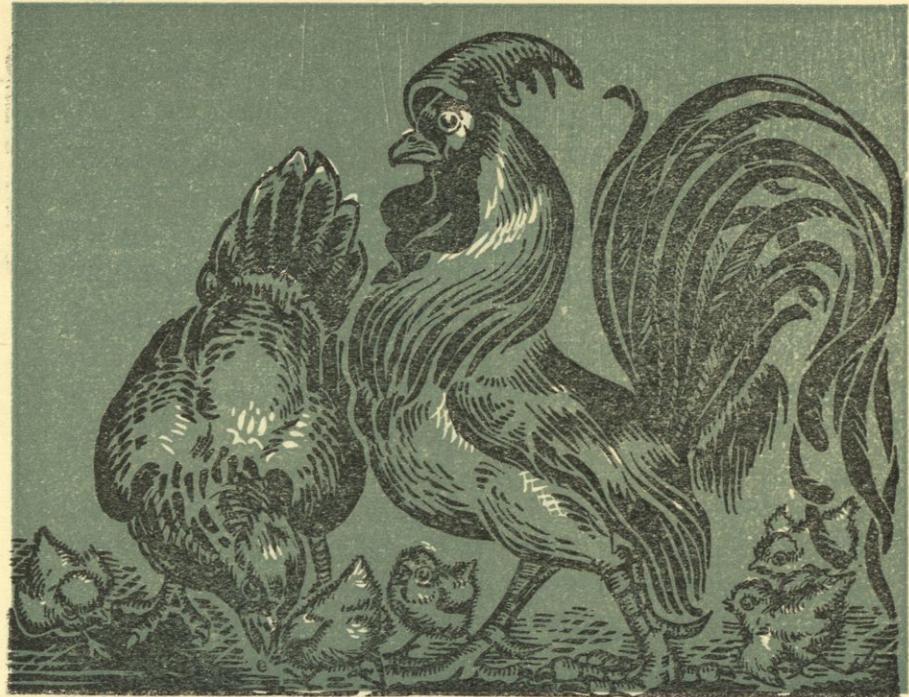
Οσοι τῶν ἄλιεων δὲν ἔχουν μάνδρας, κρεμοῦν εἰς τὴν θάλασσαν αὐτοὺς τοὺς καλάθους τοὺς ἑτοίμους πρὸς ἔξαγωγὴν μέχρι τοῦ κατάπλου τοῦ ἀτμοπλοίου.

Περιεργότερον εἶναι τὸ θέαμα, δταν ἐντὸς τῆς θαλασσίου μάνδρας, δποι φυλάσσονται ἐλεύθεροι οἱ αἰχμάλωτοι ἀστακοί, εἰσχωρήσῃ κανεὶς ὁκτάποντος.

Οὗτος εἶναι δ φοβερώτερος ἔχθρος τῶν ἀστακῶν. Αὐτὸς δ πάνοπλος, δ ἔχων τόσον βαρύτατον δπλισμόν, δ ἔχων θύρακα ἴσχυρότατον μὲ ἀναιριθμήτους ἀκάνθας, καταλαμβάνεται ἀμέσως ὑπὸ ἀνεξηγήτου φόβου πρὸ τοῦ μαλακοῦ καὶ ἀόπλου ὁκτάποδος. Κάμνει βιαιοτάτας κινήσεις ἐντὸς τῆς θαλασσίου μάνδρας. Ἀναταράσσει τὸ ὕδωρ, κινεῖ ἀπελπισμένος τοὺς πελωρίους ἐκείνους μύστακάς του καὶ κτυπᾷ ἀστραπιάιώς τὴν τόσον δεινῶς θωρακισμένην οὔραν του.

Τόσα δὲ ἄλματα αἰφνίδια κάμνει ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ὥστε διὰ ζωηροτάτων τιναγμῶν ἀνατινάσσεται ἔξω εἰς τὴν ξηράν, δπως σωθῇ δ δυστυχῆς στρατάρχης! Διότι δ εἰσχωρήσας εἰς τὴν μάνδραν φοβερὸς ἐκείνος ἔχθρος του μὲ τὴν πλαδαράν καὶ ὡς ζύμην μαλακὴν σάρκα του ἔχει τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ περισφέγγῃ τὸν δυστυχῆ ἀστακὸν μὲ τοὺς πλοκάμους του καὶ νὰ τὸν φονεύῃ ἀπομυζῶν τὰς σάρκας του.

\*Αιδεανδρος Μωραϊτίδης



### 79. ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ ΕΙΣ ΟΡΝΙΘΟΤΡΟΦΕΙΟΝ

Εἰς τὴν ὥραιάν νῆσον τῶν Κυκλαδῶν, εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς δποίας ἐπωτοδιωρίσθην καθηγητής, ἐπληροφορήθην δτι ἔλειτούργει ἐν ὁρνιθοτροφεῖον. Δύο μορφωμένοι ἐντόπιοι εἶχον συνεταιρισθῆ καὶ εἶχον ἀγοράσει πλησίον τῆς πόλεως ἐν κτῆμα ὀλίγων στρεμμάτων, εἰς τὸ δποῖον ἀπό τινων ἐτῶν ἐγκατέστησαν τὴν ἐπιχείρησίν των.

Μίαν ἡλιόλουστον ἡμέραν ἀπεφασίσαμεν μὲ ὀλίγους φίλους νὰ ὑπάγωμεν ἐκεῖ πρὸς ἐπίσκεψιν. Οἱ ἴδιοκτῆται των μᾶς εἶχον πολλάκις προσκαλέσει καὶ τοὺς εἴχομεν ὑποσχεθῆ.

Ἡ πρώτη ἐντύπωσίς μας, μόλις εἰσήλθομεν εἰς τὸ μηδὸν κτῆμα, ἦτο δτὶ ἐπεκράτει τάξις καὶ καθαριότης. Πυκνὸν συρματόπλεγμα τὸ περιέφρασσεν ὀλόκληρον, ὥστε νὰ ἔμποδίζωνται αἱ ὅρνιθες νὰ ἐξέρχωνται. Πυκνὰ δενδρύλλια φουντουκιῶν καθίστων ἀδύνατον τὴν ἐπίθεσιν ιεράκων, διότι θὰ ἐπέπιπτον μὲ δρμὴν εἰς τοὺς κλάδους των καὶ θὰ ἐφονεύοντο. Αἱ ὅρνιθες πάλιν βόσκουσαι ὑπὸ τὰ δενδρύλλια προεφυλάσσοντο ἀπὸ τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος καὶ ἀπὸ τὸν καύσωνα τοῦ θέρους. Καὶ οἱ ιέρακες δυσκόλως τὰς διέκοινον ἀπὸ μέγα ὑψος. Εὐτυχῶς δὲν ὑπῆρχε φόβος ἀπὸ τὰς ἀλόπεκας, αἱ ὅποιαι εἶναι ἄγνωστοι εἰς τὰς μικρὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου.

Περιποιητικώτατοι καὶ προθυμότατοι οἱ ίδιοκτῆται πρῶτον μᾶς προσέφεραν εἰς τὴν καθαρὰν τραπέζαρίαν τῆς μικρᾶς κατοικίας των γλύκισμα καὶ καφὲν καὶ μετ' ὀλίγον μᾶς περιέφεραν εἰς τὰς ἐγκαταστάσεις τοῦ ὅρνιθοτροφείου.

Εἰς ἓν εὐρύχωρον ἐπίμηκες ὑπόστεγον διηρημένον εἰς ἀρκετὰ διαμερίσματα εἴδομεν μὲ εὐχάριστον ἔκπληξιν πολλὰ διαφέροντα πράγματα. Ἐδῶ εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἡ ἐκκολαπτικὴ μηχανὴ καὶ ἀμέσως κατόπιν ἦτο τὸ διαμέρισμα τῶν νεοσσῶν, οἱ ὅποιοι ἐτρέφοντο μὲ ψιλοκομμένην τροφὴν καὶ ἔκοιμωντο εἰς θερμὴν φωλεάν. Εἰς ἄλλο διαμέρισμα ἐτρέφοντο αἱ ὅρνιθες, αἱ ὅποιαι ἐγέννων σχεδὸν καθημερινῶς φά, διότι ἡ ποσότης, ἡ ποιότης καὶ ἡ ὥρα τῆς τροφῆς των ἥσαν ἐπιστημονικῶς ὀρισμέναι. Ἐντύπωσιν μᾶς ἐπροξένησε τὸ μέγεθος τῶν ὅρνιθων, διότι ἥσαν ἐκλεκτοῦ καὶ καρποφόρου εἴδους. Εἰς ίδιαίτερον διαμέρισμα ἐτρέφοντο οἱ πετεινοί, οἱ πρωωρισμένοι πρὸς πώλησιν. Τὸ βάρος τῶν μεγαλύτερων ἐκ τούτων δὲν ἦτο κατώτερον τοῦ βάρους τῆς γαλλοπούλας.

Οἱ ὅρνιθοτρόφοι μᾶς ἔδιδον πληραφορίας διὰ τὸν τρό-

πον τῆς διατροφῆς τῶν ὁργίθων. Μεγάλην προσοχήν, μᾶς εἴπον, πρέπει νὰ καταβάλλουν διὰ τὴν προφύλαξιν ἀπὸ τὰς ζωῆφια καὶ τὰς πολλὰς ἀσθενείας, αἱ δόποιαι ἀπειλοῦν τὰ πουλερικά, δηλαδὴ τὴν ψεῖραν, τὴν διφθερίτιδα, τὴν χολέραν κλπ. Διὰ τοῦτο διετήρουν πάντοτε μεγάλην καθαριότητα καὶ ἔκαμνον συχνὰς ἀπολυμάνσεις. Ἐπίσης, μᾶς εἴπον, καὶ ἡ τροφὴ πρέπει νὰ δίδεται συμφώνως πρὸς ἐπιστημονικὰς ὁδηγίας. Μᾶς ἐπέδειξαν δὲ καὶ μερικὰ βιβλία, τὰ δόποια εἶχον γράψει εἰδικοὶ πτηνολόγοι. Ἀν δὲν ἐφαρμόσῃ ὁ πτηνοτρόφος αὐτὰς τὰς ὁδηγίας, προσέθεσαν, ματαιοπονεῖ.

— Καὶ ἀπὸ ποῦ προμηθεύεσθε τὰς τροφάς; Τοὺς ἡρώτησα.

— Μερικὰς καλλιεργοῦμεν εἰς ἄλλα κτήματά μας οἱ ἴδιοι. Τὰς περισσοτέρας δύμως τὰς ἀγοράζομεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, διότι, ὅπως βλέπετε, ἡ νῆσός μας εἶναι μᾶλλον ἄγονος.

— Καὶ συμφέρει ἡ ἐπιχείρησίς σας, ἐὰν ἀγοράζετε τὰς τροφάς;

Μᾶς ἔξήγησαν μὲ ἀριθμοὺς ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ ἔκμετάλλευσις τῶν ὁργίθων ἀφήνει σημαντικὸν κέρδος. Βεβαίως εἰς εὐφορώτερα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἡ καλλιέργεια δλων τῶν τροφῶν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνεται ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς ὁρνιθοτρόφους, τὸ κέρδος εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερον. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὰς ἀγόνους νήσους συμφέρει. Κεφάλαια πολλὰ δὲν ἀπαιτεῖ ἡ ἐπιχείρησίς οὕτε μεγάλην προσωπικὴν ἀπασχόλησιν. Ἐπομένως δὲν τοὺς ἡμπόδιζε νὰ ἀσχολοῦνται καὶ μὲ τὰς ἄλλας γεωργικὰς ἔργασίας των.

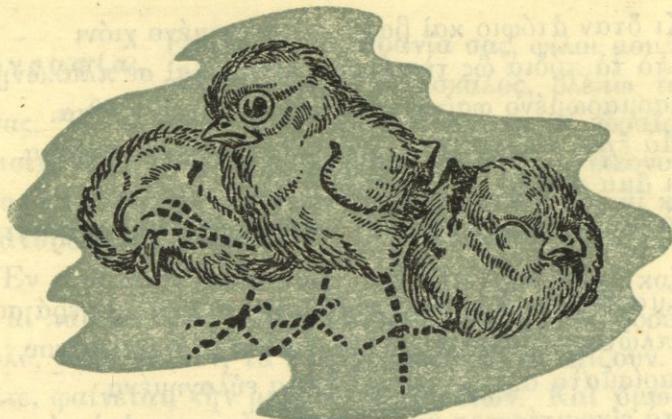
Χρειαζόμεθα πολλὰ ἀκόμη ὁρνιθοτροφεῖα εἰς τὴν πατρίδα μας, μᾶς ἐπληροφόρησαν, διότι πληρώνομεν κατ' ἔτος πολλὰ ἑκατομμύρια δραχμῶν διὰ τὴν εἰσαγωγὴν φῶν καὶ πουλερικῶν. Καὶ δύμως τὸ κλῖμα μας εἶναι θαυμάσιον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ὁρνιθοτροφίας εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὅπειτε καὶ νὰ ἔξαγωμεν εἰς τὸ ἔξωτερον.

Τὸ Κράτος σήμερον προσπαθεῖ νὰ ἐνισχύσῃ κάθε σχετικὴν προσπάθειαν. Ἔχει ἴδρυσει πτηνοτροφικὰς σχολάς, πατέρες εὐκολίας εἰς τὴν προμήθειαν τροφῶν καὶ δραγανώνει ἑτησίας πτηνοτροφικὰς ἐκθέσεις εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, εἰς τὰς ὁποίας ἀπονέμει βραβεῖα χρηματικὰ καὶ μετάλλια. Καὶ οἱ ἴδιοι εἶχον βραβευθῆ εἰς μίαν τοιαύτην ἔκθεσιν.

Συνεχάρημεν τοὺς ὁρνιθοτρόφους διὰ τὸ τόσον ὠφέλιμον ἔργον των καὶ ἀνεχωρήσαμεν διὰ τὴν πόλιν.

Καθ' ὅδὸν ὑπελογίζαμεν πόσα θὰ εἴχε νὰ κερδήσῃ ἡ ἑθνικὴ μας οἰκονομία, ἀν ενδίσκοντο καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὅμιοι των.

*Γεώργιος Ν. Καλαματιανός*



Οἱ μαθηταὶ καὶ τακτικοὶ τοῦ Πατρικοῦ πράκτορες

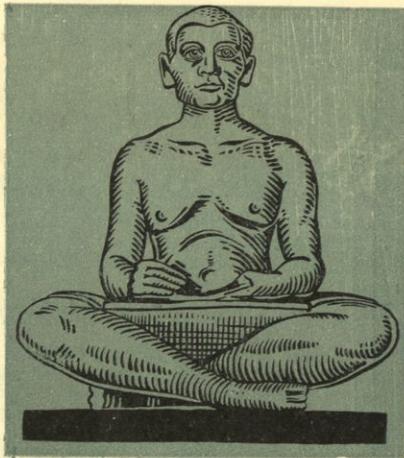


## 80. ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ

Ἡ πλάσι ἡ παντοδύναμη καὶ ἀπόνετη μητέρα  
γιὰ σένα δὲν ἐστάθηκε καθόλου ἀκριβοχέρα.  
Ἄν ἔδωσε σ' ἄλλο βουνὸν ψῆλος καὶ περηφάνεια  
κι ἄλλο βουνὸν ἀν τὸ σκέπτασε μὲ λόγγους καὶ ρουμάνια  
κι ἄλλο βουνὸν ἀν στεφάνωσεν ὀλοχρονίς μὲ χιόνια,  
μάζεψε ἀπ' ὅλα τὰ βουνὰ τὴ μοιρασμένη χάρι,  
τὴν ἔσμιξε καὶ σ' ἔπλασε, βουνό, βουνῶν καμάρι !

Κι ὅταν ἀτόφιο καὶ βαρὺ καὶ παγωμένο χιόνι  
ἀπὸ τὰ πόδια ὧς τὴν κορφὴν πέφτῃ καὶ σὲ πλακώνη,  
μαρμαρωμένο φαίνεσαι καθὼς στὰ παραμύθια.  
Μὰ ἔχεις κρυμμένη τὴ ζωὴ στὰ παγωμένα στήθια  
κι ἄμα προβάλῃ ὀλόφεγγος ὁ ἥλιος ἀπ' ἀγνάντια,  
τὸ μάρμαρο σπᾶ καὶ γεννᾷ σμαράγδια καὶ διαμάντια.

Σμαράγδια τὰ ρουμάνια σου, διαμάντια τὰ νερά σου,  
ἀπλώνονται, σκορπίζονται, χύνονται ὀλόγυρά σου,  
χαρίσματα ἀξετίμητα καὶ δῶρα εὐλογημένα  
στὰ είκοσιτέσσερα χωριά, ποὺ κρέμονται ἀπὸ σένα.  
Καὶ δίνεις στὶς ζωὲς ζωή, φέρνεις στὶς χάρες χάρι,  
περήφανο καὶ σπλαχνικὸ βουνό, βουνῶν καμάρι !



## Ε'. ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΦΕΥΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ

### 81. ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

**Τυπογραφία** Ἐπάνω εὶς τὰ θρανία σας, φίλοι μου, εἶπε μίαν ἡμέραν διδάσκαλος, βλέπω τὰ βιβλία σας. "Ω, τί θαῦμα αὐτὰ τὰ βιβλία σας, τί ὀραῖα εὶς ἐμφάνισιν, τί πλούσια εὶς περιεχόμενον! Εἰς τὰς εἰκονογραφημένας σελίδας των συσσωρεύονται ως θησαυρὸς αἱ καλύτεραι ἀνθρώπιναι σκέψεις.

"Ἐν τούτοις τὰ βιβλία σας, τὰ τόσον πολύτιμα καὶ εὐθηνά, αἱ παιδικαὶ σας χεῖρες πολλάκις, χωρὶς νὰ προσέχετε καὶ πολύ, τὰ ζαρώνουν, τὰ καταρρακώνουν, τὰ σχίζουν. Λησμονεῖτε, φαίνεται, τὴν μεγάλην ἀξίαν των. Καὶ ὅμως μὲν βιβλίον, τὸ βιβλίον π. χ. τῆς γεωγραφίας σας, δύνασθε νὰ ταξιδεύσετε εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ νὰ γνωρίσετε τοὺς κατοίκους, τὸν πολιτισμὸν καὶ τὰ προϊόντα τῆς χώρας αὐτῆς.

Οἱ μαθηταὶ ἔμειναν ἔκπληκτοι. "Ηκουον πράγματα,

ποὺ δὲν τὰ εῖχον ἔως τώρα σκεφθῆ. Καὶ ὁ διδάσκαλος ἐσυνέχισεν:

— Παλαιότερα τὰ βιβλία τὰ ἀντέγραφον οἱ ἀντιγραφεῖς μὲ τὴν χεῖρα. "Ολα τὰ βιβλία ἥσαν χειρόγραφα καὶ δι' αὐτὸν ἐπωλοῦντο πολὺ ἀκριβά. Μόνον οἱ πολὺ πλούσιοι ἀνθρώποι ἡδύναντο νὰ ἔχουν βιβλία.

"Αν ἥσαν καὶ σήμερον τὰ βιβλία χειρόγραφα, ἐλάχιστοι ἀπὸ σᾶς θὰ εἴχετε τὸ Ἀναγνωστικόν σας, διότι θὰ ἦτο πανάκοιβον. Τί δυστυχία διὰ σᾶς, τὴν οἰκογένειάν σας, τὴν πατρίδα μας! Θὰ ἐμένετε ἀγράμματοι!

'Άλλ' ὅχι, δὲν μένετε. Πρὸ 500 ἑτῶν ἐφευρέθη ἡ τυπογραφία καὶ τὰ βιβλία πλέον εἶναι εὐθηνά, διότι τυπώνονται πολλὰ συγχρόνως. "Ολοι σήμερον ἡμποδοῦν νὰ ἀποκτήσουν βιβλία, καὶ οἱ πλούσιοι καὶ οἱ πτωχοί. 'Άλλὰ γνωρίζετε, ποῖος ἐφεύρε τὴν τυπογραφίαν;

— Ο Γερμανὸς Γουτεμβέργιος. Εἶπον πολλοὶ μαθηταί.

— Καὶ γνωρίζει κανείς σας περὶ τῆς ζωῆς τοῦ μεγαλοφυοῦς αὐτοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς ἐφευρέσεώς του;

— Ἐγώ, Κύριε..., εἶπεν ὁ Δημοσθένης. "Έχω διαβάσει τὸ βιβλίον «Οἱ Μάρτυρες τῆς ἐπιστήμης» τοῦ συλλόγου «Ωφελίμων Βιβλίων», τὸ ὅποιον πραγματεύεται καὶ περὶ τοῦ Γουτεμβεργίου. Μοῦ εἶπεν ἀκόμη καὶ πολλὰ περὶ αὐτοῦ ὁ ἀδελφός μου, ὁ δοποῖος εἶναι τυπογράφος. Θέλετε νὰ ἐπαναλάβω ὅ,τι ἐνθυμοῦμαι;

— Μάλιστα· λέγε μας.

— Ο Ιωάννης Γουτεμβέργιος, ἥρχισεν δ Δημοσθένης, ἐγεννήθη ἀπὸ εὐγενεῖς γονεῖς εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1400 εἰς τὴν Μαγεντίαν τῆς Γερ-

μανίας. Νέος ἔξωρίσθη ἀπὸ τὴν πατρίδα του διὰ πολιτικοὺς λόγους καὶ κατέφυγεν εἰς τὸ Στρασβούργον.

Ἐκεῖ, διὰ νὰ ζήσῃ, ἔγινεν ἀδαμαντουργός, δηλαδὴ ἡσχολεῖτο μὲ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν ἀδαμάντων. Χάριν ὅμως τοῦ ἐπαγγέλματός του ἐταξίδευσεν εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Γερμανίας, τῆς Ἐλβετίας καὶ τῆς Ὀλλανδίας.

Ἄλλὰ μία διαρκὴς σκέψις τὸν ἐβασάνιζε, πῶς δηλαδὴ νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν ἀντιγραφὴν τῶν βιβλίων μὲ ἐν μέσον ταχύτερον καὶ εὐθυνότερον. Δι’ αὐτὸν ἥλλαξεν ἐργασίαν καὶ ἔγινε χαράκτης. Ὁπως χαράσσονται καὶ τυπώνονται τὰ σχέδια καὶ αἱ εἰκόνες—αὐτὸν ἐγίνετο τότε—ἐσκέπτετο, θὰ ἔπρεπε νὰ χαραχθοῦν καὶ τὰ γράμματα καὶ νὰ τυπωθοῦν. Ὁ ἐφευρετικός του νοῦς εἶχεν εὔρει τὸν δρόμον του.

Ἐπειτα ἀπὸ ἀδιάκοπον ἐργασίαν καὶ συνεχεῖς δοκιμὰς κατώρθωσε νὰ κατασκευάσῃ ἔντιμα στοιχεῖα, τὰ ὅποια παρίστανον ἀπὸ ἐν γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου. Βραδύτερον ἀντικατέστησε τὰ ἔντιμα στοιχεῖα, ποὺ ἔσπαζον, μὲ μεταλλικά, ποὺ εἶναι στερεά.

Αφοῦ ἐφεῦρε τὰ στοιχεῖα, ἐπροχώρησεν ἐπειτα εἰς τὴν τυπογραφίαν. Ἐθεσε τὰ στοιχεῖα τὸ ἐν πλησίον τοῦ ἄλλου, ὥστε νὰ σχηματίζῃ λέξεις, στίχους, σελίδας. Τὰ ἐσκέπασε τέλος μὲ μελάνην καὶ μὲ τὴν βοήθειαν μιᾶς ἀπλῆς μηχανῆς, ἡ ὅποια ὀνομάζεται πιεστήριον, ἐπίειξε τὰ στοιχεῖα δυνατὰ ἐπὶ τοῦ χάρτου. Τοιουτοτρόπως ἐπέτυχε τὴν ἐκτύπωσιν.

Τὰ πρῶτα βιβλία, τὰ ὅποια ἦμέλησε νὰ τυπώσῃ εἰς τὸ Στρασβούργον, ἥσαν θρησκευτικά· γρήγορα ὅμως ἐτελείωσαν τὰ χρήματά του. Ἐπῆρε λοιπὸν κατ’ ἀνάγκην συνεταίρους· ἀλλὰ ἡ ἐπιχείρησις δὲν ἔφερε κέρδη.

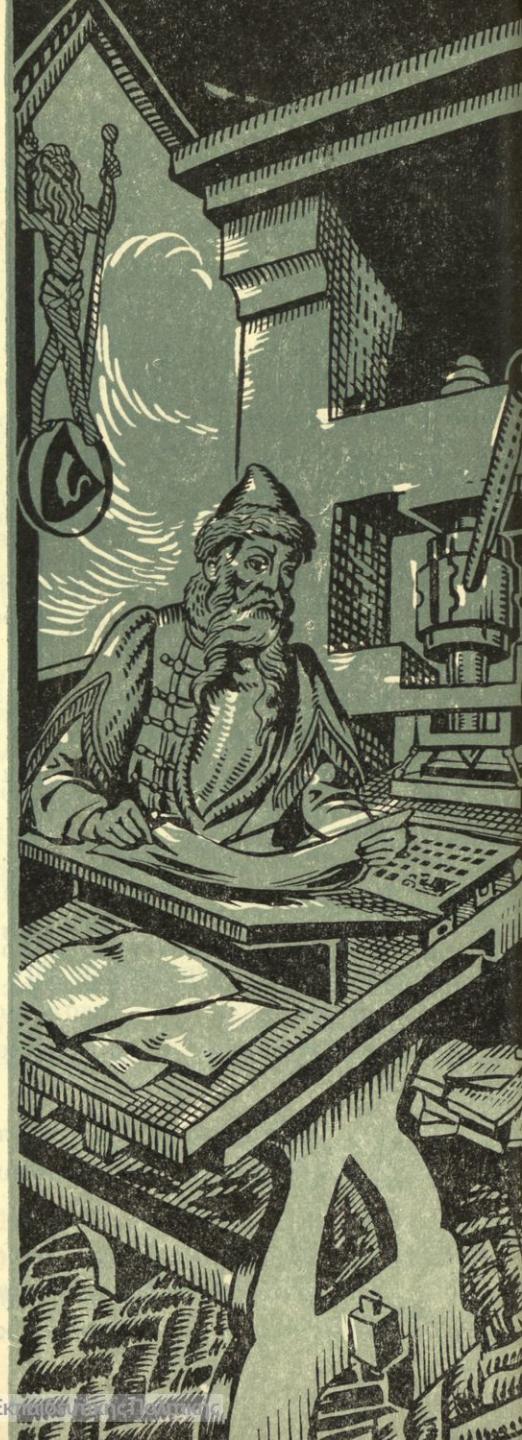
Τουναντίον ἔφερε ζημίας καὶ οἱ συνεταῖροι ἔχασαν τὰ χρήματά των καὶ ἀπέθανον κατεστραμμένοι. Καὶ ὁ δυστυ-

χής Γουτεμβέργιος, διὰ νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη του, ἐδοίφθη εἰς τὰς φυλακὰς ἀπὸ τοὺς κληρονόμους τοῦ ἐνδὸς τῶν συνεταίρων του.

Ἐν τούτοις δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του καὶ τὴν πεποίθησίν του εἰς τὰ μεγάλα πλεονεκτήματα τῆς ἐφευρέσεώς του. Ὁταν λοιπὸν ἀπεψυλακίσθη καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του Μαγεντίαν, προσέλαβε νέους πάλιν συνεταίρους καὶ ἐτύπωσε μὲν ὠραῖα τυπογραφικὰ γράμματα τὸ πρῶτον βιβλίον του, τὴν Ἀγίαν Γραφήν.

Ἄλλὰ καὶ ἐδῶ τὸν ἀνέμενον νέαι πικρίαι. Οἱ νέοι συνεταῖροι κατώρθωσαν νὰ ἀπογυμνώσουν τελείως τὸν σοφὸν ἐφευρέτην καὶ ἀπὸ τὰ κέρδη καὶ ἀπὸ τὴν δόξαν παρουσίασαν ὡς ἴδιακήν των ἐφεύρεσιν τὴν τυπογραφίαν, ἡ δὲ περιουσία του, στοιχεῖα, πιεστήρια κ.λ. κατεσχέθη διὰ τὰ δῆθεν χρέη του. Τί σκληρὰ ἀχαιριστία!

Ἐτσι δὲ Γουτεμβέργιος εὐρέθη εἰς τοὺς δρόμους, ἀλλὰ τώρα εὗρεν ἀνέλπιστον προ-



στάτην. Ὁ Ἀδόλφος, Γερμανὸς πρίγκιψ τοῦ Νασσάου, ἀπὸ ἐκτίμησιν, ποὺ ἦτο καὶ ἐκτίμησις ὅλων τῶν μορφωμένων Γερμανῶν, τὸν ἔλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του· τὸν διώρισεν αὐλίκιδὸν καὶ τοῦ ἔχορήγησε μικρὰν σύνταξιν, διὰ νὰ ζῆ.

Ανεπηρέαστος πλέον ὁ Γουτεμβέργιος ἀπὸ τὰ βάρον τῆς ζωῆς ἀφωσιώθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν τυπογραφίαν καὶ τὴν τελειοποίησίν της. Ἐπὶ τοία ἔτη μέχρι τοῦ θανάτου του, τὸ 1868, ἔξηκολούθησε νὰ τυπώνῃ ἐκεῖ ἴδιοχείρως μὲ τὸ μικρὸν πιεστήριόν του.

Παρ' ὅλας τὰς ἐναντιότητας τῆς τύχης καὶ παρ' ὅλας τὰς κακίας τῶν ἀνθρώπων ὁ Γουτεμβέργιος εἶναι σήμερον τὸ καύχημα τῶν Γερμανῶν. Ἡ πατρίς του Μαγεντία, τὸ Στρασβούργον καὶ ἄλλαι πόλεις τοῦ ἔχουν ἀνεγείρει λαμπροὺς ἀνδριάντας, διὰ νὰ ἐκφράσουν τὴν εὐγνωμοσύνην των.

Μὲ συγχωρεῖτε πολύ, ἀν ἐλησμόνησα τίποτε.

— Εὔγε, Δημοσθένη! Εἶπεν ὁ διδάσκαλος, ἐνῷ οἱ μαθηταὶ εἶχον μείνει ἀκίνητοι ἀπὸ θαυμασμόν. Γνωρίζεις ὅσα πρέπει, παιδί μου. Δὲν ἀρκεῖ νὰ γνωρίζωμεν ἀπλῶς τοὺς εὐεργέτας τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ γνωρίζωμεν πῶς μᾶς εὐηργέτησαν καὶ τί πικρίας καὶ θυσίας ἐδοκίμασαν, διὰ νὰ φέρουν εἰς πέρας τὸ εὐεργετικὸν ἔργον των . . .

**Αποτελέσματα** — Νά, φίλοι μου, μία θαυμασία ἐφεύρεσις· εἶπεν ἔπειτα ἀπὸ μικρὰν σιωπὴν ὁ διδάσκαλος.

Τώρα ποὺ ἔγινε γνωστή μᾶς φαίνεται ἀπλουστάτη. Καὶ ὅμως ἦτο δυσκολωτάτη νὰ ἐφευρεθῇ. Ἐχοειάσθησαν χιλιάδες ἑτῶν, διὰ νὰ ἐφευρεθῇ, πολλαὶ παρόμοιαι ἐργασίαι, πολλαὶ πικρίαι καὶ θυσίαι· πρὸ πάντων ὅμως ὁ ἐφευρετικὸς νοῦς τοῦ Γερμανοῦ σοφοῦ. Τὸ ἀπλοῦν καὶ βραδυκίνητον χειροκίνητον πιεστήριον τοῦ Γουτεμβέργιου εἶναι ὁ μακρινὸς

πατήρ τῶν σημερινῶν πολυσυνθέτων, τὰ δοῦλα ἐν τὸς μιᾶς ὁρας ἐκτυπώνουν χιλιάδας ἀντίτυπα τόσον εὐθηνά.

Μὲ τὴν τυπογραφίαν καὶ τὰ βιβλία σκορπίζεται παντοῦ ἡ μόρφωσις καὶ φθάνει καὶ εἰς αὐτὴν τὴν καλύβην τοῦ χωρικοῦ. Ἀντιθέτες ἡ ἀμάθεια ὑποχωρεῖ ὀλίγον κατ’ ὀλίγον καὶ μαζί της αἱ προλήψεις καὶ αἱ κακίαι.

Μὲ τὴν μόρφωσιν οἱ ἀνθρωποι ἀποκτοῦν καλυτέρους τρόπους, γίνονται εὔγενέστεροι. Ἐνῷ ἡ πρόοδος αὐξάνει, τὰ ἔγκλήματα βαθμηδὸν ἐλαίτωνται. Ἡ ἀγάπη τοῦ Εὐαγγελίου ωρίζωνται εὔκολώτερον καὶ περισσότερον εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων.

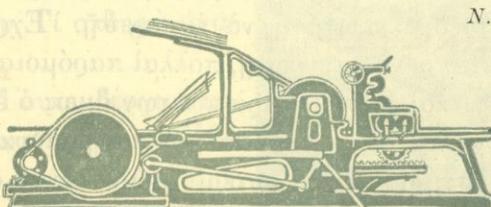
Χάρις εἰς τὰ βιβλία γνωρίζω ὅλην τὴν ἴστορίαν, ὅλους τοὺς σοφούς, ὅλους τοὺς ἐπιστήμονας, ὅλους τοὺς σπουδαίους ἄνδρας, ὅλον τὸν κόσμον. Ὁ Ὄμηρος καὶ ὁ Ἀρχιμήδης μᾶς εἶναι φίλοι καὶ γνωστοί, δπως καὶ ὁ διδάσκαλός μας.

Χάρις εἰς τὴν τυπογραφίαν καὶ τὰ βιβλία ταξιδεύομεν μὲ πολὺ μικρὰν δαπάνην εἰς ὅλον τὸν κόσμον, χωρὶς νὰ μετακινούμεθα κάν. Ἔτσι γνωρίζομεν, δπως εἴπον εἰς τὴν ἀρχήν, τὰ προϊόντα τῆς γῆς καὶ τῆς βιομηχανίας, τὰς φυσικὰς καλλονὰς καὶ τὸν ὄρυκτὸν πλοῦτον, τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν πρόοδον ἐκάστης χώρας.

Ἄλλὰ καὶ τί δὲν γνωρίζομεν. Γνωρίζομεν καὶ αὐτὸν τὸν οὐρανὸν μὲ τὰ ἄστρα του !

‘Ο Γουτεμβέργιος προσέφερε πράγματι μίαν ἀνεκτίμητον ὑπηρεσίαν εἰς τὸν κόσμον.....

N. A. Κοντόπουλος





## 82. ΚΑΤΟΡΘΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

‘Ο Ὁδοντωτὸς’ Ο συρμὸς ἐπερίμενε μίαν θερινὴν ἡμέραν τὸν ἐκδρομικόν μας ὄμιλον εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Διακοπτοῦ. Μία μικρὰ ἀτμομηχανὴ καὶ ἐν μικρὸν ὅχημα ᾧτο δῆλος δῆλος.

— Τί εἶναι αὐτὰ πάλιν; Θὰ ταξιδεύσωμε ἢ θὰ παιᾶνωμε μαζί των; Τὰ πρωτοχρονιάτικα σιδηροδρομάκια τῶν παιδιῶν εἶναι μεγαλύτερα! Εἶπε καὶ ἐγέλασε δυνατὰ ὁ ἀστεῖος τοῦ ὄμιλου.

— «Μὴ γελᾶς»· ἀπήντησε σοβαρὸς δι πρόεδρος τῆς ἐκδρομῆς. Εἶναι μικρὸς βέβαια δι Ὁδοντωτός· ἀλλὰ εἶναι μαχητὴς καὶ εἶναι δι μόνος Ὁδοντωτός, ποὺ ὑπάρχει εἰς τὴν Ἑλλάδα. Λειτουργεῖ 60 περίπου ἔτη καὶ κάνει τὸ δυσκολώτερον ταξίδι. Αναβαίνει εἰς ὑψος 700 μέτρων περίπου ἀπὸ τὸ

Διακοπτὸν ἔως τὰ Καλάβρυτα ἡ ἀντιθέτως καταβαίνει. Καὶ δῆμος δὲν ἐσημειώθη ποτὲ δυστύχημα. Μάτια λοιπὸν χρειάζεται κανείς, διὰ νὰ βλέπῃ καὶ νὰ χαρῇ τὸ τοπίον, ἀπὸ τὸ δόποιον θὰ περάσωμεν. Νοῦν καὶ καρδίαν, διὰ νὰ θαυμάσῃ τὰ κατορθώματα τοῦ ἀνθρώπου!

— Ανέβημεν. Μᾶς ἐκλείδωσαν τὰς θύρας.

— Διατί μᾶς τὸ ἔκαμες αὐτό, κ. ἐλεγκτά; Δὲν εἴμεθα οὔτε ἄτακτοι οὔτε φυλακισμένοι.

— Πρὸς ἀσφάλειάν σας. ‘Ο συρμὸς περνᾷ δίπλα καὶ μέσα εἰς τοὺς βράχους. Εἶναί μεγάλος κίνδυνος ν’ ἀνοίγουν αἱ θύραι.

— Τώρα μάλιστα. Σύμφωνοι.

— Γερήγορα ἀφήσαμεν ὅπισω τὴν πεδιάδα μὲ τοὺς κήπους, τὰ ὅπωροφόρα καὶ καρποφόρα καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὴν χαράδραν, ὅπου ρέει δὲ Βουραϊκὸς ποταμός. Εἰς τὰ νερά του τὰ μισόθολα βρέχουν τὸ φύλλωμά των πλάτανοι, πεῦκα καὶ πικροδάφναι ἀνθισμέναι. Πόσον ἡμερώνουν τὸ τοπίον μὲ τὰ κόκκινα καὶ ρόδινα ἄνθη των!

— Δὲν σᾶς τὸ ἔλεγα; Ἀνοίξατε τὰ μάτια σας νὰ χαρῆτε ...

“Οσον προχωροῦμεν, ἡ χαράδρα στενεύει καὶ ἡ ἀνωφέρεια αὔξανει. Μᾶς ἐγκαταλείπει ἡ γελαστὴ πικροδάφνη καὶ τὸ τοπίον γίνεται σιγά σιγά ἄγριον, χωρὶς δῆμος καὶ νὰ κάνῃ εἰς δραιιότητα. Ἀγρία βλάστησις μᾶς περιβάλλει καὶ βράχοι, βράχοι, βράχοι!

‘Ο σιδηρόδρομος ἀναβαίνει τώρα παραπλεύρως εἰς τοὺς βράχους ἀσθμαίνων καὶ μεταπηδῶν ἐπάνω εἰς γεφύρας πότε δεξιὰ καὶ πότε ἀριστερὰ τοῦ ποταμοῦ, ποὺ χρησιμεύει ὡς δόηγός του. Καὶ δῆμος θὰ ἐπροτιμῶμεν νὰ ἥτο ἡ γραμμή του ὀλίγον μακρότερον. Ἐν διεσθήσῃ δὲ συρμὸς εἰς τὴν βαθεῖαν κοίτην τοῦ ποταμοῦ, τί θὰ γίνωμεν;

— Μὴ φοβεῖσθε! Ο συρμὸς δὲν ὀλισθαίνει. Γνωρίζει ποῦ τρέχει. Ἐγει ἐκλέξει μὲ προσοχὴν καὶ ἀκρίβειαν τὰ ἀσφαλῆ μέρη. Δὲν ἡμπορεῖ νὰ περάσῃ ἀπὸ ἄλλον.

Ἐτσι προχωρεῖ μεταξὺ ὅχθης καὶ βράχων ᾧ καὶ μέσα εἰς τοὺς βράχους εἰς σκοτεινὰς σήραγγας ἀδιάφορος διὰ τὸν φόβον τῶν κοινῶν ἀνθρώπων.

Κράκ, κράκ ἡκούσαμεν ἔξαφνα. Μικροπανικὸς εἰς... τοὺς γενναίους. Εὔτυχῶς, ποὺ αἱ θύραι ἦσαν κλειδωμέναι...

— Τί συμβαίνει; Τί τρέχει; Κίνδυνος;

— Τίποτε ἀπολύτως. Ἡ ἀνωφέρεια εἶναι πολὺ μεγάλη. Ο Ὀδοντωτός, διὰ νὰ μὴ παρασυρθῇ πρὸς τὰ ὄπίσω, ἔβαλε πρὸς ἀσφάλειαν τὰ δόντια του, ποὺ τοῦ χρησιμεύουν ὡς τροχοπέδαι. Μᾶς ἔξήγησεν ὁ ἐλεγκτὴς τῶν εἰσιτηρίων.

Γῆςό μας οἱ θάμνοι, τὰ δένδρα, οἱ βράχοι, ὁ ἄνεμος, τὰ πουλάκια ἀλλάσσονταν κάθε τόσον μορφήν, σχήματα, χρώματα, μέγεθος, φύσημα, τραγούδια. Μόνον οἱ πλάτανοι παραμένενοι οἱ ἴδιοι. Ριζωμένοι εἰς τὴν βαθεῖαν κοίτην καὶ τὰς ὅχθας τεῦ Βουραϊκοῦ ἔκτείνουν τοὺς φυλλωμένους κλώνους των ἥως τὰ παράθυρά μας. Τί ἀνακουφιστικὸν δραμα!

Νά τώρα καὶ ὁ μεγάλος καταρράκτης κάτω ἀπὸ τὴν μεγαλυτέραν γέφυραν τοῦ σιδηροδρόμου. Χύνεται λαμπαδωτὸς καὶ ἀφρισμένος ἀπὸ βράχον ὑψους 15 περίπου μέτρων. Γῦρο καὶ κάτω βράχοι. Τί μαγεία! Ἡ βοή του δμοιάζει μὲ τὸ μούγκρισμα κάποιου στοιχειωμένου δράκοντος τῶν παραμυθιῶν· φρουρεῖ ἡμέραν καὶ νύκτα ἄγρυπνος τὴν ἐρημίαν ἔκεινην, διὰ νὰ μὴ περάσῃ κανείς!

Θαυμάζομεν κατάπληκτοι τὸν καταρράκτην, ποὺ ἔκαμεν ὁ Θεός. «Ως θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου, Κύριε!» Ἄλλ’ εὐλογοῦμεν καὶ τὸν ἄνθρωπον, ποὺ ἔκαμε τὴν γέφυραν. Μό-

νον ἐπάνω ἀπ' αὐτὴν δύναται νὰ παρατηρήσῃ καὶ νὰ ἀπολαύσῃ κανεὶς τὸ μεγαλεῖον τοῦ καταρράκτου.

**Ἡ ἀξία τοῦ** Ἔξαφνα εἰς μίαν καμπήν, ἐνῷ ἐπροχωροῦμεν, τὰ δύο βουνά, ποὺ ἡπεῖλουν νὰ μᾶς συνθλίψουν μὲ τὸν ὅγκον των, ἀπομακρύνονται. Ὁ δρῖζων ἐλευθερώνεται. Ἡ γαράδα ἐτελείωσε.

Ο συρμός μας σταματᾷ εἰς τὴν ἔξοδον ἐδίψασεν ὁ καημένος ἀπὸ τὸν μεγάλον ἀνήφορον καὶ θέλει νὰ πίγη νερόν. Ἀνοίγονται αἱ θύραι καὶ κατερχόμεθα.

Ἡ ἀτμομηχανὴ πλησιάζει εἰς τὴν δεξαμενήν, ποὺ ἔχει ἀνεγερθῆ ἐκεῖ ἐπίτηδες, καὶ καταπίνει μὲ ἀπληστίαν ἀπὸ τὸ ἀποθηκευμένον εἰς αὐτὴν ὕδωρ. Καταπίνει, καταπίνει, χωρὶς νὰ φαίνεται ὅτι πρόκειται νὰ χορτάσῃ. Τόσον εἶναι διψασμένη! Ἐγει ἔξαντλήσει κατὰ τὴν ἄνοδον ὅλην τὴν δεξαμενήν τοῦ ὕδατός της.

Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν περιεργαζόμεθα καὶ ἡμεῖς τὰ δόντια τοῦ Ὄδοντωτοῦ.

— Βλέπετε, μᾶς εἴπεν ὁ κ. πρόεδρος, τὴν ὁδοντωτὴν γραμμήν, ποὺ εἶναι εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς τῶν δύο ἄλλων συνθισμένων σιδηροτροχιῶν; Τὰ δόντια της μᾶς ἐνθυμίζουν τὰ δόντια ἑνὸς ἀνεστραμμένου πριονιοῦ καὶ αὐτὰ μᾶς παρέχουν τὴν ἀσφάλειαν.

Εἰς ἑκάστην ἀτμομηχανὴν τοῦ Ὄδοντωτοῦ ὑπάρχει καὶ ἔνας τρίτος τροχὸς ὁδοντωτὸς μὲ δόντια ὅμοια μὲ τῆς γραμμῆς ποὺ βλέπομεν. Οὗτος παραμένει ἐφεδρικὸς καὶ κρεμασμένος εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς τῶν συνηθισμένων τροχῶν της. Ὅταν λοιπὸν εἶναι ἀνωφέοια ἢ κατωφέοια, ὁ μηχανοδηγὸς μὲ ἓν μηχάνημα καταβιβάζει καὶ τοποθετεῖ εἰς τὴν ὁδοντωτὴν γραμμὴν τὰ δόντια τοῦ τροχοῦ τῆς μηχανῆς.

Τοιουτοτρόπως μὲ τὴν ὀρπάγην αὐτὴν δεσμεύει ἢ ἐπιτρέπει τὴν κίνησιν.

Οἰονδήποτε ἀποδόπτον καὶ ἂν συμβῇ, δὲν ὑπάρχει κανεὶς φόβος πλέον νὰ παρασυρθῇ ὁ συρμὸς πρὸς τὰ ὄπιστα, ὅταν ἀναβαίνει, ἢ πρὸς τὰ ἐμπρός, ὅταν καταβαίνει. Εἶναι δεμένος μὲ τὴν γῆν μὲ τὰ δόντια του. Ἐπιβάται καὶ σιδηροδρομικοὶ εἶναι ἀπολύτως ἔξησφαλισμένοι.

“Οταν δὲ πρόεδρος μας εἶχε τελειώσει τὴν σύντομον διασκαλίαν του περὶ Ὀδοντωτοῦ, ἡ ἀτμομηχανὴ εἶχε καὶ αὐτὴ ἀποθηκεύσει τὸ ἀναγκαῖον ὄδωρο. Ἀνέβημεν εἰς τὰς θέσεις μας. Μᾶς ἐκλείδωσαν καὶ πάλιν. Ὁ συρμὸς ἔξηκολούθησε τὸν δρόμον του.

‘Ο ἀνήφορος εἶναι ἀκόμη μεγάλος καὶ δὲ πιδηρόδρομος τρέχει ἀκόμη ἀσθμαίνων μὲ τὰ δόντια του. “Οταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸν σταθμὸν Ζαχλωροῦς—Μεγάλου Σπηλαίου, ὁ συρμὸς ἦτο κατάκοπος ὡς ὄδοιπόρος, ποὺ ἐπέρασε τὸν τελευταῖον δύσβατον ἀνήφορον.

‘Απὸ ἐδῶ δὲ συρμὸς τρέχει εἰς τὴν μικρὰν κοιλάδα χωρὶς δόντια πλέον. Δὲν τὰ χρειάζεται. Ἡ ἀνωφέρεια εἶναι πολὺ μικρά. Καὶ διὰ νὰ μᾶς ἀποζημιώσῃ διὰ τὴν βραδύτητά του καὶ νὰ μᾶς δεῖξῃ ὅτι εἶναι καλὸς δρομεύς, διπλασιάζει καὶ τριπλασιάζει τὴν ταχύτητά του!

‘Ο Βουραϊκὸς πότε δεξιὰ καὶ πότε ἀριστερά μας· δὲν ἥλλαξε γνώμην· μᾶς συνοδεύει ὡς πιστὸς σκύλλος ἢ μᾶλλον ἡμεῖς τὸν ἀκολουθοῦμεν, ὅπως οἱ τυφλοὶ τὸν ὀδηγόν των. Οἱ ρωμαλέοι πλάτανοί του, τοὺς ὄποιούς θὰ ἔξήλευνεν καὶ διπλέον ζηλωτὴς τοῦ πρασίνου Δήμαρχος, σείουν τὸ παχὺ φύλλωμά των εἰς χαιρετισμόν μας. Ἡ ἀγράμπελη μᾶς γειίζει μὲ μόσχους καὶ τὰ ἔλατα μᾶς στέλνουν τὸν δροσερὸν καὶ ζωογόνον ἀέρα των νὰ μᾶς καλωσορίσουν . . .

Νά τέλος καὶ τὰ Καλάβρυτα, ὁ ἀκραῖος σταθμὸς τοῦ Ὁδοντωτοῦ καὶ τὸ τέρμα τῆς ἐκδρομῆς μας.

Τὸ βράδυ μετὰ τὸ φαγητὸν εἶπε κάποιος ἀπὸ τὸν ὅμιλον :

— Ὁραία καὶ θαυμαστὴ εἶναι, κ. πρόεδρε, ἡ θέα τοῦ τοπίου καὶ ἡ διαδρομή του μὲ τὸν Ὁδοντωτόν. Εἶναι ἀπὸ τὰς ώραιοτέρας τῆς πατρίδος μας. Ἀλλὰ τί νὰ σᾶς εἰπῶ. Ὁ Ὁδοντωτὸς δὲν μοῦ φαίνεται καὶ σπουδαῖος!

— Ὁ Ὁδοντωτός, ἀπήντησεν δὲν εἶναι σήμερον μεγάλον καὶ ἐντυπωσιακὸν τεχνικὸν ἔργον· ἵτο δῆμος τοιοῦτον διὰ τὴν ἐποχήν του· ἵτο τὸ δυσκολώτερον σιδηροδρομικὸν ἔργον εἰς τὴν πατρίδα μας καὶ πραγματικὸν κατόρθωμα τοῦ ἀνθρώπου. Ἄς μὴ εἴμεθα ἀγνώμονες καὶ ἀπόσεκτοι, φίλε μου, δι' ὅ, τι σπουδαῖον καὶ ὠφέλιμον μᾶς ἐκληροδότησε τὸ παρελθόν. Τουναντίον ἀς εὐλογῶμεν καὶ ἀς θαυμάζωμεν τοὺς κόπους καὶ τὰς προσπαθείας τοῦ ἀνθρώπου, διὰ νὰ βελτιώσῃ τὸν πολιτισμόν.

Ἄπὸ τὸν δρόμον, ἀπὸ τὸν δρόπον διέρχεται σήμερον δὲν Ὁδοντωτός, ἄλλοτε ὅχι ἀνθρωπος, ἄλλ' οὕτε αἴγες δὲν ἥδυναντο νὰ περάσουν. Ὁ στοιχειωμένος δράκων, ἡ φύσις δηλαδὴ ὀλόκληρος, δὲν ἐπέτρεπε τὴν διάβασιν. Καὶ δῆμος δηνοῦς τοῦ ἀνθρώπου καὶ αἱ χειρές του ἦνοιξαν δρόμον διὰ σιδηρόδρομον!

Ἄνωρυζαν καὶ ἔσκαψαν τοὺς βράχους, ἔκαμαν σήραγγας μέσα εἰς τὰ βουνά, ἀνήγειραν τείχη μεγάλα, διὰ νὰ συγκρατήσουν τὰ χώματα καὶ τοὺς βράχους· ἔκαμαν γεφύρας καὶ ἔγεφύρωσαν τὰ κενά, ἔκαμαν ὁδοντωτὴν γραμμὴν εἰς τὴν ἀνωφέρειαν, διὰ νὰ μὴ ὀλισθαίη ὁ συρμός· καὶ τί δὲν ἔκαμαν!

Ὦφείλεται μεγάλη εὐγνωμοσύνη εἰς τοὺς εὔσυνειδήτους, ἄλλὰ λησμονημένους καὶ ἀγνώστους ἐκτελεστὰς τοῦ

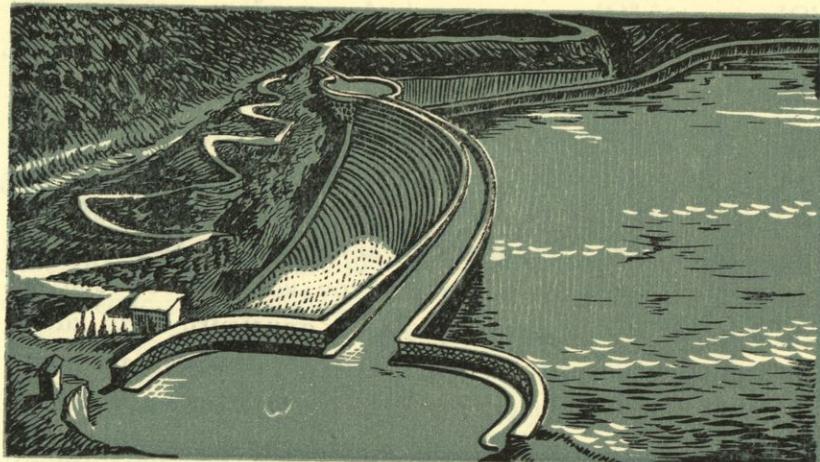
΄Οδοντωτοῦ. "Ολοι, μηχανικοί, ἀρχιτεχνῖται, τεχνῖται, ἐργάται, λατόμοι, σιδηρουργοὶ ἔξετέλεσαν ἐν ἔργον τέλειον πρὸς ἔξυπηρέτησιν τῆς κοινωνίας. Καὶ ἡ τελειότης ἐνὸς τεχνικοῦ ἔργου εἶναι δυσκολωτάτη, ὅσον μικρὸν καὶ ἀν εἶναι τοῦτο, διότι παρουσιάζει. Ἀπειρα προβλήματα πρὸς λύσιν. Καὶ ὁ Όδοντωτὸς τὰ ἔλυσε μὲ προσοχὴν καὶ ἀκούβειαν.

"Οπως εἶπα, πρὸς ἐκκινήσωμεν, ἔξήκοντα τώρα ἔτη κάνει ὁ Όδοντωτὸς τὴν διαδρομήν του καὶ μάλιστα δύο καὶ τρεῖς φοράς τὴν ἡμέραν, χωρὶς νὰ σημειωθῇ ποτὲ καὶ τὸ παραμικρὸν δυστύχημα. Εἶναι λοιπὸν ἡ δὲν εἶναι τέλειος;

"Άν ἡμεῖς θέλωμεν νὰ τοὺς συναγωνισθῶμεν καὶ νὰ παρουσιάσωμεν, ἀναλόγως μὲ τὴν ἐποχήν μας, ἔργον σπουδαιότερον, πρέπει νὰ ἡλεκτροκινήσωμεν τὸν γηραιὸν Όδοντωτόν. Τότε καὶ μόνον θὰ φανῶμεν ἄξιοι διάδοχοί των. 'Αλλὰ δὲν τὸν ἡλεκτροκινήσαμεν ἔως τώρα· καὶ δῆμος φωνάζομεν, ὅτι δὲν εἶναι σπουδαῖος! Τί νὰ εἴπω!

N. A. Κοντόπουλος





### 83. Η ΛΙΜΝΗ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ

Οι μαθηταὶ ἐνὸς ὁρεινοῦ μακεδονικοῦ χωρίου μετὰ τῶν διδασκάλων των κατώρθωσαν ἐπὶ τέλους νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἑβδομαδιαίαν ἐκδρομήν των εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν ὅποιαν ἐσχεδίαζον ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ σχολικοῦ ἔτους. Ἐδῶ ἐφιλοξενήθησαν εἰς τὸ κτίριον ἐνὸς δημοτικοῦ σχολείου καὶ ὅλας τὰς ἡμέρας τὰς διέθεσαν διὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῶν ἀρχαιολογικῶν τόπων, τῶν ὠραιοτέρων τόποθεσιῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν ἐργοστασίων καὶ τῶν λιμενικῶν ἐγκαταστάσεων τοῦ Πειραιῶς.

Ο θαυμασμὸς τῶν μαθητῶν καθημερινῶς ἐμεγάλωνεν. Αἱ Ἀθῆναι εἶναι ἡ ὥραία πρωτεύουσα τῆς Πατρίδος μας, τὴν δποίαν ἀξίζει νὰ γνωρίσουν ὅλοι οἱ Ἑλληνες.

Τὴν τελευταίαν ἡμέραν οἱ ἐκδρομεῖς τὴν διέθεσαν διὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς λίμνης τοῦ Μαραθῶνος.

Εἶχον ἀκούσει πολλὰ διὰ τὸ μεγαλύτερον τεχνικὸν ἔργον τῆς πατρίδος μας καὶ εἶχον ἵδεῖ μερικὰς φωτογραφίας αὐτοῦ. Εἶχον μάθει ἐπίσης ὅτι περισσότεροι ἀπὸ ἓν ἑκατομμύριον κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν προαστίων ὑδρεύοντο ἀπὸ αὐτὴν τὴν τεχνητὴν λίμνην, ἀπὸ τὴν ὥσπειραν ἐλάμβανον ἐβδομήντα περίπου χιλιάδες κυβικὰ μέτρα ὕδατος ἐκάστην ἡμέραν.

Μόλις κατῆλθον ἀπὸ τὰ αὐτοκίνητα καὶ ἀντίκρυσαν τὸ μαγευτικὸν θέαμα τῆς λίμνης, ἔνα θαυμαστικὸν ἐπιφώνημα "Ω! ἡκούσθη. Καμμία περιγραφὴ καὶ καμμία φωτογραφία δὲν ἔφθανε τὴν ὁραιότητα τῆς λίμνης καὶ τοῦ γῦρο τοπίου. Ἀσφαλῶς ἡ σημερινὴ ἐπίσκεψις θὰ τοὺς ἀφηνε μίαν ἀπὸ τὰς ζωηροτέρας ἐντυπώσεις τῆς ἐκδρομῆς των.

"Απὸ τὴν στάσιν τῶν αὐτοκινήτων ἐπροχώρησαν ἐν μικρὸν διάστημα εἰς τὰς στροφὰς τῆς ἀσφαλτοστρωμένης ὁδοῦ καὶ μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἔφθασαν εἰς τὸ φράγμα. Τὸ ἔδαφος εἶναι λοφῶδες καὶ κατάφυτον ἀπὸ πεῦκα καὶ θάμνους

"Εμπρός των ἀπλώνεται ἀκύμαντος καὶ γαλανὴ ἡ λίμνη. Αἱ ὅχθαι της εἶναι ὁμαλαὶ καὶ πράσιναι ἀπὸ τὴν βλάστησιν, ἀλλ' ἔχουν περιφραχθῆ μὲ συρματόπλεγμα, διὰ νὰ εἶναι ἀδύνατος ἡ προσέγγισις πρὸς τὸ ὕδωρ. 'Ο φόβος τῶν ἀτυχημάτων καὶ τῆς μολύνσεως τοῦ ὕδατος ἀναγκάζει τὴν Ἀνώνυμον Ἐλληνικὴν Ἐταιρείαν 'Υδάτων νὰ λαμβάνῃ αὐτὰ τὰ μέτρα.

"Αφοῦ ἀπεθαύμασαν καὶ ἐκ τοῦ πλησίον τὴν ὁραιότητα τῆς λίμνης οἱ ἐκδρομεῖς, διὰ κατηφορικοῦ καὶ ἐλικοειδοῦς μονοπατίου κατῆλθον εἰς τὴν ἔξωτερην βάσιν τοῦ φράγματος. Τὸ ὑψός του εἶναι πεντήκοντα μέτρα καὶ ὅλη ἡ ἔξωτερη πλευρά του ἔχει ἐπενδυθῆ διὰ πεντελικοῦ μαρμά-

ρου. ΉΩραιότατος εἶναι δ συνδυασμὸς τοῦ λευκοῦ χρώματος τοῦ φράγματος καὶ τοῦ πρασίνου τῆς χαράδρας.

Εἰς τὴν βάσιν εὑρέθησαν ἐμπόδιοι εἰς ἓν κομψότατον μικρὸν κτίριον ἀρχαίου ρυθμοῦ, πιστὸν ἀντίγραφον τοῦ «Θησαυροῦ τῶν Ἀθηναίων» εἰς τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Εἰς τὴν πρόσοψιν τοῦ κτιρίου ἀνέγνωσαν μὲν χρυσᾶ γράμματα τὸν χρόνον τῆς ἐνάρξεως καὶ τῆς περιόδου τοῦ ἔργου καὶ τὰ ὀνόματα τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔνων, οἵ διοῖοι συνετέλεσαν εἰς τὴν κατασκευὴν τούτου εἴτε ὡς κυβερνῆται εἴτε ὡς μηχανικοί. Τὸ φράγμα ἐπερατώθη τὸν Ὁκτώβριον τοῦ 1929.

Πλησίον τοῦ μικροῦ κτιρίου ὑπάρχει ώραία μαρμαρίνη κρήνη, τὸ ὄντωρ τῆς διοίας εἶναι δροσερώτατον. Οἱ ἐκδρομεῖς δὲν κροταίνουν νὰ πίνουν. Κάπου ἐκεῖ πλησίον κάτω ἀπὸ ἓν πεῦκον τῆς χαράδρας θὰ καθήσουν νὰ γευματίσουν. Ὁ ζωογόνος ἀὴρ τῆς ἔξοχῆς καὶ τὸ χωνευτικώτατον ὄντωρ τῆς κρήνης ἔχουν ἥδη ἀνοίξει τὴν ὅρεξίν των.

Εἶχον τὴν τύχην νὰ ἐπισκεφθῶ τὸ φράγμα πρὸ εἰκοσιπενταετίας περίπου, ὅταν εἶχεν ἀρχίσει ἡ κατασκευὴ του. Ἡ σημερινὴ λίμνη ᾧ το ἀκόμη μία ξηρὰ χαράδρα, ἀλλοῦ πλατυτέρα καὶ ἀλλοῦ στενωτέρα, ἵδιως πρὸς τὸ μέρος τοῦ φράγματος. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἔμεινα τότε κατάπληκτος πρὸ τοῦ ὄγκου τοῦ κατασκευαζομένου φράγματος. Τὸ πλάτος του εἰς τὴν βάσιν ᾧ το σαράντα ἐπτὰ μέτρα καὶ εἰς τὴν κορυφὴν ἔφθανε τρία μέτρα· θὰ εἶχε δηλαδὴ σχῆμα κωνικόν. Καὶ δλόκληρον πλὴν τῆς ἐπενδύσεως θὰ κατεσκευάζετο μὲν σιδηροκονία μα.

Εἰς μηχανικὸς τῆς Ἐταιρείας ὠδήγησε τότε τὸν ἐκδομικόν μας ὅμιλον διὰ τοῦ ξηροῦ ἀκόμη πυθμένος τῆς λίμνης εἰς τὴν εἰσόδον τῆς μεγάλης ὑδραγωγοῦ σήραγγος, διὰ

τῆς ὁποίας τώρα μεταφέρεται τὸ ὕδωρ ἐπὶ πολλὰ χιλιόμετρα μέχρι τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐνθυμοῦμαι δὲ ἐπεριπατήσαμεν ἐντὸς αὐτῆς ἐπὶ ἀρκετὸν ἐντελῶς ὅρθιοι μὲν τὴν βοήθειαν ἡλεκτρικῶν φανῶν.

Πολλὰ ἔχει νὰ εἴπῃ κανεὶς διὰ τὴν λίμνην τοῦ Μαραθῶνος, ἡ ὁποία θεωρεῖται τὸ μεγαλύτερον τεχνικὸν ἔργον τῶν Βαλκανίων. Ἡμεῖς ἂς περιορισθῶμεν νὰ εἴπωμεν δλίγα διὰ τὴν μεγάλην ὠφέλειάν της.

Οσοι ἐνθυμοῦνται τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ ποὺ εἰκοσιπενταετίας καὶ παλαιότερον, ἀναγνωρίζουν δὲ ἡ ὕδρευσις διὰ τῆς τεχνητῆς λίμνης ἔχει ἔκτοτε μεταμορφώσει τὰς δύο πόλεις. Τὸ ὕδωρ τοῦ ἀρχαίου Ἀριανίου ὑδραγωγείου, τὸ ὄποιον εἶχεν ἐπισκευασθῆ κατὰ καιρούς, ἵτο ἀνεπαρκέστατον, διότι ὁ πληθυσμὸς διαρκῶς ηὔξανε. Καὶ οἱ περισσότεροι κάτοικοι τῶν δύο πόλεων καὶ τῶν προαστίων ἦναν γάζοντο νὰ πίνουν ὕδωρ ἀπὸ φρέατα, τὸ ὄποιον ἵτο λίαν ἐπικίνδυνον ἴδιως κατὰ τοὺς μῆνας τοῦ θέρους. Τότε ὁ κοιλιακὸς τῦφος ἵτο σχεδὸν ἐνδημικὴ ἀσθένεια εἰς τὰς δύο μεγαλουπόλεις.

Ἡ σημερινὴ ἀφθονος χρῆσις τοῦ ὕδατος διὰ τὴν διατήρησιν τῆς καθαριότητος καὶ διὰ τὴν πότισιν μικρῶν κήπων ἵτο τότε πρᾶγμα ἐντελῶς ἀγνωστον.

Ἄς προσθέσωμεν καὶ τὰς σημερινὰς τελείας ὑδραυλικὰς ἐγκαταστάσεις, χάρις εἰς τὰς ὁποίας ἔχομεν τὸ ὕδωρ ἐντὸς τῶν οἰκιῶν μας.

Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πειραιεῖς πρέπει νὰ εὐλογῶμεν τὰ ὀνόματα ὅλων ἐκείνων, οἱ δοῦλοι συνετέλεσαν νὰ μᾶς χαρίσουν ἐν τόσον ὡφέλιμον ἔργον. Ἅς μὴ λησμονῶμεν δὲ πολλοὶ σοφοὶ μετροῦν τὸν πολιτισμὸν ἐνὸς λαοῦ μὲ τὴν ποποσότητα τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ σάπωνος, τὴν ὁποίαν ἔξοδεύει.

Μεγάλη χρήσις ὕδατος καὶ σάπωνος μαρτυρεῖ πολιτισμένου λαόν.

Ἐδῶ εἰς τὴν βάσιν τοῦ φράγματος ἐγενυμάτισαν, ἔπαιξαν καὶ ἐτραγούδησαν ἄσματα τῆς ἴδιαι τέρας πατρίδος των τὰ Μακεδονόπουλα. Πρὸν δὲ ἀναχωρήσουν, ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα ἐφωτογραφήθησαν παρὰ τὴν κρήνην καὶ εἰς τὴν ὁδὸν ἐπὶ τοῦ φράγματος. Καὶ δταν ἦλθεν ἡ στιγμὴ τῆς ἀναχωρήσεως, τὸ βλέμμα των διὰ τελευταίαν φορὰν ἐστράφη πρὸς τὴν λίμνην, διὰ νὰ συγκρατήσῃ ζωντανὴν τὴν εἰκόνα της.

Πόσα καὶ πόσα θὰ ἔχουν νὰ διηγοῦνται δι’ αὐτὸ τὸ θαῦμα τῆς μηχανικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀττικῆς φύσεως εἰς τοὺς ἴδικους των ἐκεὶ ἐπάνω εἰς τὸ χωρίον των!

*Γεώργιος Ν. Καλαματιανός*





ΣΤ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΝ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

#### 84. ΟΙ ΛΑΟΙ ΑΔΕΛΦΩΜΕΝΟΙ ΒΟΗΘΟΥΝ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΣΕΙΣΜΟΠΑΘΕΙΣ

‘Η οἰκογένεια τοῦ κ. Γερασίμου εἶχε συγκεντρωθῆ πλησίον τοῦ φάριστρου καὶ μὲ ἀγωνίαν παρηκολούθει τὰς νεωτέρας εἰδήσεις διὰ τοὺς σεισμούς. ‘Ο οἰκοδεσπότης, ἡ σύζυγός του κ. Εὐφημία καὶ τὰ δύο τέκνα των, δ Ἀνδρέας, ἐνδεκαετής, καὶ ἡ Ἐλένη κατὰ δύο ἔτη μικροτέρα, ἀπὸ τῆς προηγουμένης πρωΐας διὰ τίποτε ἄλλο δὲν ἐνδιεφέροντο.

Αἱ τρομακτικαὶ καταστροφαί, τὰς δοπίας προεκάλεσαν

οἱ σεισμοὶ εἰς τὰς ὁραίας νήσους τοῦ Ἰονίου, εἶχον συντα-  
ράξει ὅλον τὸν ἑλληνικὸν λαόν. Μὲ πόνον ἀδελφικὸν ὅλοι  
ἐσκέπτοντο τὴν μεγάλην συμφορὰν καὶ ἥσαν ἔτοιμοι νὰ προσ-  
φέρουν τὴν βοήθειάν των καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸ ὑστέρημά των.

Περισσότερον ὅλων ὅμως ὅσοι κατήγοντο ἐκ τῶν Ἰο-  
νίων νήσων καὶ ἔζων εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος ἢ καὶ τοῦ  
ἔξωτερικοῦ εὐρίσκοντο εἰς διαρκῆ ἀγωνίαν. Αὐτοὶ εἶχον ἐκεῖ  
γονεῖς, ἀδελφούς, συγγενεῖς, φίλους, τόσα προσφιλῆ πρό-  
σωπα, τὰ δποῖα ἵσως εἶχον χάσει καὶ τὴν ζωήν των. Διὰ  
τὰς περιουσίας των οὐδεὶς πλέον ἐσκέπτετο. Καὶ προσηύ-  
χοντο εἰς τὸν Ἀγιον Γεράσιμον καὶ εἰς τὸν Ἀγιον Διονύ-  
σιον καὶ ἥλπιζον ὅτι ἡ θεία Χάρις θὰ εἶχε προστατεύσει  
τοὺς ἀνθρώπους.

Καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ κ. Γερασίμου εἶχε τοὺς περισσο-  
τέρους συγγενεῖς της εἰς τὴν Κεφαλληνίαν. Οἱ γονεῖς καὶ  
δύο ἀδελφαὶ τοῦ κ. Γερασίμου μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των, ἡ  
μήτηρ καὶ εἰς ἀδελφὸς τῆς κ. Εὐφημίας καὶ πολλοὶ ἄλλοι  
μακρινώτεροι συγγενεῖς εὐρίσκοντο τώρα εἰς τὴν κόλασιν  
τῶν συνεχῶν σεισμῶν. Καὶ νὰ μὴ δύνανται νὰ ἐπικοινωνή-  
νησουν μαζί των καὶ νὰ τοὺς βοηθήσουν.

— Αὐτὸν εἶναι ἀληθινὸν μαρτύριον, ἔλεγεν ἡ κ. Εὐφημία  
μὲ δακρυσμένους διαρκῶς τοὺς ὁφθαλμούς.

— Εἰς αὐτὰς τὰς περιστάσεις χρειάζεται ψυχραιμία. Αἱ  
ἀρχαὶ θὰ λάβουν ὅλα τὰ κατάλληλα μέτρα διὰ τοὺς σεισμο-  
παθεῖς· τὴν παρηγόρει ψυχραιμότερος δ. κ. Γεράσιμος.

« Προσοχή! Προσοχή! Θὰ μεταδώσωμεν νεωτέρας πλη-  
ροφορίας περὶ τῶν καταστρεπτικῶν σεισμῶν τῶν Ἰονίων  
νήσων ».

“Ολα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας συνεκράτουν καὶ αὐτὴν  
τὴν ἀναπνοήν των!

« Αἱ καταστροφαὶ τῶν σεισμῶν τῶν τελευταίων ἡμερῶν (12 - 14 Αὐγούστου 1953) εἴναι πρωτοφανεῖς. Δὲν εἴναι ὑπερβολή, ἂν εἴπωμεν ὅτι αἱ ὁραῖαι πόλεις τῆς Ζακύνθου, τοῦ Ἀργοστολίου καὶ τοῦ Ληξουρίου δὲν ὑπάρχουν πλέον. Δυνάμεις στρατοῦ, ναυτικοῦ καὶ ἀεροπορίας διετάχθησαν νὰ σπεύσουν πρὸς τὰς μαρτυρικὰς νήσους, διὰ νὰ μεταφέρουν τρόφιμα, φάρμακα καὶ ἐνδύματα καὶ νὰ βοηθήσουν διὰ τὴν διάσωσιν τῶν ἀποκλεισθέντων ἐντὸς τῶν ἐρειπίων . . .

» Τοὺς σεισμοπαθεῖς καὶ δλον τὸν ἔλληνικὸν λαὸν συγκινεῖ βαθέως ἡ πολύτιμος συνδρομὴ τῶν φίλων κρατῶν. Μοῖρα ἴσραηλιτικοῦ στόλου, ἡ δποία διεξῆγε γυμνάσια πλησίον τῶν σεισμοπαθῶν νήσων, ἔσπευσε πρώτη εἰς τὰς καταστραφείσας πόλεις. Τὰ ἀγήματα τῶν ἴσραηλιτικῶν πλοίων ἔσωσαν πολλοὺς τραυματίας καὶ ἀποκλεισθέντας ἐντὸς τῶν ἐρειπίων. Καὶ τὰ φάρμακα καὶ τὰ τρόφιμα, τὰ δποῖα προσέφερον, ἵσαν ἀνεκτιμήτου ἀξίας κατ' αὐτὰς τὰς κρισιμωτάτας στιγμάς.

» Ἀγγλικὰ πολεμικὰ κατάφορτα μὲ φάρμακα καὶ ἐφόδια διαρκῶς καταφθάνουν. Ἄμεσως ἀποβιβάζουν καὶ αὐτὰ ἀγήματα, τὰ δποῖα μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς των ἐκκαθαρίζουν τὰ ἐρείπια καὶ σφέζουν τοὺς ἀνθρώπους.

» Ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν, ἐκτὸς τῶν μεγάλων ἀγγλικῶν πολεμικῶν, καταπλέουν καὶ πολλὰ ἀμερικανικὰ πολεμικὰ μὲ ἄφθονα φάρμακα καὶ ἐφόδια.

» Ἀνηγγείλαμεν εἰς προηγουμένας ἐκπομπάς μας ὅτι τὴν προεδρίαν τῆς μεγάλης πανελλήνιου ἐπιτροπῆς ἐράνων ἀνέλαβεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, ὁ δποῖος θὰ μᾶς καλέσῃ δλους, πλουσίους καὶ πτωχούς, νὰ ἐκδηλώσωμεν ἐμπράκτως τὴν ἀγάπην μας πρὸς τοὺς δυστυχεῖς ἀδελφούς μας.

» Αἱ εἰδήσεις περὶ τῶν τρομακτικῶν καταστροφῶν τῶν σεισμῶν συνεκίνησαν δλους τοὺς λαούς. Ἀπὸ τὰς πρωτευ-

ούσας πολλῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς τηλεγραφήματα ἀγγέλλουν δτὶ ἐκτὸς τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, ὁ δποῖος ἀποστέλλει ἀμέσως μεγάλην βοήθειαν, ὁργανώνονται παλλαικοὶ ἔρανοι. Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐπιτροπῶν διὰ τοὺς ἔρανους τούτους τίθενται μεγάλαι προσωπικότητες. Οἱ φίλοι λαοὶ δὲν λησμονοῦν αὐτὴν τὴν στιγμὴν πόσα ὀφεῖλουν εἰς τοὺς ἡρωϊκοὺς ἀγῶνας τῆς Πατρίδος μας.

» Τὰ μεγάλα ποσά, τὰ δποῖα ἀσφαλῶς θὰ συγκεντρώσῃ καὶ ὁ πανελλήνιος ἔρανος καὶ οἱ ἔρανοι τῶν φίλων λαῶν, θὰ βοηθήσουν ὅχι μόνον διὰ τὴν προσωρινὴν ἀνακούφισιν τῶν σεισμοπαθῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὀριστικὴν στέγασίν των».

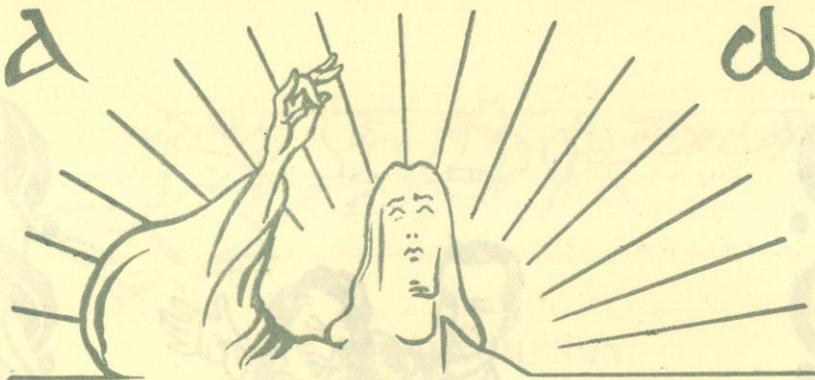
”Αφθονα δάκρυα ἔρρεον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τῶν τεσσάρων μελῶν τῆς οἰκογενείας. Δάκρυα ἀνακουφίσεως, ἐλπίδος καὶ εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν ἀγάπην, τὴν δποίαν ἔξεδήλωνον οἱ ξένοι λαοὶ πρὸς τοὺς συγγενεῖς των.

— ‘Ο Θεὸς νὰ τοὺς τὰ πληρώσῃ πολλαπλάσια! ηύχήθη ἥ κ. Εὐφημία.

— Πόσον καλύτερος θὰ ἦτο ὁ κόσμος, ἂν πάντοτε οἱ λαοὶ παρουσίαζον αὐτὴν τὴν ἀδελφικὴν ἀλληλεγγύην! Θὰ εἶχε πραγματοποιηθῆ ἡ ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ μας: « Καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ». Ἀνεστέναξεν μὲν ἀνακούφισιν ὁ κ. Γεράσιμος.

*Γεώργιος Ν. Καλαμαπαράς*





### 85. Σ' ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΘΕΕ ΜΟΥ

Όταν τριγῦρο βλέπω τῆς φύσεως τὰ κάλλη,  
τὸν ἥλιο, τὴ σελήνη, τ' ἄστρα τὰ φωτεινά,  
τὴ θάλασσα, π' ἀφοίζει κι ἀπλώνεται μεγάλη,  
τοὺς ποταμούς, τὰ δένδρα, τοὺς κάμπους, τὰ βουνά  
καὶ τ' ἄνθη, ποὺ στολίζουν ἀγροὺς καὶ μονοπάτια,  
σ' εὐχαριστῶ, Θεέ μου, ποὺ μοῦ ὁδωκες τὰ μάτια.

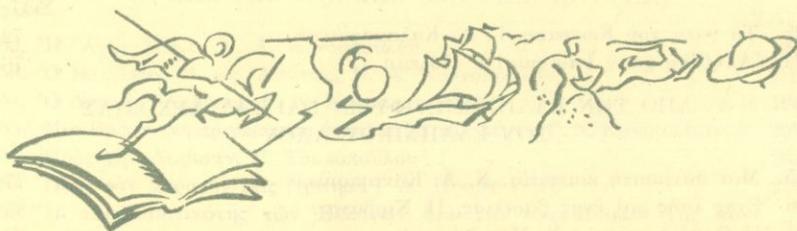
Κι ὅταν ἀκούω τὸ φλοῖσβο στὴν ἡσυχη ἀμμουδιὰ  
κι ὅταν ἀκούω στὸ δάσος τὸ ζηλεμμένο ἀηδόνι  
κι ὅταν ἀκούω τ' ἀγέρι στοῦ δέντρου τὰ κλαδιὰ  
κι ὅταν ἀκούω ἀκόμη τοὺς στεναγμοὺς τοῦ γκιώνη  
καὶ τὴ φωνὴ τοῦ γρύλλου στὴ σκοτεινὴ νυχτιά,  
σ' εὐχαριστῶ, Θεέ μου, ποὺ μοῦ ὁδωκες τ' αὐτιά.

Κι ὅταν στὸ δρόμο βρίσκω γέρο, τυφλό, ζητιᾶνο  
ἢ κι ὁρφανὰ παιδάκια, ποὺ τρέμουν καὶ πεινοῦν,  
καὶ σταματῶ μ' ἀγάπη κι ἐλεημοσύνη κάνω  
κρυφὰ ἀπ' τοὺς διαβάτες, ποὺ δίπλα μου περνοῦν,  
κι εὐφραίνετ' ἡ ψυχή μου κι ἀγάλλεται καὶ χαίρει,  
σ' εὐχαριστῶ, Θεέ μου, ποὺ μοῦ ὁδωκες τὸ χέρι.

*Ιωάννης Πολέμης*



**ΤΕΛΟΣ**



## ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

### ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

#### Α'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

	Σελίς
1. Πρὸς τὸν Θεόν (ποίημα) Α. Προβελεγγίου . . . . .	7
2. Χριστούγεννα (ποίημα) Κ. Κρυστάλλη . . . . .	8
3. Ὁ Χριστούλης, Γρ. Ξενοπούλου . . . . .	9
4. Τὸ Χριστούγεννα τῶν ὁρφανῶν, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	11
5. Ὁ Ἀκάθιστος "Υμνος, Θ. Γιαννοπούλου . . . . .	17
6. Προσευχὴ στὴν Παναγία (ποίημα) Σ. Μαρτζώκη . . . . .	22
7. Τὸ κτίσμα τῆς Ἁγίας Σοφίας, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	24
8. Πάσχα στὰ πέλαγα, Α. Καρκαβίτσα . . . . .	28

#### Β'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

9. Ἡ θυσία τῆς Ἰφιγενείας, Α. Καρκαβίτσα . . . . .	32
10. Τί εἶναι ἡ πατρίδα μας (ποίημα) Ι. Πολέμη . . . . .	37
11. Οι τελευταῖς ἡμέρες τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, Γ. Ν. Καλα- ματιανοῦ . . . . .	38
12. Τῆς Ἁγίας Σοφίας (ποίημα) Δημοτικὸν . . . . .	44
13. Τὸ πρῶτο «OXI», Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	45
14. Ξανανθίσαν οἱ δάφνες (ποίημα) Σ. Παναγιωτοπούλου . . . . .	48
15. Οι Κρητικοπούλες, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	49
16. Ἡ Σημαία (ποίημα) Ι. Πολέμη . . . . .	53
17. Ἐπάνοδος στὸ πάτριον ἔδαφος, Μ. Ροδᾶ . . . . .	54
18. Χῶμα Ἐλληνικὸ (ποίημα) Γ. Δροσίνη . . . . .	57
19. Ἡ Τζαβέλαινα, Γιάννη Βλαχογιάννη . . . . .	59
20. Ὁ "Υμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν (ποίημα) Δ. Σολωμοῦ . . . . .	61

#### Γ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

21. Ὁ γραμματικὸς τοῦ χωριοῦ, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	64
22. Οἱ χωριανοὶ (ποίημα) Γ. Ἀθάνα . . . . .	71

	Σελίς
23. Τὸ γάλα τοῦ Κωστάκη, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	72
24. Ἀληθινὴ χαρὰ (ποίημα) Ι. Πολέμη . . . . .	76

**Δ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΤΑΣ ΑΣΧΟΛΙΑΣ  
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ**

25. Μία θαυμαστὴ κοινωνία, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	77
26. Ἐνας λαὸς καὶ ἔνας βασιλιᾶς, Π. Νιοβάνα . . . . .	86
27. Ἡ ἔξοχὴ (ποίημα) Σ. Μαρτζώκη . . . . .	88
28. Ἡ Ἀργώ, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	89
29. Ἐπιστροφὴ τοῦ ναύτη (ποίημα) Α. Προβελεγγίου . . . . .	92
30. Πατρίδα (ποίημα) Γ. Δροσίνη . . . . .	93
31. Τὸ πανηγύρι τῶν χωραφιῶν, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	94
32. Ἀληθινὸς παραμύθι, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	98
33. Οἱ ἐλλήνικοι ὄρυζες, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	106
34. Μὲ τὴ συρτή, Ε. Λυκούδη . . . . .	113
35. Ὁ σπάρος, Θ. Ποταμιάνου . . . . .	120
36. Ψαράδες (ποίημα) Γ. Ἀθάνα . . . . .	123

**Ε'. ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ  
ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΕΡΓΑ**

37. Ἡ Ἀραπίτσα, Γ. Ἀθάνα . . . . .	124
38. Προσκύνημα στὸ Μυστῷ, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	133
39. Τὰ Μετέωρα, Χ. Χριστοβασίλη . . . . .	140
40. Προσκύνημα στὴν ἐλεύθερη Πάτμο, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	146
41. Δωδεκάνησα (ποίημα) Γιάννη Ιωαννίδη . . . . .	154
42. Τὰ μεγάλα τεχνικὰ ἔργα καὶ ἡ Κωπαΐς, Θ. Γιαννοπούλου . . . . .	155

**Ϝ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΝ ΤΩΝ ΛΑΩΝ**

43. Ἐρρίκος Ντυνάν, ὁ ἴδρυτὴς τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, Μ. Νικολαΐδη	160
---	-----

**ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ**

**Α'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ**

44. Θεοφάνεια, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	167
45. Θεοφάνεια (ποίημα) Αἴμι. Δάφνη . . . . .	171
46. Ἡ Μεγαλόχαος, Ἄγγ. Τανάγρα . . . . .	172
47. Τὸ πανηγύρι (ποίημα) Γ. Στρατήγη . . . . .	174
48. Ὁ "Ἄγιος Δημήτριος, προστάτης τῆς Θεσ/νίκης, Α. Ἀδαμαντίου	175
49. Ἄτ Δημήτρης (ποίημα) Γ. Ἀθάνα . . . . .	179
50. Πάσχα εἰς τὴν Σκίαθον, Α. Μωραϊτίδη . . . . .	180
51. Χριστὸς Ἀνέστη (ποίημα) Α. Προβελεγγίου . . . . .	184

## Β'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

	Σελίς
52. 'Η 'Αγία Σοφία, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	185
53. 'Ο Βασίλειος Β' εἰς 'Αθήνας, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	190
54. 'Ο Διγενής 'Ακρίτας, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	196
55. Μία Βυζαντινὴ πριγκίπισσα ἐκπολιτίζει τὴν Δύσιν, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	201
56. Πρόδος τὴν Λάρισαν, Γ. Τσοκοπούλου . . . . .	206
57. Πρόδος τὸν Στρατόν μας (ποίημα) Α. Προβελεγγίου . . . . .	210
58. 'Η ἀποφασιστικότης τῶν Ἐλλήνων διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος των . . . . .	212
59. 'Εμπρός (ποίημα) Τ. Μωραϊτίνη . . . . .	216

## Γ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

60. Τὸ ναυτόποιον, Α. Κουρτίδου . . . . .	217
61. 'Εκτωρ καὶ 'Ανδρομάχη, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	222
62. Δάμων καὶ Φιντίας, Λ. Μελᾶ . . . . .	227
63. Τὸ μάθημα τοῦ Αὐγερινοῦ, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	230
64. Φύλοστοργία πελαργοῦ, Α. Κουρτίδου . . . . .	233
65. 'Η μάννα (ποίημα) Γ. Μαρτινέλλη . . . . .	235
66. 'Ο κοινοτάρχης, Π. Νιεβάνα . . . . .	237
67. Θέλω νὰ κτίσω ἔνα σπιτάκι (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ . . . . .	240
68. 'Απόστολος 'Αρσάκης, Α. Γούδα . . . . .	242
69. Αἱ πέντε αἰσθήσεις, Χ. 'Αννίνου . . . . .	246
70. Οἱ δύο πτωχοὶ (ποίημα) Γ. Δροσίνη . . . . .	250

Δ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΤΑΣ ΑΣΧΟΛΙΑΣ  
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

71. Τὸ ὄργωμα, Σπ. Μελᾶ . . . . .	252
72. 'Ο ζευγᾶς (ποίημα) Α. Φωτιάδη . . . . .	255
73. 'Ο καλογάννος (ποίημα) Γ. Δροσίνη . . . . .	256
74. Μία ἐπίσκεψις, Ι. Κονδύλακη . . . . .	257
75. Αἱ χειλιδόνες, Γρ. Ξενοπούλου . . . . .	260
76. 'Ο Μάιος, Γρ. Ξενοπούλου . . . . .	262
77. Πρώτη Μαῖον (ποίημα) Δ. Σολωμοῦ . . . . .	264
78. Οἱ ἀστακοί, Α. Μωραϊτίδη . . . . .	265
79. 'Ἐπίσκεψις εἰς ὁρνιθοτροφεῖον, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	268
80. "Υμνος τοῦ Πηλίου (ποίημα) Γ. Δροσίνη . . . . .	272

## Ε'. ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΦΕΥΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΤΕΧΝΙΚΑ ΕΡΓΑ

81. Τὰ βιβλία, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	273
82. Κατορθώματα τοῦ ἀνθρώπου, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	279
83. 'Η λίμνη τοῦ Μαραθῶνος, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	286

## Τ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΝ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

Σελίς

84. Οἱ λαοὶ ἀδελφωμένοι βοηθοῦν τοὺς Ἑλληνας σεισμοπαθεῖς, Γ. Ν.	291
Καλαματιανοῦ	291
85. Σ' εὐχαριστῶ, Θεέ μου (ποίημα) Ι. Πολέμη	295
<b>ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ</b>	<b>297</b>



## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

1. ΕΚ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ Γ. Ν. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ, Θ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ,  
Δ. ΔΟΥΚΑ, Δ. ΔΕΛΗΠΕΤΡΟΥ

	Σελίς
1. Ὁ Χριστούλης, Γρ. Ξενοπούλου . . . . .	9
2. Ὁ Ἀκάθιστος "Υμνος, Θ. Γιαννοπούλου . . . . .	17
3. Προσευχὴ στήν Παναγίᾳ (ποίημα) Σ. Μαρτζώκη . . . . .	22
4. Τὸ κτίσμα τῆς Ἀγίας Σοφίας, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	24
5. Ἡ θυσία τῆς Ἰφιγενείας, Α. Καρκαβίτσα . . . . .	32
6. Τί εἶναι ἡ πατρίδα μας (ποίημα) Ι. Πολέμη . . . . .	37
7. Οἱ τελευταῖς ἡμέρες τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, Γ. Ν. Καλα- ματιανοῦ . . . . .	38
8. Οἱ Κρητικοπούλες, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	49
9. Ἐπάνοδος στὸ πάτριον ἔδαφος, Μ. Ροδᾶ . . . . .	54
10. Χῶμα Ἑλληνικὸ (ποίημα) Γ. Δροσίνη . . . . .	57
11. Ἡ Τζαβέλαινα, Γιάννη Βλαχογιάννη . . . . .	59
12. Τὸ γάλα τοῦ Κωστάκη, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	72
13. Ἀληθινὴ χαρὰ (ποίημα) Ι. Πολέμη . . . . .	76
14. Τὸ πανηγύρι τῶν χωραφιῶν, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	94
15. Οἱ ἐλληνικοὶ ὁρυζῶνες, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	106
16. Μὲ τὴ συρτή, Ε. Λυκούδη . . . . .	113
17. Ψαρᾶdes (ποίημα) Γ. Ἀθάνα . . . . .	123
18. Ἡ Ἄραπίτσα, Γ. Ἀθάνα . . . . .	124
19. Προσκύνημα στὸ Μυστρᾶ, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	133
20. Τὰ Μετέωρα, Χ. Χριστοβασίλη . . . . .	140
21. Προσκύνημα στὴν Ἐλεύθερη Πάτμο, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	146
22. Δωδεκάνησα (ποίημα) Γιάννη Ἰωαννίδη . . . . .	154
23. Τὰ μεγάλα τεχνικὰ ἔργα καὶ ἡ Κωπαΐς, Θ. Γιαννοπούλου . . . . .	155
24. Ἐρρίκος Ντυνάν, διδρυτής τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, Μ. Νικολαΐδη .	160
25. Ἡ Μεγαλόχαρη, Ἄγγ. Τανάγρα . . . . .	172
26. Τὸ πανηγύρι (ποίημα) Γ. Στρατήγη . . . . .	174
27. Ὁ Ἅγιος-Δημήτριος, προστάτης τῆς Θεσ/νίκης, Α. Ἀδαμαντίου .	175
28. Ἄι Δημήτρης (ποίημα) Γ. Ἀθάνα . . . . .	179
29. Πάσχα εἰς τὴν Σκιάθον, Α. Μωραϊτίδη . . . . .	180
30. Χριστός Ἀνέστη (ποίημα) Α. Προβελεγγίου . . . . .	184

	Σελίς
31. Ό Διγενής Ἀρρίτας, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	196
32. Μία Βυζαντινὴ πριγκίπισσα ἐκπόλιτίζει τὴν Δύσιν, Γ.Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	201
33. Ἡ ἀποφασιστικότης τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος τῶν . . . . .	212
34. Ἐμπόδις (ποίημα) Τ. Μωραϊτίνη . . . . .	216
35. Τὸ ναυτόπουλον, Α. Κουρτίδου . . . . .	217
36. Φιλοστοργία πελαγοῦ, Α. Κουρτίδου . . . . .	233
37. Ἡ μάννα (ποίημα) Γ. Μαρτινέλλη . . . . .	235
38. Ὁ κοινοτάρχης, Π. Νιφάνα . . . . .	237
39. Θέλω νὰ κτίσω ἔνα σπιτάκι (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ . . . . .	240
40. Ἀπόστολος Ἀρσάνης, Α. Γούδα . . . . .	242
41. Αἱ πέντε αἰσθήσεις, Χ. Ἀννίνου . . . . .	246
42. Οἱ δύο πτωχοὶ (ποίημα) Γ. Δροσίνη . . . . .	250
43. Ὁ Μάιος, Γρ. Ξενοπούλου . . . . .	262
44. Οἱ ἀστακοί, Α. Μωραϊτίδη . . . . .	265
45. Ἐπίσκεψις εἰς ὁρνιθοφορεῖον, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	268
46. Ἡ λίμνη τοῦ Μαραθῶνος, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	286
47. Οἱ λαοὶ ἀδελφωμένοι βοηθοῦν τοὺς Ἑλληνας σεισμοπαθεῖς, Γ. Ν. Καλαματιανοῦ . . . . .	291
48. Σὲ εὐχαριστῷ, Θεέ μου (ποίημα) Ι. Πολέμη . . . . .	295

## 2. ΕΚ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ Ν. Α. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

1. Πρὸς τὸν Θεόν (ποίημα) Α. Προβελεγγίου . . . . .	7
2. Χριστούγεννα (ποίημα) Κ. Κρυστάλλη . . . . .	8
3. Τὰ Χριστούγεννα τῶν ὅρφανῶν, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	11
4. Πάσχα στὰ πέλαγα, Α. Καρκαβίτσα . . . . .	28
5. Τῆς Ἀγίας Σοφίας (ποίημα) Δημοτικὸν . . . . .	44
6. Τὸ πρῶτο «ΟΧΙ», Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	45
7. Ξανανθίσαν οἱ δάφνες (ποίημα) Σ. Παναγιωτοπούλου . . . . .	48
8. Ἡ Σημαία (ποίημα) Ι. Πολέμη . . . . .	53
9. Ὁ «Υμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν (ποίημα) Δ. Σολωμοῦ . . . . .	61
10. Ὁ Γραμματικὸς τοῦ χωριοῦ, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	64
11. Οἱ χωριανοὶ (ποίημα) Γ. Ἀθάνα . . . . .	71
12. Μία θαυμαστὴ κοινωνία, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	77
13. Ἔνας λαὸς καὶ ἔνας βασιλιᾶς, Π. Νιφάνα . . . . .	86
14. Ἡ ἔξοχη (ποίημα) Σ. Μαρτζώκη . . . . .	88
15. Ἡ Ἀργώ, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	89
16. Ἐπιστροφὴ τοῦ ναυτῆ (ποίημα) Α. Προβελεγγίου . . . . .	92
17. Πατρίδα (ποίημα) Γ. Δροσίνη . . . . .	93
18. Ἀληθινὸς παραμύθι, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	98
19. Ὁ σπάρος, Θ. Ποταμιάνου . . . . .	120

	Σελίς
20. Θεοφάνεια, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	167
21. Θεοφάνεια ( ποίημα ) Αἴμ. Δάφνη . . . . .	171
22. Ἡ Ἀγία Σοφία, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	185
23. Ὁ Βασίλειος Β' εἰς Ἀθήνας, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	190
24. Πρὸς τὴν Λάρισαν, Γ. Τσοκοπούλου . . . . .	206
25. Πρὸς τὸν Στρατόν μας ( ποίημα ) Α. Προβελεγγίου . . . . .	210
26. Ἔκτῳ καὶ Ἀνδρομάχῃ, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	222
27. Δάμων καὶ Φινίας, Λ. Μελᾶ . . . . .	227
28. Τὸ μάθημα τοῦ Αὐγερινοῦ, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	230
29. Τὸ δργωμα, Σπ. Μελᾶ . . . . .	252
30. Ὁ ζευγᾶς ( ποίημα ) Α. Φωτιάδη . . . . .	255
31. Ὁ καλογιάννος ( ποίημα ) Γ. Δροσίνη . . . . .	256
32. Μία ἐπίσκεψις, Ι. Κονδυλάκη . . . . .	257
33. Άι χειδόνες, Γρ. Ξενοπούλου . . . . .	260
34. Πρώτη Μαΐου ( ποίημα ) Δ. Σολωμοῦ . . . . .	264
35. Υμνος τοῦ Πηλίου ( ποίημα ) Γ. Δροσίνη . . . . .	272
36. Τὰ βιβλία, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	273
37. Κατορθώματα τοῦ ἀνθρώπου, Ν. Α. Κοντοπούλου . . . . .	279



ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΙΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΗ

\*Επιμελητής ἐκδόσεως Σ. ΚΑΡΑΜΗΑΓΙΑΣ ( ἀπ. Δ. Σ. Ο.Ε.Σ.Β. 2836/26-5-54 )

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιόσημον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Αντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιόσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον.  
Ο διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιῶν αὐτὸν διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρο 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α 108).



ΕΚΔΟΣΙΣ Α', ΣΕΙΡΑ Α', 1954 (VIII) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 120.000

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΛΕΣΙΑ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑΣ Ν. ΤΙΛΠΕΡΟΓΛΟΥ—X. ΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

17  
ν.  
ις  
)

ογ





